

**KÄYTÄNNÖN KÄSIKIRJA TOIMIVALLASTA,
SOVELLETTAVASTA LAISTA, TOIMENPITEIDEN
TUNNUSTAMISESTA JA TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA
SEKÄ YHTEISTYÖSTÄ VANHEMPAINVASTUUSEEN
JA LASTEN SUOJELUUN LIITTYVISSÄ ASIOISSA
19 PÄIVÄNÄ LOKAKUUTA 1996 TEHDYN HAAGIN
YLEISSOPIMUKSEN TOIMINNASTA**

**KÄYTÄNNÖN KÄSIKIRJA TOIMIVALLASTA, SOVELLETTAVASTA LAISTA,
TOIMENPITEIDEN TUNNUSTAMISESTA JA TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA SEKÄ
YHTEISTYÖSTÄ VANHEMPAINVASTUUSEEN JA LASTEN SUOJELUUN LIITTYVISSÄ
ASIOISSA 19 PÄIVÄNÄ LOKAKUUTA 1996 TEHDYN HAAGIN YLEISSOPIMUKSEN
TOIMINNASTA**

Julkaisija:

Kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevä Haagin konferenssi

Pysyvä toimisto

Churchillplein 6b

2517 JW Den Haag

Alankomaat

Puhelin: (+31-70) 363 3303

Faksi: (+31-70) 360 4867

Sähköposti: secretariat@hcch.net

Verkkosivu: www.hcch.net

© Kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevä Haagin konferenssi 2018

Kaikki oikeudet pidätetään. Mitään tämän julkaisun osaa ei saa jäljentää, tallentaa hakujärjestelmään tai välittää edelleen valokopioimalla, nauhoittamalla tai missään muussa muodossa tai millään muulla tavalla ilman tekijänoikeuden haltijan kirjallista lupaa.

Vuonna 1996 tehdyn Haagin lastensuojelusopimuksen toimintaa koskevan käytännön käsikirjan taitto sekä kääntäminen kaikille Euroopan unionin virallisille kielille (englantia, ranskaa ja espanjaa lukuun ottamatta) on toteutettu Euroopan komission oikeusasioden pääosaston tuella.

Julkaisun englannin- ja ranskankieliset viralliset toisinnot ovat saatavilla Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin verkkosivuilla <www.hcch.net>). Julkaisun käännöksiä muille kielille ei ole tarkastettu Haagin konferenssin pysyvässä toimistossa (espanjaa lukuun ottamatta).

ISBN 978-92-79-90824-8

Painettu Belgiassa

Sisällys

1.	JOHDANTO.....	9
2.	VUODEN 1996 YLEISSOPIMUKSEN TAVOITTEET	15
A.	Vuoden 1996 yleissopimuksen johdanto-osa	17
B.	Vuoden 1996 yleissopimuksen erityistavoitteet.....	17
3.	SOVELTAMISALA.....	19
A.	Mihin valtioihin ja mistä lähtien vuoden 1996 yleissopimusta sovelletaan?	21
B.	Mihin lapsiin vuoden 1996 yleissopimusta sovelletaan?	25
C.	Mitkä asiat kuuluvat vuoden 1996 yleissopimuksen soveltamisalaan?	26
	a) Vanhempainvastuun määräytyminen, käyttö, päättymisen tai rajoittaminen sekä sen siirtäminen toiselle henkilölle.....	26
	b) Lapsen huoltajan oikeudet, mukaan lukien lapsen hoitoon liittyvät oikeudet ja erityisesti oikeus päättää lapsen asuinpaikasta sekä tapaamisoikeus, johon sisältyy oikeus viedä lapsi rajoitetuksi ajaksi pois asuinpaikastaan	28
	c) Lapsen edunvalvonta tai muu vastaava järjestely	28
	d) Lapsesta tai hänen omaisuutensa hoidosta taikka lapsen edustamisesta tai avustamisesta vastaavan henkilön tai elimen ja tämän tehtävien määrittäminen	28
	e) Lapsen sijoittaminen perhehoitoon tai laitoshuoltoon taikka lapsen hoidon järjestäminen kafalan tai muun vastaavan huoltojärjestelyn avulla	29
	f) Lapsesta vastuussa olevan henkilön suorittaman lapsen hoidon viranomaisvalvonta	30
	g) Lapsen omaisuuden hoito, säilyttäminen tai luovuttaminen	30
D.	Mitkä asiat eivät kuulu vuoden 1996 yleissopimuksen soveltamisalaan?	30
	a) Vanhemmuuden vahvistaminen tai kiistäminen.....	30
	b) Lapseksiottamista koskevat päätökset, lapseksiottamisen vahvistamista valmistelevat toimenpiteet tai ottolapsisuhteen kumoaminen tai purkaminen	31
	c) Lapsen sukunimi ja etunimet	32
	d) Vajaavaltaisuudesta vapautuminen (emancipation)	32
	e) Elatusvelvollisuus.....	32
	f) Tarkoitemääräykset (trustit) tai perintöoikeus	32
	g) Sosiaaliturva	32
	h) Yleiset koulutusta tai terveyttä koskevat viranomaistoimenpiteet	32
	i) Toimenpiteet, joihin on ryhdytty lasten tekemien rikosten johdosta.....	33
	j) Turvapaikkaoikeutta ja maahanmuuttoa koskevat päätökset	34
4.	TOIMIVALTA RYHTYÄ SUOJELUTOIMENPITEISIIN	35
A.	Milloin sopimusvaltion viranomaiset ovat toimivaltaisia ryhtymään suojelutoimenpiteisiin?	37

B.	Yleissääntö: sen sopimusvaltion viranomaiset, jossa lapsella on asuinpaikka	38
a)	'Asuinpaikan' määritelmä	38
b)	Mitä tapahtuu, jos lapsen asuinpaikka muuttuu?	38
C.	Poikkeukset yleissäännöstä	39
a)	Pakolaislapset ja kotimaansa levottomuuksien vuoksi vailla asuinpaikkaa olevat lapset	39
b)	Lapset, joiden asuinpaikkaa ei voida selvittää	40
c)	Toimivalta kansainvälisissä lapsikaappauksissa	40
d)	Toimivalta tapauksissa, joissa on vireillä lapsen vanhempien avioero- tai asumuserohakemus	45
D.	Mitä tapahtuu, jos kahden tai useamman sopimusvaltion viranomaiset ovat toimivaltaisia?	47
5.	TOIMIVALLAN SIIRTO	51
A.	Milloin toimivalta ryhtyä suojelutoimenpiteisiin voidaan siirtää?	53
B.	Minkä edellytysten on täyttyävä, ennen kuin toimivalta voidaan siirtää?	54
C.	Toimivallan siirtomenettely	56
D.	Siirtoa koskevat käytännön näkökohdat	58
a)	Miten toimivallan siirtoa koskevia määräyksiä käyttävä viranomainen voi selvittää, mille toisen sopimusvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle sen tulee osoittaa pyyntö?	59
b)	Viranomaisten välinen tiedonvaihto	59
c)	Muut siirtoon liittyvät näkökohdat, joissa viranomaisten välisestä tiedonvaihdosta voi olla hyötyä	60
6.	SUOJELUTOIMENPITEET KIIREELLISISSÄ TAPAUKSISSA	63
A.	Välttämättömiin suojelutoimenpiteisiin ryhtyminen kiireellisissä tapauksissa	65
a)	Milloin tapaus on 'kiireellinen'?	65
b)	Mitkä ovat 'välttämättömiä' suojelutoimenpiteitä?	66
c)	Miten pitkään 11 artiklan mukaiset suojelutoimenpiteet ovat voimassa?	67
d)	Kun sopimusvaltio on ryhtynyt 11 artiklan mukaisiin toimenpiteisiin, mitä muita toimia sen olisi suoritettava lapsen jatkuvan suojelun varmistamiseksi?	67
B.	Voidaanko 11 artiklan mukaiset suojelutoimenpiteet tunnustaa ja panna täytäntöön vuoden 1996 yleissopimuksen nojalla?	68
7.	VÄLIAIKAISET TOIMENPITEET	73
A.	Milloin voidaan ryhtyä väliaikaisiin toimenpiteisiin?	75
a)	Mitkä ovat 'väliaikaisia toimenpiteitä'?	76
b)	Miten pitkään 12 artiklan mukaiset väliaikaiset toimenpiteet ovat voimassa?	77
c)	Kun sopimusvaltio on ryhtynyt 12 artiklan mukaisiin väliaikaisiin toimenpiteisiin, mitä muita toimia voidaan suorittaa lapsen jatkuvan suojelun varmistamiseksi?	77
B.	Voidaanko 12 artiklan mukaiset väliaikaiset toimenpiteet tunnustaa ja panna täytäntöön vuoden 1996 yleissopimuksen nojalla?	78

8.	TOIMENPITEIDEN VOIMASSAOLO.....	79
A.	Ovatko suojelutoimenpiteet voimassa, vaikka olosuhteiden muutos on poistanut perusteen, jonka nojalla toimivaltaa käytettiin?	81
B.	Mikä on 14 artiklassa tarkoitettu 'olosuhteiden muutos'?.....	81
9.	SUOJELUTOIMENPITEISIIN SOVELLETTAVA LAKI.....	85
A.	Oikeus- tai hallintoviranomaisen suojelutoimenpiteisiin sovellettava laki.....	87
a)	Mitä lainsäädäntöä sopimusvaltion viranomaiset soveltavat, kun ne ryhtyvät toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi?	87
b)	Kun lapsen asuinpaikka siirtyy yhdestä sopimusvaltiosta toiseen, minkä lain mukaan lapsen edellisessä asuinpaikassa toteutetun suojelutoimenpiteen soveltamista koskevat ehdot määräytyvät lapsen uudessa asuinpaikassa?.....	88
B.	Vanhempainvastuuseen sovellettava laki ilman oikeus- tai hallintoviranomaisen myötävaikutusta	90
a)	Mitä lakia sovelletaan vanhempainvastuun määräytymiseen tai päättymiseen ilman oikeus- tai hallintoviranomaisen myötävaikutusta?	90
b)	Miten lapsen asuinpaikan muuttuminen vaikuttaa vanhempainvastuun määräytymiseen tai päättymiseen?	91
c)	Mitä lakia sovelletaan vanhempainvastuun käyttöön?	92
d)	Vanhempainvastuun muuttaminen tai lakkauttaminen tuomio- tai hallintoviranomaisen suojelutoimenpitein	93
C.	Kolmansien osapuolten suojelu	93
D.	Yleiset määräykset sovellettavasta laista	94
a)	Sovelletaanko sovellettavaa lakia koskevia sääntöjä myös silloin, jos sovellettava laki ei ole sopimusvaltion laki?	94
b)	Tarkoitetaanko 'toisen valtion lailla' myös kyseisen valtion kansainvälisiä yksityisoikeudellisia sääntöjä?.....	94
c)	Onko olemassa tilanteita, joissa vuoden 1996 yleissopimuksen määräysten osoittamaa lakia ei tarvitse soveltaa?.....	95
10.	SUOJELUTOIMENPITEEN TUNNUSTAMINEN JA TÄYTÄNTÖÖNPANO.....	97
A.	Milloin yhden sopimusvaltion suojelutoimenpide tunnustetaan toisessa sopimusvaltiossa?.....	99
B.	Milloin yhden sopimusvaltion toimenpiteen tunnustamisesta voidaan kieltäytyä toisessa sopimusvaltiossa?	100
a)	Toimenpiteen on suorittanut sellainen sopimusvaltion viranomainen, jonka toimivalta ei ole perustunut johonkin vuoden 1996 yleissopimuksen 5–14 artiklan mukaisista perusteista.....	100
b)	Toimenpide on tehty oikeudenkäynnissä tai hallinnollisessa menettelyssä ilman, että lapselle on varattu tilaisuutta tulla kuulluksi ja tämä loukkaa pyynnön vastaanottaneen valtion menettelyllisiä peruseriaatteita, eikä asia ole ollut kiireellinen	101
c)	Toimenpiteeseen on ryhdytty ilman, että henkilölle, joka väittää, että toimenpide loukkaa hänen vanhempainvastuuseen liittyviä oikeuksiaan, on varattu tilaisuutta tulla kuulluksi, eikä asia ole ollut kiireellinen	101

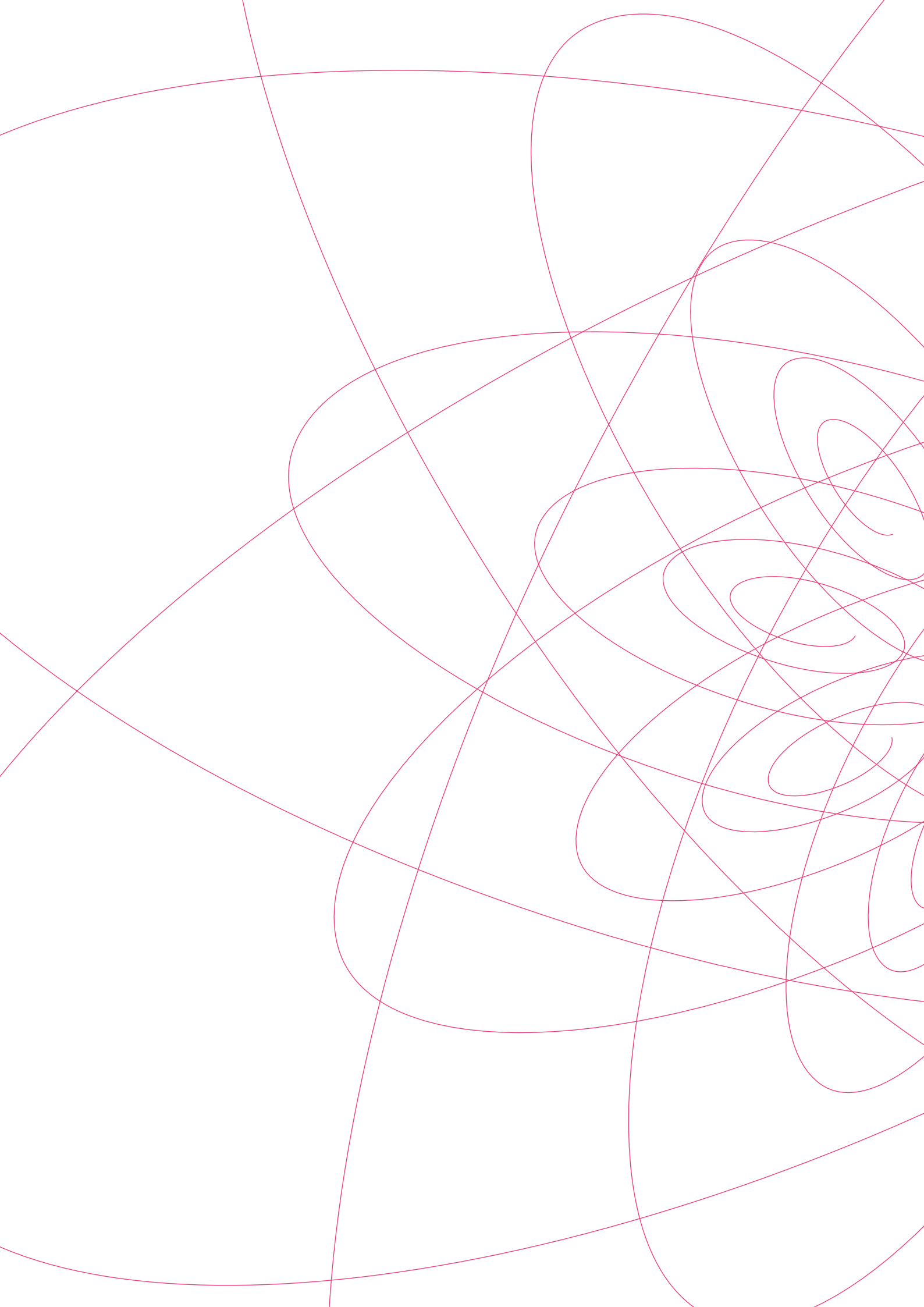
d)	Tunnustaminen olisi lapsen etu huomioon ottaen ilmeisesti vastoin pyynnön vastaanottaneen sopimusvaltion oikeusjärjestyksen peruseräitäteitä	101
e)	Toimenpide on ristiriidassa sellaisen toimenpiteen kanssa, johon on myöhemmin ryhdytty sellaisessa yleissopimuksen ulkopuolisessa valtiossa, jossa lapsella on asuinpaikka, ja tämä myöhempi toimenpide on tunnustettavissa pyynnön vastaanottaneessa sopimusvaltiossa	102
f)	Yleissopimuksen 33 artiklan määräysten mukaista menettelyä ei ole noudatettu	102
C.	Miten asianosainen voi varmistaa, että päätös tunnustetaan toisessa sopimusvaltiossa? (Ennakkotunnustaminen)	104
D.	Milloin yhden sopimusvaltion suojelutoimenpide pannaan täytäntöön toisessa sopimusvaltiossa?.....	105
11.	KESKUSVIRANOMAISET JA YHTEISTYÖ	109
A.	Keskusviranomaisen rooli vuoden 1996 yleissopimuksen nojalla	111
B.	Keskusviranomaisen nimeäminen ja perustaminen	112
C.	Mitä apua keskusviranomaisen on annettava?.....	113
D.	Tilanteet, joissa viranomaisilla on yhteistyö- tai viestintävelvollisuus	115
a)	Viranomaisen harkitsee lapsen sijoittamista toiseen valtioon	116
b)	Tietojen antaminen silloin, kun lapsi on vakavasti vaarassa ja lapsen asuin- tai olinpaikka muuttuu	116
E.	Erityiset yhteistyötilanteet	119
a)	Toiselle sopimusvaltiolle esitetty pyyntö antaa tietoja lapsen tilanteesta tai ryhtyä toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi	119
b)	Lapsen suojelun kannalta merkityksellisten tietojen pyytäminen suojelutoimenpidettä harkittaessa.....	120
c)	Avun pyytäminen suojelutoimenpiteiden toimeenpanoa varten toisessa valtiossa.....	121
d)	Avun pyytäminen/tarjoaminen kansainvälistä tapaamista/ yhteydenpitoa koskeissa asioissa	121
e)	Todistus sellaisen henkilön valtuuksista, jolla on vanhempainvastuu tai joka vastaa lapsen suojelusta	122
F.	Henkilötietojen ja tietojen toimittaminen viranomaisten toimesta	126
G.	Keskusviranomaisen ja muun viranomaisen kustannukset	126
12.	VUODEN 1996 YLEISSOPIMUKSEN SUHDE MUIHIN SOPIMUKSIIN JA ASIAKIRJOIHIN	127
A.	Miten vuoden 1996 yleissopimus vaikuttaa alaikäisten lasten holhouksesta 12 päivänä kesäkuuta 1902 tehdyn Haagin yleissopimuksen toimintaan?.....	129
B.	Miten vuoden 1996 yleissopimus vaikuttaa viranomaisten toimivallasta ja sovellettavasta laista alaikäisten suojelusta 5 päivänä lokakuuta 1961 tehdyn Haagin yleissopimuksen toimintaan?	129
C.	Miten vuoden 1996 yleissopimus vaikuttaa kansainvälisestä lapsikaappauksesta 25 päivänä lokakuuta 1980 tehdyn yksityisoikeuden alaa koskevan Haagin yleissopimuksen toimintaan?	130

D.	Miten vuoden 1996 yleissopimus vaikuttaa muiden asiakirjojen toimintaan?	130
13.	ERITYISET AIHEALUEET	133
A.	Kansainvälinen lapsikaappaus	135
a)	Mikä on vuoden 1996 yleissopimuksen asema tilanteissa, joissa lapsikaappaukseen sovelletaan vuoden 1980 Haagin lapsikaappaus sopimusta?	136
b)	Mikä on vuoden 1996 yleissopimuksen asema tilanteissa, joissa lapsikaappaukseen ei sovelleta vuoden 1980 Haagin lapsikaappaus sopimusta?	139
B.	Tapaaminen / yhteydenpito	141
a)	Mikä on 'tapaamisoikeus'?	141
b)	Valtion sisäinen hallinnollinen yhteistyö kansainvälistä tapaamista/yhteydenpitoa koskevista asioista	141
c)	Ennakkotunnustaminen	142
d)	Kansainvälinen muutto	144
e)	Kansainvälinen tapaamis-/yhteydenpito-oikeus tilanteissa, joissa sovelletaan vuoden 1980 yleissopimusta ja vuoden 1996 yleissopimusta	145
C.	Sijaishoito, kafala ja kansainvälinen laitoshuolto	146
D.	Lapseksiottaminen	151
E.	Välitysmenettely, sovittelu ja vastaavat sovinnolliset riidanratkaisukeinot	152
a)	Sovinnollisten ratkaisujen edistäminen lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi vuoden 1996 yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa tilanteissa	152
b)	Sovittelu kansainvälisissä lapsikaappauksissa	153
c)	Lasten osallistuminen sovitteluprosessiin	156
F.	Lasten erityisryhmät	156
a)	Pakolaislapset, kotimaansa levottomuuksien vuoksi vailla asuinpaikkaa olevat lapset sekä lapset, joiden asuinpaikkaa ei voida selvittää	156
b)	Karanneet, hylätyt tai ihmiskaupan uhreiksi joutuneet lapset	158
c)	Lapset, jotka muuttavat valtiosta toiseen viranomaisen toiminnan vuoksi	161
G.	Lapsen omaisuus	164
H.	Lasten edustaminen	165
I.	Liittymäperusteet	167
a)	Asuinpaikka	167
b)	Läsnäolo	169
c)	Kansalaisuus	169
d)	Läheinen yhteys	170

LIITE I	Toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa 19 päivänä lokakuuta 1996 tehdyn Haagin yleissopimuksen teksti	171
LIITE II	Täytäntöönpanon tarkistuslista	187

1

JOHDANTO

1.1 Vuoden 1996 Haagin lastensuojelusopimuksella¹ on edellytykset tulla laajasti ratifioiduksi ja käytetyksi sopimukseksi. Siinä käsitellään erittäin monipuolisesti kansainvälisiä lastensuojelukysymyksiä. Yleissopimuksen soveltamisalan laajuus takaa sen yleismaailmallisen merkityksen. Lisäksi yleissopimuksella vastataan todelliseen ja näyttöön perustuvaan globaaliin tarpeeseen parantaa rajatylittävää lastensuojelua koskevia kansainvälisiä puitteita. Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin pysyvän toimiston työssä ilmenee jatkuvasti tapauksia, joissa haavoittuvassa asemassa olevien lasten tilannetta voitaisiin helpottaa soveltamalla vuoden 1996 yleissopimusta. Lisäksi tässä yleissopimuksessa noudatetaan vuosien 1980 ja 1993 lapsiasioita koskevien Haagin yleissopimusten² uudenlaista ajatusmallia yhdistämällä kansainvälinen lainsäädäntökehys yhteistyömekanismeihin. Yhteistyörakenteiden sisällyttäminen yleissopimukseen on olennaista sen tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteistyörakenteilla edistetään tiedonvaihtoa ja keskinäistä apua yli valtioiden rajojen ja varmistetaan, että monipuolisessa valtioiden joukossa otetaan käyttöön mekanismeja, joilla taataan oikeudellisten sääntöjen täysimääräinen oikeusvaikutus käytännössä.

1.2 Vuoden 1996 yleissopimuksella on tarkoitus auttaa muun muassa lapsia,

- jotka ovat vanhempien huoltajuutta, tapaamista tai yhteydenpitoa koskevan kansainvälisen riidan kohteena
- jotka ovat kansainvälisen lapsikaappauksen kohteena (mukaan lukien valtiot, jotka eivät voi liittyä vuoden 1980 lapsikaappausopimukseen)
- jotka on sijoitettu toiseen valtioon sijaishuoltoon, mikä ei täytä adoption määritelmää eikä sen vuoksi kuulu kansainvälistä lapseksiottamista koskevan vuoden 1993 Haagin yleissopimuksen soveltamisalaan
- jotka ovat rajatylittävän ihmiskaupan ja muiden riiston muotojen uhreja, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö³
- jotka ovat pakolaisia tai ilman huoltajaa
- jotka muuttavat toiseen maahan perheensä kanssa.

1.3 Suuri määrä lapsia liikkuu yli rajojen useilla maailman alueilla. Se tuo mukanaan ongelmia, jotka vaihtelevat lasten ihmiskaupasta sekä ilman huoltajaa olevien lasten riistosta pakolaislasten hätään ja toisinaan lasten sääntelemättömään sijoitukseen ulkomaille. Yli rajojen liikkuvia lapsia voitaisiin auttaa vuoden 1996 yleissopimuksen mukaisilla yleisillä yhteistyöpuiteilla. Niitä sovelletaan muun muassa Afrikan eteläisillä ja itäisillä alueilla⁴, Balkanin maissa, joissakin Itä-

¹ Toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa 19 päivänä lokakuuta 1996 tehty Haagin yleissopimus, jäljempänä 'vuoden 1996 Haagin lastensuojelusopimus', 'vuoden 1996 yleissopimus' tai 'yleissopimus'. Ks. yleissopimuksen teksti liitteessä I.

² Kansainvälisestä lapsikaappauksesta 25 päivänä lokakuuta 1980 tehty yksityisoikeuden alaa koskeva Haagin yleissopimus, jäljempänä 'vuoden 1980 Haagin lapsikaappausopimus' tai 'vuoden 1980 yleissopimus'. Lisätietoa vuoden 1980 yleissopimuksen käytännön toiminnasta annetaan yleissopimusta koskevissa hyvien toimintatapojen oppaissa, jotka ovat saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Child Abduction" ja sen jälkeen "Guides to Good Practice". Lasten suojelusta sekä yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa 29 päivänä toukokuuta 1993 tehty Haagin yleissopimus, jäljempänä 'kansainvälistä lapseksiottamista koskeva vuoden 1993 Haagin yleissopimus' tai 'vuoden 1993 yleissopimus'. Lisätietoa tämän yleissopimuksen käytännön toiminnasta annetaan yleissopimusta koskevissa hyvien toimintatapojen oppaissa, jotka ovat saatavilla verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Intercountry Adoption" ja sen jälkeen "Guides to Good Practice".

³ Tässä yhteydessä on otettava huomioon, että vuoden 1996 yleissopimuksen määräyksillä täydennetään 18. tammikuuta 2002 voimaan tuleen lasten myynnistä, lapsiprostituutiosta ja lapsipornografiasta tehdyn lapsen oikeuksien yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (New York, 25. toukokuuta 2000) määräyksiä (koko teksti saatavilla osoitteessa < http://treaties.un.org/doc/Treaties/2000/05/20000525%2003-16%20AM/Ch_IV_11_cp.pdf >). Ks. erityisesti valinnaisen pöytäkirjan 9 artiklan 3 kappale ja 10 artiklan 2 kappale.

⁴ Ks. rajatylittävää lastensuojelua Afrikan eteläisillä ja itäisillä alueilla käsittelevän seminaarin (Pretoria,

Euroopan ja Kaukasian maissa, Etelä- ja Keski-Amerikan osissa sekä useissa Aasian maissa.

- 1.4 Marokko ratifioi vuoden 1996 yleissopimuksen varhain, mikä oli tärkeä merkki yleissopimuksen potentiaalista valtioissa, joiden lainsäädäntöön šaria on vaikuttanut tai joiden lainsäädäntö perustuu šariaan. Vuoden 1996 yleissopimuksessa otettiin tämä erityiskäyttö huomioon, mikä käy selvästi ilmi 3 artiklassa olevasta viittauksesta *kafalaan*. Lisäksi Maltan prosessin⁵ osallistujat ovat kehottaneet kaikkia valtioita harkitsemaan huolellisesti vuoden 1996 yleissopimuksen ratifiointia tai siihen liittymistä⁶. Euroopan unioni on jo pitkään tunnustanut yleissopimuksen hyödyn sen jäsenvaltioille Euroopassa⁷. EU:n asetus vanhempainvastuusta perustuukin pitkälti vuoden 1996 yleissopimukseen⁸.
- 1.5 Vuoden 1996 yleissopimuksen maailmanlaajuinen vetovoima perustuu kenties myös siihen, että siinä otetaan huomioon suuri joukko erilaisia lakisääteisiä elimiä ja oikeusjärjestelmiä, joita lastensuojelun alalla on käytössä eri puolilla maailmaa. Siinä ei pyritä luomaan lastensuojelua koskevaa yhtenäistä kansainvälistä lainsäädäntöä. Tältä osin voidaan viitata *lapsen oikeuksia koskevaan Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimukseen*, jäljempänä 'lapsen oikeuksia koskeva YK:n yleissopimus'⁹. Sen sijaan vuoden 1996 yleissopimuksen tarkoituksena on ehkäistä oikeudellisia ja hallinnollisia ristiriitoja ja luoda tehokkaat kansainväliset yhteistyörakenteet eri oikeusjärjestelmien välisiä lastensuojeluasioita varten. Tältä osin yleissopimus tarjoaa erinomaisen tilaisuuden luoda yhteyksiä erilaisiin kulttuuri- tai uskontotähtäyksiin perustuvien oikeusjärjestelmien välille.
- 1.6 Vuoden 1996 yleissopimuksen vahvuudet tunnetaan koko maailmassa yhä

22.–25. helmikuuta 2010) päätelmien ja suositusten kohta 4. Asiakirja on saatavilla verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "News & Events" ja sen jälkeen "2010".

⁵ Maltan prosessi on vuosien 1980 ja 1996 yleissopimusten sopimusvaltioiden sekä muiden kuin sopimusvaltioiden tuomareiden ja korkea-arvoisten virkamiesten välinen vuoropuheluprosessi. Prosessiin osallistuu valtioita, joiden lainsäädäntöön šaria on vaikuttanut tai joiden lainsäädäntö perustuu šariaan. Vuoropuhelussa käsitellään sitä, miten rajatylittävät tapaamis- tai yhteydenpito-oikeudet voidaan turvata paremmin vanhemmille ja heidän lapsilleen ja miten kansainvälisen lapsikaappauksen aiheuttamia ongelmia voitaisiin torjua asianomaisten valtioiden välillä. Prosessi käynnistettiin valtioiden rajat ylittäviä perheoikeudellisia kysymyksiä käsittelevässä oikeudellisessa konferenssissa, joka järjestettiin St. Julian'sissa, Maltassa, 14.–17. maaliskuuta 2004. Prosessi jatkuu edelleen: ks. lisätietoa verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Child Abduction" ja sen jälkeen "Judicial Seminars on the International Protection of Children".

⁶ Ks. kolmannen Maltan julkilausuman kohta 3. Asiakirja on saatavilla verkkosivustolla < www.hcch.net > (polku ilmoitettu edellä alaviitteessä 5).

⁷ Ks. esim. jäsenvaltioille annettavasta valtuudesta allekirjoittaa yhteisön puolesta vuoden 1996 Haagin yleissopimus 19. joulukuuta 2002 tehty neuvoston päätös 2003/93/EY ja tietyille jäsenvaltioille annettavasta valtuudesta ratifioida vuoden 1996 Haagin yleissopimus tai liittyä kyseiseen yleissopimukseen Euroopan yhteisön puolesta 5. kesäkuuta 2008 tehty neuvoston päätös 2008/431/EY.

⁸ Neuvoston asetus (EY) N:o 2201/2003, annettu 27 päivänä marraskuuta 2003, tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevista asioista, jäljempänä 'Bryssel II a -asetus'. Tämän käsikirjan julkaisuhetkellä 26 EU:n jäsenvaltiota on ratifioinut yleissopimuksen, ja kaksi jäljelle jäävää maata on sitoutunut ratifioimaan sen lähitulevaisuudessa.

⁹ *Lapsen oikeuksia koskeva Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus* (20. marraskuuta 1989). Teksti on saatavilla osoitteessa < <http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm> >

paremmin¹⁰, ja sopimusvaltioiden¹¹ määrä kasvaa jatkuvasti¹². Sen vuoksi aika on otollinen tämän käsikirjan julkaisemiselle. Käsikirjalla vastataan pyyntöön, joka esitettiin pysyvälle toimistolle vuosien 1980 ja 1996 yleissopimuksia käsittelevän erityiskomission viidennessä kokouksessa vuonna 2006¹³. Ennen erityiskomission kokousta kiertäneeseen kyselylomakkeeseen¹⁴ annetuissa vastauksissa kannatettiin voimakkaasti vuoden 1996 yleissopimusta käsittelevän oppaan laadintaa. Kokouksessa järjestetyn kuulemisen jälkeen hyväksyttiin seuraavat päätelmät ja suositukset (kohta 2.2):

Erityiskomissio kehottaa pysyvää toimistoa kuulemaan Haagin konferenssin jäsenvaltioita ja vuosien 1980 ja 1996 yleissopimusten sopimusvaltioita ja aloittamaan sen jälkeen valmistelut vuoden 1996 yleissopimusta käsittelevän käytännön oppaan laatimiseksi. Oppaassa

- a) ohjeistetaan, mitä tekijöitä on tarkasteltava, kun yleissopimus saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä, ja
- b) selvennetään, miten yleissopimusta sovelletaan käytännössä.

1.7 Pysyvä toimisto aloitti työnsä laatimalla ohjeasiakirjan valtioille, jotka harkitsivat yleissopimuksen saattamista osaksi kansallista lainsäädäntöä (kohdan 2.2 alakohdan a mukaisesti). "Täytäntöönpanon tarkistuslista" valmistui vuonna 2009, ja se esitetään tämän käsikirjan liitteessä II. Käsikirjan ensimmäinen luonnos toimitettiin valtioille¹⁵ vuonna 2009. Käsikirjan tarkoituksena oli toimia valtioiden apuvälineenä, myös luonnosvaiheessa. Valtioita pyydettiin esittämään huomautuksia käsikirjan luonnoksesta, jotta sitä voitaisiin hioa ja parantaa ennen lopullista julkaisua. Käsikirjan luonnosta tarkistettiin sen jälkeen, ja se toimitettiin lopullista hyväksyntää varten vuoden 1980 Haagin lapsikaappausopimuksen ja vuoden 1996 Haagin lastensuojelusopimuksen käytännön toimintaa tarkastelevan erityiskomission kuudennen kokouksen ensimmäiseen osaan, joka järjestettiin 1.–10. kesäkuuta 2011, jäljempänä 'vuoden 2011 erityiskomissio (osa I)'. Erityiskomission päätelmien ja suositusten mukaisesti pysyvää toimistoa pyydettiin tekemään asiantuntijoiden kuulemisen perusteella tarkistettuun käytännön käsikirjan luonnokseen muutoksia, joissa otetaan huomioon erityiskomission kokouksessa esitetyt huomautukset, ennen

¹⁰ Ks. esim. perheiden rajatylittäviä muuttoja käsittelevän kansainvälisen oikeudellisen konferenssin (23.–25. maaliskuuta 2010) julkilausuman kohta 7, jossa tunnustetaan, että vuosien 1980 ja 1996 yleissopimukset ovat olennainen osa lasten oikeuksien suojelun maailmanlaajuisia järjestelmiä perheiden rajatylittäviä muuttoja koskevista tapauksista; lasten ja perheiden rajatylittävää suojelua käsittelevän oikeudellisen seminaarin (Marokko, Rabat, 13.–15. joulukuuta 2010) päätelmät; kansainvälisen Haagin verkoston tuomareiden ja keskusviranomaisien kansainvälisiä lapsikaappauksia käsittelevän Amerikan kokouksen (Mexico, DF, 23.–25. helmikuuta 2011) päätelmät ja suositukset; kaikki asiakirjat ovat saatavilla verkkosivustolla < www.hcch.net > (polku ilmoitettu edellä alaviitteessä 5).

¹¹ Tässä käsikirjassa 'sopimusvaltioilla' tarkoitetaan vuoden 1996 Haagin lastensuojelusopimuksen sopimusvaltioita, ellei toisin ilmoiteta.

¹² Jäljelle jäävät EU:n jäsenvaltiot (Belgia ja Italia) sekä Argentiina, Etelä-Afrikka, Israel, Kanada, Kolumbia, Norja, Paraguay ja Uusi-Seelanti harkitsevat oletettavasti myös yleissopimuksen ratifiointia tai siihen liittymistä. Lisäksi Yhdysvallat allekirjoitti vuoden 1996 yleissopimuksen 10. lokakuuta 2010.

¹³ Erityiskomission viides kokous, jossa tarkasteltiin kansainvälisestä lapsikaappauksesta 25 päivänä lokakuuta 1980 tehdyn yksityisoikeuden alaa koskevan Haagin yleissopimuksen toimintaa sekä toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa 19 päivänä lokakuuta 1996 tehdyn Haagin yleissopimuksen käytännön täytäntöönpanoa (30. lokakuuta – 9. marraskuuta 2006).

¹⁴ Kansainvälisestä lapsikaappauksesta 25 päivänä lokakuuta 1980 tehdyn yksityisoikeuden alaa koskevan Haagin yleissopimuksen käytännön toimintaa koskeva kyselylomake, kansainvälisen lapsikaappauksen yksityisoikeuden alaa käsittelevän loka–marraskuun 2006 erityiskomission tiedoksi annettu asiakirja "Prel. Doc. No 1" (huhtikuu 2006), joka on saatavilla verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Child Abduction" ja sen jälkeen "Questionnaires and responses".

¹⁵ Käsikirjan luonnos toimitettiin Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin jäsenten kansallisille ja yhteyselimille sekä vuosien 1980 ja 1996 yleissopimusten sopimusvaltioiden keskusviranomaisille. Käsikirjan luonnoksesta lähetettiin lisäksi paperituloste sellaisten maiden edustajille, jotka eivät ole vuosien 1980 ja 1996 yleissopimusten sopimusvaltioita.

asiakirjan lopullista julkaisua (kohta 54).

- 1.8 Pysyvä toimisto kiittää seuraavia tahoja prosessin eri vaiheissa esitetyistä huomioista ja kirjallisista huomautuksista: Alankomaat (yhteystuomarin toimisto, kansainvälinen lastensuojelu), Amerikan yhdysvallat, Australia, Euroopan unioni, Kanada, Portugali, Slovakia, Sveitsi, Uusi-Seelanti sekä lukuisat asiantuntijat, mukaan lukien Nigel Lowe, Peter McEleavy ja The Rt. Hon. Lord Justice Mathew Thorpe, ja International Social Service¹⁶. Käsikirja ei olisi valmistunut ilman pysyvän toimiston ja etenkin seuraavien henkilöiden sinnikästä työtä: entinen apulaispääsihteeri William Duncan, vanhempi lakimies Hannah Baker, vanhempi lakimies Kerstin Bartsch, entinen vanhempi lakimies Juliane Hirsch, entinen lakimies Joëlle Küng, entinen lakimies Eimear Long ja entinen lakimies Nicolas Sauvage.
- 1.9 Kuten erityiskomission viidennessä kokouksessa vuonna 2006¹⁷ todettiin, tämän käsikirjan painopiste on välttämättömistä syistä erilainen kuin vuoden 1980 Haagin lapsikaappaussopimusta koskevissa hyvien toimintatapojen oppaissa¹⁸. Käsikirjassa ei keskitytä yhtä voimakkaasti aikaisemmin vahvistettuihin yleissopimuksen ”hyviin toimintatapoihin”, joilla ohjataan tulevaa käytäntöä, sillä yleissopimuksesta on saatu toistaiseksi vain vähän käytännön kokemusta. Sen sijaan käsikirjalla on tarkoitus antaa yleissopimuksesta helposti luettava ja ymmärrettävä **käytännön opas**. Käsikirjan selkeän ilmaisun, olennaisten ja kattavien tapausesimerkkien sekä yksinkertaisten kaavioiden avulla pyritään edistämään selkeää käsitystä siitä, miten yleissopimuksen on tarkoitus toimia käytännössä, ja siten varmistaa, että sopimusvaltiot luovat ja lujittavat alusta lähtien yleissopimuksen mukaisia hyviä toimintatapoja. Käsikirja perustuu voimakkaasti vuoden 1996 yleissopimuksen selitysmuistioon¹⁹, jota olisi luettava ja käytettävä käsikirjan rinnalla. Käsikirjalla ei korvata tai muuteta selitysmuistiota millään tavalla, sillä selitysmuistion merkityksellisyys perustuu vuoden 1996 yleissopimuksen valmistelutyöhön (*travaux préparatoires*).
- 1.10 Tämä käsikirja on tarkoitettu **kaikille** vuoden 1996 Haagin lastensuojelusopimuksen käyttäjille, mukaan lukien valtiot, keskusviranomaiset, tuomarit, alan ammattilaiset ja suuri yleisö.
- 1.11 On huomattava, että mikään tässä käsikirjassa esitetty ohje ei ole oikeudellisesti sitova eikä minkään käsikirjan osan voida katsoa sitovan vuoden 1996 Haagin lastensuojelusopimuksen sopimusvaltioita.

¹⁶ Vuoden 2011 erityiskomission (osa I) päätelmien ja suositusten kohdat 54 ja 55, asiakirja saatavilla verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Child Abduction" ja sen jälkeen "Special Commission meetings on the practical operation of the Convention".

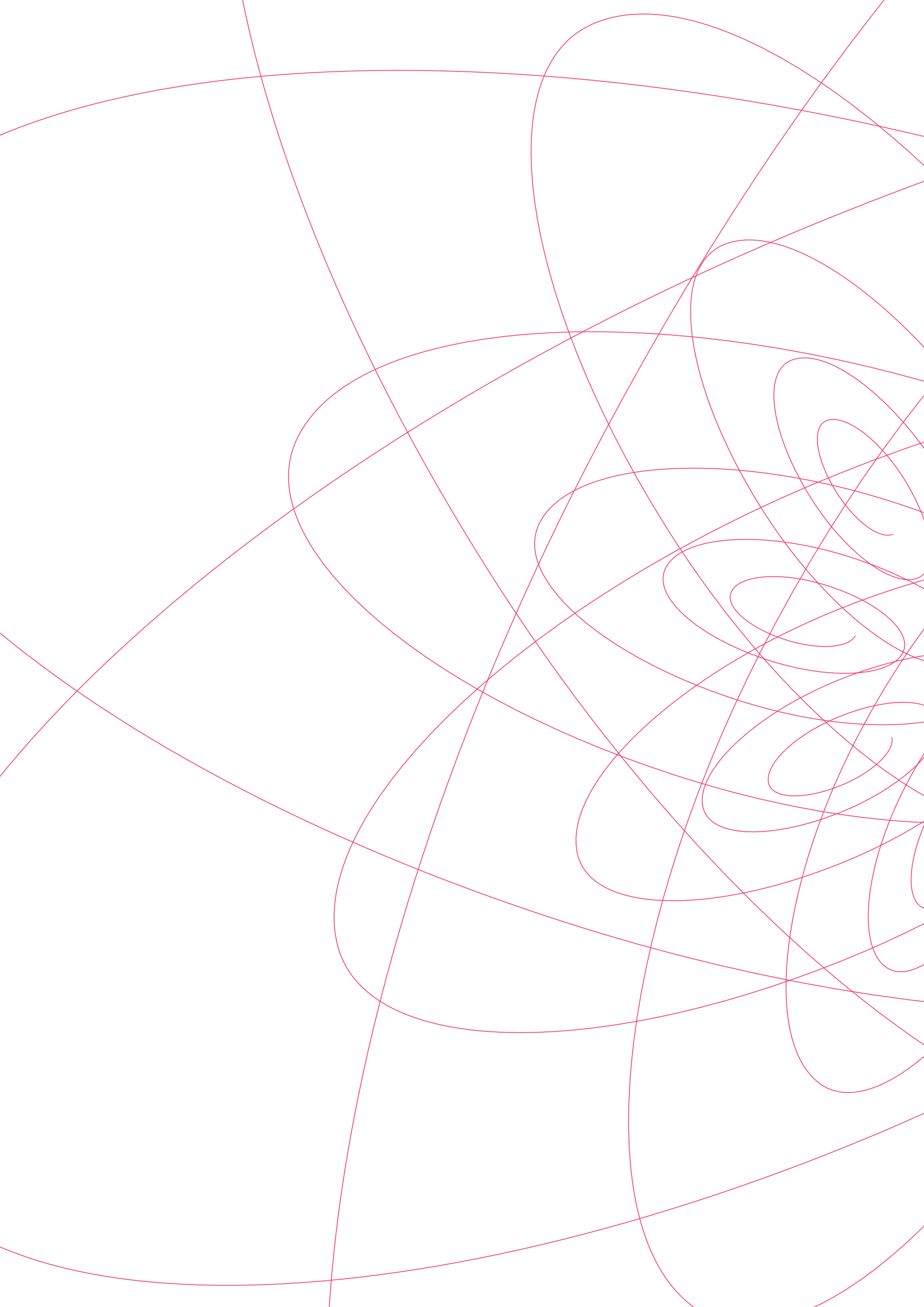
¹⁷ Erityiskomission viidennen kokouksen kertomus, jossa tarkasteltiin kansainvälisestä lapsikaappauksesta 25 päivänä lokakuuta 1980 tehdyn yksityisoikeuden alaa koskevan Haagin yleissopimuksen toimintaa sekä toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa 19 päivänä lokakuuta 1996 tehdyn Haagin yleissopimuksen käytännön täytäntöönpanoa (30. lokakuuta – 9. marraskuuta 2006). Asiakirja on saatavilla verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Child Abduction" ja sen jälkeen "Special Commission meetings on the practical operation of the Convention".

¹⁸ Kaikki vuoden 1980 yleissopimusta koskevat hyvien toimintatapojen oppaat ovat saatavilla verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Child Abduction" ja sen jälkeen "Guides to Good Practice".

¹⁹ P. Lagarde, "Explanatory Report on the 1996 Hague Child Protection Convention", *Proceedings of the Eighteenth Session (1996)*, II nide, *Protection of children*, Haag, SDU, 1998, s. 535–605. Asiakirja on saatavilla verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Publications" ja sen jälkeen "Explanatory Reports". Asiakirjaan viitataan jäljempänä 'selitysmuistiona'.

2

VUODEN 1996 YLEISSOPIMUKSEN TAVOITTEET

- 2.1 Vuoden 1996 yleissopimuksen tavoitteet vahvistetaan yleispiirteisesti yleissopimuksen johdanto-osassa ja tarkemmin 1 artiklassa.

A. Vuoden 1996 yleissopimuksen johdanto-osa

- 2.2 Johdanto-osassa todetaan selvästi, että yleissopimuksen tarkoituksena on parantaa lastensuojelua kansainvälisissä tilanteissa. Tätä varten pyritään välttämään oikeusjärjestelmien välisiä ristiriitoja lastensuojeluun liittyvien toimenpiteiden osalta.
- 2.3 Johdanto-osassa asetetaan nämä tavoitteet historialliseen kontekstiin viittaamalla alaikäisten suojelua koskevaan vuoden 1961 Haagin yleissopimukseen²⁰ ja sen uudistamistarpeeseen²¹ sekä tarkastelemalla vuoden 1996 Haagin lastensuojelusopimusta suhteessa lapsen oikeuksia koskevaan YK:n yleissopimukseen²². Lisäksi johdanto-osassa esitetään yleisluonteisia periaatelausumia, jotka vaikuttavat yleissopimuksen määräyksiin. Nämä ovat kansainvälisen yhteistyön merkitys lastensuojelussa sekä sen vahvistaminen, että lastensuojeluun liittyvissä asioissa lapsen etu on otettava ensisijaisesti huomioon (lapsen etua koskeva periaate mainitaan useita kertoja myös muualla yleissopimuksen tekstissä)²³.

B. Vuoden 1996 yleissopimuksen erityistavoitteet Yleissopimuksen 1 artikla

- 2.4 Edellä kuvattua taustaa vasten yleissopimuksen 1 artiklassa vahvistetaan tavoitteet yksityiskohtaisemmin. Kuten selitysmuistiossa todetaan, 1 artikla toimii ikään kuin yleissopimuksen sisällysluettelona²⁴ siten, että 1 artiklan a–e kohta vastaa suurin piirtein yleissopimuksen II–V lukua²⁵.
- 2.5 Yleissopimuksen ensimmäinen tavoite vahvistetaan 1 artiklan a kohdassa: tarkoituksena on määrittää sopimusvaltio, jonka viranomaiset ovat **toimivaltais**a ryhtymään toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi. On pantava merkille, että yleissopimuksessa määritetään ainoastaan se sopimusvaltio, jonka viranomaiset ovat toimivaltais
- 2.6 Toinen ja kolmas tavoite, jotka kuvataan 1 artiklan b ja c kohdassa, liittyvät **sovellettavaan lakiin**. Toisena tavoitteena on määrittää laki, jota viranomaisten on sovellettava toimivaltaansa käyttäessään. Kolmantena tavoitteena on määrittää, mitä lakia sovelletaan vanhempainvastuuseen²⁶ ilman oikeus- tai hallintoviranomaisen myötävaikutusta. Tähän liittyvät säännöt vahvistetaan yleissopimuksen III luvussa, ja niitä käsitellään jäljempänä käsikirjan **luvussa 9**.

²⁰ Viranomaisten toimivallasta ja sovellettavasta laista alaikäisten suojelussa 5 päivänä lokakuuta 1961 tehty Haagin yleissopimus. Koko teksti on saatavilla verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Conventions" ja sen jälkeen "Convention 10".

²¹ Selitysmuistion kohta 1.

²² Sama kuin edellä, kohta 8.

²³ Sama kuin edellä.

²⁴ Sama kuin edellä, kohta 9.

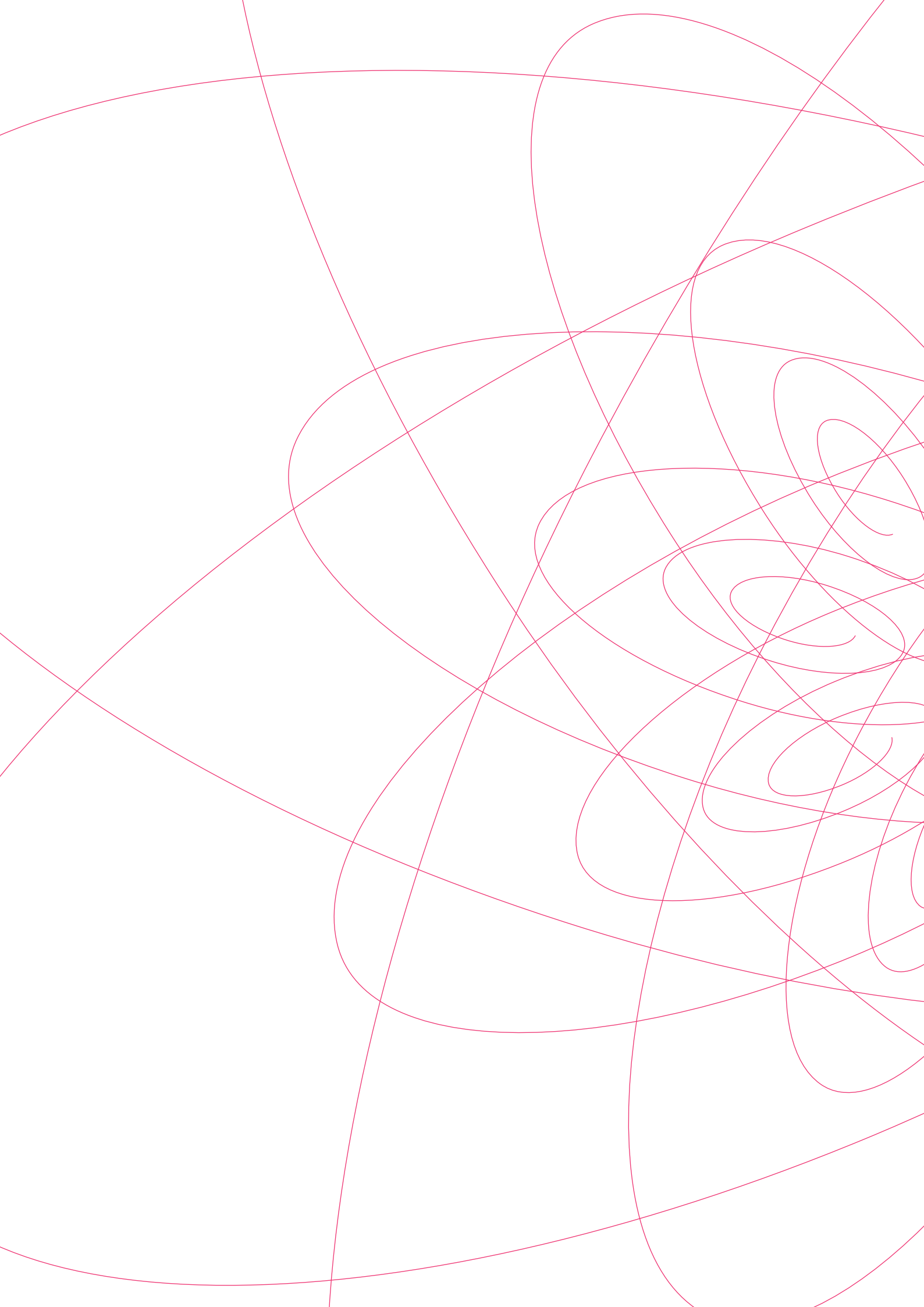
²⁵ Tosin yleissopimuksen 1 artiklan b ja c kohtaa käsitellään molempia III luvussa (Sovellettava laki).

²⁶ Siten kuin käsite on määritelty yleissopimuksen 1 artiklan 2 kappaleessa – ks. jäljempänä kohta **3.16** ja sitä seuraavat kohdat.

- 2.7 Neljäs tavoite esitetään 1 artiklan d kohdassa: tarkoituksena on määrätä lastensuojeluun liittyvien toimenpiteiden **tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta** kaikissa sopimusvaltioissa. Sekä tunnustamista että täytäntöönpanoa koskevat säännöt vahvistetaan yleissopimuksen IV luvussa, ja niitä käsitellään jäljempänä käsikirjan **luvussa 10**.
- 2.8 Viides ja viimeinen tavoite kuvataan 1 artiklan e kohdassa: tarkoituksena on luoda sopimusvaltioiden viranomaisten välille yleissopimuksen tarkoituksen toteuttamiseen tarvittavaa **yhteistyötä**. Yhteistyöstä määrätään yleissopimuksen V luvussa, ja sitä käsitellään käsikirjan **luvussa 11**.

3

SOVELTAMISALA

A. Mihin valtioihin ja mistä lähtien vuoden 1996 yleissopimusta sovelletaan?

Yleissopimuksen 53, 57, 58 ja 61 artikla

- 3.1 Vuoden 1996 Haagin lastensuojelusopimusta sovelletaan ainoastaan sellaisiin suojelutoimenpiteisiin²⁷, jotka toteutetaan sopimusvaltiossa **sen jälkeen**, kun yleissopimus on tullut kyseisessä valtiossa voimaan²⁸.
- 3.2 Tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia yleissopimuksen määräyksiä (IV luku) sovelletaan ainoastaan suojelutoimenpiteeseen, johon on ryhdytty **sen jälkeen**, kun yleissopimus on tullut voimaan toimenpiteeseen ryhtyneen sopimusvaltion ja sen sopimusvaltion **välillä**, jossa haetaan suojelutoimenpiteen tunnustamista ja/tai täytäntöönpanoa²⁹.
- 3.3 Jotta voidaan määrittää, sovelletaanko yleissopimusta tiettyyn tapaukseen, on näin ollen tärkeää varmistaa,
- onko yleissopimus tullut voimaan kyseisessä valtiossa ja milloin se on tullut voimaan sekä
 - onko yleissopimus tullut voimaan kyseisen sopimusvaltion ja toisen sopimusvaltion **välillä** ja milloin se on tullut voimaan.
- 3.4 Yleissopimuksen voimaantuloa tietyssä valtiossa koskevat säännöt vaihtelevat siitä riippuen, onko kyseinen valtio **ratifioinut** yleissopimuksen vai **liittynyt** siihen.
- Yleissopimuksen voivat **ratifioida** ainoastaan valtiot, jotka olivat Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin jäseniä silloin kun sen 18. istunto pidettiin eli 19. lokakuuta 1996 tai sitä ennen³⁰.
 - Kaikki muut valtiot voivat **liittyä** yleissopimukseen³¹.
- 3.5 Yleissopimus tulee voimaan valtiossa seuraavasti:
- Sopimuksen **ratifioivien** valtioiden osalta yleissopimus tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua kyseisen valtion ratifioimiskirjan tallettamisesta³².
 - Sopimukseen **liittyvien** valtioiden osalta yleissopimus tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa yhdeksän kuukauden kuluttua kyseisen valtion liittymiskirjan tallettamisesta³³.
- 3.6 Sopimukseen **liittyvien** valtioiden osalta sovelletaan pidempää odotusaikaa ennen yleissopimuksen voimaantuloa, sillä kaikilla muilla sopimusvaltioilla on kuusi kuukautta liittymisen jälkeen mahdollisuus esittää vastalause liittymistä vastaan. Yleissopimus tulee siihen liittyvässä valtiossa voimaan kolmen

²⁷ 'Suojelutoimenpiteillä' tai yksinkertaisesti 'toimenpiteillä' tarkoitetaan jäljempänä yleissopimuksen 1 artiklan mukaisia toimenpiteitä "lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi". Tällaisia suojelutoimenpiteitä ei määritellä kattavasti yleissopimuksessa, mutta ks. tältä osin 3 ja 4 artikla sekä jäljempänä kohdat **3.14–3.52**.

²⁸ Yleissopimuksen 53 artiklan 1 kappale.

²⁹ Yleissopimuksen 53 artiklan 2 kappale.

³⁰ Yleissopimuksen 57 artikla.

³¹ Yleissopimuksen 58 artikla. Valtiot voivat liittyä yleissopimukseen sen jälkeen, kun se on tullut voimaan 61 artiklan 1 kappaleen mukaisesti. Yleissopimus tuli 61 artiklan 1 kappaleen mukaisesti voimaan 1. tammikuuta 2002, kun kolme valtiota oli ratifioinut yleissopimuksen (ensimmäisenä sen ratifioi Slovakia ja sen jälkeen Monaco ja Tšekki). Näin ollen mikä tahansa valtio on voinut liittyä yleissopimukseen 1. tammikuuta 2002 lähtien.

³² Yleissopimuksen 61 artiklan 2 kappaleen a kohta.

³³ Yleissopimuksen 61 artiklan 2 kappaleen b kohta.

kuukauden kuluttua tämän kuuden kuukauden ajanjakson päättymisestä (eli yhteensä yhdeksän kuukauden kuluttua). Liittyminen vaikuttaa kuitenkin vain liittyvän valtion ja niiden sopimusvaltioiden välisiin suhteisiin, jotka **eivät** ole esittäneet vastalauseita liittymistä vastaan kuuden kuukauden kuluessa³⁴.

- 3.7 Valtio, joka ratifioi yleissopimuksen **sen jälkeen**, kun toinen valtio on jo liittynyt siihen, voi esittää vastalauseen kyseisen valtion liittymistä vastaan ratifiointin aikana³⁵. Jos ratifioiva valtio ilmoittaa tällaisesta vastalauseesta tallettajalle, yleissopimus ei vaikuta ratifioivan valtion ja yleissopimukseen aikaisemmin liittyneen valtion välisiin suhteisiin (paitsi jos ja siihen saakka kunnes ratifioivan valtion vastalause peruutetaan³⁶).
- 3.8 Yleissopimuksen soveltamisen osalta tämä tarkoittaa, että yleissopimusta sovelletaan sopimusvaltioiden **välillä** silloin, 1) kun se on tullut voimaan **molemmissa** sopimusvaltioissa, ja 2) liittyvän valtion osalta edellyttäen, että jos toisella sopimusvaltiolla on mahdollisuus esittää vastalause liittymistä vastaan, se ei ole tehnyt niin.
- 3.9 Liittymistä koskeviin vastalauseisiin olisi turvauduttava vain poikkeustilanteissa.

Ajantasaiset tiedot vuoden 1996 yleissopimuksen nykytilasta

Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin pysyvä toimisto julkaisee vuoden 1996 yleissopimusta koskevan tilannetaulukon, joka on saatavilla verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Conventions" ja sen jälkeen "Convention 34" ja "Status Table".

Taulukossa esitetään ajantasaiset tiedot vuoden 1996 yleissopimuksen nykytilasta, mukaan lukien kaikki yleissopimuksen ratifiointit, siihen liittymiset ja liittymistä koskevat vastalauseet.

³⁴ Yleissopimuksen 58 artiklan 3 kappale.

³⁵ Yleissopimuksen 58 artiklan 3 kappale.

³⁶ Vuoden 1996 yleissopimuksessa ei määrätä nimenomaisesti liittymistä koskevien vastalauseiden peruuttamisesta. Muiden Haagin yleissopimusten yhteydessä on kuitenkin katsottu, että tällainen peruutus on mahdollinen (ks. esim. laillistamisvaatimusta, tiedoksiantoa, todisteiden vastaanottamista ja oikeudenkäyntien helpottamista koskevien Haagin yleissopimusten käytännön toimintaa tarkastelevan vuoden 2009 erityiskomission päätelmien ja suositusten kohta 67; asiakirja on saatavilla verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Apostille" ja sen jälkeen "Special Commissions").

Esimerkki 3 (A)³⁷

Valtio A **liittyy**³⁸ yleissopimukseen 18. huhtikuuta 2010. Valtio B **ratifioi**³⁹ yleissopimuksen 26. elokuuta 2010. Valtio B ei esitä ratifiointiin yhteydessä vastalauseita valtion A liittymistä vastaan⁴⁰.

Valtiossa A yleissopimus tulee voimaan 1. helmikuuta 2011⁴¹. Valtiossa B yleissopimus tulee voimaan 1. joulukuuta 2010⁴². Kahden valtion välillä yleissopimus tulee voimaan 1. helmikuuta 2011.

Valtiossa B tehdään yhteydenpitoa koskeva päätös 14. helmikuuta 2011. Koska päätös on tehty sen jälkeen, kun yleissopimus on tullut voimaan valtion B ja valtion A välillä, yleissopimuksen IV luvun määräyksiä sovelletaan ja päätös tunnustetaan ilman eri vahvistusta valtiossa A⁴³.

Esimerkki 3 (B)

Valtio C **ratifioi** yleissopimuksen 21. maaliskuuta 2009. Valtio D **liittyy** yleissopimukseen 13. huhtikuuta 2009. Valtio C ei esitä vastalauseita valtion D liittymistä vastaan.

Valtiossa C yleissopimus tulee voimaan 1. heinäkuuta 2009⁴⁴. Valtiossa D yleissopimus tulee voimaan 1. helmikuuta 2010⁴⁵. Näin ollen yleissopimus tulee kahden valtion välillä voimaan 1. helmikuuta 2010.

Valtiossa C tehdään huoltajuus- ja yhteydenpitojärjestelyjä koskeva tuomioistuimen päätös 5. elokuuta 2009. Syyskuussa 2009 yksi osapuoli hakee päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa valtiossa D.

Koska huoltajuutta ja yhteydenpitoa koskeva päätös on tehty valtiossa C ennen kuin yleissopimus tulee voimaan valtiossa D (ja siten ennen kuin yleissopimus tulee voimaan kahden valtion välillä), tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia yleissopimuksen mekanismeja ei sovelleta⁴⁶.

Jos molemmat valtiot ovat kuitenkin alaikäisten suojelua koskevan vuoden 1961 Haagin yleissopimuksen osapuolia, päätös voidaan tunnustaa kyseisen yleissopimuksen nojalla.⁴⁷ Jos eivät ole, olisi tarkistettava, onko valtion C ja valtion D välillä jotain alueellista tai kahdenvälistä sopimusta, jossa määrätään huoltajuutta ja yhteydenpitoa koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta. Jos myöskään alueellista tai kahdenvälistä sopimusta ei ole, valtion D kansallisessa lainsäädännössä voi silti olla säännöksiä, joista on apua osapuolille.⁴⁸

³⁷ Tässä käytännön käsikirjassa esitetyissä tapausesimerkeissä viittauksella sopimusvaltioihin oletetaan, että yleissopimus on tullut voimaan kyseisten sopimusvaltioiden välillä ennen kuvattuja tapahtumia, ellei toisin ilmoiteta.

³⁸ Yleissopimuksen 58 artiklan 1 kappale.

³⁹ Yleissopimuksen 57 artiklan 2 kappale.

⁴⁰ Yleissopimuksen 58 artiklan 3 kappale.

⁴¹ Yleissopimuksen 61 artiklan 2 kappaleen b kohta.

⁴² Yleissopimuksen 61 artiklan 2 kappaleen a kohta.

⁴³ Yleissopimuksen 23 artiklan 1 kappale (paitsi jos olemassa on kieltäytymisperuste, jolloin tunnustamisesta kieltäytyminen on mahdollista mutta ei **pakollista** – ks. 23 artiklan 2 kappale ja jäljempänä **luku 10**).

⁴⁴ Yleissopimuksen 61 artiklan 2 kappaleen a kohta.

⁴⁵ Yleissopimuksen 61 artiklan 2 kappaleen b kohta.

⁴⁶ Yleissopimuksen 53 artiklan 2 kappale.

⁴⁷ Yleissopimuksen 51 artikla. Ks. erityisesti alaikäisten suojelua koskevan vuoden 1961 Haagin yleissopimuksen 7 artikla. Ks. myös jäljempänä kohdat **12.2–12.3**, joissa käsitellään tämän yleissopimuksen suhdetta vuoden 1961 Haagin yleissopimukseen. Ks. myös selitysmuistion kohta 169.

⁴⁸ Sama kuin edellä, kohta 178, jonka mukaan pyynnön vastaanottanut valtio voi luonnollisesti aina tunnustaa aikaisemmin tehdyt päätökset, mutta tämä on tehtävä kansallisen lainsäädännön eikä yleissopimuksen nojalla.

Esimerkki 3 (C)

Valtio E **ratifioi** yleissopimuksen 5. maaliskuuta 2007. Valtio F **liittyy** yleissopimukseen 20. maaliskuuta 2008. Huhtikuussa 2008 valtio E ilmoittaa tallettajalle vastalauseesta, joka koskee valtion F liittymistä⁴⁹.

Valtiossa E yleissopimus tulee voimaan 1. heinäkuuta 2007⁵⁰. Valtiossa F yleissopimus tulee voimaan 1. tammikuuta 2009⁵¹. Valtion F liittyminen ei kuitenkaan vaikuta valtion F ja valtion E välisiin suhteisiin, sillä valtio E esitti vastalauseen liittymistä vastaan⁵². Yleissopimus ei tule voimaan kahden valtion välillä, paitsi jos ja kunnes valtio E peruuttaa valtion F liittymistä koskevan vastalauseensa.

Heinäkuussa 2009 avopari, jolla on kaksi lasta, eroaa. Heillä on asuinpaikka valtiossa F, vaikka he ovat valtion E kansalaisia. Osapuolten välillä on riitaa siitä, missä ja kenen kanssa lasten tulisi asua. Isä panee asian vireille valtiossa F. Koska yleissopimus on tullut voimaan valtiossa F, se on toimivaltainen ryhtymään toimenpiteisiin lasten suojelemiseksi yleissopimuksen 5 artiklan mukaisesti⁵³.

Äiti hakee valtion F viranomaisilta lupaa muuttaa lasten kanssa valtioon E. Valtion E viranomaiset myöntävät äidille luvan muuttaa ja isälle oikeuden pitää yhteyttä lapseen.

Äidin ja lasten muuton jälkeen yhteydenpitopäätöstä ei kuitenkaan noudateta. Isä hakee yhteydenpitopäätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa valtiossa E.

Vaikka yleissopimus on tullut voimaan sekä valtiossa E että valtiossa F, valtio E esitti vastalauseen valtion F liittymistä vastaan, joten yleissopimus ei ole tullut voimaan kahden valtion välillä. Tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia yleissopimuksen mekanismeja ei sen vuoksi sovelleta tässä tapauksessa⁵⁴.

Jos molemmat valtiot ovat kuitenkin alaikäisten suojelua koskevan vuoden 1961 Haagin yleissopimuksen osapuolia, päätös voidaan tunnustaa kyseisen yleissopimuksen nojalla. Jos eivät ole, olisi tarkistettava, onko valtion E ja valtion F välillä jotain alueellista tai kahdenvälistä sopimusta, jossa määrätään huoltajuutta ja yhteydenpitoa koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta. Jos myöskään alueellista tai kahdenvälistä sopimusta ei ole, valtion F kansallisessa lainsäädännössä voi silti olla säännöksiä, joista on apua osapuolille.

Esimerkki 3 (D)

Valtio G **liittyy** yleissopimukseen 13. elokuuta 2008. Valtio H **ratifioi** yleissopimuksen 30. lokakuuta 2009 ja ilmoittaa ratifiointin yhteydessä tallettajalle esittävänsä vastalauseen valtion G liittymistä vastaan⁵⁵.

Valtiossa G yleissopimus tulee voimaan 1. kesäkuuta 2009⁵⁶. Valtiossa H yleissopimus tulee voimaan 1. helmikuuta 2010⁵⁷. Yleissopimus ei kuitenkaan vaikuta valtion G ja valtion H välisiin suhteisiin edes 1. helmikuuta 2010 jälkeen, koska valtio H esitti vastalauseen valtion G liittymistä vastaan⁵⁸. Yleissopimus ei tule voimaan kahden valtion välillä, paitsi jos ja kunnes valtio H peruuttaa valtion G liittymistä koskevan vastalauseensa.

⁴⁹ Yleissopimuksen 58 artiklan 3 kappale.

⁵⁰ Yleissopimuksen 61 artiklan 2 kappaleen a kohta.

⁵¹ Yleissopimuksen 61 artiklan 2 kappaleen b kohta.

⁵² Yleissopimuksen 58 artiklan 3 kappale.

⁵³ Ks. jäljempänä **luku 4**.

⁵⁴ Yleissopimuksen 53 artiklan 2 kappale.

⁵⁵ Yleissopimuksen 58 artiklan 3 kappale.

⁵⁶ Yleissopimuksen 61 artiklan 2 kappaleen b kohta.

⁵⁷ Yleissopimuksen 61 artiklan 2 kappaleen a kohta.

⁵⁸ Yleissopimuksen 58 artiklan 3 kappale.

B. Mihin lapseen vuoden 1996 yleissopimusta sovelletaan? Yleissopimuksen 2 artikla

- 3.10 Yleissopimusta sovelletaan kaikkiin alle 18-vuotiaisiin lapsiin⁵⁹ heidän syntymästään lähtien⁶⁰.
- 3.11 Toisin kuin vuosien 1980 ja 1993 lapsiasioita koskevien Haagin yleissopimusten vuoden 1996 yleissopimuksen soveltaminen ei edellytä, että lapsella on asuinpaikka **sopimusvaltiossa**. Lapsella voi olla asuinpaikka **muussa kuin sopimusvaltioissa**, mutta hän voi silti kuulua vuoden 1996 yleissopimuksen 6 artiklan (pakolaislapset, kotimaansa levottomuuksien vuoksi vailla asuinpaikkaa olevat lapset tai lapset, joiden asuinpaikkaa ei voida selvittää), 11 artiklan (toimenpiteet kiireellisissä tapauksissa) tai 12 artiklan (väliaikaiset toimenpiteet) soveltamisalaan⁶¹.
- 3.12 On kuitenkin pantava merkille, että jos lapsella on asuinpaikka **sopimusvaltiossa**, yleissopimuksen II luvussa vahvistetut toimivaltasäännöt muodostavat täydellisen ja suljetun järjestelmän, jota sovelletaan kiinteänä kokonaisuutena sopimusvaltioissa. Näin ollen sopimusvaltiolla ei ole lupaa käyttää johonkin mainituista lapsista sellaista toimivaltaa, josta ei määrätä yleissopimuksessa⁶².
- 3.13 Sitä vastoin jos lapsella **ei** ole asuinpaikkaa sopimusvaltiossa, sopimusvaltion viranomaiset voivat mahdollisuuksien mukaan käyttää toimivaltaa yleissopimuksen sääntöjen perusteella. Mikään ei kuitenkaan estä viranomaisia käyttämästä toimivaltaa kansallisten, muiden kuin yleissopimuksen sääntöjen perusteella⁶³. Yleissopimuksen sääntöihin perustuva toimivallan käyttö – silloin kuin se on mahdollista – on hyödyllistä siksi, että toimenpide tunnustetaan ja on täytäntöönpanokelpoinen kaikissa muissa sopimusvaltioissa yleissopimuksen IV luvun määräysten mukaisesti⁶⁴. Toisaalta jos toimivaltaa käytetään muiden kuin yleissopimuksen perusteiden nojalla, suojelutoimenpiteitä ei voida tunnustaa ja panna täytäntöön yleissopimuksen nojalla⁶⁵.

Esimerkki 3 (E)

Lapsella on asuinpaikka muussa kuin sopimusvaltiossa X, jonka alueella hän myös on. Sopimusvaltion A viranomaiset käyttävät toimivaltaa ryhtyäkseen toimenpiteeseen lapsen suojelemiseksi kansallisten, muiden kuin yleissopimuksen sääntöjen nojalla sillä perusteella, että lapsi on sopimusvaltion A kansalainen. Sopimusvaltiolla A on oikeus toimia näin, mutta suojelutoimenpidettä ei välttämättä tunnusteta yleissopimuksen nojalla muissa sopimusvaltioissa⁶⁶.

⁵⁹ On pidettävä mielessä, että yleissopimusta voidaan soveltaa, vaikka lapsella ei ole asuinpaikkaa sopimusvaltiossa eikä lapsi ole sen kansalainen. Esim. yleissopimuksen 6 artiklassa viitataan yksinomaan siihen, että lapsi on sopimusvaltion alueella. Ks. selitysmuistion kohta 17 ja jäljempänä kohdat **3.11–3.13**.

⁶⁰ Vähintään 18-vuotiaiden henkilöiden osalta, jotka henkilökohtaisten kykyjensä alentumisen tai riittämättömyyden vuoksi eivät pysty ajamaan omia etujaan, sovelletaan *aikuisten kansainvälisestä suojelusta 13 päivänä tammikuuta 2000 tehtyä Haagin yleissopimusta*, jäljempänä 'aikuisten suojelua koskeva vuoden 2000 Haagin yleissopimus', jos asianomaiset valtiot ovat kyseisen yleissopimuksen sopimusvaltioita. Ks. myös selitysmuistion kohdat 15–16.

⁶¹ Ks. yleissopimuksen 6 artiklan osalta jäljempänä kohdat **4.13–4.18** sekä kohta **13.58** ja sitä seuraavat kohdat; ks. 11 ja 12 artiklan osalta jäljempänä **luvut 6 ja 7**.

⁶² Selitysmuistion kohta 84. Paitsi tietenkin jos sovelletaan 52 artiklaa, ks. jäljempänä kohdat **12.5–12.8**.

⁶³ Selitysmuistion kohdat 39 ja 84.

⁶⁴ Edellyttäen, että muut IV luvussa esitetyt vaatimukset täyttyvät – ks. jäljempänä **luku 10**.

⁶⁵ Yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen a kohta – jos toimenpiteen on suorittanut sellainen viranomainen, jonka toimivalta ei ole perustunut johonkin yleissopimuksen mukaisista perusteista, tunnustamisesta voidaan kieltäytyä yleissopimuksen nojalla. Ks. selitysmuistion kohta 122.

⁶⁶ Yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen a kohta. Ks. myös jäljempänä **luvun 13** kohdat **13.58–13.60**, joissa käsitellään pakolaislapsia, kotimaansa levottomuuksien vuoksi vailla asuinpaikkaa olevia lapsia ja lapsia, joiden asuinpaikkaa ei voida selvittää.

Esimerkki 3 (F)

Lapsella on asuinpaikka muussa kuin sopimusvaltiossa Y. Lapsi on hiljattain saapunut sopimusvaltioon B, sillä hänen asuinpaikkavaltiossaan on käynnissä sisällissota. Lapsen kotikylässä suoritettiin joukkomurha, ja hän jäi orvoksi. Sopimusvaltion B viranomaiset ryhtyvät toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi yleissopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen nojalla. Nämä suojelutoimenpiteet tunnustetaan ilman eri vahvistusta kaikissa muissa sopimusvaltioissa⁶⁷.

C. Mitkä asiat kuuluvat vuoden 1996 yleissopimuksen soveltamisalaan?

Yleissopimuksen 3 artikla

3.14 Yleissopimuksessa vahvistetaan säännöt, jotka koskevat "toimenpiteitä lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi"⁶⁸. Siinä ei määritellä tarkasti sitä, mitä nämä 'suojelutoimenpiteet' voivat pitää sisällään. Yleissopimuksen 3 artiklassa annetaan kuitenkin esimerkkejä asioista, joihin nämä suojelutoimenpiteet voivat liittyä. Esimerkkiluettelon ei ole tarkoitus olla tyhjentävä⁶⁹.

3.15 Suojelutoimenpiteet voivat näin ollen koskea erityisesti seuraavia:

a) Vanhempainvastuun määräytyminen, käyttö, päättymisen tai rajoittaminen sekä sen siirtäminen toiselle henkilölle⁷⁰

3.16 'Vanhempainvastuun' käsite määritellään yleissopimuksen 1 artiklan 2 kappaleessa. Se sisältää vanhempien huoltajuuteen tai muuhun vastaavaan asemaan perustuvat vanhempien, edunvalvojien tai muiden lapsen laillisten edustajien oikeudet, valtuudet ja velvollisuudet huolehtia lapsesta tai hänen omaisuudestaan⁷¹. Käsitettä kuvataan yleissopimuksessa tarkoituksella laajasti⁷². Se kattaa samanaikaisesti lasta koskevan vastuun, lapsen omaisuutta koskevan vastuun sekä yleisesti lapsen laillisen edustuksen riippumatta siitä, mikä oikeusinstituutio on kyseessä.

3.17 Lapsen osalta 1 artiklan 2 kappaleessa tarkoitettuihin oikeuksiin ja velvollisuuksiin sisältyvät ne oikeudet ja velvollisuudet, jotka kuuluvat vanhemmille, edunvalvojille tai laillisille edustajille ja liittyvät lapsen kasvatukseen ja kehitykseen. Nämä oikeudet ja velvollisuudet voivat liittyä esimerkiksi lapsen huoltajuuteen, koulutukseen, terveydellisiin päätöksiin, asuinpaikan

⁶⁷ Yleissopimuksen 23 artiklan 1 kappale. Paitsi jos on olemassa 23 artiklan 2 kappaleen mukainen kieltäytymisperuste – ks. myös jäljempänä **luku 10**.

⁶⁸ Yleissopimuksen 1 artikla.

⁶⁹ Useita 3 artiklassa mainittuja toimenpiteitä käsitellään tarkemmin jäljempänä **luvussa 13**. On kuitenkin huomattava, että 3 artiklassa olevat esimerkit eivät ole tarkkarajaisia luokkia, sillä suojelutoimenpiteet voivat hyvin kattaa useamman kuin yhden esimerkin. Joidenkin sopimusvaltioiden kansallisessa lainsäädännössä esimerkiksi lapsen sijoittamiseen perhehoitoon (3 artiklan e kohta) voi liittyä vanhempainvastuun rajoittamista (3 artiklan a kohta). Tällainen suojelutoimenpide kuuluu selvästi yleissopimuksen soveltamisalaan. Lisäksi sopimusvaltion kansallisessa lainsäädännössä saatavilla olevista toimenpiteistä riippuen 'suojelutoimenpiteitä' eivät määrää välttämättä pelkästään tuomioistuimet tai hallintotuomioistuimet: viranomaisen virkamiehellä, kuten poliisilla tai sosiaalityöntekijällä, voi olla kansallisen lainsäädännön nojalla oikeus ryhtyä toimenpiteeseen lapsen suojelemiseksi, yleensä kiireellisissä tilanteissa. Jos toimenpiteen tarkoituksena on suojella lasta, se vaikuttaisi kuuluvan yleissopimuksen aineelliseen soveltamisalaan, ellei se kuulu johonkin 4 artiklassa tarkoitettuun luokkaan.

⁷⁰ Yleissopimuksen 3 artiklan a kohta.

⁷¹ Yleissopimuksen 1 artiklan 2 kappale.

⁷² Ks. selitysmuistion kohta 14. Ilmauksen ajatus perustuu lapsen oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen 18 artiklaan. Kyseinen vanhempainvastuun käsite ei kuitenkaan ollut tiettyjen valtuuskuntien mielestä riittävän tarkka, joten sitä tarkennettiin vuoden 1996 yleissopimuksen 1 artiklan 2 kappaleessa.

määrittämiseen tai lapsen ja etenkin tämän perhesuhteiden valvontaan.

- 3.18** Yleissopimuksen 1 artiklan 2 kappaleessa mainitut 'valtuudet' liittyvät tarkemmin ottaen lapsen edustamiseen. Yleensä lasta edustavat vanhemmat, mutta edustuksesta voivat huolehtia kokonaan tai osittain myös kolmannet osapuolet esimerkiksi silloin, kun vanhemmat kuolevat, kun vanhemmat eivät pysty esteellisyys- tai kyvyttömyyden vuoksi edustamaan lasta tai kun vanhemmat ovat hylänneet lapsensa tai lapsi on sijoitettu kolmannelle osapuolelle muusta syystä. Tällaisia valtuuksia voidaan käyttää lapseen tai hänen omaisuuteensa liittyvissä asioissa.
- 3.19** Näitä käsitteitä kuvataan erilaisilla termeillä eri valtioissa, kuten edunvalvonta, vanhempien huoltajuus, *patria potestas* sekä vanhempainvastuu. Vaikka valtion kansallisessa lainsäädännössä käytettäisiin termiä 'vanhempainvastuu', sen tulkinta kyseisen lainsäädännön nojalla ei välttämättä vastaa yleissopimuksen tulkintaa. Yleissopimuksen mukaiselle termille olisi annettava itsenäinen yleissopimuksen mukainen merkitys.
- 3.20** Henkilöt voivat saada vanhempainvastuun monin eri tavoin valtion kansallisen lainsäädännön nojalla. Usein vanhempainvastuunkantajat määritetään ilman eri vahvistusta: esimerkiksi useissa valtioissa vanhempainvastuu myönnetään ilman eri vahvistusta avioparille, jolle syntyy lapsi, ja joissain valtioissa tätä on laajennettu myös esimerkiksi avopareihin. Eräissä valtioissa vanhempainvastuunkantajat voidaan määrittää suorittamalla tietty toimenpide, kuten naimattoman isän lapsen tunnustaminen, lapsen vanhempien myöhempi avioliitto tai vanhempainsopimus. Vanhempainvastuu voi määräytyä myös oikeus- tai hallintoviranomaisen päätöksellä. Yleissopimuksen 3 artiklan a kohdassa mainitulla vanhempainvastuun 'määräytymisellä' tarkoitetaan kaikkia näitä tapoja saada vanhempainvastuu.
- 3.21** Valtioiden kansallisessa lainsäädännössä voidaan myös säätää useista eri tavoista, jotka koskevat vanhempainvastuun käyttöä, päättymistä, rajoittamista ja siirtämistä. Yleissopimuksen 3 artiklan laajan soveltamisalan avulla varmistetaan, että kaikki tällaiset menetelmät sisältyvät määräyksen ja siten yleissopimuksen soveltamisalaan.

Esimerkki 3 (G)

Sopimusvaltion A lainsäädännössä säädetään, että jos vanhempi ilmoittaa testamenttimääräyksessä, kenen hän toivoo huolehtivan lapsesta ja/tai lapsen omaisuudesta vanhemman kuollessa, tämä antaa kyseiselle henkilölle vanhempainvastuun, kun määräys pannaan täytäntöön. Tällainen vanhempainvastuun määräytyminen kuuluu yleissopimuksen soveltamisalaan⁷³.

Esimerkki 3 (H)

Lapsen vakavan heitteillepanon ja kaltoinkohtelun tapauksessa sopimusvaltion B viranomaiset ryhtyvät toimenpiteisiin, joilla lapsi poistetaan vanhemmilta ja vanhempien vanhempainvastuu päätetään. Tällainen vanhempainvastuun päättymisen kuuluu yleissopimuksen soveltamisalaan⁷⁴.

⁷³ Yleissopimuksen 3 artiklan a kohta.

⁷⁴ Sama. Lisäksi on mahdollista, että tietyissä sopimusvaltioissa lapsi voidaan kaltoinkohtelun tai heitteillepanon tapauksissa poistaa vanhemmilta tai edunvalvojalta, mutta näiden vanhempainvastuu säilyy tietyin rajoituksin. Myös tällainen vanhempainvastuun rajoittaminen kuuluu yleissopimuksen soveltamisalaan (3 artiklan a kohta).

b) Lapsen huoltajan oikeudet, mukaan lukien lapsen hoitoon liittyvät oikeudet ja erityisesti oikeus päättää lapsen asuinpaikasta sekä tapaamisoikeus, johon sisältyy oikeus viedä lapsi rajoitetuksi ajaksi pois asuinpaikastaan⁷⁵

3.22 Tähän kohtaan sisältyvät kaikki toimenpiteet, jotka liittyvät lapsen hoitoon ja kasvatukseen sekä tapaamis- ja yhteydenpito-oikeuteen. Nämä toimenpiteet voivat määrittää, minkä vanhemman tai muun henkilön kanssa lapsen tulisi asua ja miten tapaaminen vanhemman kanssa, jonka luona lapsi ei asu, tai muun henkilön kanssa järjestetään. Tämän tyyppiset toimenpiteet kuuluvat yleissopimuksen soveltamisalaan riippumatta siitä, miten niitä kutsutaan valtion kansallisessa lainsäädännössä⁷⁶. Yleissopimuksen 3 artiklan b kohdassa annettu 'tapaamisoikeuden' ja 'huoltajan oikeuksien' määritelmä vastaa sanamuodoltaan vuoden 1980 yleissopimuksen 5 artiklan b kohtaa. Tämä on tarkoituksellista, ja käsitteitä 'huoltajan oikeudet' ja 'tapaamisoikeus' olisi tulkittava yhdenmukaisesti, jotta varmistetaan kahden yleissopimuksen täydentävyys⁷⁷.

c) Lapsen edunvalvonta tai muu vastaava järjestely⁷⁸

3.23 Nämä instituutiot ovat suojelua, edustusta tai apua koskevia järjestelmiä, joilla varmistetaan lapsen etu tilanteessa, jossa lapsen vanhemmat kuolevat tai eivät saa enää edustaa lasta⁷⁹.

d) Lapsesta tai hänen omaisuutensa hoidosta taikka lapsen edustamisesta tai avustamisesta vastaavan henkilön tai elimen ja tämän tehtävien määrittäminen⁸⁰

3.24 Vanhemman tai edunvalvojan lisäksi tässä kohdassa tarkoitettu 'henkilö tai elin' voi olla myös edunvalvoja, lasten asianajaja tai henkilö, jolla on lapsen huoltajuus tietyissä tilanteissa (esim. koulu tai lomakohdetta ylläpitävä henkilö, jonka on tehtävä lasta koskevia terveydellisiä päätöksiä laillisen edustajan puuttuessa⁸¹).

⁷⁵ Yleissopimuksen 3 artiklan b kohta.

⁷⁶ Ks. selitysmuistion kohta 20, jonka mukaan yleissopimuksessa käytetyissä ilmaisuissa ei voida ottaa huomioon kaikkien edustettuina olevien valtioiden kielellisiä erityispiirteitä.

⁷⁷ Ks. myös jäljempänä **luvun 13** kohdat **13.15–13.30**, joissa käsitellään tapaamista ja yhteydenpitoa. Ks. lisäksi kansainvälisiä lapsikaappauksia koskeva INCADAT-tietokanta osoitteessa < www.incadat.com >. Tietokannassa esitetään ajankohtainen kansallinen oikeuskäytäntö, joka liittyy näihin käsitteisiin siten kuin ne on määritelty vuoden 1980 yleissopimuksessa. Käsitteillä on erilliset merkitykset, ja niitä olisi tulkittava ilman kansallisen lainsäädännön asettamia rajoituksia.

⁷⁸ Yleissopimuksen 3 artiklan c kohta.

⁷⁹ Ks. selitysmuistion kohta 21.

⁸⁰ Yleissopimuksen 3 artiklan d kohta.

⁸¹ Selitysmuistion kohta 22.

e) Lapsen sijoittaminen perhehoitoon tai laitoshuoltoon taikka lapsen hoidon järjestäminen kafalan tai muun vastaavan huoltojärjestelyn avulla⁸²

- 3.25** Tässä kohdassa viitataan lasten sijaishuollon eri muotoihin⁸³, joihin turvaudutaan yleensä silloin, jos lapsi on jäänyt orvoksi tai vanhemmat eivät kykene huolehtimaan lapsesta⁸⁴.
- 3.26** On huomattava, että tässä kohdassa ei viitata lapseksiottamiseen (adoptio) tai sitä valmisteleviin toimenpiteisiin, mukaan lukien lapsen sijoittaminen adoptioon⁸⁵. Nämä toimenpiteet jätetään yleissopimuksen 4 artiklassa nimenomaisesti soveltamisalan ulkopuolelle⁸⁶.
- 3.27** *Kafala* on tietyissä valtioissa yleisesti käytetty huoltojärjestely lapsille, joiden vanhemmat eivät voi huolehtia heistä. *Kafala*-järjestelyssä lapsista huolehtivat uudet perheet tai sukulaiset, mutta oikeudellinen yhteys lasten biologisiin vanhempiin yleensä säilyy⁸⁷. *Kafala* voi olla rajatylittävä järjestely, mutta koska kyseessä ei ole adoptio, se ei kuulu kansainvälistä lapseksiottamista koskevan vuoden 1993 Haagin yleissopimuksen soveltamisalaan. *Kafala* on kuitenkin selvästi lasta koskeva suojelutoimenpide, jolloin se kuuluu nimenomaisesti vuoden 1996 yleissopimuksen soveltamisalaan⁸⁸.
- 3.28** Jos yleissopimuksen 5–10 artiklan mukaisesti toimivaltainen viranomainen harkitsee ryhtyvänsä 3 artiklan e kohdan soveltamisalaan kuuluvaan suojelutoimenpiteeseen (lapsen sijoittaminen perhehoitoon tai laitoshuoltoon taikka lapsen hoidon järjestäminen *kafalan* tai muun vastaavan järjestelyn avulla) ja jos tällainen sijoittaminen tai hoito järjestettäisiin toisessa sopimusvaltiossa, on noudatettava tiettyjä velvollisuuksia, jotka vahvistetaan vuoden 1996 yleissopimuksen 33 artiklassa. Tätä aihealuetta sekä niiden suojelutoimenpiteiden tarkkaa laajuutta, joiden vuoksi on sovellettava 33 artiklan velvollisuuksia, käsitellään jäljempänä **luvuissa 11 ja 13**⁸⁹.

⁸² Yleissopimuksen 3 artiklan e kohta. Ks. myös jäljempänä **luvun 11** kohdat **11.13–11.17** sekä **luvun 13** kohdat **13.31–13.42**, joissa käsitellään yleissopimuksen 33 artiklaa. Kyseistä määräystä sovelletaan, "jos 5–10 artiklan mukaisesti toimivaltainen viranomainen harkitsee lapsen sijoittamista perhehoitoon tai laitoshuoltoon taikka lapsen hoidon järjestämistä *kafalan* tai muun vastaavan järjestelyn avulla ja jos tällainen sijoittaminen tai hoito järjestettäisiin toisessa sopimusvaltiossa [...]".

⁸³ Ks. lasten vaihtoehtoiseen hoitoon liittyviä suojelutoimenpiteitä koskevat suuntaviivat "Guidelines for the Alternative Care of Children", joka on muodollisesti hyväksytty YK:n yleiskokouksen 24. helmikuuta 2010 antamalla päätöslauselmalla A/RES/64/142 (saatavilla osoitteessa < http://www.unicef.org/protection/alternative_care_Guidelines-English.pdf >). Suuntaviivoissa annetaan ohjeita lasten vaihtoehtoista hoitoa koskevia suositeltavia toimintakäytäntöjä varten ja pyritään siten parantamaan lapsen oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen ja muiden sellaisten kansainvälisten sopimusten määräysten täytäntöönpanoa, jotka liittyvät lasten suojeluun ja hyvinvointiin tilanteissa, joissa lapsi on jäänyt tai saattaa jäädä ilman vanhempien hoitoa (ks. yleiskokouksen päätöslauselman johdanto-osa). Suuntaviivoihin sisältyy luku, jossa käsitellään lasten hoitojärjestelyjä asuinpaikkavaltion ulkopuolella (luku VIII, "Care provision for children outside their country of habitual residence"). Tässä luvussa suositellaan, että valtiot ratifioivat vuoden 1996 yleissopimuksen tai liittyvät siihen varmistaakseen asianmukaisen kansainvälisen yhteistyön ja lastensuojelun tällaisissa tilanteissa (kohta 138).

⁸⁴ Tulkittessaan Bryssel II a -asetuksen asiaa koskevia säännöksiä yhteisöjen tuomioistuin totesi, että sekä päätös poistaa lapset alkuperäisestä perheestään että päätös sijoittaa lapset sijaishuoltoon kuuluvat asetuksen soveltamisalaan (ks. yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 27.11.2007, C-435/06, ECLI:EU:C:2007:714 sekä yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 2.4.2009, C-523/07, ECLI:EU:C:2009:225).

⁸⁵ Ks. jäljempänä kohta **3.38**, jossa käsitellään sijoittamisen merkitystä tässä yhteydessä.

⁸⁶ Ks. jäljempänä yleissopimuksen 4 artiklaa käsittelevä kohta **3.32** ja sitä seuraavat kohdat sekä lapseksiottamista käsittelevät kohdat **3.38–3.39**. Ks. myös jäljempänä **luvun 13** kohdat **13.43–13.45**, joissa käsitellään erityisesti lapseksiottamista. Ks. selitysmuistion kohta 28.

⁸⁷ *Kafalaa* koskevat säännöt kuitenkin vaihtelevat niiden valtioiden välillä, joissa sitä käytetään.

⁸⁸ Ks. selitysmuistion kohta 23.

⁸⁹ Ks. jäljempänä kohdat **11.13–11.17** ja **13.31–13.42**.

f) Lapsesta vastuussa olevan henkilön suorittaman lapsen hoidon viranomaisvalvonta⁹⁰

- 3.29 Tässä kohdassa otetaan huomioon, että viranomaisen kanssakäyminen lapsen kanssa ei aina rajoitu lapsen sijoittamiseen vaihtoehtoiseen hoitoympäristöön. Viranomainen voi myös valvoa lapsen hoitoa tämän omassa perheessä tai muussa ympäristössä. Tällaiset toimenpiteet kuuluvat suoraan yleissopimuksen soveltamisalaan, sillä niiden tarkoituksena on selvästi lapsen suojeleminen.

g) Lapsen omaisuuden hoito, säilyttäminen tai luovuttaminen⁹¹

- 3.30 Tähän kohtaan sisältyvät kaikki toimenpiteet, joilla suojellaan lapsen omaisuutta⁹². Niiden puitteissa voidaan esimerkiksi nimittää edunvalvoja, joka suojelee lapsen etuja tietyn omaisuuden osalta oikeudenkäynnissä.
- 3.31 On kuitenkin pidettävä mielessä, että yleissopimuksella ei puututa varallisuusoikeuden järjestelmiin. Näin ollen yleissopimus ei kata omaisuusoikeuksia koskevaa aineellista oikeutta esimerkiksi omistukseen liittyvissä riidoissa.

D. Mitkä asiat eivät kuulu vuoden 1996 yleissopimuksen soveltamisalaan?

Yleissopimuksen 4 artikla

- 3.32 Tietyt toimenpiteet on nimenomaisesti jätetty yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Seuraava luettelo on tyhjentävä, ja kaikki toimenpiteet lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi, jotka eivät sisälly tähän luetteloon, voivat kuulua yleissopimuksen soveltamisalaan.

a) Vanhemmuuden vahvistaminen tai kiistäminen⁹³

- 3.33 Tällä määräyksellä jätetään yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle toimenpiteet, jotka liittyvät vanhemmuuden vahvistamiseen tai kiistämiseen tietyn lapsen tai tiettyjen lasten osalta. Näin ollen jos sopimusvaltion viranomaisia pyydetään vahvistamaan tai kiistämään vanhemmuus tietyn lapsen osalta, viranomaisten on turvauduttava kansallisiin, muihin kuin yleissopimuksen toimivaltasääntöihin, kun ne arvioivat toimivaltaisuuttaan. Vastaavasti sovellettava lainsäädäntö ja asiaa koskevien muiden valtioiden päätösten tunnustaminen ovat näkökohtia, joiden osalta on tarkasteltava muita kuin yleissopimuksen sääntöjä.
- 3.34 Soveltamisalan ulkopuolelle jää myös kysymys siitä, onko vanhemmuuden osapuolilla eli lapsella ja vanhemmilla, jos he ovat alaikäisiä, oltava laillisen edustajan lupa, jotta vanhemmuus voidaan tunnustaa. Kansallisten, muiden kuin yleissopimuksen sääntöjen perusteella on myös vastattava muun muassa seuraaviin kysymyksiin:

⁹⁰ Yleissopimuksen 3 artiklan f kohta.

⁹¹ Yleissopimuksen 3 artiklan g kohta.

⁹² Yleissopimuksen soveltamista toimenpiteisiin lapsen omaisuuden suojelemiseksi käsitellään tarkemmin jäljempänä kohdissa **13.70–13.74**.

⁹³ Yleissopimuksen 4 artiklan a kohta.

- onko lapsen, joka on tunnustettu, hyväksyttävä tämä tunnustaminen ja onko tiettyä kynnysikää nuoremmalla lapsella oltava tätä varten edustaja
- onko vanhemmuutta koskevassa oikeudenkäynnissä nimettävä edunvalvoja, joka edustaa tai avustaa lasta tai
- onko lapsen alaikäisellä äidillä itsellään oltava edustaja tunnustamista tai suostumusta koskevassa asiassa tai lapsen asemaa koskevassa menettelyssä⁹⁴?

Lapsen laillisen edustajan **henkilöllisyyttä** koskeva kysymys sekä esimerkiksi se, voidaanko kyseinen henkilö nimetä ilman eri vahvistusta vai edellyttääkö se viranomaisen myötävaikutusta, kuuluvat yleissopimuksen soveltamisalaan⁹⁵.

- 3.35 Yleissopimuksen 4 artiklan a kohdan mukainen soveltamisalan rajoitus koskee myös sellaisen lapsen asemaa, joka on syntynyt kansainvälisen sijaissynnytyssopimuksen tuloksena.
- 3.36 Muissa Haagin yleissopimuksissa ei käsitellä vanhemmuuden vahvistamista tai kiistämistä (paitsi yksittäisenä tapauksena lasten elatusapua koskevassa vuoden 2007 Haagin yleissopimuksessa⁹⁶, jossa käsitellään vanhemmuutta elatusapumenettelyn yhteydessä).
- 3.37 Tällä määräyksellä jätetään soveltamisalan ulkopuolelle myös kysymys siitä, vaikuttaako lapsen aseman laillistaminen esimerkiksi myöhemmän avioliiton tai vapaaehtoisen tunnustamisen myötä lapsen asemaan.

b) Lapseksiottamista koskevat päätökset, lapseksiottamisen vahvistamista valmistelevat toimenpiteet tai ottolapsisuhteen kumoaminen tai purkaminen⁹⁷

- 3.38 Tässä kohdassa soveltamisalaa on rajattu hyvin laajasti, ja se kattaa kaikki lapseksiottamisprosessin näkökohdat, mukaan lukien lasten sijoittamisen adoptioon⁹⁸. On kuitenkin pantava merkille, että 'sijoittamisella' tarkoitetaan tässä yhteydessä viranomaisen toimintaa eikä epämuodollisempia lapsen hoitojärjestelyjä.
- 3.39 Adoption jälkeen ottolapsia ja muita lapsia ei kuitenkaan erotella yleissopimuksen soveltamisen kannalta. Yleissopimuksen sääntöjä sovelletaan näin ollen kaikkiin toimenpiteisiin ottolasten ja heidän omaisuutensa suojelemiseksi vastaavasti kuin sitä sovelletaan kaikkiin muihin lapsiin.

⁹⁴ Ks. selitysmuistion kohta 27.

⁹⁵ Ks. edellä yleissopimuksen 3 artiklan d kohtaa käsittelevä kohta **3.24**.

⁹⁶ *Lasten ja muiden perheenjäsenten elatusavun kansainvälisestä perinnästä* 23 päivänä marraskuuta 2007 tehty Haagin yleissopimus – ks. 6 artiklan 2 kappaleen h kohta ja 10 artiklan 1 kappaleen c kohta. Ks. myös *elatusvelvoitteisiin sovellettavasta laista* 23 päivänä marraskuuta 2007 tehdyn Haagin pöytäkirjan 1 artikla, *elatusvelvoitteisiin sovellettavasta laista* 2 päivänä lokakuuta 1973 tehdyn Haagin yleissopimuksen 2 artikla sekä *elatusapua koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta* 2 päivänä lokakuuta 1973 tehdyn Haagin yleissopimuksen 3 artikla.

⁹⁷ Yleissopimuksen 4 artiklan b kohta.

⁹⁸ Ks. jäljempänä lapseksiottamista käsittelevät kohdat **13.43–13.45**.

c) Lapsen sukunimi ja etunimet⁹⁹

- 3.40 Toimenpiteet, jotka liittyvät lapsen sukunimeen ja etunimiin, eivät kuulu yleissopimuksen soveltamisalaan, sillä niiden ei katsota liittyvän lastensuojeluun¹⁰⁰.

d) Vajaavaltaisuudesta vapautuminen (emancipation)¹⁰¹

- 3.41 Vajaavaltaisuudesta vapautumisella tarkoitetaan alaikäisen vapauttamista vanhempien tai edunvalvojien määräysvallasta. Vajaavaltaisuudesta vapautuminen voi tapahtua ilman eri vahvistusta esimerkiksi avioliiton tai toimivaltaisen viranomaisen päätöksen johdosta. Sen tarkoituksena on vapauttaa lapsi vanhempien huoltajuudesta, joten kyseessä on suojelutoimenpiteen vastakohta. Sen vuoksi vajaavaltaisuudesta vapautuminen on jätetty yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

e) Elatusvelvollisuus¹⁰²

- 3.42 Elatusvelvollisuuteen sovelletaan useita erilaisia kansainvälisiä yleissopimuksia, joista uusimmat ovat lasten elatusapua koskeva vuoden 2007 Haagin yleissopimus ja siihen liittyvä elatusvelvoitteisiin sovellettavasta laista tehty pöytäkirja.

f) Tarkoitelmääräykset (trustit) tai perintöoikeus¹⁰³

- 3.43 Tarkoitelmääräyksiä koskevia kansainvälisiä yksityisoikeudellisia kysymyksiä käsitellään jo *trusteihin sovellettavasta laista ja sen tunnustamisesta 1 päivänä heinäkuuta 1985 tehdystä Haagin yleissopimuksessa*.
- 3.44 Perintöoikeus on puolestaan asia, joka sisältyy *perimykseen sovellettavasta laista 1 päivänä elokuuta 1989 tehtyyn Haagin yleissopimukseen*.

g) Sosiaaliturva¹⁰⁴

- 3.45 Sosiaaliturvaa maksavat elimet, joiden määräytymiseen vaikuttavat liittymäperusteet, kuten sosiaalivakuutetun henkilön työ- tai asuinpaikka. Nämä liittymäperusteet eivät välttämättä vastaa lapsen asuinpaikkaa. Sen vuoksi yleissopimuksen sääntöjen ajateltiin soveltuvan huonosti tällaisiin toimenpiteisiin¹⁰⁵.

h) Yleiset koulutusta tai terveyttä koskevat viranomaistoimenpiteet¹⁰⁶

- 3.46 Kaikkia terveyteen tai koulutukseen liittyviä asioita ei ole jätetty yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Ainoastaan **yleiset viranomaistoimenpiteet** eivät

⁹⁹ Yleissopimuksen 4 artiklan c kohta.

¹⁰⁰ Ks. selitysmuistion kohta 29.

¹⁰¹ Yleissopimuksen 4 artiklan d kohta.

¹⁰² Yleissopimuksen 4 artiklan e kohta.

¹⁰³ Yleissopimuksen 4 artiklan f kohta.

¹⁰⁴ Yleissopimuksen 4 artiklan g kohta.

¹⁰⁵ Selitysmuistion kohta 33.

¹⁰⁶ Yleissopimuksen 4 artiklan h kohta.

kuulu soveltamisalaan. Nämä voivat olla esimerkiksi toimenpiteitä, joilla edellytetään läsnäoloa koulussa tai toteutetaan rokotusohjelmia¹⁰⁷.

- 3.47 Sitä vastoin yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvat esimerkiksi päätökset, jotka koskevat yksittäisen lapsen sijoittamista tiettyyn kouluun tai kirurgisen toimenpiteen suorittamista hänelle¹⁰⁸.

i) Toimenpiteet, joihin on ryhdytty lasten tekemien rikosten johdosta¹⁰⁹

- 3.48 Selitysmuistiossa todetaan, että rajaamalla soveltamisalaa tällä tavoin annetaan sopimusvaltioille mahdollisuus ryhtyä lasten tekemien rikosten johdosta asianmukaisiin toimenpiteisiin, jotka voivat olla rankaisuvia tai kasvatuksellisia, ilman, että niiden täytyy varmistaa olevansa yleissopimuksen nojalla toimivaltaisista¹¹⁰. Toimenpiteen jääminen soveltamisalan ulkopuolelle ei edellytä, että lapsi asetetaan tosiasiallisesti syytteeseen (sillä tiettyä kynnyksikää nuorempia lapsia ei usein voida asettaa syytteeseen kansallisessa rikosprosessissa). Sen sijaan se edellyttää, että lapsen teko on kansallisen rikoslainsäädännön mukainen rikos silloin, kun sen tekee rikosoikeudellisen vastuun alaikärajan ylittävä henkilö. Toimivalta ryhtyä näiden tekojen edellyttämiin toimenpiteisiin ei kuulu yleissopimuksen soveltamisalaan, vaan sitä käsitellään kunkin valtion kansallisen lainsäädännön mukaisesti.
- 3.49 On kuitenkin pantava merkkeille, että tämä 4 artiklan i kohdan tulkinta on kiistanalainen. Toisen tulkinnan mukaan soveltamisalan rajaaminen 4 artiklan i kohdan mukaisesti koskee ainoastaan toimenpiteitä, joihin ryhdytään lasta vastaan tosiasiallisesti nostetun syytteen johdosta **tai rikoslainsäädännön mukaisesti**. Tämän näkemyksen mukaan silloin, kun lapsi tekee kansallisen lainsäädännön nojalla rikokseksi luokiteltavan teon, jota viranomaiset käsittelevät lastensuojeluasiana joko yksinomaan tai rankaisuvien toimenpiteiden ohella (esim. silloin, kun prostituutioon tai itsensä kaupitteluun osallistuvan nuoren osalta tehdään lastensuojelupäätös syytteen nostamisen sijaan), lastensuojelulainsäädännön nojalla toteutetut suojelutoimenpiteet kuuluvat yleissopimuksen soveltamisalaan.
- 3.50 Asiassa ei ole vielä vakiintunutta käytäntöä¹¹¹.
- 3.51 Epäsopivan käyttäytymisen johdosta toteutetut toimenpiteet kuuluvat yleissopimuksen soveltamisalaan, kun kyse ei ole rikoksesta vaan esimerkiksi karkaamisesta tai koulunkäynnistä kieltäytymisestä¹¹².

¹⁰⁷ Selitysmuistion kohta 34.

¹⁰⁸ Sama kuin edellä.

¹⁰⁹ Yleissopimuksen 4 artiklan i kohta.

¹¹⁰ Selitysmuistion kohta 35.

¹¹¹ Bryssel II a -asetuksen 1 artiklan 3 kohdan g alakohdassa asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle jätetään "lasten tekemien rikosten johdosta toteutetut toimenpiteet". Ks. tämän osalta asia *Health Service Executive v. S.C. ja A.C.* (unionin tuomioistuimen tuomio 26.4.2012, C-92/12), missä unionin tuomioistuin katsoi, että "[lapsen sijoitus suljettuun hoitolaitokseen, mihin] liittyy toimenpiteitä, joilla riistetään vapaus, kuuluu asetuksen soveltamisalaan silloin, kun kyseisestä sijoituksesta määrätään lapsen suojelemiseksi eikä rankaisemiseksi" (65 kohta; ks. myös 66 kohta).

¹¹² Ks. selitysmuistion kohta 35.

j) Turvapaikkaoikeutta ja maahanmuuttoa koskevat päätökset¹¹³

3.52 Turvapaikkaoikeutta ja maahanmuuttoa koskevat päätökset eivät kuulu yleissopimuksen soveltamisalaan, sillä nämä ovat päätöksiä, jotka johtuvat valtioiden itsenäisestä toimivallasta¹¹⁴. Soveltamisalan ulkopuolelle jätetään kuitenkin vain asiaa koskevat aineelliset päätökset. Toisin sanoen yleissopimusta ei sovelleta päätökseen siitä, myönnetäänkö tai evätäänkö turvapaikka tai oleskelulupa. Turvapaikkaa tai oleskelulupaa hakevan lapsen suojeluun ja/tai edustamiseen liittyvät toimenpiteet kuuluvat kuitenkin yleissopimuksen soveltamisalaan¹¹⁵.

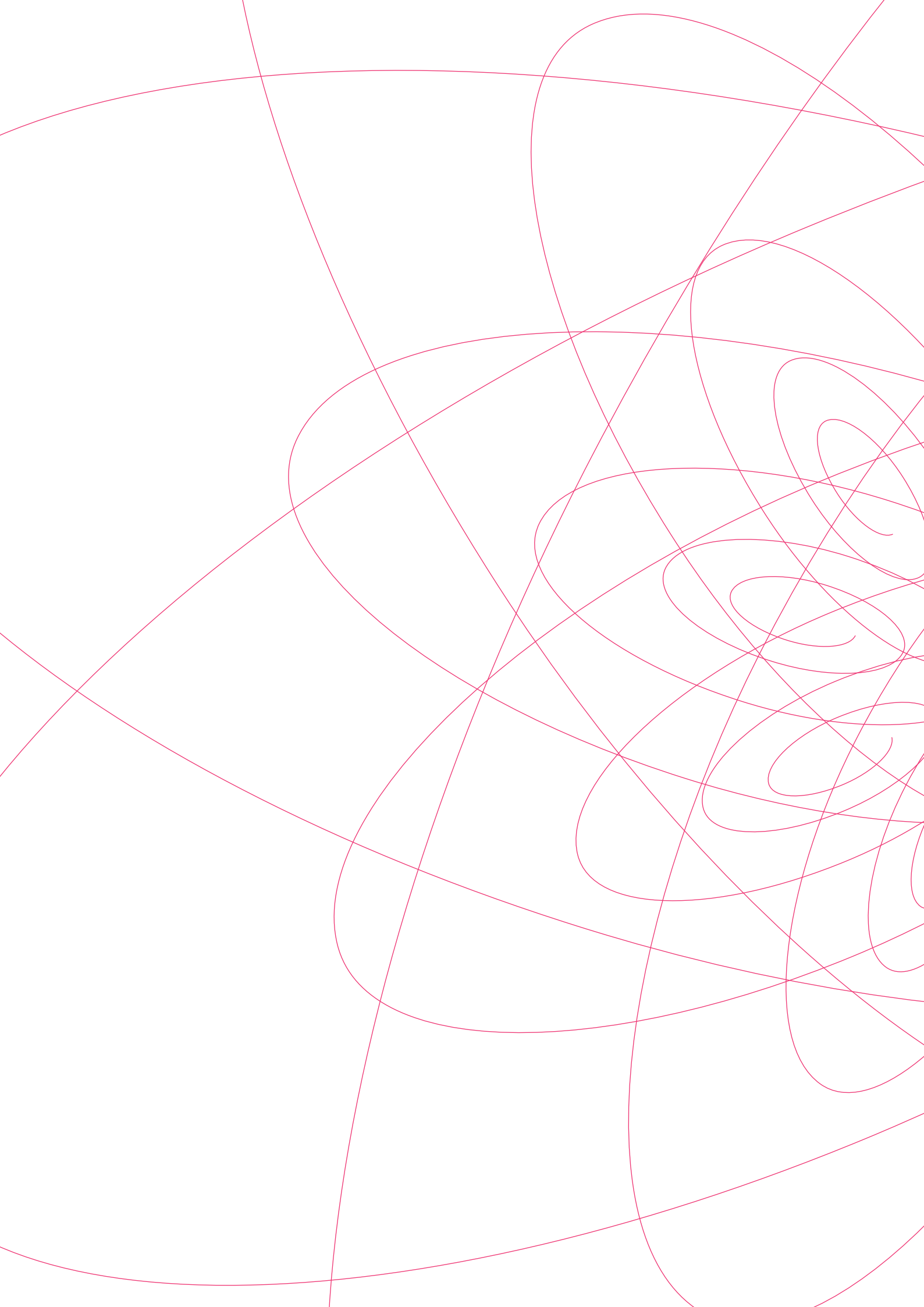
¹¹³ Yleissopimuksen 4 artiklan j kohta.

¹¹⁴ Selitysmuistion kohta 36.

¹¹⁵ Sama kuin edellä.

4

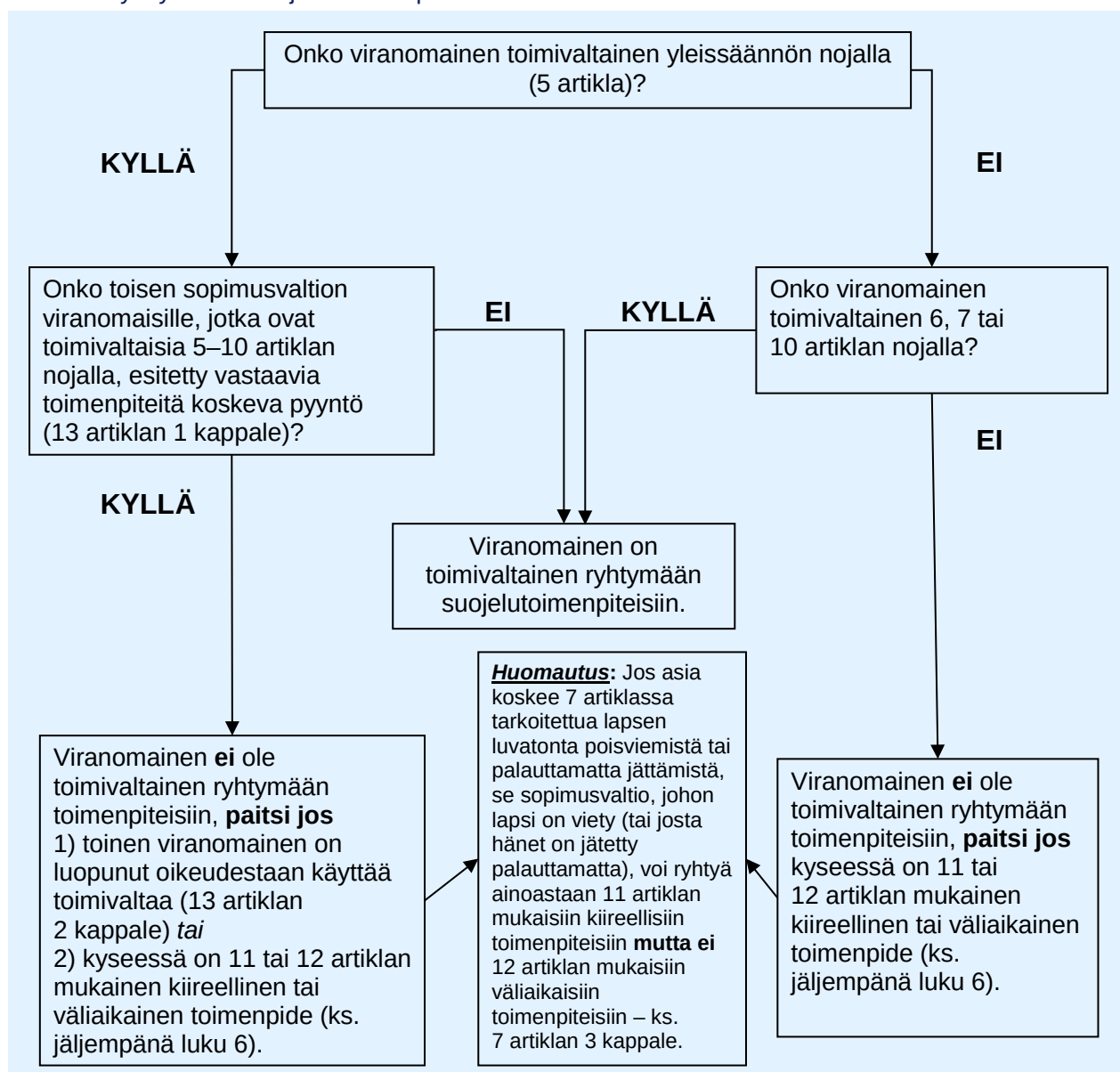
*TOIMIVALTA RYHTYÄ
SUOJELUTOIMENPITEISIIN*

A. Milloin sopimusvaltion viranomaiset ovat toimivaltaisia ryhtymään suojelutoimenpiteisiin?

Yleissopimuksen 5–14 artikla

- 4.1 Toimivaltaa koskevat säännöt vahvistetaan yleissopimuksen 5–14 artiklassa. Yleissopimuksessa määritetään sopimusvaltio, jonka viranomaiset ovat toimivaltaisia, mutta ei kyseisessä sopimusvaltiossa toimivaltaista viranomaista. Tähän sovelletaan kansallista prosessioikeutta.
- 4.2 Kun sopimusvaltion toimivaltaista viranomaista pyydetään ryhtymään toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi, olisi seuraavan analyysin avulla määritettävä, onko kyseinen viranomainen toimivaltainen ryhtymään suojelutoimenpiteisiin¹¹⁶:

116

Kaavio koskee vain sopimusvaltioita, joita yleissopimuksen 52 artiklan 2 kappaleen nojalla sovitut, ensisijaisesti sovellettavat vaihtoehtoiset säännöt eivät sido – ks. jäljempänä **luku 12**. Esimerkiksi EU:n jäsenvaltioiden (lukuun ottamatta Tanskaa) on otettava huomioon Bryssel II a -asetuksen säännökset. Kaaviossa ei myöskään käsitellä tilannetta, jossa lapsen asuinpaikka muuttuu samanaikaisesti, kun lapsen alkuperäisen asuinpaikkavaltion toimivaltaiset viranomaiset saavat suojelutoimenpidettä koskevan pyynnön (ks. 5 artiklan 2 kappale sekä jäljempänä kohdat **4.10–4.11**).

- 4.3 On pantava merkille, että toimivallan siirtoa koskevissa määräyksissä (8 ja 9 artikla) ei tarkastella edellä esitettyä mallia, ja ne voivat myös tarjota sopimusvaltiolle keinon hankkia toimivalta sellaisen hakemuksen osalta, joka koskee toimenpiteitä lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi (ks. myös jäljempänä **luku 5**).

B. Yleissääntö: sen sopimusvaltion viranomaiset, jossa lapsella on asuinpaikka

Yleissopimuksen 5 artikla

- 4.4 Yleissopimuksen ensisijaisen toimivaltasäännön mukaan sen sopimusvaltion oikeus- tai hallintoviranomaiset, jossa lapsella on asuinpaikka, ovat toimivaltaisia ryhtymään lastensuojelua koskeviin toimenpiteisiin.

a) 'Asuinpaikan' määritelmä

- 4.5 'Asuinpaikan' käsite on ensisijainen liittymäperuste kaikissa nykyaikaisissa lapsiasioita koskevissa Haagin yleissopimuksissa. Käsitettä ei kuitenkaan määritellä yleissopimuksessa, vaan asianomaisten viranomaisten on määritettävä asuinpaikka tapauskohtaisesti tosiasioiden perusteella. Kyseessä on itsenäinen käsite, jota olisi tulkittava yleissopimuksen tavoitteiden valossa ilman kansallisen lainsäädännön asettamia rajoituksia.
- 4.6 Vuoden 1980 Haagin lapsikaappausopimuksen sopimusvaltioissa on lukuisia tapauksia, joissa käsitellään lasten asuinpaikan määrittämistä¹¹⁷. On kuitenkin pidettävä mielessä, että koska asuinpaikka on tosiasioihin perustuva käsite, lapsen asuinpaikan määrittäminen tämän yleissopimuksen mukaisia tarkoituksia varten voi edellyttää, että otetaan erilaisia näkökohtia huomioon.
- 4.7 Asuinpaikan käsitettä käsitellään yksityiskohtaisesti tämän käsikirjan **luvussa 13**¹¹⁸.

b) Mitä tapahtuu, jos lapsen asuinpaikka muuttuu?

- 4.8 Toimivalta perustuu lapsen asuinpaikkaan, joten jos lapsen asuinpaikka siirtyy toiseen sopimusvaltioon, uuden asuinpaikkavaltion viranomaisista tulee toimivaltaisia¹¹⁹.
- 4.9 Vaikka yleissopimuksessa ei määrätä 'toimivallan säilymisen' käsitteestä, olisi pidettävä mielessä, että lapsen asuinpaikan muutos ei päättä jo toteutettuja toimenpiteitä¹²⁰. Nämä toimenpiteet ovat voimassa, kunnes sen sopimusvaltion viranomaiset, jossa lapsella on uusi asuinpaikka, ryhtyvät tarvittaessa muihin toimenpiteisiin.
- 4.10 Jos lapsen asuinpaikka siirtyy yhdestä sopimusvaltiosta toiseen samanaikaisesti kuin ensimmäisen sopimusvaltion viranomaiset saavat pyynnön ryhtyä suojelutoimenpiteeseen (eli asian ollessa vireillä), selitysmuistion mukaan ei pitäisi soveltaa toimivallan säilymistä koskevaa periaatetta (*perpetuatio fori*). Tällöin toimivalta siirtyy sen sopimusvaltion viranomaisille, jossa lapsella on uusi

¹¹⁷ Tällaisiin päätöksiin voi tutustua INCADAT-tietokannassa (< www.incadat.com >).

¹¹⁸ Ks. jäljempänä kohdat **13.83–13.87**.

¹¹⁹ Yleissopimuksen 5 artiklan 2 kappale.

¹²⁰ Yleissopimuksen 14 artikla. Toimenpiteiden jatkuvuutta käsitellään tarkemmin jäljempänä **luvussa 8**.

asuinpaikka¹²¹. Tässä tilanteessa voidaan harkita toimivallan siirtoa koskevien määräysten käyttöä (ks. jäljempänä **luku 5**).

- 4.11 Jos lapsen asuinpaikka siirtyy sopimusvaltiosta **muuhun kuin sopimusvaltioon** suojelutoimenpidettä koskevan menettelyn aikana, ei myöskään sovelleta *perpetuatio fori* -periaatetta¹²². Yleissopimuksen 5 artiklan soveltaminen lakkaa kuitenkin silloin, kun lapsen asuinpaikka muuttuu. Näin ollen sopimusvaltion viranomaiset voivat esteettä säilyttää toimivaltansa kansallisten, muiden kuin yleissopimuksen sääntöjen nojalla (eli yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolella)¹²³. On kuitenkin tärkeää pitää mielessä, että tässä skenaariossa muiden sopimusvaltioiden ei ole pakko yleissopimuksen nojalla tunnustaa tämän viranomaisen toimenpiteitä.¹²⁴

C. Poikkeukset yleissäännöstä

- 4.12 Yleissopimuksen 6, 7 ja 10 artiklassa vahvistetaan poikkeukset yleissäännöstä eli tapaukset, joissa muun kuin lapsen asuinpaikkavaltion viranomaiset voivat olla toimivaltaisia.

a) *Pakolaislapset ja kotimaansa levottomuuksien vuoksi vailla asuinpaikkaa olevat lapset* Yleissopimuksen 6 artikla

- 4.13 Jos tapaukseen liittyvät lapset ovat pakolaisia tai kotimaansa levottomuuksien vuoksi vailla asuinpaikkaa, toimivalta perustuu lasten olinpaikkaan sopimusvaltiossa. Ilmaisun 'kotimaassaan esiintyvien levottomuuksien vuoksi vailla asuinpaikkaa olevat lapset' on tarkoitus olla riittävän laaja, jotta sitä eivät rajoita yksittäisten valtioiden 'pakolaisen' määritelmälle asettamat rajoitukset¹²⁵.
- 4.14 Tässä määräyksessä tarkoitettut lapset ovat jättäneet kotivaltionsa siellä esiintyvien olosuhteiden vuoksi. He saattavat saapua huoltajan kanssa tai ilman, ja he voivat olla väliaikaisesti tai pysyvästi ilman vanhempien huoltoa.
- 4.15 Tätä poikkeusta ei ole tarkoitus soveltaa muihin lapsiin, jotka ovat vailla asuinpaikkaa, kuten karanneisiin tai hylättyihin lapsiin. Tällaisiin lapsiin olisi sovellettava muita yleissopimuksen mukaisia ratkaisuja¹²⁶.

Esimerkki 4 (A)

Kuusi- ja kahdeksanvuotiaat lapset lähtevät sopimusvaltiosta A, jossa on käynnissä sisällissota. He matkustavat 18-vuotiaan äidinpuoleisen tädin kanssa. Lasten äiti on kuollut väkivaltaisuuksissa, ja heidän isänsä on poliittinen vanki. He saapuvat sopimusvaltioon B ja hakevat maasta turvapaikkaa. Yleissopimuksen 6 artiklan nojalla sopimusvaltio B on

¹²¹ Selitysmuistion kohta 42. Bryssel II a -asetuksessa päädyttiin kuitenkin erilaiseen ratkaisuun, ks. asetuksen 8 artikla: "**Jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia vanhempainvastuuta koskeissa asioissa, jos lapsen asuinpaikka on** asian vireillepanoajanakohtana **kyseisessä jäsenvaltiossa**" (korostus lisätty).

¹²² Ks. selitysmuistion kohta 42.

¹²³ Sama kuin edellä. Tässä tapauksessa se sopimusvaltio, jossa lapsella oli aiemmin asuinpaikka, voi kuitenkin edelleen ryhtyä toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi **yleissopimuksen nojalla**, jos sovelletaan esimerkiksi yleissopimuksen 11 tai 12 artiklaa (ks. jäljempänä **luvut 6 ja 7**). Ks. myös edellä kohta **3.13**.

¹²⁴ Selitysmuistion kohta 42. Ks. myös edellä kohdat **3.11–3.13**.

¹²⁵ Asiaa käsitellään tarkemmin jäljempänä **luvun 13** kohdissa **13.58–13.60**.

¹²⁶ Asiaa käsitellään tarkemmin jäljempänä **luvun 13** kohdissa **13.61–13.64**. Ks. myös selitysmuistion kohta 44.

toimivaltainen ryhtymään toimenpiteisiin lasten suojelemiseksi. Viranomaiset voivat esimerkiksi sijoittaa lapset valtion huostaan tai myöntää heidän tädilleen vanhempainvastuun. Tämä ei vaikuta menettelyihin, joissa arvioidaan lasten turvapaikkahakemusta sopimusvaltiossa B¹²⁷. Yleissopimusta sovelletaan kuitenkin lasten edustajan järjestämiseen turvapaikkahakemuksen käsittelyssä¹²⁸.

b) Lapset, joiden asuinpaikkaa ei voida selvittää
Yleissopimuksen 6 artikla

- 4.16 Jos lapsen asuinpaikkaa ei voida selvittää, toimivalta perustuu lapsen olinpaikkaan sopimusvaltion alueella. Kyseessä on välttämätön toimivalta (*jurisdiction of necessity*). Päätöstä siitä, ettei lapsen asuinpaikkaa voida selvittää, ei pitäisi tehdä kevyin perustein¹²⁹.
- 4.17 Tietyissä olosuhteissa voi kuitenkin olla mahdotonta selvittää lapsen asuinpaikkaa. Tällaisia olosuhteita voivat olla esimerkiksi seuraavat: 1) lapsi muuttaa toistuvasti kahden tai useamman valtion välillä, 2) lapsi on ilman huoltajaa tai hylätty eikä todisteita hänen asuinpaikkansa selvittämiseksi löydetä tai 3) lapsen aikaisempi asuinpaikka on menetetty eikä uuden asuinpaikan saamisen tueksi löydetä riittävästi todisteita¹³⁰.
- 4.18 Tällainen toimivalta lakkaa, kun lapselle on vahvistettu jokin asuinpaikka.
- 4.19 Asuinpaikan käsitettä käsitellään yksityiskohtaisesti tämän käsikirjan **luvussa 13**¹³¹.

c) Toimivalta kansainvälisissä lapsikaappauksissa
Yleissopimuksen 7 artikla

- 4.20 Kansainvälisissä lapsikaappauksissa sen sopimusvaltion viranomaiset, jossa lapsella oli asuinpaikka välittömästi ennen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä, säilyttävät toimivaltansa lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi tarkoitettujen toimenpiteiden osalta, kunnes tietyt edellytykset ovat täyttyneet. Kansainvälisiä lapsikaappauksia pyritään estämään epäämällä kaappaavalta osapuolelta kaikenlainen toimivaltaa koskeva etu.
- 4.21 Yleissopimuksessa käytetty luvattoman poisviemisen ja palauttamatta jättämisen määritelmä on sama kuin vuoden 1980 Haagin lapsikaappausopimuksessa, mikä osoittaa näiden kahden yleissopimuksen toisiaan täydentävän luonteen. Näin ollen luvaton poisviemistä ja palauttamatta jättämistä koskevien vuoden 1980 yleissopimuksen määräysten tulkinnasta ja soveltamisesta voi olla apua tämän yleissopimuksen mukaisten käsitteiden tulkinnassa¹³².
- 4.22 Olemassa on kahdenlaisia tilanteita, joissa toimivalta voi muuttua ja siirtyä sen valtion viranomaisille, johon lapsi on luvattomasti viety tai josta hänet on jätetty palauttamatta.

¹²⁷ Yleissopimuksen 4 artiklan j kohta, jota käsitellään edellä kohdassa **3.52**.

¹²⁸ Sama.

¹²⁹ Ks. jäljempänä **luvun 13** kohdat **13.83–13.87**.

¹³⁰ Sama.

¹³¹ Ks. jäljempänä kohdat **13.83–13.87**.

¹³² Ks. oikeuskäytäntö ja huomautukset INCADAT-tietokannassa (< www.incadat.com >).

Tilanne A:

- Lapsi on saanut asuinpaikan toisessa valtiossa
ja
- kukin sellainen henkilö, laitos tai muu elin, jolla on huoltoa koskevia oikeuksia, on antanut suostumuksensa poisviemiseen tai palauttamatta jättämiseen.

Tässä tilanteessa suostumuksen antaminen yhdistettynä siihen, että lapsi on saanut uuden asuinpaikan, saa aikaan sen, että toimivalta muuttuu vuoden 1996 yleissopimuksen 7 artiklan nojalla.

Jos asianomaisissa kahdessa valtiossa sovelletaan *myös* vuoden 1980 yleissopimusta, tilanne A voi toteutua, jos

- lapsen palauttamiseksi ei ole tehty hakemusta vuoden 1980 yleissopimuksen nojalla
tai
- vuoden 1980 yleissopimuksen nojalla on tehty hakemus, jonka osalta päästään sovinnolliseen ratkaisuun eli osapuolet sopivat, ettei lasta palauteta (ks. jäljempänä kohdat **13.46–13.52**)
tai
- vuoden 1980 yleissopimuksen nojalla on tehty hakemus, mutta pyynnön vastaanottaneen valtion viranomaiset ovat kieltäytyneet palauttamasta lasta vuoden 1980 yleissopimuksen 13 artiklan mukaisesti, koska hakemuksen tekijä on antanut suostumuksensa poisviemiseen tai palauttamatta jättämiseen.

On pantava merkille, että vuoden 1996 yleissopimuksen 7 artiklassa ei **edellytetä**, että päätös kieltäytyä palauttamasta lasta on tehty vuoden 1980 yleissopimuksen nojalla, ennen kuin toimivalta siirtyy lapsen uuteen asuinpaikkavaltioon. Kuten edellä todetaan, suostumuksen antaminen yhdistettynä uuden asuinpaikan saamiseen on riittävää.

Yleissopimuksen 7 artiklassa mainituilla 'huoltoa koskevilla oikeuksilla' tarkoitetaan niitä oikeuksia, jotka määräytyvät sen valtion oikeusjärjestyksen mukaisesti, jossa lapsella oli asuinpaikka välittömästi ennen luvattonta poisviemistä tai palauttamatta jättämistä (7 artiklan 2 kappale).

Tilanne B:

- Lapsi on saanut asuinpaikan toisessa valtiossa
ja
- lapsi on asunut kyseisessä valtiossa vähintään yhden vuoden sen jälkeen, kun sellaisella henkilöllä, laitoksella tai muulla elimellä, jolla on huoltoa koskevia oikeuksia, on ollut tai olisi pitänyt olla tieto lapsen olinpaikasta
ja
- vireillä ei ole enää tuon ajanjakson aikana vireille pantua pyyntöä lapsen palauttamiseksi
ja
- lapsi on sopeutunut uuteen ympäristöönsä.

Nämä edellytykset vastaavat osittain vuoden 1980 yleissopimuksen 12 artiklaa, jonka mukaan pyynnön vastaanottanut valtio voi olla määräämättä lasta palautettavaksi, jos palauttamismenettely on pantu vireille yhden vuoden jälkeen lapsen luvattomasta poisviemisestä tai palauttamatta jättämisestä ja on osoitettu, että lapsi on sopeutunut uuteen ympäristöönsä. (Vuoden 1980 yleissopimuksen 12 artiklan 2 kohdassa

tarkoitettun 'sopeutumisen' tulkintaa koskeva oikeuskäytäntö ja huomautukset esitetään INCADAT-tietokannassa osoitteessa < www.incadat.com >.)

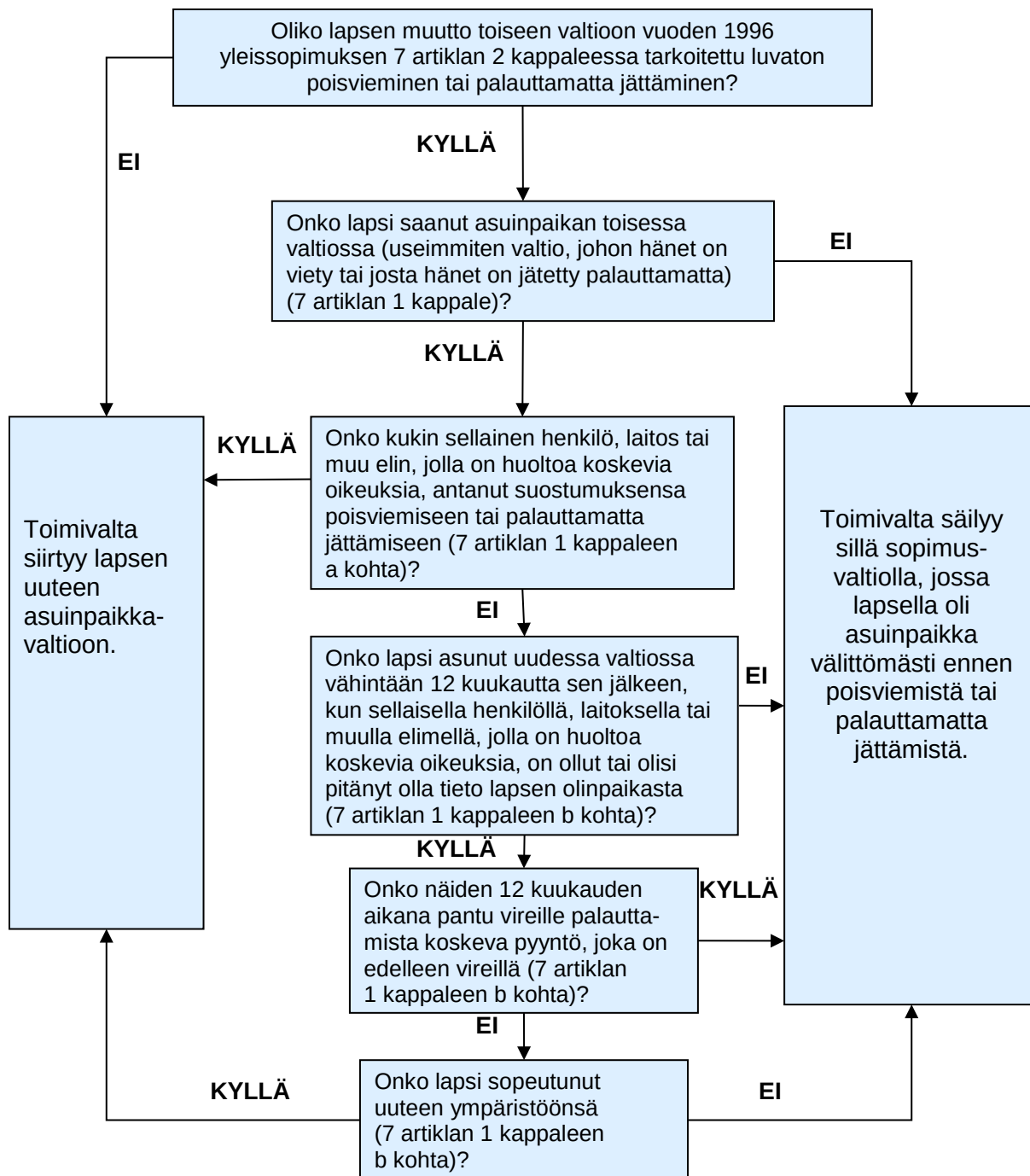
Kahden yleissopimuksen määräysten välillä on kuitenkin tässä yhteydessä olennainen ero, sillä vuoden 1980 yleissopimuksessa vuoden määräaika alkaa lapsen luvattomasta poisviemisestä tai palauttamatta jättämisestä. Sitä vastoin, kuten edellä todetaan, vuoden 1996 yleissopimuksessa vuoden määräaika alkaa siitä päivästä, kun sellaisella henkilöllä, laitoksella tai muulla elimellä, jolla on huoltoa koskevia oikeuksia, on ollut tai olisi pitänyt olla tieto lapsen olinpaikasta. (Ks. lisätietoa selitysmuistion kohdassa 49, teos mainittu alaviitteessä 21.)

Kolmannen ehdon täyttyminen ei nimenomaisesti edellytä, että vireillä oleva palauttamista koskeva pyyntö on esitetty tietyn valtion viranomaisille. Tästä määräyksestä on kuitenkin erilaisia tulkintoja. Käsikirjan luonnosversiota koskevassa huomautuksessa on esitetty näkemys, jonka mukaan palauttamista koskeva pyyntö olisi oltava vireillä siinä valtiossa, johon lapsi on luvattomasti viety tai josta hänet on jätetty palauttamatta. Vaikka tämä voi olla tavallisin tilanne, jossa tiettyyn tapaukseen sovelletaan vuoden 1980 yleissopimusta **ja** vuoden 1996 yleissopimusta, kyseessä on todennäköisesti 7 artiklan toiminnan perusteeton rajoitus. Lisäksi se ei sovellu tilanteeseen, jossa *ei* sovelleta vuoden 1980 yleissopimusta (ks. jäljempänä **esimerkki 4 (B)**).

- 4.23 Vaikka toimivalta säilyy sen sopimusvaltion viranomaisilla, josta lapsi on luvattomasti viety tai johon hänet on jätetty palauttamatta, vain sen sopimusvaltion viranomaiset, johon lapsi on viety tai josta hänet on jätetty palauttamatta, voivat ryhtyä 11 artiklan mukaisiin toimenpiteisiin¹³³ (välttämättömät suojelutoimenpiteet kiireellisessä tapauksessa), eivätkä ne voi ryhtyä 12 artiklan mukaisiin väliaikaisiin toimenpiteisiin¹³⁴.
- 4.24 Yhteenvetona sen määrittämiseksi, mitkä viranomaiset ovat toimivaltaisia tapauksessa, jossa lapsi on luvattomasti viety tai jätetty palauttamatta, on pohdittava seuraavia kysymyksiä:

¹³³ Asiaa käsitellään tarkemmin jäljempänä **luvussa 6**.
¹³⁴ Yleissopimuksen 7 artiklan 3 kappale.

Lapsikaappaukset: 7 artiklan toiminta

4.25 Kansainvälisiä lapsikaappauksia käsitellään tarkemmin jäljempänä kohdissa 13.1–13.14.

Esimerkki 4 (B)

Seuraavassa esimerkissä valtiot X ja Y ovat molemmat vuoden 1996 yleissopimuksen sopimusvaltioita. Valtio X ei kuitenkaan ole vuoden 1980 yleissopimuksen sopimusvaltio.

Aviopari asuu yhteisen lapsensa kanssa valtiossa Y. Äiti on valtion X kansalainen ja isä valtion Y kansalainen. Elokuussa 2008 avioliitto päättyy ja pari eroaa. Avioeromenettelyssä valtiossa Y molemmille vanhemmille

myönnetään lapsen huoltoa koskevat oikeudet. Elokuussa 2009 äiti kuitenkin ilmoittaa haluavansa palata kotimaahansa, valtioon X. Isä ei hyväksy muuttoa. Äiti pelkää, ettei tuomioistuin anna lupaa muuttaa vastoin isän tahtoa, joten syyskuussa 2009 hän tekee yksipuolisen päätöksen ja muuttaa lapsen kanssa valtioon X. Äiti rikkoo tässä yhteydessä isälle myönnettyjä huoltoa koskevia oikeuksia.

Isä yrittää ensimmäiset kuusi kuukautta lapsen poisviemisen jälkeen selvittää äidin ja lapsen olinpaikkaa (hän ei turvaudu asianajajaan eikä ole tietoinen vuoden 1996 yleissopimuksesta ja tuesta, jota hän voisi tilanteessa saada¹³⁵). Lopulta isä löytää äidin ja lapsen. Hän yrittää seuraavien viiden kuukauden ajan neuvotella huoltajuusjärjestelyistä äidin kanssa.

Lopulta isä toteaa, ettei sopimukseen päästä, ja pyytää lakimiehen apua. Häntä kehoitetaan esittämään valtion Y tuomioistuimelle lapsen välitöntä palauttamista ja yksinhuoltajuutta koskeva pyyntö, jonka hän esittää elokuussa 2010. Äidille annetaan tieto näistä menettelyistä. Syyskuussa 2010 äiti panee valtiossa X vireille lapsen yksinhuoltajuutta koskevan menettelyn. Hän tunnustaa vieneensä lapsen luvattomasti, mutta katsoo, että valtion X tuomioistuin on toimivaltainen huoltajuutta ja yhteydenpitoa koskevissa asioissa seuraavista syistä:

- lapsella on nyt asuinpaikka valtiossa X
- lapsi on asunut valtiossa X yhden vuoden sen jälkeen, kun isällä olisi pitänyt olla tieto lapsen olinpaikasta
- lapsi on sopeutunut valtioon X ja
- vireillä ei ole palauttamista koskevaa pyyntöä **valtiossa X**.

Isä saapuu oikeudenkäyntiin valtioon X riitauttaakseen toimivallan. Hän toteaa, että kaikista muista seikoista huolimatta palauttamista koskeva pyyntö on edelleen vireillä **valtiossa Y**, joten vuoden 1996 yleissopimuksen 7 artiklan nojalla lapsen huoltajuutta ja yhteydenpitoa koskevaa toimivaltaa ei voi siirtää valtioon X.

Valtion X tuomioistuin varmistaa valtion Y tuomioistuimelta oikeusviranomaisten välistä suoraa viestintää käyttäen, että palauttamista koskeva pyyntö on edelleen vireillä valtiossa Y. Kun asia on varmistettu, valtio X hylkää äidin vaatimuksen sillä perusteella, että toimivalta säilyy valtiossa Y. Äiti hakee valtion Y tuomioistuimelta lupaa muuttaa pysyvästi lapsen kanssa valtioon X ja tarjoaa isälle yhteydenpitojärjestelyjä.

Valtiossa Y lapsen palauttamista koskevaa pyyntöä lykätään sillä perusteella, että tässä vaiheessa ei olisi lapsen edun mukaista määrätä palauttamista, kun äidin muuttoa koskeva hakemus on yhä vireillä. Tuomioistuin katsoo, että muuttoa koskeva hakemus voidaan ja tulisi käsitellä nopeasti. Isän huoltajuutta koskeva hakemus ja äidin muuttoa koskeva hakemus yhdistetään, ja niitä käsitellään valtion Y tuomioistuimessa kuukautta myöhemmin. Valtion Y tuomioistuin antaa äidille luvan muuttaa lapsen kanssa, ja isälle vahvistetaan yhteydenpitojärjestelyt (jotka tunnustetaan ilman eri vahvistusta valtiossa X vuoden 1996 yleissopimuksen 23 artiklan nojalla).

Seuraavissa esimerkeissä valtiot A ja B ovat vuoden 1980 yleissopimuksen ja vuoden 1996 yleissopimuksen sopimusvaltioita.

Esimerkki 4 (C)

Aviopari asuu kahden lapsensa kanssa valtiossa A. Vaimo vie lapset luvattomasti valtioon B maaliskuussa 2008. Hänen miehensä pyytää vuoden 1980 yleissopimuksen nojalla palauttamaan lapset valtioon A. Valtion B viranomaiset kieltäytyvät palauttamasta lapsia sillä perusteella, että lapset vastustavat toimenpidettä. Lapset ovat saavuttaneet sellaisen

jän ja kypsyyden, että heidän mielipiteisiinsä on aiheellista kiinnittää huomiota (vuoden 1980 yleissopimuksen 13 artiklan 2 kappale). Toukokuussa 2009 yhteydenpito- ja huoltajuusjärjestelyistä ei ole vielääkään sovittu.

Vaikka isä ei ole antanut suostumustaan lasten poisviemiseen, lapset ovat asuneet valtiossa B yli yhden vuoden sen jälkeen, kun isällä on ollut tieto lasten olinpaikasta, joten valtion B viranomaiset ovat toimivaltaisia, jos lapsilla on nyt asuinpaikka kyseisessä valtiossa ja he ovat sopeutuneet sinne¹³⁶.

Esimerkki 4 (D)

Isä vie lapsensa luvattomasti valtiosta A valtioon B tammikuussa 2008. Äiti panee valtiossa B vuoden 1980 yleissopimuksen nojalla vireille menettelyn lapsen palauttamiseksi valtioon A. Valtion B viranomaiset kieltäytyvät palauttamasta lasta maaliskuussa 2008 sillä perusteella, että palauttaminen saattaisi lapsen alttiiksi vaurioille (vuoden 1980 yleissopimuksen 13 artiklan 1 kappaleen b kohta). Välittömästi tämän jälkeen äiti haluaa panna vireille huoltajuusmenettelyn valtiossa A saadakseen lapsen yksinhuoltajuuden.

Koska sen jälkeen, kun äiti sai tiedon lapsen olinpaikasta, ei ole vielä kulunut vuotta eikä äiti ole antanut suostumustaan, toimivalta säilyy valtion A viranomaisilla. Tässä yhteydessä ei ole olennaista, missä lapsen asuinpaikan katsotaan nyt olevan.

Jos valtion A viranomaiset kuitenkin katsovat, että valtion B viranomaisilla on paremmat edellytykset arvioida sitä, mikä on lapsen edun mukaista, ja että valtio A on tässä tapauksessa vuoden 1996 yleissopimuksen 8 artiklan 2 kappaleessa tarkoitettu valtio, ne voivat pyytää (joko suoraan tai valtion A keskusviranomaisen välityksellä) valtion B viranomaisia käyttämään toimivaltaa tai ne voivat lykätä asian käsittelyä ja pyytää isää (tai äitiä) esittämään pyyntö valtion B viranomaisille. Valtion B viranomaiset voivat käyttää toimivaltaa, jos ne katsovat tämän olevan lapsen edun mukaista¹³⁷.

d) Toimivalta tapauksissa, joissa on vireillä lapsen vanhempien avioero- tai asumuserohakemus **Yleissopimuksen 10 artikla**

4.26 Sopimusvaltion viranomaiset, jotka käyttävät toimivaltaa päättääkseen lapsen vanhempien avioero- tai asumuserohakemuksesta taikka hakemuksesta heidän avioliittonsa mitätöimiseksi, voivat ryhtyä toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi, jos lapsella on asuinpaikka toisessa sopimusvaltiossa ja jos tietyt edellytykset täyttyvät¹³⁸. Nämä edellytykset ovat seuraavat:

- lapsella on asuinpaikka toisessa sopimusvaltiossa
- ja
- tällaista toimivaltaa käyttävien viranomaisten sopimusvaltion laki mahdollistaa tällaisiin toimenpiteisiin ryhtymisen kyseisissä

¹³⁶ Yleissopimuksen 7 artiklan 1 kappaleen b kohta.

¹³⁷ Ks. myös jäljempänä toimivallan siirtoa käsittelevä luku 5.

¹³⁸ Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi silloin, jos vanhempi muuttaa lapsen kanssa luvallisesti yhdestä sopimusvaltiosta toiseen avioeron jälkeen, kun taas toinen vanhempi jää ensimmäiseen sopimusvaltioon ja panee siellä vireille avioerohakemuksen. Tällöin on luonnollisesti määritettävä sen valtion lainsäädännön perusteella, jossa asia pannaan vireille, onko kyseinen valtio toimivaltainen käsittelemään avioeron ja voiko se kansallisen lainsäädännön nojalla ryhtyä toimenpiteisiin lapsen ja/tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi näissä olosuhteissa.

olosuhteissa

ja

- vähintään toisella lapsen vanhemmista on oikeudenkäynnin alkamisajankohtana asuinpaikka kyseisessä sopimusvaltiossa

ja

- vähintään toisella lapsen vanhemmista on oikeudenkäynnin alkamisajankohtana vanhempainvastuu lapsesta

ja

- vanhemmat sekä muu mahdollinen henkilö, jolla on vanhempainvastuu lapsesta, ovat hyväksyneet näiden viranomaisten toimivallan ryhtyä edellä tarkoitettuihin toimenpiteisiin

ja

- tällainen toimivallan käyttäminen on lapsen edun mukaista.

4.27 Toimivalta lakkaa, kun avioeromenettely päätetään. Menettely voi päättyä, koska avioerohakemuksesta on annettu myönteinen tai kielteinen päätös, joka on tullut lainvoimaiseksi, tai muusta syystä, jos esimerkiksi hakemus peruutetaan tai raukeaa tai osapuoli kuolee.

4.28 Avioeromenettelyn päättymispäivä määräytyy sen sopimusvaltion lainsäädännön perusteella, jossa asia on pantu vireille.

Esimerkki 4 (E)

Aviopari asuu kolmen lapsensa kanssa sopimusvaltiossa A. Pari eroaa, ja mies muuttaa lasten kanssa sopimusvaltioon B. Pian tämän jälkeen vaimo panee vireille avioerohakemuksen sopimusvaltiossa A, jossa hänellä on asuinpaikka, ja molemmat osapuolet pyytävät viranomaisia tekemään päätöksen huoltajuudesta ja yhteydenpidosta.

Sopimusvaltion A viranomaiset voivat kansallisen lainsäädännön nojalla ryhtyä toimenpiteisiin lasten suojelemiseksi vanhempien avioeromenettelyn aikana. Viranomaiset katsovat, että on lasten edun mukaista ryhtyä suojelutoimenpiteisiin. Sopimusvaltion A viranomaiset ovat näin ollen toimivaltaisia tekemään huoltajuutta ja yhteydenpitoa koskevan päätöksen, joka voidaan tunnustaa ja panna täytäntöön sopimusvaltiossa B ja kaikissa muissa sopimusvaltioissa.

Näin ei kuitenkaan ole silloin, jos aviomies ei hyväksy sopimusvaltion A viranomaisten toimivaltaa ryhtyä tällaisiin toimenpiteisiin tai jos nämä viranomaiset eivät katso, että toimenpiteisiin ryhtyminen olisi lasten edun mukaista¹³⁹.

Jotta sopimusvaltion A viranomaiset voivat päättää, onko toimivallan käyttäminen lasten edun mukaista, ne voivat ottaa huomioon esimerkiksi seuraavat näkökohdat: lapsilla oli aiemmin asuinpaikka sopimusvaltiossa A, lapset viettävät siellä edelleen aikaa äitinsä kanssa ja huoltajuus- ja yhteydenpitojärjestelyjen hoitaminen avioeromenettelyn yhteydessä on yksinkertaisempaa ja nopeampaa kuin toisten menettelyjen tuloksen odottaminen lasten asuinpaikkavaltiossa eli sopimusvaltiossa B.

Kun avioeromenettely on päätetty sopimusvaltiossa A, lasten asuinpaikkavaltio eli sopimusvaltio B on yleissopimuksen 5 artiklan nojalla toimivaltainen ryhtymään toimenpiteisiin lasten suojelemiseksi (10 artiklan 2 kappale).

Esimerkki 4 (F)

Aviopari asuu kahden lapsensa kanssa sopimusvaltiossa C. Avioliitto päättyy ja pari eroaa. Vaimo panee vireille avioeroa ja huoltajuutta/yhteydenpitoa koskevat menettelyt sopimusvaltiossa C. Sopimusvaltion C menettelysääntöjen mukaan sama tuomioistuim käsittelee sekä avioerohakemuksen että lasten huoltajuutta/yhteydenpitoa koskevan asian.

Oikeudenkäynnin alkamisen jälkeen vaimo saa uuden työpaikan sopimusvaltiosta D ja haluaa muuttaa sinne välittömästi lasten kanssa aloittaakseen uuden työn. Vanhemmat sopivat, että vaimo ja lapset voivat muuttaa välittömästi sopimusvaltioon D sillä ehdolla, että sopimusvaltion C tuomioistuin tekee päätöksen lasten yhteydenpidosta heidän isänsä kanssa.

Lasten muuttoa koskevasta sopimuksesta tehdään tuomioistuimen väliaikainen päätös (huoltajuus-/yhteydenpitomenettelyn ollessa edelleen vireillä). Tuomioistuin toteaa, että äiti hyväksyy sopimusvaltion C toimivallan säilymisen huoltajuus-/yhteydenpitoasiassa, kunnes avioeromenettely päätetään.

Koska avioeromenettely on edelleen vireillä sopimusvaltiossa C, riippumatta siitä, johtaako muuttoa koskeva sopimus lasten asuinpaikan vaihtumiseen (eli menettääkö sopimusvaltio C 5 artiklan mukaisen toimivaltansa huoltajuus-/yhteydenpitoasiassa 5 artiklan 2 kappaleen nojalla), sopimusvaltio C voi säilyttää toimivaltansa huoltajuus-/yhteydenpitoasiassa vuoden 1996 yleissopimuksen 10 artiklan nojalla.

On kuitenkin pantava merkille, että jos vaimo ei olisi hyväksynyt sopimusvaltion C toimivallan säilymistä huoltajuus-/yhteydenpitoasiassa, vuoden 1996 yleissopimuksen 10 artiklaa ei olisi voitu soveltaa. Tällöin sopimusvaltio C ei olisi ollut enää toimivaltainen päättämään näistä asioista sen jälkeen, kun lasten asuinpaikka on siirtynyt sopimusvaltioon D (5 artiklan 2 kappaleen mukaisesti, paitsi jos sopimusvaltio C olisi 9 artiklan nojalla pyytänyt toimivallan siirtoa ja pyyntö olisi hyväksytty).

D. Mitä tapahtuu, jos kahden tai useamman sopimusvaltion viranomaiset ovat toimivaltaisia?

Yleissopimuksen 13 artikla

- 4.29 Koska tietyissä tapauksissa useamman kuin yhden sopimusvaltion viranomaiset voivat olla toimivaltaisia ryhtymään toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi, yleissopimuksen 13 artiklassa määrätään mahdollisten toimivaltaristiirtojen ratkaisemisesta.
- 4.30 Yleissopimuksen 13 artiklan mukaan sopimusvaltion viranomaisten, jotka ovat 5–10 artiklan mukaisesti toimivaltaisia ryhtymään toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi, on pidättäydyttävä käyttämästä toimivaltaansa, jos 'vastaavia toimenpiteitä' oli menettelyn alkamisen ajankohtana vaadittu toisen sopimusvaltion viranomaisilta, joilla oli 5–10 artiklan mukaan toimivalta vaatimuksen esittämishetkellä, ja toimenpiteitä edelleen harkitaan.
- 4.31 Käsitettä 'vastaavat toimenpiteet' ei määritellä yleissopimuksessa, mutta vaikuttaa siltä, että 13 artiklan soveltamiseksi kummallekin sopimusvaltiolle esitettyjen pyyntöjen on oltava sisällöltään samat tai samankaltaiset¹⁴⁰. Jos esimerkiksi yksi sopimusvaltio käsittelee lapsen huoltajuusmenettelyä ja toista sopimusvaltiota pyydetään ryhtymään toimenpiteisiin lapsen tietyn omaisuuden suojelemiseksi, tämä sopimusvaltio voi päättää, että vastaavia toimenpiteitä ei ole

pyydetty toiselta sopimusvaltiolta, ja jatkaa lapsen omaisuutta koskevan pyynnön käsittelyä¹⁴¹.

4.32 Yleissopimuksen 13 artiklaa sovelletaan niin kauan kuin vastaavia toimenpiteitä edelleen harkitaan toisessa sopimusvaltiossa.

4.33 On kuitenkin pantava merkille, että 13 artiklan 1 kappaletta **ei** sovelleta, jos sopimusvaltion viranomaiset, joille pyyntö oli alun perin esitetty, ovat luopuneet oikeudestaan käyttää toimivaltaa¹⁴². Sen sopimusvaltion viranomaiset, jossa asia on ensin pantu vireille, voivat luopua oikeudestaan käyttää toimivaltaa. Selitysmuistion mukaan tämä mahdollistaa sen, että kyseinen sopimusvaltio asettaa 13 artiklan 1 kappaleesta huolimatta etusijalle sen sopimusvaltion, jossa asia on **myöhemmin** pantu vireille, jos se pitää tätä asianmukaisena¹⁴³. Tällä tavoin toimivallasta luopuminen muistuttaa toimivallan siirtoa koskevia määräyksiä (yleissopimuksen 8 ja 9 artikla, ks. jäljempänä **luku 5**). Merkittävä ero 13 artiklan 2 kappaleen ja toimivallan siirtoa koskevien määräysten välillä on kuitenkin se, että tässä skenaariossa 1) sopimusvaltio, jossa asia on **myöhemmin** pantu vireille, on jo toimivaltainen yleissopimuksen 5–10 artiklan nojalla¹⁴⁴ ja 2) sopimusvaltio, jossa asia on ensin pantu vireille, voi 13 artiklan 2 kappaleen nojalla luopua toimivallasta yksipuolisella päätöksellä¹⁴⁵. Lapsen suojelun varmistamiseksi silloin, kun sopimusvaltio harkitsee toimivallasta luopumista 13 artiklan 2 kappaleen nojalla, on yleensä kuitenkin hyvien toimintatapojen mukaista käydä vuoropuhelua asiasta kahden asianomaisen sopimusvaltion välillä (joko keskusviranomaisten välityksellä¹⁴⁶ tai oikeusviranomaisten välisen suoran viestinnän kautta¹⁴⁷). Näin varmistetaan, ettei lapsen suojele keskeydy (esim. sen vuoksi, että sopimusvaltio, jossa asia on **myöhemmin** pantu vireille, ei käytä toimivaltaansa 13 artiklan 1 kappaleen perusteella, ja samanaikaisesti sopimusvaltio, jossa asia on **ensin** pantu vireille, luopuu toimivallastaan 13 artiklan 2 kappaleen nojalla).

4.34 Kuten yleissopimuksen 13 artiklan 1 kappaleen tekstistä käy ilmi¹⁴⁸, määräystä ei sovelleta 11 artiklan (kiireelliset tapaukset) tai 12 artiklan (väliaikaiset toimenpiteet) mukaisiin toimenpiteisiin¹⁴⁹.

¹⁴¹ Sama kuin edellä.

¹⁴² Yleissopimuksen 13 artiklan 2 kappale.

¹⁴³ Ks. selitysmuistion kohta 80.

¹⁴⁴ Sama kuin edellä. Sitä vastoin tilanteessa, jossa toimivalta siirretään, siirron kohteena olevan sopimusvaltion toimivalta perustuu yksinomaan siirtoon – ks. jäljempänä **luku 5**.

¹⁴⁵ Sama kuin edellä.

¹⁴⁶ Ks. jäljempänä **luku 11**.

¹⁴⁷ Ks. oikeusviranomaisten välisen suoran viestinnän osalta vuoden 2011 erityiskomission (osa I) päätelmien ja suositusten kohdat 64–72 (saatavilla verkkosivustolla < www.hcch.net >, polku ilmoitettu edellä alaviitteessä 16). Ks. myös erityisesti asiakirjan kohta 68, jossa erityiskomissio antoi yleisen hyväksyntänsä asiaa koskeville ohjeille *Emerging Guidance and General Principles for Judicial Communications* edellyttäen, että pysyvä toimisto tarkistaa ohjeita erityiskomissiossa käytyjen keskustelujen mukaisesti. Ohjeet sisältyvät asiakirjaan "Prel. Doc. No 3 A" ("Emerging rules regarding the development of the International Hague Network of Judges and Draft General Principles for Judicial Communications, including commonly accepted safeguards for direct judicial communications in specific cases, within the context of the International Hague Network of Judges", maaliskuu 2011). Ks. myös vuoden 1980 Haagin lapsikaappausopimuksen ja vuoden 1996 Haagin lastensuojelusopimuksen käytännön toimintaa käsittelevän erityiskomission kuudennen kokouksen toisen osan (25–31. tammikuuta 2012) päätelmien ja suositusten kohdat 78 ja 79, saatavilla verkkosivustolla < www.hcch.net > (polku ilmoitettu edellä alaviitteessä 16).

¹⁴⁸ Yleissopimuksen 13 artiklan 1 kappale: "Sopimusvaltion viranomaisten, **jotka ovat 5–10 artiklan mukaisesti toimivaltaisia** ryhtymään toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi, on pidättäydyttävä käyttämästä toimivaltaansa, jos vastaavia toimenpiteitä oli menettelyn alkamisen ajankohtana vaadittu toisen sopimusvaltion viranomaisilta, **joilla oli 5–10 artiklan mukaan toimivalta** vaatimuksen esittämishetkellä, ja toimenpiteitä edelleen harkitaan." (Korostus lisätty.)

¹⁴⁹ Asiaa käsitellään tarkemmin jäljempänä **luvuissa 6 ja 7**.

- 4.35 Sen viranomaisen osalta, jossa asia on väitetysti pantu vireille myöhemmin, voi nousta esiin kysymys siitä, miten määritetään, onko toisen sopimusvaltion viranomaisilta (joilla oli 5–10 artiklan mukaan toimivalta vaatimuksen esittämishetkellä) vaadittu 'vastaavia toimenpiteitä' ja harkitaanko näitä toimenpiteitä edelleen, jotta voidaan soveltaa 13 artiklan 1 kappaletta. Joissain tapauksissa viranomaisella, jossa asia on väitetysti pantu vireille myöhemmin, voi olla menettelyn osapuolilta peräisin olevaa selkeää näyttöä, jonka perusteella se voi päättää pidättäytyä käyttämästä toimivaltaansa 13 artiklan 1 kappaleen mukaisesti. Jos osapuolilta saatava näyttö ei kuitenkaan selkeästi osoita vireilläoloa (*lis pendens*), koska esimerkiksi menettelyn vireilläolo tai luonne ja laajuus toisessa sopimusvaltiossa ei ole selvä, viranomaisen, jossa asia on väitetysti pantu vireille myöhemmin, voi katsoa, että on asianmukaista tiedustella asiasta toisen sopimusvaltion viranomaisilta. Tällaiset tiedustelut voidaan tehdä oikeusviranomaisten välisen suoran viestinnän kautta tai kummankin sopimusvaltion keskusviranomaisten välityksellä^{150 151}.

Esimerkki 4 (G)

Kaksi lasta asuu äitinsä kanssa sopimusvaltiossa A. Avioeroa ja huoltajuutta koskevat menettelyt on pantu vireille sopimusvaltiossa B. Isällä on asuinpaikka sopimusvaltiossa B, ja äiti on hyväksynyt tämän sopimusvaltion viranomaisten toimivallan käsiteltävissä asioissa. Kyseiset viranomaiset katsovat, että asian käsittely niiden toimesta on lasten edun mukaista¹⁵². Menettelyt sopimusvaltiossa B vaikuttavat etenevän äidin kannalta epäsuotuisaan suuntaan. Sen vuoksi äiti panee vireille menettelyn sopimusvaltiossa A saadakseen lasten huoltajuuden.

Yleissopimuksen 13 artiklan mukaisesti sopimusvaltion A viranomaisten on pidättäydyttävä käsittelemästä asiaa, sillä lasten huoltajuusmenettely on vireillä sopimusvaltiossa B.

Jos sopimusvaltion B viranomaiset olisivat luopuneet oikeudestaan käyttää toimivaltaa, koska ne esimerkiksi katsovat, ettei asian käsittely niiden toimesta ole lasten edun mukaista, sopimusvaltion A viranomaiset voisivat käyttää toimivaltaansa asiassa. Sopimusvaltion B viranomaiset voivat tällöin ilmoittaa päätöksestään luopua toimivallasta sopimusvaltion A toimivaltaisille viranomaisille¹⁵³.

¹⁵⁰ Jotta tämä yleissopimuksen osa-alue toimisi tarkoituksenmukaisesti, sopimusvaltioiden on varmistettava, että pysyväle toimistolle ilmoitetaan asianomaisten viranomaisten ajantasaiset yhteystiedot. Jos on aihetta epäillä, että menettelyjä voi olla käynnissä useammassa kuin yhdessä sopimusvaltiossa, tämä auttaa osapuolia varmistamaan nopeasti, onko asia näin ja ovatko kyseiset viranomaiset toimivaltaisista ryhtymään toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi.

¹⁵¹ Unionin tuomioistuin on Bryssel II a -asetuksen 19 artiklan 2 kohdan yhteydessä suositellut tällaista toimintatapaa. Asiassa *Purrucker v. Pérez* (unionin tuomioistuimen tuomio 9.11.2010, C-296/10) unionin tuomioistuin totesi (81 kohta), että vireilläoloa koskevia tietoja voidaan pyytää osapuolilta, mutta lisäksi "ottaen huomioon sen, että asetus N:o 2201/2003 perustuu tuomioistuinten yhteistyöhön ja keskinäiseen luottamukseen, [tuomioistuin, jossa asia on myöhemmin saatettu vireille,] voi ilmoittaa tuomioistuimelle, jossa asia ensin saatettiin vireille, tehdystä hakemuksesta tai kanteesta, kiinnittäen sen huomiota vireilläolovaikutuksen mahdollisuuteen, kehottaa sitä toimittamaan tälle tuomioistuimelle siellä vireillä olevaan hakemukseen tai kanteeseen liittyvät tiedot ja ottamaan kantaa asetuksessa N:o 2201/2003 tarkoitettuun toimivaltaansa tai toimittamaan tälle tuomioistuimelle kaikki tältä osin jo tehdyt ratkaisut. Lopulta tuomioistuin, jossa asia on myöhemmin saatettu vireille, voi kääntyä jäsenvaltionsa keskusviranomaisen puoleen". Unionin tuomioistuin katsoi lisäksi, että jos tällaiset tiedustelut eivät tuo selvyyttä menettelyihin tuomioistuimessa, jossa asia on ensin saatettu vireille, ja jos "erityisten olosuhteiden vuoksi lapsen etu edellyttää sellaisen ratkaisun tekemistä, joka voidaan tunnustaa muissa kuin sen tuomioistuimen sijaintijäsenvaltiossa, jossa asia on myöhemmin saatettu vireille, jälkimmäisen tuomioistuimen on odotettuaan kohtuullisen ajan vastauksia esitettyihin kysymyksiin jatkettava käsiteltäväkseen saatetun hakemuksen tai kanteen tutkimista. Tämän kohtuullisen ajan kestossa on otettava huomioon lapsen etu kyseessä olevalle riita-asialle ominaisten seikkojen perusteella".

¹⁵² Tämän vuoksi sopimusvaltion B viranomaiset ovat toimivaltaisia (vuoden 1996 yleissopimuksen 10 artiklan mukaisesti – ks. edellä kohdat **4.26–4.28**) ryhtymään toimenpiteisiin lasten suojelemiseksi, kuten tekemään päätöksen huoltajuudesta ja yhteydenpidosta.

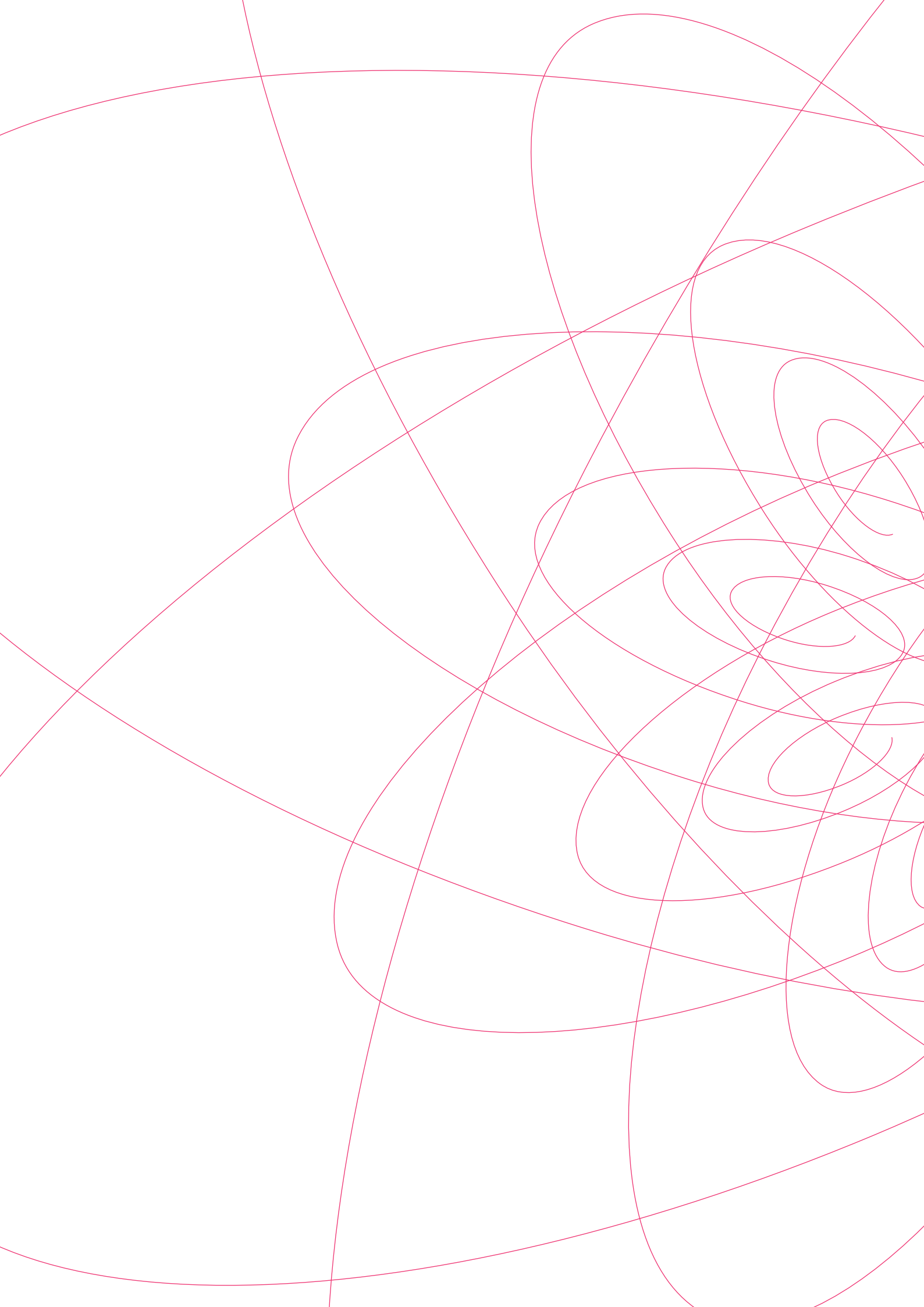
¹⁵³ Ks. edellä kohta **4.33**.

Esimerkki 4 (H)

Lapsilla on asuinpaikka sopimusvaltiossa A. Heidän suojelemiseksi on vaadittu toimenpiteitä sopimusvaltiossa B, jossa yleissopimuksen 10 artiklan vaatimukset ovat täyttyneet. Menettelyn ollessa vireillä sopimusvaltiolle A esitetään hakemus¹⁵⁴, joka koskee lasten isovanhemmiltaan perimän omaisuuden hoitoa. Sopimusvaltion A viranomaiset ovat toimivaltaisia päättämään asiasta sen jälkeen, kun ne ovat varmistaneet, ettei samanlaista pyyntöä ole esitetty sopimusvaltion B viranomaisille.

5

TOIMIVALLAN SIIRTO

A. Milloin toimivalta ryhtyä suojelutoimenpiteisiin voidaan siirtää?

Yleissopimuksen 8 ja 9 artikla

- 5.1 Yleistä toimivaltasäännöistä poiketen¹⁵⁵ yleissopimuksen 8 ja 9 artiklassa määrätään mekanismeista, joilla toimivalta ryhtyä toimenpiteisiin lapsen ja hänen omaisuutensa suojelemiseksi voidaan siirtää sen sopimusvaltion viranomaisilta, jotka ovat yleissopimuksen nojalla toimivaltaisia¹⁵⁶, toisen sopimusvaltion viranomaisille, jotka eivät ole toimivaltaisia. Toimivalta siirretään vain tiettyjen edellytysten täyttyessä¹⁵⁷ ja yksinomaan sellaisen toisen sopimusvaltion viranomaisille, johon lapsella on erityinen yhteys¹⁵⁸.
- 5.2 On otettava huomioon, että yleissopimuksen mukaan toimivalta voidaan siirtää yksinomaan **sopimusvaltioiden** viranomaisten välillä, eikä sitä voida siirtää **muiden kuin sopimusvaltioiden** viranomaisille.
- 5.3 Toimivallan siirtoa koskeva pyyntö voi tulla kyseeseen kahdella tavalla:
- Jos yleissopimuksen nojalla toimivaltainen¹⁵⁹ viranomainen katsoo, että toisella viranomaisella, joka ei ole toimivaltainen, olisi paremmat edellytykset arvioida sitä, mikä kyseisessä tapauksessa on lapsen edun mukaista, se voi pyytää siirtämään toimivallan tälle viranomaiselle (8 artikla).
 - Jos viranomainen, joka ei ole toimivaltainen, katsoo, että sillä on tietyssä tapauksessa paremmat edellytykset arvioida, mikä on lapsen edun mukaista, se voi pyytää lupaa käyttää toimivaltaa (9 artikla).
- 5.4 Näiden määräysten mukaisesti toimivalta voidaan siirtää silloin, kun toimivaltaisella viranomaisella ei ole parhaat edellytykset arvioida, mikä on lapsen edun mukaista. Lapsen etua olisi arvioitava ”tietyissä tapauksessa” eli ajankohtana, jolloin suojelun tarve syntyy, ja tämän tarpeen täyttämistä varten¹⁶⁰.
- 5.5 Toimivallan siirto voi koskea koko asiaa tai sen osaa. Vaikka yleissopimuksessa ei nimenomaisesti todeta, että toimivallan siirto voi koskea vain asian osaa, 8 ja 9 artiklan mukaan sopimusvaltiota voidaan pyytää (8 artikla) tai sopimusvaltio voi pyytää (9 artikla) ryhtymään toimenpiteisiin, joita se pitää tarpeellisina: tämä voi tarkoittaa toimivallan siirtoa koko asian osalta, mutta ei välttämättä. Tällainen yleissopimuksen tulkinta saattaisi sen yhdenmukaiseksi muiden asiakirjojen kanssa, kuten aikuisten suojelua koskevan vuoden 2000 Haagin yleissopimuksen tai Bryssel II a -asetuksen 15 artiklan kanssa, joissa molemmissa toimivallan siirto

¹⁵⁵

Ks. edellä **luku 4**.

¹⁵⁶

On pantava merkille, että vaikka 8 artiklassa todetaan nimenomaisesti, että sopimusvaltio, joka on toimivaltainen yleissopimuksen 5 **tai** 6 artiklan mukaisesti, voi pyytää toiselta sopimusvaltiolta toimivallan siirtoa, 9 artiklan mukaan toinen sopimusvaltio voi pyytää toimivallan siirtoa ainoastaan sellaiselta sopimusvaltiolta, jossa lapsella on asuinpaikka (eli sopimusvaltiolta, joka on toimivaltainen 5 artiklan mukaisesti – ei 6 artiklan mukaisesti). Selitysmuistion kohdan 58 mukaan tämä ero on tehty **epähuomiossa** (korostus lisätty) ja 9 artikla olisi muutettava 8 artiklan mukaiseksi. Selitysmuistiossa todetaan, että jos sen valtion viranomaisilla, jonka kansalainen lapsi on, on oikeus pyytää asuinpaikkavaltion viranomaisilta lupaa käyttää suojelevaa toimivaltaa, niillä olisi oltava sitäkin perustellumpi oikeus pyytää samaa sen valtion viranomaisilta, johon lapsi on tilapäisesti viety lapsen asuinpaikkavaltiossa tapahtuvien levottomuuksien vuoksi. Tällä hetkellä yleissopimuksen sanamuoto on kuitenkin selkeä, ja vaikuttaa siltä, että vain sopimusvaltio, jossa lapsella on asuinpaikka, voi esittää 9 artiklan mukaisen pyynnön.

¹⁵⁷

Ks. jäljempänä kohta **5.9**.

¹⁵⁸

Yleissopimuksen 8 artiklan 2 kappale.

¹⁵⁹

Yleissopimuksen 5 tai 6 artiklan nojalla.

¹⁶⁰

Selitysmuistion kohta 56.

voi koskea asian osaa.

5.6 Kun molemmat viranomaiset ovat sopineet siirrosta, ne viranomaiset, joilta toimivalta siirrettiin pois, eivät voi käyttää toimivaltaansa kyseisessä asiassa, jonka osalta siirto tehtiin. Niiden on odotettava, kunnes toisten viranomaisten päätös on lainvoimainen ja täytäntöönpanokelpoinen.

5.7 Siirto ei kuitenkaan tarkoita toimivallan pysyvää siirtoa. Etukäteen ei voida perustellusti päättää, että tulevissa olosuhteissa 5 tai 6 artiklan nojalla toimivaltaisella viranomaisella¹⁶¹ ei olisi parhaat edellytykset tehdä päätöstä lapsen edun mukaisesti¹⁶².

5.8 Kun on päätetty, että pyyntö voidaan ja tulisi esittää, se voidaan yleissopimuksen mukaan toteuttaa kahdella tavalla:

- viranomaiset esittävät pyynnön itse toisen sopimusvaltion toimivaltaisille viranomaisille (joko suoraan tai keskusviranomaisten välityksellä)¹⁶³
tai
- asian osapuolia pyydetään esittämään pyyntö toisen sopimusvaltion toimivaltaisille viranomaisille¹⁶⁴.

Nämä kaksi vaihtoehtoa ovat samanarvoisia, ja valinnan niiden välillä tekee se viranomainen, joka esittää pyynnön tietyssä tapauksessa.

B. Minkä edellytysten on täyttyvä, ennen kuin toimivalta voidaan siirtää?

5.9 Yleissopimuksen 8 ja 9 artiklan nojalla toimivalta voidaan siirtää vain tiettyjen edellytysten täytyessä:

- **Lapsen yhteys siihen sopimusvaltioon, jonka viranomaisille toimivalta voidaan siirtää**
Sopimusvaltioilla, joiden viranomaisille toimivalta voidaan siirtää tai joiden viranomaiset voivat pyytää toimivallan siirtämistä niille, on oltava yhteys lapseen. Sopimusvaltion on oltava jokin seuraavista¹⁶⁵:
 - valtio, jonka kansalainen lapsi on
 - valtio, jossa on lapsen omaisuutta
 - valtio, jonka viranomaiset käsittelevät lapsen vanhempien avioero- tai asumuserohakemusta taikka hakemusta heidän avioliittonsa mitätöimiseksi
 - valtio, johon lapsella on läheinen yhteys.
- **Lapsen etu**
Viranomaisen, joka pyytää toimivallan siirtoa, on katsottava, että näin voidaan parhaiten arvioida sitä, mikä on lapsen edun mukaista¹⁶⁶. Viranomainen voi pyynnöstä käyttää toimivaltaa tai luovuttaa toimivallan vain, jos se katsoo tämän olevan lapsen edun mukaista¹⁶⁷.

¹⁶¹ Ks. yleissopimuksen 9 artiklan osalta edellä alaviite 156.

¹⁶² Selitysmuistion kohta 56.

¹⁶³ Yleissopimuksen 8 artiklan 1 kappaleen ensimmäinen luettelukohta ja 9 artiklan 1 kappaleen ensimmäinen luettelukohta.

¹⁶⁴ Yleissopimuksen 8 artiklan 1 kappaleen toinen luettelukohta ja 9 artiklan 1 kappaleen toinen luettelukohta.

¹⁶⁵ Yleissopimuksen 8 artiklan 2 kappale ja 9 artiklan 1 kappale.

¹⁶⁶ Yleissopimuksen 8 artiklan 1 kappale ja 9 artiklan 1 kappale.

¹⁶⁷ Tämä todetaan nimenomaisesti toimivallan käytön yhteydessä – ks. yleissopimuksen 8 artiklan

▪ **Molempien sopimusvaltioiden viranomaisten hyväksyntä**

Molempien viranomaisten on hyväksyttävä toimivallan siirto.

- Jos siirtoa koskevan päätöksen tekevät toimivaltaisen sopimusvaltion viranomaiset, toisten viranomaisten hyväksyntä voidaan ilmaista käyttämällä toimivaltaa¹⁶⁸.
- Jos sellaisen sopimusvaltion viranomaiset, joka ei ole toimivaltainen, esittävät siirtoa koskevan pyynnön tai kehottavat osapuolia esittämään pyynnön, toimivaltaisen sopimusvaltion viranomaisten hyväksyntä on ilmaistava selvästi. Vastaamatta jättämistä ei voida pitää siirron hyväksyntänä¹⁶⁹.

5.10 Vuoden 1996 yleissopimuksessa ei vaadita asian osapuolia hyväksymään toimivallan siirtoa tai sopimaan siitä¹⁷⁰. Se, kuullaanko osapuolia ja miten niitä kuullaan toimivallan siirrosta, kuuluu näin olen yksinomaan kunkin sopimusvaltion kansallisen prosessioikeuden piiriin. Osapuolia voidaan kuulla asiassa, etenkin koska niillä voi olla olennaisia huomautuksia siitä, parantaako toimivallan siirto edellytyksiä arvioida lapsen etua. Osapuolille olisi vähintään kuitenkin ilmoitettava asiasta.

5.11 Vuoden 1996 yleissopimuksessa ei myöskään ole vaatimuksia sen osalta, missä aikataulussa 1) osapuolet esittävät toimivallan siirtoa koskevan pyynnön asianomaiselle viranomaiselle¹⁷¹ (jos pyynnön esittänyt viranomainen käyttää tätä menetelmää 8 artiklan 1 kappaleen tai 9 artiklan 1 kappaleen nojalla) tai 2) pyynnön vastaanottanut viranomainen hyväksyy tai hylkää toimivallan siirtoa koskevan pyynnön¹⁷². Ottaen huomioon, että aika on olennainen tekijä lapsiin liittyvissä menettelyissä, pyynnön vastaanottaneen viranomaisen (8 artiklan mukaisesti tuomioistuin, joka ei ole yleissopimuksen nojalla toimivaltainen, ja 9 artiklan mukaisesti tuomioistuin, joka on yleissopimuksen nojalla toimivaltainen) olisi tehtävä päätös toimivallan siirrosta viipymättä¹⁷³. Näin vältetään myös toimivallan siirtoa koskevan pyynnön aiheuttamia rinnakkaisia menettelyjä esimerkiksi silloin, jos pyyntö on tehty 8 artiklan nojalla, mutta toimivaltainen viranomainen jatkaa toimivallan käyttämistä ja asian käsittelyä, sillä pyynnön vastaanottanut viranomainen ei ole vastannut pyyntöön kohtuullisessa ajassa, minkä jälkeen pyynnön vastaanottanut viranomainen hyväksyy toimivallan siirron ja käyttää toimivaltaa.

4 kappale. Tätä ei todeta nimenomaisesti toimivallan luovuttamisen yhteydessä (ks. yleissopimuksen 9 artiklan 3 kappale, jossa viitataan vain pyynnön hyväksymiseen). On kuitenkin vaikea kuvitella, että sopimusvaltio hyväksyisi pyynnön toimivallan siirtämisestä toiselle sopimusvaltiolle, jos se ei pitäisi tätä lapsen edun mukaisena.

¹⁶⁸ Yleissopimuksen 8 artiklan 4 kappale.

¹⁶⁹ Yleissopimuksen 9 artiklan 3 kappale.

¹⁷⁰ Vrt. Bryssel II a -asetuksen 15 artiklan 2 kohta, jossa vaaditaan, että ainakin yksi osapuolista hyväksyy siirron.

¹⁷¹ Vrt. Bryssel II a -asetuksen 15 artiklan 4 kohta.

¹⁷² Vrt. Bryssel II a -asetuksen 15 artiklan 5 kohta, jonka mukaan pyynnön vastaanottaneen viranomaisen on päätettävä kuuden viikon kuluessa asian vireillepanosta, hyväksyykö se toimivallan siirron.

¹⁷³ Vuoden 2011 erityiskomission (osa I) keskusteluissa ehdotettiin, että viranomaisten voisi olla hyvien toimintatapojen mukaista sopia määräajasta, jonka puitteissa siirrosta on tehtävä päätös. Jos määräaikaa ei noudateta, yleissopimuksen nojalla toimivaltainen viranomainen säilyttää toimivallan ja jatkaa sen käyttöä.

Tämä toimintatapa vastaisi Bryssel II a -asetuksen toimintatapaa – ks. "Käsikirja uuden Bryssel II -asetuksen soveltamista varten", saatavilla osoitteessa < http://ec.europa.eu/civiljustice/divorce/parental_resp_ec_vdm_en.pdf > (viimeksi haettu elokuussa 2013), s. 19.

Esimerkki 5 (A)

Lapsella on asuinpaikka sopimusvaltiossa A. Lapsen molemmat vanhemmat kuolevat hänen ollessa 10-vuotias, ja sopimusvaltiossa A pannaan vireille menettely lapsen huollon ja vanhempien hänelle jättämän omaisuuden hoidon osalta. Tähän omaisuuteen sisältyy kiinteistö, joka sijaitsee sopimusvaltiossa B. Kiinteistön luovuttamisesta syntyy kiista, ja sopimusvaltion B viranomaiset pyytävät sopimusvaltion A viranomaisilta lupaa käyttää toimivaltaa tässä asiassa¹⁷⁴. Sopimusvaltion A viranomaiset voivat hyväksyä toimivallan osittaista siirtoa koskevan pyynnön ainoastaan siltä osin, kuin se koskee sopimusvaltiossa B olevan lapsen omaisuuden suojelua¹⁷⁵. Jos sopimusvaltiot sopivat toimivallan osittaisesta siirrosta¹⁷⁶, sopimusvaltion A viranomaiset voivat edelleen ryhtyä toimenpiteisiin lapsen huollon ja hänen omaisuutensa osalta, lukuun ottamatta omaisuutta, joka on sopimusvaltiossa B. Sopimusvaltion B viranomaiset voivat ryhtyä toimenpiteisiin kyseisessä maassa olevan lapsen omaisuuden osalta.

C. Toimivallan siirtomenettely

- 5.12 Toimivalta voidaan siirtää kahdella tavalla. Jos sopimusvaltion A (SVA) viranomainen harkitsee toimivallan siirtoa sopimusvaltiolle B (SVB), on tehtävä seuraava analyysi:

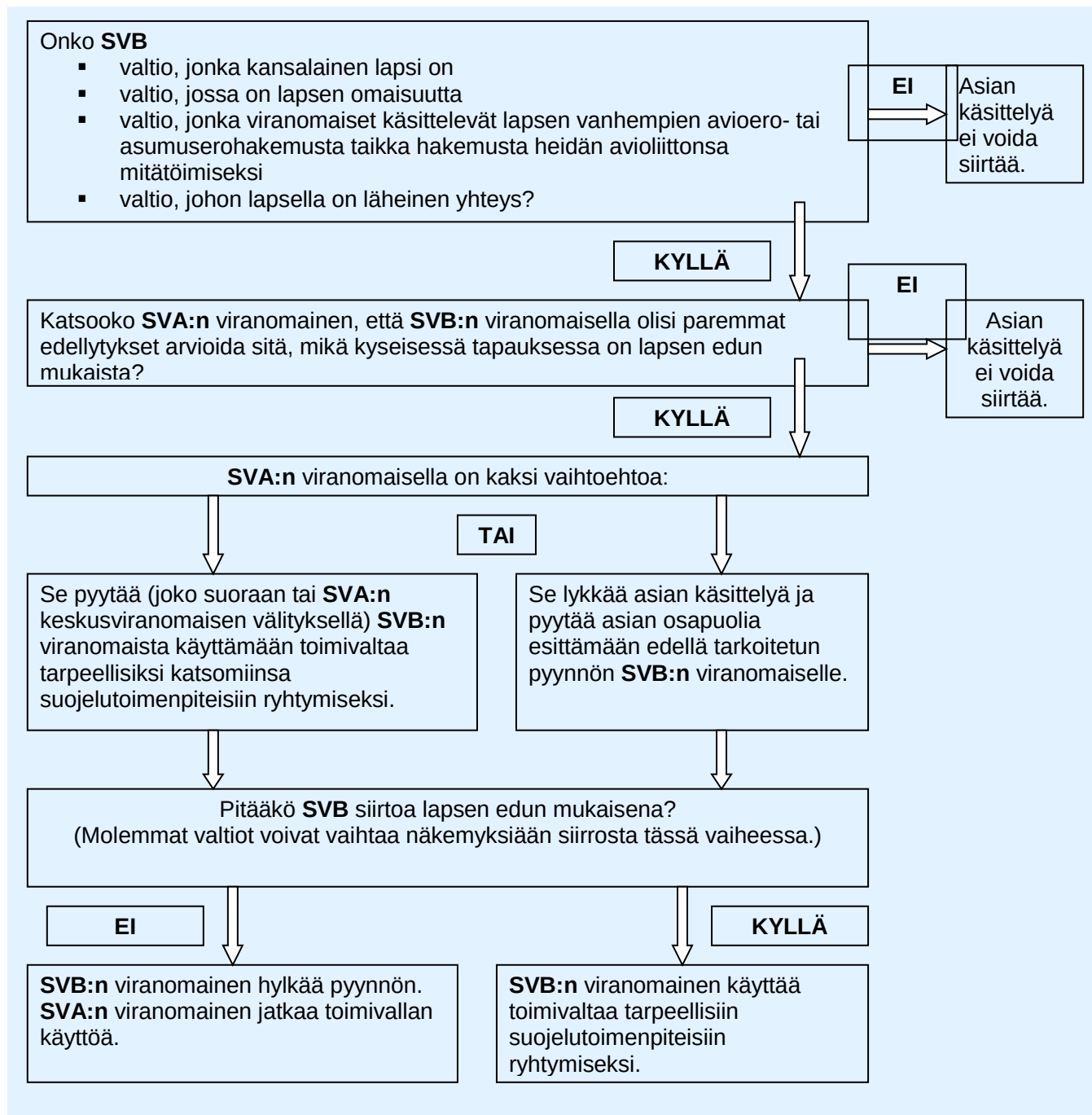
¹⁷⁴ Yleissopimuksen 9 artiklan 1 kappale; valtio, jossa on lapsen omaisuutta (8 artiklan 2 kappaleen b kohta). Tapauksen olosuhteista riippuen sopimusvaltion B viranomaisten voi olla lisäksi tai vaihtoehtoisesti asianmukaista ryhtyä omaisuuden osalta 12 artiklan mukaisiin väliaikaisiin toimenpiteisiin tai kiireellisessä tapauksessa 11 artiklan mukaisiin välttämättömiin toimenpiteisiin. Tällaiset toimenpiteet kuitenkin raukeavat, kun sopimusvaltion A viranomaiset ovat ryhtyneet tilanteen edellyttämiin toimenpiteisiin (ks. jäljempänä **luvut 6 ja 7**). Jos sopimusvaltio B haluaa käyttää yleistä toimivaltaa omaisuuden osalta, toimivallan siirto voi olla asianmukaisempi vaihtoehto (tässä yhteydessä voidaan hyödyntää yhteistyöhön perustuvaa apua, josta määrätään 31 artiklan a kohdassa, ks. jäljempänä **luku 10**).

¹⁷⁵ Ks. edellä kohta **5.5**, jossa käsitellään mahdollisuutta siirtää toimivalta osittain.

¹⁷⁶ Ks. jäljempänä kohdat **5.19–5.22**, joissa käsitellään viranomaisten välistä tiedonvaihtoa tässä yhteydessä.

Vaihtoehto 1:

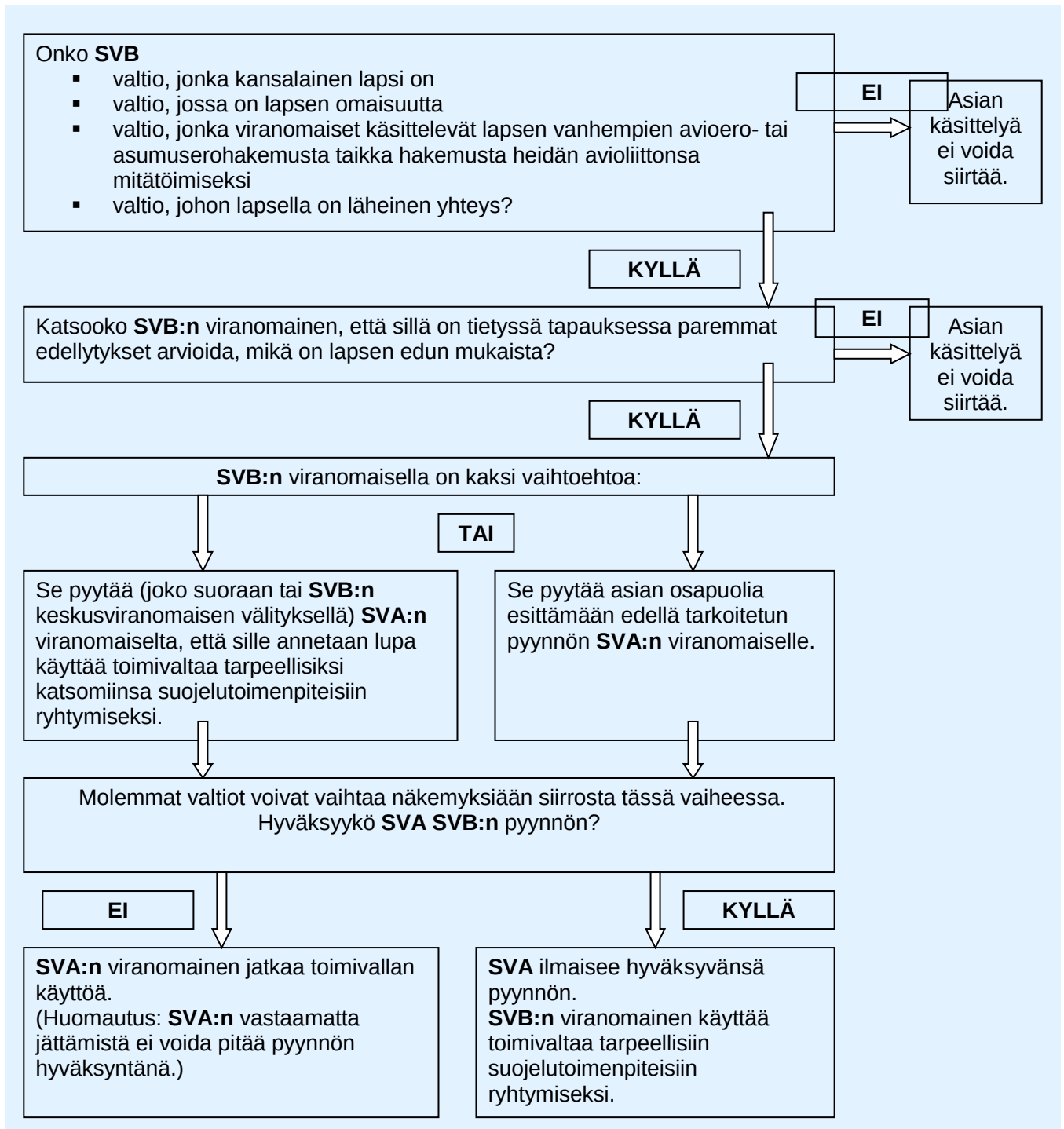
Sopimusvaltion A viranomainen, joka on yleissopimuksen 5 tai 6 artiklan mukaisesti toimivaltainen, pyytää siirtoa tai panee vireille siirron sopimusvaltion B viranomaiselle (8 artikla)

Jos sopimusvaltion B viranomainen haluaa sopimusvaltion A viranomaiselta luvan käyttää toimivaltaa, on käytettävä seuraavaa analyysia:

Vaihtoehto 2:

Sopimusvaltion B viranomainen esittää pyynnön lapsen asuinpaikkavaltion eli sopimusvaltion A viranomaiselle (9 artikla)

D. Siirtoa koskevat käytännön näkökohdat

a) *Miten toimivallan siirtoa koskevia määräyksiä käyttävä viranomainen voi selvittää, mille toisen sopimusvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle sen tulee osoittaa pyyntö?*

- 5.13 Olennainen käytännön kysymys, jota toimivallan siirtoa koskevia määräyksiä käyttävien viranomaisten on pohdittava, koskee toisen sopimusvaltion toimivaltaisen viranomaisen selvittämistä. Tämä on erityisen vaikea kysymys, jos asian osapuolet eivät ole tehneet hakemusta millekään toisen sopimusvaltion viranomaiselle.
- 5.14 Sopimusvaltiot voivat päättää nimetä viranomaiset, joille 8 ja 9 artiklan mukaiset pyynnöt tulee osoittaa¹⁷⁷. Jos valtio on tehnyt nimityksen, kaikki toimivallan siirtoa koskevat pyynnöt tulisi osoittaa nimetyille viranomaisille. Nämä nimitykset on ilmoitettava Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin pysyvälle toimistolle¹⁷⁸. Ne julkaistaan Haagin konferenssin verkkosivustolla (< www.hcch.net >, valitse "Convention 34" ja sen jälkeen "Authorities").
- 5.15 Jos nimitystä ei kuitenkaan ole tehty, viranomaiset voivat saada apua kahdella muulla tavalla. Ensimmäinen on toisen sopimusvaltion keskusviranomainen, johon viranomaiset voivat ottaa yhteyttä suoraan tai valtionsa keskusviranomaisen välityksellä. Keskusviranomaisten mahdollinen rooli tässä yhteydessä selitetään yleissopimuksen 8 ja 9 artiklassa sekä 31 artiklan a kohdassa¹⁷⁹. Toinen tapa on Haagin kansainvälinen tuomariverkosto, jos molemmista valtioista on nimetty jäseniä verkostoon. Verkoston jäsenet ovat yhteyshenkilöitä omalla oikeudenkäyttöalueellaan ja voivat antaa tietoa lainsäädännön ja menettelyn erilaisista näkökohdista sekä auttaa selvittämään toimivaltaisen viranomaisen¹⁸⁰. Luettelo Haagin kansainvälisen tuomariverkoston jäsenistä on saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla (< www.hcch.net >, valitse "Child Abduction" ja sen jälkeen "International Hague Network of Judges").
- 5.16 Keskusviranomaiset voivat myös auttaa toimittamaan asiakirjoja viranomaisten välillä, ja jotkin keskusviranomaiset voivat pyynnöstä auttaa tulkkauksessa tai asiakirjojen kääntämisessä tai selvittää tällaisia palveluja kotivaltiossaan. Haagin kansainvälisen tuomariverkoston jäsenet voivat myös tarjota hyödyllisiä keinoja hankkia tietoa parhaasta etenemistavasta, kuten tietoa tai asiakirjoja, joita toimivaltaisen viranomaisen voi vaatia ennen siirron käsittelyä.

b) *Viranomaisten välinen tiedonvaihto*

- 5.17 Yleissopimuksen 8 ja 9 artiklan mukaan viranomaiset voivat vaihtaa näkemyksiä toimivallan siirrosta. Tällainen näkemysten vaihto on usein tarpeen, jotta pyynnön vastaanottanut viranomainen voi arvioida, tuleeko pyyntö hyväksyä. Sekä keskusviranomaiset että Haagin kansainvälinen tuomariverkosto voivat auttaa myös tässä yhteydessä¹⁸¹.

¹⁷⁷ Yleissopimuksen 44 artikla.

¹⁷⁸ Yleissopimuksen 45 artikla.

¹⁷⁹ Ks. jäljempänä kohta **11.11**.

¹⁸⁰ Ks. edellä alaviite 147.

¹⁸¹ Yleissopimuksen 31 artiklan a kohdan mukaan sopimusvaltion keskusviranomaisen on ryhdyttävä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin joko suoraan tai muiden viranomaisten tai elimien välityksellä edistääkseen tiedonvaihtoa ja tarjotakseen 8 ja 9 artiklan mukaista apua. Ks. myös jäljempänä **luku 11**.

- 5.18 Kaksi asianomaista viranomaista (jotka ovat usein oikeusviranomaisia) voivat käyttää erilaisia kanavia näkemysten vaihtamiseen. Ne voivat pitää yhteyttä sähköpostitse tai puhelimitse. Jos ne tarvitsevat tulkkeja tai vaativat osapuolten tai näiden edustajien läsnäoloa, voidaan turvautua neuvottelupuheluun tai videoneuvotteluun.

c) Muut siirtoon liittyvät näkökohdat, joissa viranomaisten välisestä tiedonvaihdesta voi olla hyötyä

- 5.19 Koska toimivallan siirto ei ole pysyvä (ks. edellä kohta 5.7) ja koska toimivallan siirto voi koskea vain asian tiettyä osaa (ks. edellä kohta 5.5), molempien toimivaltaisten viranomaisten on tärkeää olla viestinnässään mahdollisimman täsmällisiä sen osalta, miten laajasti toimivalta on tarkoitus siirtää.
- 5.20 Tämä tarkoittaa, että **pyynnön esittäneen** toimivaltaisen viranomaisen (riippumatta siitä, pyytääkö se lupaa käyttää toimivaltaa vai toimivallan siirtoa) olisi varmistettava, että pyynnössä ilmoitetaan täsmällisesti,
- miten laajasti toimivalta on tarkoitus siirtää (eli minkä asioiden osalta toimivalta siirretään ja missä olosuhteissa viranomainen, jolle toimivalta siirretään, jatkaa toimivallan käyttöä kyseisissä asioissa tulevaisuudessa) ja
 - miksi se pitää toimivallan siirtoa lapsen edun mukaisena.
- 5.21 Joissain tapauksissa voi olla hyödyllistä vaihtaa näkemyksiä siirron tarkoitetusta laajuudesta. Toimivaltaisten viranomaisten olisi pyrittävä saattamaan nämä asiat päätökseen keskenään, jos se on mahdollista, ja tarvittaessa osapuolten kuulemisen jälkeen. Kunkin toimivaltaisen viranomaisen olisi pidettävä kirjaa päätelmistään sen toimivallan kannalta asianmukaisella tavalla.
- 5.22 Selkeä päätelmä ja/tai mainittujen ehtojen kirjaaminen voivat auttaa välttämään epäselvyyksiä myöhemmin sen osalta, mikä viranomainen on toimivaltainen missäkin asiassa.

Esimerkki 5 (B)¹⁸²

Naimaton pariskunta ja heidän lapsensa asuvat sopimusvaltiossa A, jonka kansalaisia he ovat. Parisuhde päättyy, ja äiti panee vireille menettelyn sopimusvaltiossa A saadakseen luvan muuttaa lasten kanssa sopimusvaltioon B. Hakemus hyväksytään, ja äiti muuttaa lasten kanssa sopimusvaltioon B. Sopimusvaltion A tuomioistuin määrää, että lapset viettävät kesälomansa isän kanssa sopimusvaltiossa A edellyttäen, ettei lapsia viedä tapaamaan isänpuoleisia isovanhempia (joiden äiti väittää pahoinpidelleen lapsia).

Lasten palattua ensimmäiseltä kesälomalta he paljastavat äidilleen, että isä vei heidät tapaamaan isovanhempia. Äiti hakee sopimusvaltiossa B yhteydenpidon lopettamista. Isä hakee sopimusvaltiossa A aikaisemman yhteydenpitoa koskevan päätöksen muuttamista ja edellytyksen poistamista.

Sopimusvaltio A pyytää toimivallan siirtoa sopimusvaltiolta B, jossa lapsilla on nyt asuinpaikka (9 artikla). Asiaa käsittelevät sopimusvaltioiden viranomaiset vaihtavat näkemyksiä toimivallan siirrosta keskusviranomaisten välityksellä. Ne sopivat, että osapuolet toimittavat viranomaisille asiasta kirjalliset huomautukset, ja viranomaiset vaihtavat

¹⁸²

Toimivallan siirtoa koskevien määräysten mahdollista käyttöä kansainvälisessä lapsikaappauksessa, jossa osapuolet ovat päässeet sopimukseen sovinnollisessa riidanratkaisumenettelyssä, käsitellään jäljempänä kohdissa 13.51–13.57 ja etenkin kohdassa 13.55.

näkemyksiä neuvottelupuhelun kautta osapuolten läsnä ollessa. Näkemysten vaihdon jälkeen sopimusvaltio B päättää, että siirron edellytykset täyttyvät ja että on lasten edun mukaista, että yhteydenpitoasia käsitellään sopimusvaltiossa A¹⁸³. Sopimusvaltioiden A ja B viranomaiset toteavat kirjallisesti, että toimivallan siirto rajataan asiaan, joka koskee lasten yhteydenpitoa isän ja isänpuoleisten isovanhempien kanssa. Lisäksi ne katsovat, että on lasten edun mukaista käsitellä asia sopimusvaltiossa A seuraavista syistä:

- *isällä on asuinpaikka sopimusvaltiossa A*
- *yhteydenpito tapahtuu sopimusvaltiossa A*
- *kyseisen valtion tuomioistuimen päätöstä on rikottu ja*
- *vireillä on isovanhempien yhteydenpitoa koskeva asia, ja isovanhemmat asuvat sopimusvaltiossa A.*

Sopimusvaltio A ratkaisee asian ja päättää, että lapset voivat jatkaa yhteydenpitoa isän ja isänpuoleisten isovanhempien kanssa.

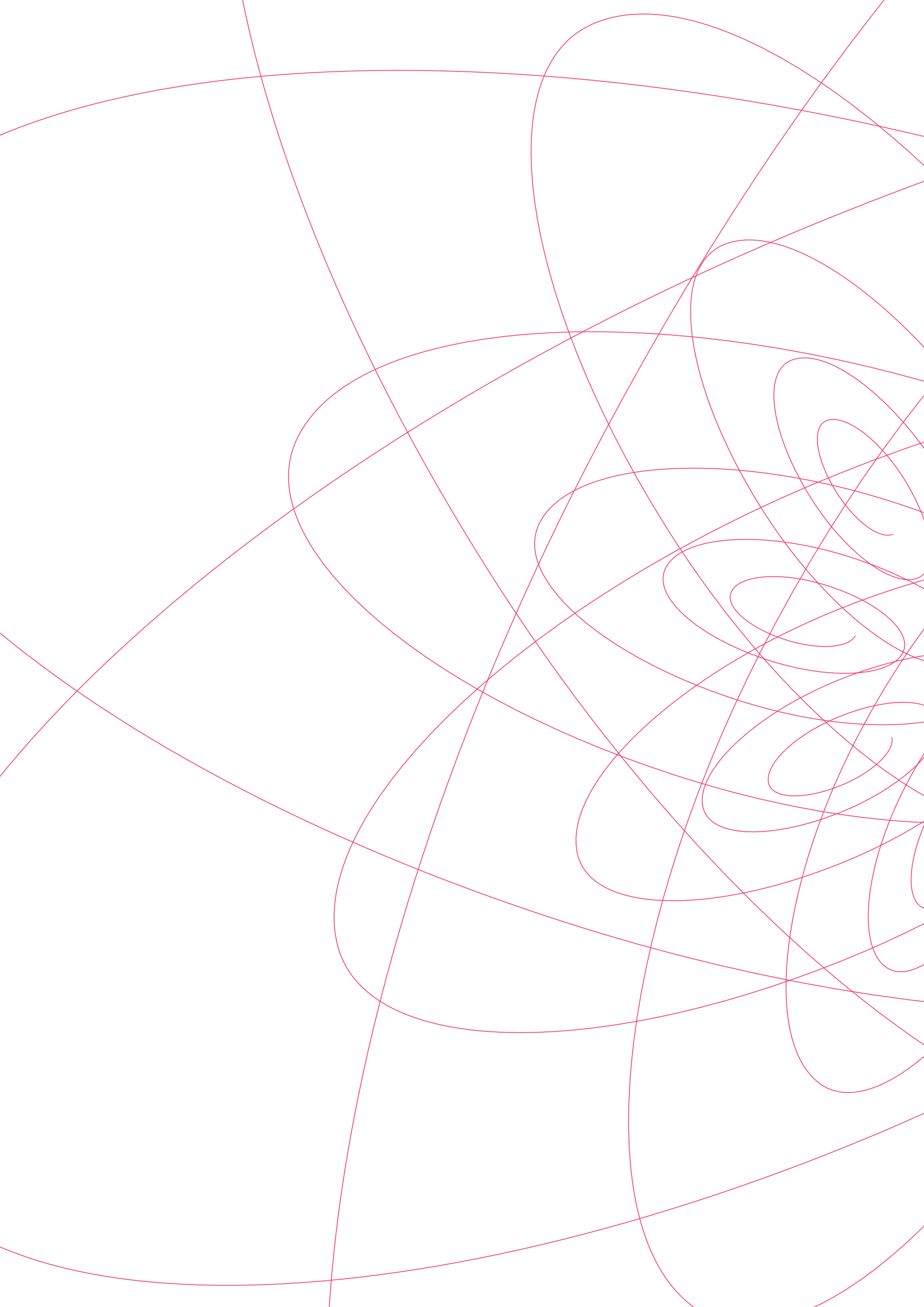
Vuotta myöhemmin äiti lopettaa yksipuolisesti yhteydenpidon ja väittää, että isä pahoinpitelee lapsia yhteydenpidon aikana. Isä panee vireille huoltajuusmenettelyn sopimusvaltiossa A ja väittää, että äiti vieraannuttaa lapsia isästään. Sopimusvaltio A luopuu oikeudestaan käyttää toimivaltaa sen perusteella, että aikaisempi toimivallan siirto sopimusvaltiosta B rajattiin nimenomaan yhteydenpitoasiaan. Näin ollen isä vaatii, että sopimusvaltio A pyytää toimivallan siirtoa huoltajuusasiassa. Sopimusvaltio A kieltäytyy, sillä se katsoo, ettei sillä ole paremmat edellytykset arvioida sitä, mikä on lasten edun mukaista huoltajuusasiassa. Se päättää, että huoltajuusasia käsitellään yleisten toimivaltasääntöjen mukaisesti (eli 5 artiklan mukaisesti sopimusvaltiossa B, jossa lapsilla on asuinpaikka).

183

On pantava merkille, että toisen toimintatavan mukaan sopimusvaltion B viranomaiset säilyttäisivät toimivaltansa ja kehottaisivat isää sen sijaan pyytämään, että sopimusvaltion A viranomaiset antavat yleissopimuksen 35 artiklan 2 kappaleen mukaisesti tietoja isän tilanteesta (ja mahdollisesti myös isänpuoleisten isovanhempien tilanteesta) ja lausunnon siitä, voidaanko hänelle (tai heille) myöntää tapaamis-/yhteydenpito-oikeus, sekä ehdoista, joilla kyseistä oikeutta voidaan käyttää. Näitä tietoja ja lausuntoa käytetään menettelyssä sopimusvaltiossa B. Sopimusvaltio B voi 35 artiklan 3 kappaleen mukaisesti lykätä oikeudenkäyntiä, kunnes isän pyyntö on käsitelty. Ks. lisätietoa 35 artiklasta jäljempänä **luvuissa 11 ja 13**.

6

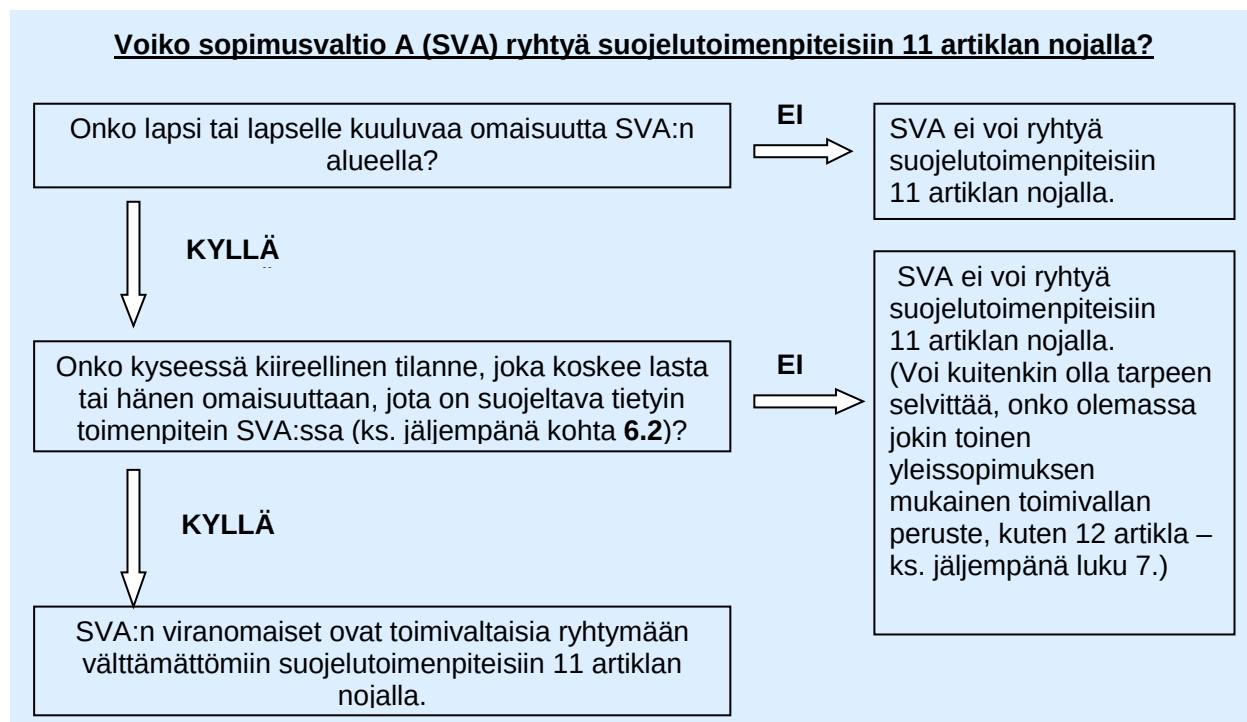
*SUOJELUTOIMENPITEET
KIIREELLISISSÄ TAPAUKSISSA*

A. Välttämättömiin suojelutoimenpiteisiin ryhtyminen kiireellisissä tapauksissa

Yleissopimuksen 11 artikla

- 6.1 Kaikissa kiireellisissä tapauksissa sen sopimusvaltion viranomaiset, **jonka alueella** lapsi tai lapselle kuuluvaa omaisuutta **on**, ovat toimivaltaisia ryhtymään kaikkiin välttämättömiin suojelutoimenpiteisiin¹⁸⁴.

a) Milloin tapaus on 'kiireellinen'?

- 6.2 Yleissopimuksessa ei määritellä 'kiireellisiä tapauksia'¹⁸⁵. Sen vuoksi asianomaisen sopimusvaltion oikeus- tai hallintoviranomaisten on määritettävä, onko tilanne kiireellinen. Selitysmuistiossa todetaan, että tilanteen voidaan katsoa olevan kiireellinen, jos se, että suojelutoimenpiteisiin ryhdyttäisiin 5–10 artiklan (yleinen toimivallan perusta) mukaisia tavanomaisia kanavia käyttäen, voisi aiheuttaa peruuttamatonta haittaa lapselle tai vaarantaa lapsen suojelun tai edun¹⁸⁶. Näin ollen viranomaisten kannattaa selvittää, aiheutuuko lapselle todennäköisesti peruuttamatonta haittaa tai vaarantuuko lapsen suojeleminen tai etu, jos toimenpiteeseen lapsen suojelemiseksi ei ryhdytä ennen kuin 5–10 artiklan nojalla toimivaltaiset viranomaiset voivat ryhtyä välttämättömiin suojelutoimenpiteisiin.
- 6.3 On pidettävä mielessä, että yleissopimuksen mukaisista yleisistä toimivaltasäännöistä (5–10 artikla) voidaan poiketa nimenomaan tilanteen kiireellisyyden vuoksi. Sen vuoksi on todettu, että kiireellisyyden käsitettä on tulkittava suhteellisen suppeasti¹⁸⁷.

¹⁸⁴ Yleissopimuksen 11 artikla on lähes identtinen alaikäisten suojelua koskevan vuoden 1961 Haagin yleissopimuksen 9 artiklan 1 kappaleen kanssa.

¹⁸⁵ 'Kiireellisyyttä' ei määritellä myöskään alaikäisten suojelua koskevassa vuoden 1961 Haagin yleissopimuksessa.

¹⁸⁶ Selitysmuistion kohta 68.

¹⁸⁷ Sama kuin edellä.

- 6.4 Kiireellisiä tilanteita voivat olla esimerkiksi seuraavat: 1) Lapsi on asuinpaikkavaltionsa ulkopuolella. Lapsen hengen pelastamiseksi (tai lapselle aiheutuvan peruuttamattoman haitan tai lapsen edun vaarantumisen estämiseksi) tarvitaan lääketieteellistä hoitoa, mutta vanhemmilta ei voida saada suostumusta hoitoon. 2) Lapsi on yhteydessä ulkomailla asuvan vanhempansa kanssa asuinpaikkavaltionsa ulkopuolella. Lapsi väittää vanhemman pahoinpitelevän häntä tai käyttävän häntä seksuaalisesti hyväkseen siten, että yhteydenpito on keskeytettävä välittömästi ja/tai lapselle on löydettävä vaihtoehtoinen hoitopaikka. 3) Lapselle kuuluvat pilaantuvat hyödykkeet on myytävä nopeasti. 4) Lapsi on viety luvottomasti pois maasta tai jätetty palauttamatta¹⁸⁸. Vuoden 1980 Haagin lapsikaappaus sopimuksen nojalla vireille pantujen menettelyjen yhteydessä on toteutettava kiireellisesti toimenpiteitä, jotta varmistetaan lapsen turvallinen palauttaminen¹⁸⁹ sopimusvaltioon, jossa lapsella on asuinpaikka¹⁹⁰.
- 6.5 Vaikka kiireellisen tapauksen määrittelyssä ei ole vielä vakiintunutta käytäntöä, näissä olosuhteissa on selvästi palauttamista käsittelevän toimivaltaisen viranomaisen tehtävä päättää, onko sen käsittelemä asia tapauksen tosiseikkojen perusteella kiireellinen tapaus, jolloin voidaan ryhtyä 11 artiklan mukaisiin suojelutoimenpiteisiin lapsen turvallisen palauttamisen varmistamiseksi. Asiaa käsitellään myös jäljempänä **luvun 13** kohdissa **13.5–13.12**.

b) Mitkä ovat 'välttämättömiä' suojelutoimenpiteitä?

- 6.6 Yleissopimuksen 11 artiklan mukaisilla suojelutoimenpiteillä on sama aineellinen soveltamisala kuin yleissopimuksen 5–10 artiklan mukaisilla toimenpiteillä, eli ne ovat toimenpiteitä lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi. Näistä toimenpiteistä esitetään ohjeellinen luettelo 3 artiklassa, ja soveltamisalan ulkopuolelle jäävistä toimenpiteistä esitetään tyhjentävä luettelo 4 artiklassa¹⁹¹.
- 6.7 Yleissopimuksen laatijat halusivat kuitenkin tarkoituksellisesti välttää sen määrittelemistä, mitä 'välttämättömiä' suojelutoimenpiteitä 11 artiklan nojalla voidaan kiireellisesti toteuttaa. Sen vuoksi päätettiin, että välttämättömät toimenpiteet määräytyvät kussakin tilanteessa kiireellisyyden perusteella¹⁹². Kunkin sopimusvaltion oikeus- tai hallintoviranomaisten tehtävänä on määrittää tapauksen tosiseikkojen perusteella, mitä (yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvia) välttämättömiä toimenpiteitä kiireellinen tilanne edellyttää.

¹⁸⁸ Ks. yleissopimuksen 7 artiklan 2 kappale.

¹⁸⁹ Esimerkkiin 4 liittyen vuoden 2011 erityiskomissiossa (osa I) ehdotettiin, että vaikka toimenpiteet, joilla mahdollistetaan lapsen turvallinen palauttaminen vuoden 1980 yleissopimuksen nojalla tehdyn palauttamishakemuksen yhteydessä, ovat erittäin hyödyllisiä, ne eivät välttämättä tarkoita, että tilanne on kiireellinen (jotta toimenpiteisiin voitaisiin ryhtyä 11 artiklan nojalla). Näin on etenkin silloin, kun kiireellisyyttä tulkitaan selitysmuistion mukaisesti suppeasti. Sitä vastoin todettiin, että 11 artiklan käyttö tällaisissa olosuhteissa on tärkeä lisäys keinovalikoimaan, jonka avulla viranomaiset varmistavat lapsen turvallisen palauttamisen luvottoman poisviemisen tai palauttamatta jättämisen jälkeen. Lisäksi esitettiin, että tapaukset, jotka edellyttävät toimenpiteitä, joilla varmistetaan lapsen turvallinen palauttaminen asuinpaikkavaltioon, ovat usein kiireellisiä tapauksia, joissa voidaan turvautua 11 artiklaan.

Vuoden 2011 erityiskomission (osa I) päätelmien ja suositusten (saatavilla verkkosivustolla < www.hcch.net >, polku ilmoitettu edellä alaviitteessä 16, kohta 41) mukaan vuoden 1996 yleissopimuksessa määrätään toimivallasta, jonka perusteella kiireellisissä tapauksissa voidaan ryhtyä toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi, myös vuoden 1980 yleissopimuksen mukaisen palauttamismenettelyn yhteydessä. Tällaiset toimenpiteet tunnustetaan ja ne voidaan julistaa täytäntöönpanokelpoisiksi tai rekisteröidä täytäntöönpanoa varten valtiossa, johon lapsi palautetaan, edellyttäen, että molemmat asianomaiset valtiot ovat vuoden 1996 yleissopimuksen osapuolia.

¹⁹⁰ Ks. myös jäljempänä **esimerkit** tämän luvun lopussa. Ks. esimerkin 4 osalta myös jäljempänä kohdat **13.5–13.12**.

¹⁹¹ Ks. edellä yleissopimuksen soveltamisalaa käsittelevä **luku 3**.

¹⁹² Ks. selitysmuistion kohta 70.

c) Miten pitkään 11 artiklan mukaiset suojelutoimenpiteet ovat voimassa?

6.8 Kiireellisyyteen perustuva sopimusvaltion toimivalta on rinnakkainen toimivalta¹⁹³, joka kilpailee yleissopimuksen 5–10 artiklan mukaisesti toimivaltaisen valtion **yleisen** toimivallan kanssa. Se on kuitenkin ehdottoman alisteinen yleiseen toimivaltaan nähden. Tämä varmistetaan 11 artiklan 2 ja 3 kappaleessa määräämällä, että 11 artiklan mukaiset välttämättömät suojelutoimenpiteet ovat määräaika¹⁹⁴. Jos lapsella on asuinpaikka **sopimusvaltiossa**, 11 artiklan mukaiset välttämättömät toimenpiteet raukeavat, kun yleisesti toimivaltaisen sopimusvaltion viranomaiset (yleensä lapsen asuinpaikkavaltion viranomaiset) ovat ryhtyneet tilanteen edellyttämiin toimenpiteisiin¹⁹⁵. Jos lapsella on asuinpaikka **muussa kuin sopimusvaltiossa**, 11 artiklan mukaiset välttämättömät toimenpiteet raukeavat, kun kyseessä oleva sopimusvaltio on tunnustanut tilanteen edellyttämät toimenpiteet, joihin toisen valtion viranomaiset ovat ryhtyneet¹⁹⁶.

6.9 On otettava huomioon, että jos yhdessä sopimusvaltiossa on aloitettu suojelutoimenpiteitä kiireellisessä tilanteessa koskeva menettely (11 artiklan nojalla), toimivaltaisten viranomaisten, jotka käsittelevät asiaa 5–10 artiklan nojalla toisessa sopimusvaltiossa, **ei** tarvitse lykätä oikeudenkäyntiä toimenpiteen toteutukseen saakka¹⁹⁷. Koska kaikki toimenpiteet, joihin ensimmäinen sopimusvaltio voi ryhtyä 11 artiklan nojalla, raukeavat, kun 5–10 artiklan mukaisesti toimivaltaiset viranomaiset ovat tehneet päätöksen (11 artiklan 2 kappale), sopimusvaltioiden olisi tässä tilanteessa myös neuvoteltava yhdessä (joko keskusviranomaisten välityksellä tai oikeusviranomaisten välisen suoran viestinnän kautta) tehokkaimmasta etenemistavasta lapsen suojelemiseksi¹⁹⁸.

d) Kun sopimusvaltio on ryhtynyt 11 artiklan mukaisiin toimenpiteisiin, mitä muita toimia sen olisi suoritettava lapsen jatkuvan suojelun varmistamiseksi?

6.10 Tapauksissa, joissa on ryhdytty 11 artiklan mukaisiin välttämättömiin suojelutoimenpiteisiin, toimenpiteisiin ryhtynyt oikeus- tai hallintoviranomainen voi aloittaa viestinnän ja yhteistyön jonkin muun valtion kanssa, jos se katsoo tämän olevan tarpeellista lapsen jatkuvan suojelun varmistamiseksi¹⁹⁹. Tällainen viestintä ja yhteistyö voi tapahtua suoraan toimivaltaisten viranomaisten välillä²⁰⁰ tai tarvittaessa asianomaisten keskusviranomaisten välityksellä²⁰¹. Esimerkiksi 11 artiklan mukaisiin toimenpiteisiin ryhtyneen sopimusvaltion toimivaltaiset viranomaiset voivat ilmoittaa lapsen asuinpaikkavaltion toimivaltaisille viranomaisille (tai tarvittaessa kyseisen valtion keskusviranomaiselle) lapsen

¹⁹³ Yleissopimuksen 13 artiklaa (*lis pendens*) ei sovelleta, jos on ryhdytty 11 artiklan mukaisiin välttämättömiin suojelutoimenpiteisiin (ks. 13 artiklan teksti, jossa viitataan "5–10 artiklan mukaisesti" toimivaltaisiin sopimusvaltioihin) – ks. edellä kohta 4.34. Ks. myös edellä 13 artiklan toimintaa käsittelevät kohdat 4.29–4.35.

¹⁹⁴ Toimenpiteiden jatkuvuutta käsitellään yleisellä tasolla jäljempänä **luvussa 8**.

¹⁹⁵ Yleissopimuksen 11 artiklan 2 kappale.

¹⁹⁶ Yleissopimuksen 11 artiklan 3 kappale.

¹⁹⁷ Tämä johtuu siitä, että yleissopimuksen 13 artiklassa vahvistettuja vireilläololosääntöjä ei sovelleta 11 artiklan mukaisiin menettelyihin. Ks. edellä alaviite 193.

¹⁹⁸ Ks. myös jäljempänä **luku 11**.

¹⁹⁹ Tämä ilmaisu ei rajoitu vuoden 1996 yleissopimuksen **sopimusvaltioiden** väliseen viestintään ja yhteistyöhön, mikä vastaa yleissopimuksen taustalla olevaa ajatusmallia. Ks. jäljempänä kohta 11.18 ja sitä seuraavat kohdat.

²⁰⁰ Oikeusviranomaisten osalta tämä saattaa edellyttää oikeusviranomaisten välistä suoraa viestintää, ks. edellä alaviite 147.

²⁰¹ Ks. myös jäljempänä **luku 11**.

tilanteesta ja toteutetuista toimenpiteistä²⁰². Näin lapsen asuinpaikkavaltio voi varmistaa, että lapsen tilanne tutkitaan tarvittaessa perusteellisesti ja vaadittaviin toimenpiteisiin ryhdytään lapsen suojelemiseksi pitkällä aikavälillä.

- 6.11 Yhteistyötä koskevat yleissopimuksen määräykset (kuten 36 artikla) saattavat olla olennaisia näissä tapauksissa, ja niitä olisi aina tarkasteltava huolellisesti.

B. Voidaanko 11 artiklan mukaiset suojelutoimenpiteet tunnustaa ja panna täytäntöön vuoden 1996 yleissopimuksen nojalla?

- 6.12 Kiireellisissä tapauksissa toteutetut suojelutoimenpiteet voidaan tunnustaa ja panna täytäntöön yleissopimuksen IV luvun mukaisesti²⁰³. On otettava huomioon, että 23 artiklan 2 kappaleessa rajoitetaan tunnustamatta jättämisen perusteita kiireellisissä tapauksissa (ks. 23 artiklan 2 kappaleen b ja c kohta)²⁰⁴.

Esimerkki 6 (A)

Lapsi, jolla on asuinpaikka muussa kuin sopimusvaltiossa A, matkustaa ilman vanhempiaan luokkaretkelle sopimusvaltioon B. Hän sairastuu ja tarvitsee kiireellistä sairaanhoitoa, joka tavallisesti vaatisi vanhempien suostumuksen. Hänen vanhempinsa ei kuitenkaan saada yhteyttä. Sopimusvaltion B viranomaiset ovat toimivaltaisia ryhtymään välttämättömiin toimenpiteisiin maan kansallisen lainsäädännön nojalla. Toimenpiteillä varmistetaan, että sairaanhoitoa voidaan antaa ilman vanhempien suostumusta.

Esimerkki 6 (B)

Kolmella lapsella on asuinpaikka sopimusvaltiossa A, jossa he asuvat äitinsä kanssa ja pitävät säännöllisesti yhteyttä isäänsä. Kesälomalla äiti ja lapset vierailevat äidinpuoleisten isovanhempien luona sopimusvaltiossa B. Matkalla sopimusvaltiossa B he ajavat kolarin, ja äiti jää koomassa tehohoitoon. Valtion B viranomaiset ovat toimivaltaisia ryhtymään kiireelliseen toimenpiteeseen, jolla lapset sijoitetaan väliaikaisesti isovanhempien huostaan²⁰⁵. Viikkoa myöhemmin äiti kuolee. Sopimusvaltion A tuomioistuin tekee sen jälkeen päätöksen, jonka nojalla lapset muuttavat isänsä luokse asumaan²⁰⁶. Tällöin sopimusvaltion B päätös raukeaa (eli voimassaolo lakkaa), sillä sopimusvaltion A viranomaiset ovat ryhtyneet tilanteen edellyttämiin toimenpiteisiin²⁰⁷.

²⁰² Selitysmuistion kohdassa 72 todetaan, että yleissopimuksen tekstillä ei haluttu velvoittaa kiireellisyyden perusteella toimivaltaista viranomaista ilmoittamaan toteutetusta toimenpiteestä lapsen asuinpaikkavaltion viranomaisille silloin, kun asiasta ei muutoin ilmoitettaisi. Näin haluttiin välttää yleissopimuksen toiminnan aiheuttamaa liiallista räsitystä ja velvoitteen käyttöä verukkeena sille, että toimenpiteen tunnustamisesta kieltäydytään muissa sopimusvaltioissa. Vaikka yleissopimuksen tekstissä ei tältä osin esitetä selvää velvoitetta, tällainen sopimusvaltioiden välinen viestintä ja yhteistyö on yleensä hyvien toimintatapojen mukaista. Sillä varmistetaan lapsen jatkuva suojele tilanteessa, jossa on ryhdytty tällaisiin toimenpiteisiin.

²⁰³ Yleissopimuksen 23 artikla ja sitä seuraavat artiklat.

²⁰⁴ Ks. myös jäljempänä **luku 10**.

²⁰⁵ Yleissopimuksen 11 artikla.

²⁰⁶ Kyseessä on 5 artiklan mukaisesti sopimusvaltio, jossa lapsilla on asuinpaikka. On huomattava, että tällaisessa tapauksessa useat yhteistyötä koskevat yleissopimuksen määräykset voivat olla oleellisia (esim. 32 ja 34 artikla). Ks. myös jäljempänä **luku 11**.

²⁰⁷ Yleissopimuksen 11 artiklan 2 kappale; sopimusvaltiolla A on yleinen toimivalta lasten osalta 5 artiklan mukaisesti.

Esimerkki 6 (C)

Kaksi lasta, joilla on asuinpaikka sopimusvaltiossa A, matkustaa luvallisesti isänsä kanssa lomalle sopimusvaltioon B. Sopimusvaltiossa B isä pidätetään epäiltynä huumeiden salakuljetuksesta. Myöhemmin häntä vastaan nostetaan rikossyyte, ja hänet vangitaan asian käsittelyn ajaksi. Sopimusvaltion B viranomaiset ovat toimivaltaisia ryhtymään kiireellisiin toimenpiteisiin lasten huollon varmistamiseksi²⁰⁸.

Esimerkki 6 (D)

Lapsella on asuinpaikka muussa kuin sopimusvaltiossa A, ja hän omistaa kiinteistön sopimusvaltiossa B. Kiinteistö on huonokuntoinen ja todennäköisesti romahtaa vakavien rakenteellisten ongelmien vuoksi, jos sitä ei korjata. Sopimusvaltion B viranomaiset ryhtyvät kiireellisiin toimenpiteisiin ja valtuuttavat yrityksen tekemään tarvittavat korjaukset (joiden arvioidaan kestävän 5–6 kuukautta). Kuukausi sen jälkeen, kun viranomaiset ryhtyivät toimenpiteisiin sopimusvaltiossa B, muun kuin sopimusvaltion A viranomaiset antavat lapsen vanhemmille luvan myydä kiinteistö nykyisessä kunnossa ostajalle, jonka vanhemmat ovat löytäneet. Vanhemmat pyytävät sopimusvaltiota B tunnustamaan muun kuin sopimusvaltion A päätöksen. Toimenpide tunnustetaan sopimusvaltiossa B (kansallisten, muiden kuin yleissopimuksen sääntöjen nojalla²⁰⁹). Näin ollen sopimusvaltion B toimenpide raukeaa, ja kiinteistö voidaan myydä²¹⁰.

Esimerkki 6 (E)

Lapsella on asuinpaikka sopimusvaltiossa A, jossa hän asuu vanhempiensa kanssa. Vanhemmat omistavat kiinteistön sopimusvaltiossa B, ja lapsen on tarkoitus periä se vanhemmiltaan. Perhe matkustaa lomalle sopimusvaltioon C. Lomalla sopimusvaltiossa C perhe joutuu vakavaan veneonnettomuuteen. Molemmat vanhemmat kuolevat, ja lapsi loukkaantuu vakavasti. Lapsen tila edellyttää kiireellistä ja kallista sairaanhoitoa, ja ainoa mahdollisuus hoidon rahoittamiseksi on kiinteistö sopimusvaltiossa B. Sopimusvaltion C viranomaiset ottavat yhteyttä sopimusvaltioiden A ja B viranomaisiin ilmoittaakseen niille lapsen tilanteesta²¹¹. Sopimusvaltion B viranomaiset pitävät tapausta kiireellisenä ja ryhtyvät 11 artiklan mukaisiin suojelutoimenpiteisiin, joilla 1) nimitetään lapselle laillinen edustaja, joka voi hoitaa kiinteistöä sopimusvaltiossa B, ja 2) hankitaan nopeasti varoja kiinteistöstä (kiinnittämällä se uudelleen) lapsen sairaanhoidon rahoittamiseksi. Nämä toimenpiteet tunnustetaan ilman eri vahvistusta sopimusvaltiossa C²¹². Sopimusvaltio C pitää tapausta kiireellisenä ja ryhtyy 11 artiklan mukaisiin välttämättömiin suojelutoimenpiteisiin varmistakseen lapsen sairaanhoidon. Sopimusvaltiot B ja C ilmoittavat toisilleen sekä sopimusvaltiolle A toimenpiteistä, joihin lapsen osalta on ryhdytty.

Sopimusvaltio A voi ryhtyä tilanteen edellyttämiin pitkäkestoiisiin suojelutoimenpiteisiin, jolloin sopimusvaltioiden B ja C 11 artiklan mukaiset toimenpiteet raukeavat²¹³.

²⁰⁸ Yleissopimuksen 11 artikla. Tässä tilanteessa voidaan myös soveltaa yhteistyötä koskevia yleissopimuksen määräyksiä, joiden mukaisesti sopimusvaltion A viranomaisille ilmoitetaan nopeasti lasten tilanteesta ja annetaan kaikki oleelliset tiedot. Sopimusvaltion A (lasten asuinpaikkavaltio) viranomaiset voivat sen jälkeen ryhtyä toimenpiteisiin lasten suojelemiseksi (jos lasten äidillä on huoltoa koskevat oikeudet sopimusvaltiossa A, lapset voidaan palauttaa sopimusvaltioon A äidin huostaan).

²⁰⁹ Koska kyseessä on **muu kuin sopimusvaltio**.

²¹⁰ Yleissopimuksen 11 artiklan 3 kappale.

²¹¹ Yleissopimuksen 30 artiklan 1 kappale. Ks. myös jäljempänä **luku 11**.

²¹² Ks. edellä kohta **6.12**.

²¹³ Ks. kuitenkin selitysmuistion kohta 72, jonka mukaan mikä tahansa 11 artiklan nojalla toteutetun suojelutoimenpiteen mukaisesti **loppuun saatettu** toimi on luonnollisesti edelleen voimassa. Kuten kohdassa 72 todetaan, on selvää, ettei jo suoritettua kirurgista toimenpidettä tai kiinteistön myyntiä voida peruuttaa.

Esimerkki 6 (F)

Lapsella on asuinpaikka sopimusvaltiossa A, jossa hän asuu äitinsä ja isänsä kanssa. Vanhemmat eroavat, ja äiti vie lapsen luvottomasti²¹⁴ sopimusvaltiosta A sopimusvaltioon B. Isä vaatii lapsen välitöntä palauttamista vuoden 1980 Haagin lapsikaappaus sopimuksen (jonka osapuolia molemmat valtiot ovat) nojalla. Äiti ei salli mitään yhteydenpitoa lapsen ja isän välillä, ja vaikuttaa siltä, että palauttamismenettely sopimusvaltiossa B kestää useamman kuukauden. Sopimusvaltion A viranomaisilla ei ole edellytyksiä ryhtyä toimenpiteisiin isän väliaikaisen yhteydenpidon osalta tässä aikataulussa.

Tilanteen tosiseikoista riippuen sopimusvaltion B viranomaiset voivat katsoa, että isän ja lapsen välisen yhteydenpidon katkeaminen aiheuttaa lapselle peruuttamatonta haittaa tai vaarantaa muutoin lapsen tai hänen etunsa suojelun²¹⁵. Tällöin viranomaiset voivat päättää, että kyseessä on kiireellinen tilanne, joka edellyttää toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että isä ja lapsi pitävät jollakin tavalla väliaikaisesti yhteyttä palauttamismenettelyn käsittelyn aikana.²¹⁶

Esimerkki 6 (G)²¹⁷

Kolmella lapsella on asuinpaikka sopimusvaltiossa A, jossa he asuvat äitinsä ja isänsä kanssa. Vanhemmat eroavat, ja äiti vie lapset luvottomasti²¹⁸ sopimusvaltioon B. Isä vaatii lasten palauttamista vuoden 1980 Haagin lapsikaappaus sopimuksen (jonka osapuolia molemmat valtiot ovat) nojalla. Isää syytetään seksuaalisesta hyväksikäytöstä palauttamismenettelyn yhteydessä sopimusvaltiossa B, ja äiti vastustaa palauttamista vuoden 1980 yleissopimuksen 13 artiklan 1 kappaleen b kohdan perusteella.

*Sopimusvaltiossa B palauttamista käsittelevä tuomari katsoo tapauksen tosiseikkojen perusteella, ettei ole vakavaa vaaraa, että palauttaminen sopimusvaltioon A aiheuttaisi lapsille haittaa, **edellyttäen**, ettei lapsia jätetä yksin isän huostaan seksuaalista hyväksikäyttöä koskevien syytösten*

²¹⁴ Vuoden 1996 yleissopimuksen 7 artiklan 2 kappaleessa annetun 'luvattoman poisviemisen' määritelmän mukaisesti.

²¹⁵ Ks. edellä kohta 6.2.

²¹⁶ Ks. myös ohjeasiakirja *General Principles and Guide to Good Practice – Transfrontier Contact Concerning Children* (Jordan Publishing, 2008), jäljempänä 'valtioiden rajat ylittävän yhteydenpidon hyvien toimintatapojen opas', etenkin kohta 5.1, jossa käsitellään vanhemman, jolta lapsi on kaapattu, yhteydenpitoa luvattoman poisviemisen tai palauttamatta jättämisen yhteydessä. Julkaisu on saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Child Abduction" ja sen jälkeen "Guides to Good Practice".

Sen määrittäminen, voiko isän ja lapsen yhteydenpidon katkeaminen aiheuttaa lapselle peruuttamatonta haittaa tai vaarantaa lapsen edun ja onko tilanne näin ollen kiireellinen, vaikuttaa toimivaltaisen viranomaisen päätökseen käsiteltävässä asiassa. Tätä käsiteltiin vuoden 2011 erityiskomissiossa (osa I), jolloin asiantuntijat olivat erimielisiä siitä, tekeekö väliaikaisen yhteydenpidon katkeaminen tilanteesta kiireellisen. Osa asiantuntijoista esitti näkemyksen, jonka mukaan lapsen ja vanhemman, jolta lapsi on kaapattu, välinen väliaikainen yhteydenpito tällaisissa olosuhteissa on toki tärkeää ja sitä olisi mahdollisuuksien mukaan tuettava, mutta se tekee tilanteesta kuitenkin harvoin sillä tavoin kiireellisen, että voidaan turvautua 11 artiklan mukaiseen toimivaltaan, ottaen etenkin huomioon 11 artiklan edellyttämän suppean tulkinnan (ks. edellä kohta 6.4). Muut asiantuntijat olivat kuitenkin jyrkästi eri mieltä. Niiden mukaan se, tekeekö väliaikainen yhteydenpito tilanteesta kiireellisen, riippuu täysin kyseisen tapauksen tosiseikoista. Jos esimerkiksi menettely viivästyy jostain syystä, yhteydenpidon katkeaminen sen vanhemman kanssa, jolta lapsi on kaapattu, voi aiheuttaa peruuttamatonta haittaa lapselle. Tällöin tilanne on kiireellinen, jolloin voidaan ja tulisi ryhtyä 11 artiklan mukaisiin toimenpiteisiin.

On pantava merkille, että mikään viranomaisen päätös sopimusvaltiossa, jossa on vireillä palauttamismenettely, ei rajoita mitään päätöstä, joka tehdään lapsen asuinpaikkavaltiossa silloin, jos ja kun se on mahdollista. Isän yhteydenpitoa koskeva sopimusvaltion B päätös raukeaa, kun sopimusvaltio A tekee asiassa päätöksen (11 artiklan 2 kappale).

²¹⁷ Ks. edellä kohta 6.4, jossa käsitellään vuoden 2011 erityiskomission (osa I) vuoropuhelua siitä, missä olosuhteissa voidaan ryhtyä vuoden 1996 yleissopimuksen 11 artiklan nojalla toimenpiteisiin, joilla varmistetaan turvallinen palauttaminen vuoden 1980 yleissopimuksen mukaisen palauttamismenettelyn yhteydessä.

²¹⁸ Vuoden 1996 yleissopimuksen 7 artiklan 2 kappaleessa annetun 'luvattoman poisviemisen' määritelmän mukaisesti.

tutkinnan aikana sopimusvaltiossa A. Tuomari pitää välttämättömänä sitä, että lasten ja isän yhteydenpito järjestetään valvotuissa olosuhteissa, kunnes huoltajuusasiasta ja yhteydenpidosta voidaan tehdä päätös sopimusvaltiossa A²¹⁹. Näin ollen tuomari määrää lapset palautettaviksi, mutta ryhtyy myös kiireelliseen toimenpiteeseen lasten suojelemiseksi. Hän määrää, että isän yhteydenpitoa lasten kanssa on valvottava, kunnes asiasta voidaan tehdä päätös sopimusvaltiossa A²²⁰. Tämä kiireellinen toimenpide tunnustetaan ilman eri vahvistusta sopimusvaltiossa A ja voidaan panna täytäntöön yleissopimuksen IV luvun nojalla²²¹. Toimenpide raukeaa, kun sopimusvaltio A ryhtyy tilanteen edellyttämiin suojelutoimenpiteisiin²²².

²¹⁹ Toimivalta ryhtyä toimenpiteisiin lasten suojelemiseksi säilyy sopimusvaltiolla A, jossa lapsilla oli asuinpaikka välittömästi ennen luvaton poistamista tai palauttamatta jättämistä, kunnes yleissopimuksen 7 artiklassa vahvistetut edellytykset täyttyvät (ks. edellä **luvun 4** kohdat **4.20–4.25**, joissa käsitellään 7 artiklaa, sekä jäljempänä **luvun 13** kohdat **13.1–13.14**, joissa käsitellään kansainvälistä lapsikaappausta). Tämä tarkoittaa, että sopimusvaltio A määrittää lasten huoltajuusasian tosiseikat. Tässä tilanteessa sopimusvaltio B tekisi väliaikaisen päätöksen kiireellisessä tilanteessa, kunnes sopimusvaltio A voi tehdä asiassa päätöksen.

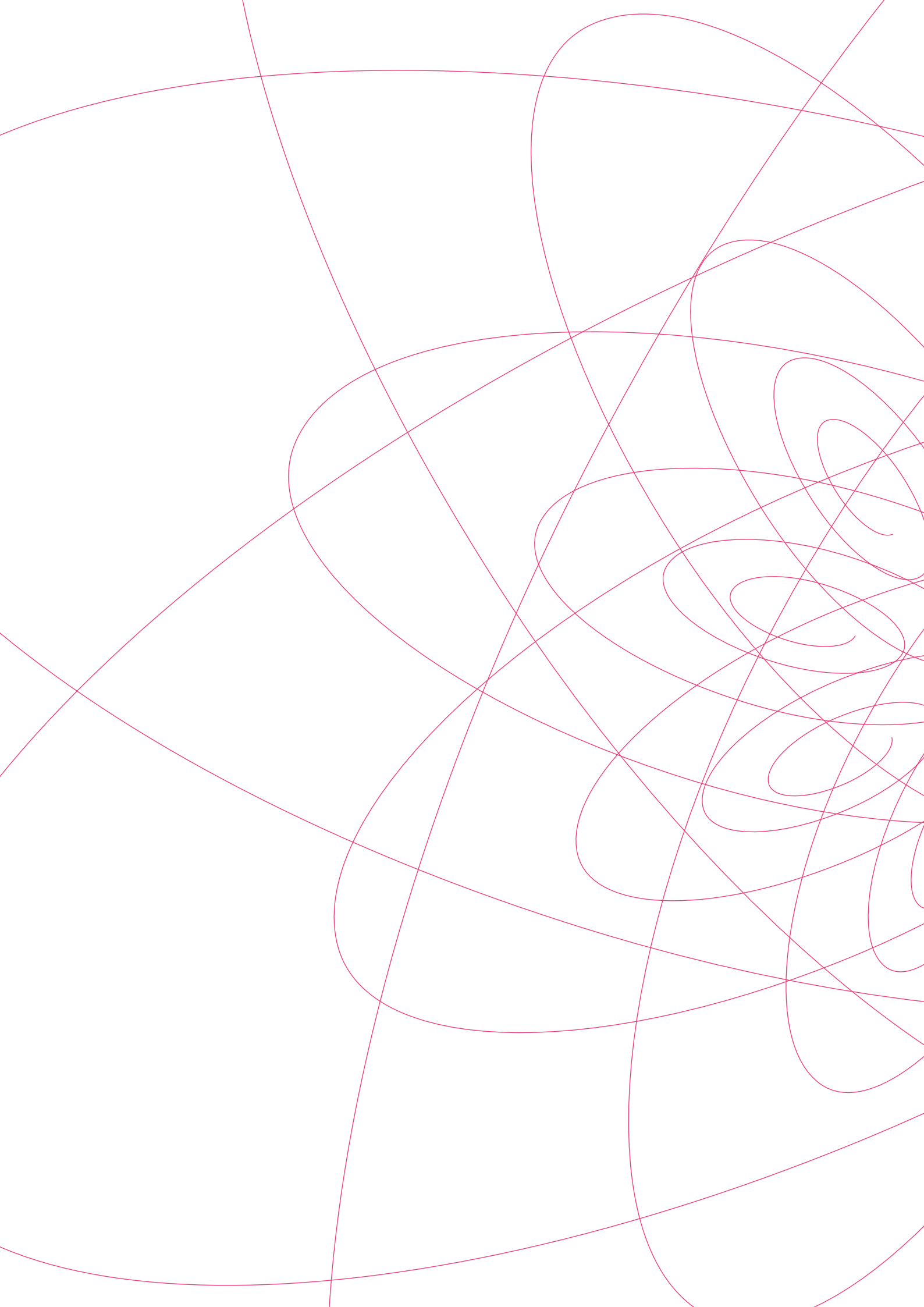
²²⁰ Yleissopimuksen yhteistyömekanismit ovat olennaisen tärkeitä myös tällaisessa tapauksessa (ks. jäljempänä **luku 11**). Esimerkiksi jos sopimusvaltion A viranomaiset haluavat tehdä päätöksen isän väliaikaisesta yhteydenpidosta, ne voivat 34 artiklan nojalla pyytää sopimusvaltion B toimivaltaisia viranomaisia antamaan niille kaikki tiedot seksuaalista hyväksikäyttöä koskevista väitteistä ja muut mahdolliset tiedot, jotka ovat yhteydenpidon kannalta merkityksellisiä.

²²¹ Ks. jäljempänä **luku 10**.

²²² Yleissopimuksen 11 artiklan 2 kappale.

7

VÄLIAIKAISET TOIMENPITEET

A. Milloin voidaan ryhtyä väliaikaisiin toimenpiteisiin? Yleissopimuksen 12 artikla

7.1 Kiireellisistä tapauksista erillään yleissopimuksen 12 artiklassa määrätään erityisestä toimivallan perusteesta, jonka nojalla sen sopimusvaltion viranomaiset, **jonka alueella** lapsi tai lapselle kuuluvaa omaisuutta **on**, voi ryhtyä väliaikaisiin toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi. Näiden väliaikaisten toimenpiteiden osalta on otettava huomioon kolme näkökohtaa:

- Yleissopimuksen 12 artiklan nojalla toteutetuilla väliaikaisilla toimenpiteillä on oikeusvaikutuksia ainoastaan sen valtion alueella, joka on toimivaltainen ryhtymään kyseisiin toimenpiteisiin²²³.
- Sopimusvaltion viranomaiset voivat ryhtyä 12 artiklan nojalla ainoastaan toimenpiteisiin, jotka eivät ole ristiriidassa sellaisten toimenpiteiden kanssa, joihin 5–10 artiklan mukaisesti toimivaltaiset viranomaiset ovat jo ryhtyneet²²⁴.
- Jos kyseessä on lapsen luvaton poisvieminen tai palauttamatta jättäminen²²⁵, se sopimusvaltio, johon lapsi on viety tai josta hänet on jätetty palauttamatta, ei voi ryhtyä väliaikaiseen toimenpiteeseen, jos se sopimusvaltio on edelleen toimivaltainen, josta lapsi on viety tai johon hänet on jätetty palauttamatta²²⁶. Tämä kielletään nimenomaisesti yleissopimuksen 7 artiklan 3 kappaleessa.

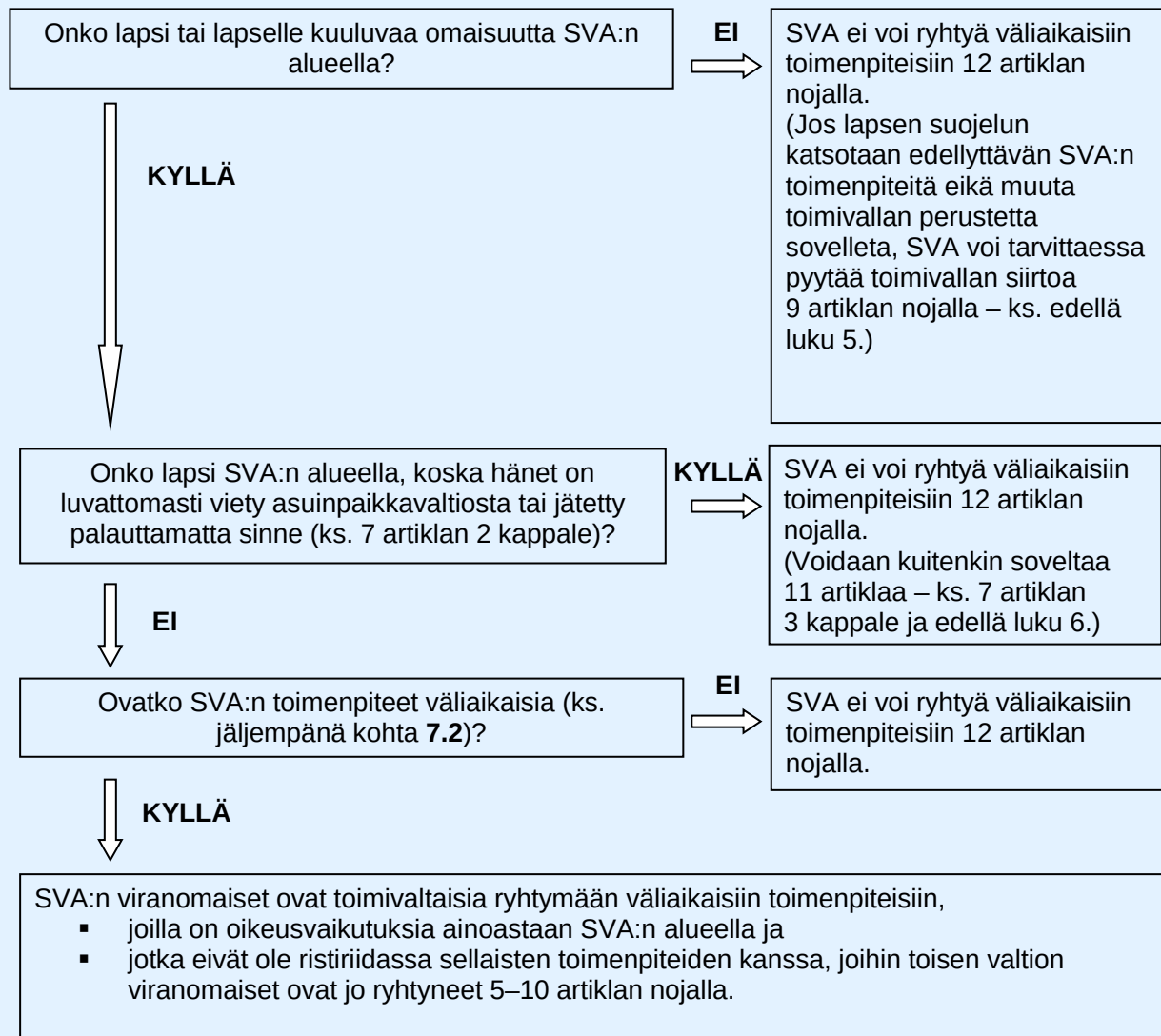
²²³ Yleissopimuksen 12 artiklan 1 kappale.

²²⁴ Yleissopimuksen 12 artiklan 1 kappale. Sitä vastoin 11 artiklan nojalla toimivaltaa käyttävä sopimusvaltio voi kiireellisessä tilanteessa sivuuttaa tarvittaessa toimenpiteet, joihin yleisesti toimivaltainen viranomainen on aikaisemmin ryhtynyt.

²²⁵ Yleissopimuksen 7 artiklan 2 kappaleen mukaisesti.

²²⁶ Sen sopimusvaltion viranomaisen toimivaltaisuutta, josta lapsi on luvattomasti viety (tai johon lapsi on jätetty palauttamatta), käsitellään 7 artiklan 1 kappaleessa ja edellä kohdissa **4.20–4.25**.

Voiko sopimusvaltio A (SVA) ryhtyä väliaikaisiin toimenpiteisiin 12 artiklan nojalla?

a) Mitkä ovat 'väliaikaisia toimenpiteitä'?

7.2 Yleissopimuksessa ei määritellä 'väliaikaisia toimenpiteitä'. Selitysmuistiossa todetaan, että 12 artiklan taustalla oli tarve varmistaa sellaisten lasten suojelu, jotka oleskelevat ulkomailla määrätyn ajan (esim. loman, lyhytaikaisten opintojen tai sadonkorjuun vuoksi)²²⁷. Selitysmuistion mukaan osa valtioista oli huolissaan siitä, että jos tilanne ei olisi erityisellä tavalla kiireellinen (jotta voitaisiin soveltaa 11 artiklaa), sopimusvaltiolla, jonka alueella lapsi on, olisi hyvä olla mahdollisuus ryhtyä suojelutoimenpiteisiin, jos esimerkiksi lapsen perhe ylikuormittuu ja lapselle on löydettävä sijaishuolto paikallisten viranomaisten valvonnassa²²⁸.

²²⁷

Selitysmuistion kohta 74.

²²⁸

Sama kuin edellä.

b) Miten pitkään 12 artiklan mukaiset väliaikaiset toimenpiteet ovat voimassa?

7.3 Vastaavasti kuin 11 artiklan kohdalla myös 12 artikla tarjoaa rinnakkaisen toimivallan perusteen, joka on alisteinen yleissopimuksen 5–10 artiklan mukaisiin toimivallan yleisiin perusteisiin nähden. Näin ollen 12 artiklaan sisältyy vastaavia määräyksiä, jotka koskevat sopimusvaltion väliaikaisten toimenpiteiden raukeamista. Jos lapsella on asuinpaikka **sopimusvaltiossa**, väliaikaiset toimenpiteet raukeavat, kun 5–10 artiklan mukaisesti toimivaltaiset sopimusvaltion viranomaiset ryhtyvät tilanteen edellyttämiin toimenpiteisiin²²⁹. Jos lapsella on asuinpaikka **muussa kuin sopimusvaltiossa**, väliaikaiset toimenpiteet raukeavat vasta sitten, kun toisen toimivaltaisen valtion viranomaiset ryhtyvät tilanteen edellyttämiin toimenpiteisiin ja kun sopimusvaltio, jossa väliaikaisiin toimenpiteisiin ryhdyttiin, on tunnustanut tilanteen edellyttämät toimenpiteet²³⁰.

7.4 On otettava huomioon, että jos yhdessä sopimusvaltiossa on aloitettu väliaikaisia toimenpiteitä koskeva menettely, toimivaltaisten viranomaisten, jotka käsittelevät asiaa 5–10 artiklan nojalla toisessa sopimusvaltiossa, **ei** tarvitse lykätä oikeudenkäyntiä väliaikaisen toimenpiteen toteutukseen saakka²³¹. Tässä tilanteessa kuitenkin väliaikaiset toimenpiteet, joihin ensimmäinen sopimusvaltio on voinut ryhtyä, raukeavat, kun 5–10 artiklan mukaisesti toimivaltaiset viranomaiset ovat tehneet päätöksen (12 artiklan 2 kappale). Näin ollen kummankin sopimusvaltion viranomaiset voivat tarvittaessa keskusviranomaisten välityksellä aloittaa viestinnän ja yhteistyön keskenään välttääkseen päällekkäisyyttä ja määrittääkseen parhaan etenemistavan lapsen suojelemiseksi²³².

c) Kun sopimusvaltio on ryhtynyt 12 artiklan mukaisiin väliaikaisiin toimenpiteisiin, mitä muita toimia voidaan suorittaa lapsen jatkuvan suojelun varmistamiseksi?

7.5 Jos sopimusvaltiossa on ryhdytty 12 artiklan mukaisiin väliaikaisiin toimenpiteisiin, asiasta vastaava oikeus- tai hallintoviranomainen voi aloittaa viestinnän ja yhteistyön toisen valtion toimivaltaisten viranomaisten kanssa, jos se katsoo tämän olevan tarpeellista lapsen jatkuvan suojelun varmistamiseksi²³³. Viranomainen voi esimerkiksi ilmoittaa lapsen ja/tai lapselle kuuluvan omaisuuden tilanteesta sekä toteutetuista väliaikaisista toimenpiteistä. Tällainen viestintä ja yhteistyö voi tapahtua suoraan toimivaltaisten viranomaisten välillä²³⁴ tai tarvittaessa keskusviranomaisten välityksellä²³⁵. Viestinnän yhteydessä esimerkiksi 12 artiklan mukaisiin toimenpiteisiin ryhtyneen sopimusvaltion toimivaltaiset viranomaiset voivat ilmoittaa lapsen asuinpaikkavaltion toimivaltaisille viranomaisille (tai kyseisen valtion keskusviranomaiselle) lapsen tilanteesta ja toteutetuista toimenpiteistä. Näin lapsen asuinpaikkavaltio voi varmistaa, että lapsen tilanne tutkitaan tarvittaessa perusteellisesti ja välttämättömiin suojelutoimenpiteisiin ryhdytään lapsen suojelemiseksi pitkällä

²²⁹ Yleissopimuksen 12 artiklan 2 kappale.

²³⁰ Yleissopimuksen 12 artiklan 3 kappale.

²³¹ Tämä johtuu siitä, että yleissopimuksen 13 artiklassa vahvistettuja vireilläololosääntöjä ei sovelleta väliaikaisiin toimenpiteisiin. Ks. myös edellä **luvun 4** kohdat **4.29–4.35**.

²³² Ks. myös jäljempänä **luku 11**.

²³³ Tämä ilmaisu ei rajoitu vuoden 1996 yleissopimuksen **sopimusvaltioiden** väliseen viestintään ja yhteistyöhön, mikä vastaa yleissopimuksen taustalla olevaa ajatusmallia. Ks. jäljempänä kohta **11.18** ja sitä seuraavat kohdat.

²³⁴ Oikeusviranomaisten osalta tämä saattaa edellyttää oikeusviranomaisten välistä suoraa viestintää, ks. edellä alaviite 147.

²³⁵ Ks. myös jäljempänä **luku 11**.

aikavälillä.

- 7.6 Yhteistyötä koskevat yleissopimuksen määräykset saattavat olla olennaisia näissä tapauksissa, ja niitä olisi aina tarkasteltava huolellisesti²³⁶.

B. Voidaanko 12 artiklan mukaiset väliaikaiset toimenpiteet tunnustaa ja panna täytäntöön vuoden 1996 yleissopimuksen nojalla?

- 7.7 Väliaikaiset suojelutoimenpiteet voidaan tunnustaa ja panna täytäntöön yleissopimuksen IV luvun mukaisesti²³⁷.

Esimerkki 7 (A)

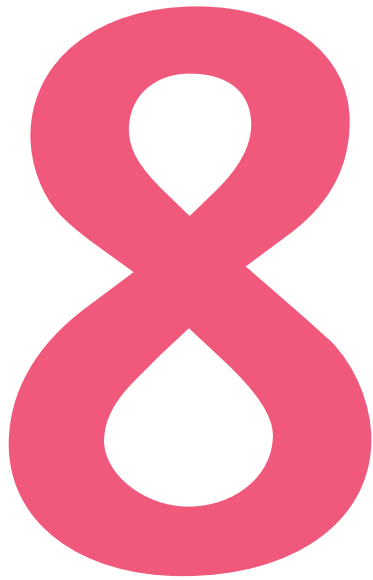
Lapsi, joka asuu vanhempiensa kanssa sopimusvaltiossa A, lähetetään kahdeksi kuukaudeksi hiihtoleirille sopimusvaltioon B. Nopeasti käy kuitenkin ilmi, ettei lapsi halua osallistua mihinkään leirin toimintaan. Lapsi kieltäytyy hiihtämästä, eikä leirillä ole riittävästi henkilökuntaa, jotta joku voisi jäädä lapsen kanssa mökkiin koko päiväksi. Valitettavasti lapsen vanhemmat ovat itsekin lomalla eivätkä voi matkustaa hakemaan lasta. Heillä ei ole muita sukulaisia, joiden luona lapsi voisi yöpyä, joten vanhemmat haluavat lapsen pysyvän leirillä. Hiihtoleiristä vastaava järjestö pyytää sopimusvaltion B viranomaisia järjestämään lapselle sijaishuollon. Sopimusvaltion B viranomaiset voivat 12 artiklan mukaisesti ryhtyä väliaikaisiin toimenpiteisiin lapsen sijoittamiseksi sijaisperheeseen tai sijaishuoltoon, kunnes vanhemmat voivat saapua hakemaan lapsen sopimusvaltiosta B.

²³⁶

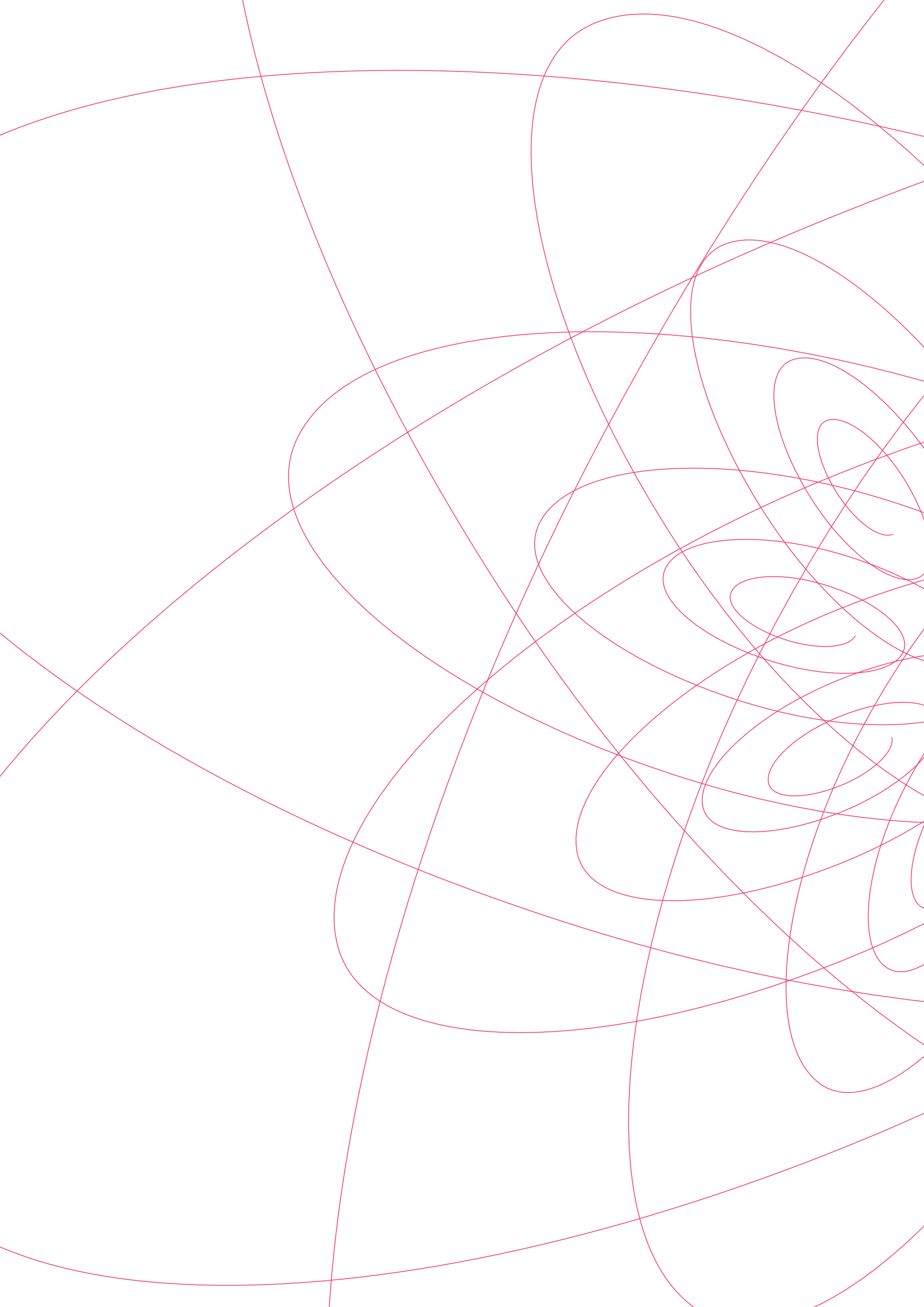
Sama.

²³⁷

Yleissopimuksen 23 artikla ja sitä seuraavat artikkelit. Ks. jäljempänä **luku 10**.

TOIMENPITEIDEN VOIMASSAOLO

A. Ovatko suojelutoimenpiteet voimassa, vaikka olosuhteiden muutos on poistanut perusteen, jonka nojalla toimivaltaa käytettiin?

Yleissopimuksen 14 artikla

- 8.1 Yleissopimuksen 14 artiklalla varmistetaan 5–10 artiklan mukaisesti toimivaltaisen viranomaisen toimenpiteiden voimassaolo, vaikka toimivallan peruste, jonka nojalla toimenpiteisiin ryhdyttiin, on myöhemmin poistunut olosuhteiden muuttuessa. Yleissopimuksen 5–10 artiklan mukaisesti toimivaltaisen viranomaisen toteuttamat toimenpiteet ovat voimassa, jolleivät yleissopimuksen mukaisesti toimivaltaiset viranomaiset ole muuttaneet kyseisiä toimenpiteitä, korvanneet niitä toisilla tai päättäneet niiden lopettamisesta uusien olosuhteiden vuoksi.
- 8.2 Yleissopimuksen 14 artiklan tarkoituksena on tarjota turvaa ja jatkuvuutta lapsille ja heidän perheilleen. Perheiden ei tarvitse pelätä, että muutto toiselle oikeudenkäyttöalueelle muuttaisi lapsen huoltoa koskevia järjestelyjä²³⁸. Lisäksi 14 artiklalla ehkäistään lastensuojelun "aukkoja", jotka johtuvat olosuhteiden muutoksista.

B. Mikä on 14 artiklassa tarkoitettu 'olosuhteiden muutos'?

- 8.3 Yleissopimuksen 14 artiklassa tarkoitetun 'olosuhteiden muutoksen' täsmällinen määritelmä riippuu siitä, mihin yleissopimuksen artiklaan toimivalta perustui, kun suojelutoimenpiteisiin ryhdyttiin. Näin ollen

- jos toimivalta tiettyyn toimenpiteeseen ryhtymiseksi perustui 5 artiklaan, olosuhteiden muutos on lapsen asuinpaikkavaltion muutos
- jos toimivalta tiettyyn toimenpiteeseen ryhtymiseksi perustui 6 artiklaan, olosuhteiden muutos on sen valtion muutos, jonka alueella lapsi on
- 10 artiklan nojalla muutos voi olla avioeromenettelyn päätyminen
- 8 ja 9 artiklan nojalla muutos koskee sitä yhteyttä lapseen, jota sopimusvaltio, johon toimivalta siirrettiin, käytti toimivallan siirron perusteena, tai siirrettyjen menettelyjen päättymistä²³⁹
- 7 artiklassa vahvistetaan, mitä muutoksia on tapahduttava, ennen kuin toimivalta voidaan siirtää pois sen sopimusvaltion viranomaisilta, josta lapsi on luvattomasti viety tai johon hänet on jätetty palauttamatta.

Kaikissa tapauksissa aikaisemmat suojelutoimenpiteet ovat voimassa olosuhteiden muutoksesta huolimatta.

- 8.4 Aikaisempien suojelutoimenpiteiden voimassaolon jatkuminen varmistetaan ainoastaan "niihin liittyvien ehtojen mukaisesti" (yleissopimuksen 14 artikla). Tässä otetaan huomioon se, että joissain tapauksissa suojelutoimenpiteiden kesto on voitu rajata itse toimenpiteiden ehdoissa. Esimerkiksi ehkäisevässä toimenpiteessä, jolla pyritään varmistamaan lapsen palauttaminen toisen vanhemman kanssa tehdyn ulkomaanmatkan jälkeen, voidaan täsmentää, että

²³⁸ Kansainvälisen muuton yhteydessä sopimusvaltion, johon lapsi on muuttanut, ei pitäisi sallia yhteydenpitopäätöksen uudelleentarkastelua tai muuntelua, ellei kyse ole olosuhteista, joiden vuoksi myös kansallisesti tehtyä päätöstä voidaan tarkastella tai muuttaa. Kansainvälistä muuttoa ja yleissopimuksen mukaista yhteydenpitoa käsitellään tarkemmin jäljempänä kohdissa **13.23–13.27**. Ks. lisäksi valtioiden rajat ylittävän yhteydenpidon hyvien toimintatapojen opas, etenkin luku 8 (teos mainittu alaviitteessä 216).

²³⁹ Siirron ehdoista riippuen – ks. edellä **luku 5**, jossa käsitellään sopimusvaltioiden välisen tiiviin yhteistyön ja selkeän viestinnän tarvetta tässä asiassa.

toimenpiteen voimassaolo lakkaa, kun lapsi on palautettu. Vastaavasti toimenpiteissä, joilla on tarkoitus varmistaa lapsen huolto vanhemman sairastuessa tai joutuessa sairaalaan, voidaan todeta, että voimassaolo lakkaa, kun vanhempi on parantunut. Nämä toimenpiteet raukeavat niihin liittyvien ehtojen mukaisesti²⁴⁰.

8.5 Kuten edellä **luvuissa 6 ja 7** todetaan, kiireellisiä tapauksia ja väliaikaisia toimenpiteitä koskeviin yleissopimuksen 11 ja 12 artiklaan liittyvissä ehdoissa ilmoitetaan toimenpiteiden ajallinen soveltamisala²⁴¹. Yleissopimuksen 14 artiklaa ei sen vuoksi sovelleta toimenpiteisiin, joihin ryhdytään näiden toimivallan perusteiden nojalla²⁴².

Esimerkki 8 (A)

Lapsella on asuinpaikka sopimusvaltiossa A. Kyseisen valtion viranomaiset määräävät lapsen säännöllisestä yhteydenpidosta äidinpuoleisiin isovanhempiin, jotka asuvat samassa maassa²⁴³. Lapsi ja vanhemmat muuttavat sopimusvaltioon B, josta lapsi saa asuinpaikan. Vaikka lapsella ei ole enää asuinpaikkaa sopimusvaltiossa A eikä ole muita perusteita, joiden nojalla sopimusvaltion A viranomaiset voisivat käyttää toimivaltaa, sopimusvaltion A viranomaisten toimenpiteet ovat voimassa, kunnes yleissopimuksen mukaisesti toimivaltaiset viranomaiset (kuten sopimusvaltion B viranomaiset) muuttavat kyseisiä toimenpiteitä, korvaavat ne toisilla tai päättävät niiden lopettamisesta.²⁴⁴ Näin ollen jos sopimusvaltion A päätöstä ei noudateta sen jälkeen, kun lapsi on muuttanut sopimusvaltioon B, äidinpuoleiset isovanhemmat voivat vaatia yhteydenpitopäätöksen täytäntöönpanoa sopimusvaltiossa B²⁴⁵.

Esimerkki 8 (B)

Lapsella on asuinpaikka sopimusvaltiossa A, mutta hänen vanhempiensa avioeromenettelyä käsittelevät viranomaiset sopimusvaltiossa B. Yleissopimuksen 10 artiklan edellytykset täyttyvät²⁴⁶, ja sopimusvaltion B viranomaiset tekevät huoltajuuspäätöksen. Avioeromenettelyn päättymisen jälkeen sopimusvaltion B viranomaiset eivät ole enää toimivaltaisia ryhtymään toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi. Niiden tekemä huoltajuuspäätös on kuitenkin voimassa, ja se tunnustetaan ilman eri vahvistusta ja pannaan täytäntöön muissa sopimusvaltioissa yleissopimuksen IV luvun mukaisesti²⁴⁷. Päätös on voimassa, kunnes yleissopimuksen mukaisesti toimivaltaiset viranomaiset (kuten sopimusvaltion A eli lapsen asuinpaikkavaltion viranomaiset) muuttavat päätöstä, korvaavat sen toisella tai lakkauttavat sen.

²⁴⁰ Ks. myös selitysmuistion kohta 83.

²⁴¹ Yleissopimuksen 11 artiklan 2 ja 3 kappale sekä 12 artiklan 2 ja 3 kappale. Ks. edellä **luku 6**, jossa käsitellään välttämättömiä toimenpiteitä kiireellisissä tapauksissa, ja **luku 7**, jossa käsitellään väliaikaisia toimenpiteitä.

²⁴² Tämä käy ilmi 14 artiklan sanamuodosta, jossa viitataan toimenpiteisiin, joihin on ryhdytty yleissopimuksen "**5–10 artiklaa sovellettaessa**" (korostus lisätty).

²⁴³ Koska lapsella on asuinpaikka sopimusvaltiossa A, toimivalta suojelutoimenpiteisiin ryhtymiseksi perustuu yleissopimuksen 5 artiklaan.

²⁴⁴ Yleissopimuksen 14 artikla. Sopimusvaltion A toimenpiteiden "soveltamista koskevat ehdot" määräytyvät sen sopimusvaltion lainsäädännön mukaisesti, jossa lapsella on uusi asuinpaikka (eli tässä tapauksessa sopimusvaltio B), asuinpaikan muutoksesta lähtien (15 artiklan 3 kappale) – ks. myös jäljempänä **luvun 9** kohdat **9.3–9.8**.

²⁴⁵ Päätös tunnustetaan ilman eri vahvistusta sopimusvaltiossa B (23 artiklan mukaisesti edellyttäen, ettei ole perustetta jättää päätös tunnustamatta). Jos päätöstä ei noudateta, äidinpuoleiset isovanhemmat voivat vaatia päätöksen täytäntöönpanoa 26 artiklan ja sitä seuraavien artiklojen mukaisesti. Ks. myös jäljempänä **luku 10**.

²⁴⁶ Ks. näiden vaatimuksen osalta edellä kohdat **4.26–4.28**.

²⁴⁷ Yleissopimuksen 14 artikla ja IV luku (joita käsitellään jäljempänä **luvussa 10**).

Esimerkki 8 (C)

Äiti haluaa muuttaa lastensa kanssa sopimusvaltiosta A sopimusvaltioon B. Isä vastustaa muuttoa, mutta äiti saa sopimusvaltion A toimivaltaiselta viranomaiselta luvan muuttaa²⁴⁸. Muuton ehdoksi sopimusvaltion A toimivaltainen viranomainen tekee päätöksen, jolla vahvistetaan isän ja lasten välisen yhteydenpidon järjestelyt. Tämä päätös tunnustetaan ilman eri vahvistusta sopimusvaltiossa B²⁴⁹, ja yhteydenpitojärjestelyt ovat voimassa sen jälkeen, kun lapset muuttavat sopimusvaltioon B ja saavat sieltä asuinpaikan, kunnes sopimusvaltion B toimivaltainen viranomainen muuttaa järjestelyjä²⁵⁰.

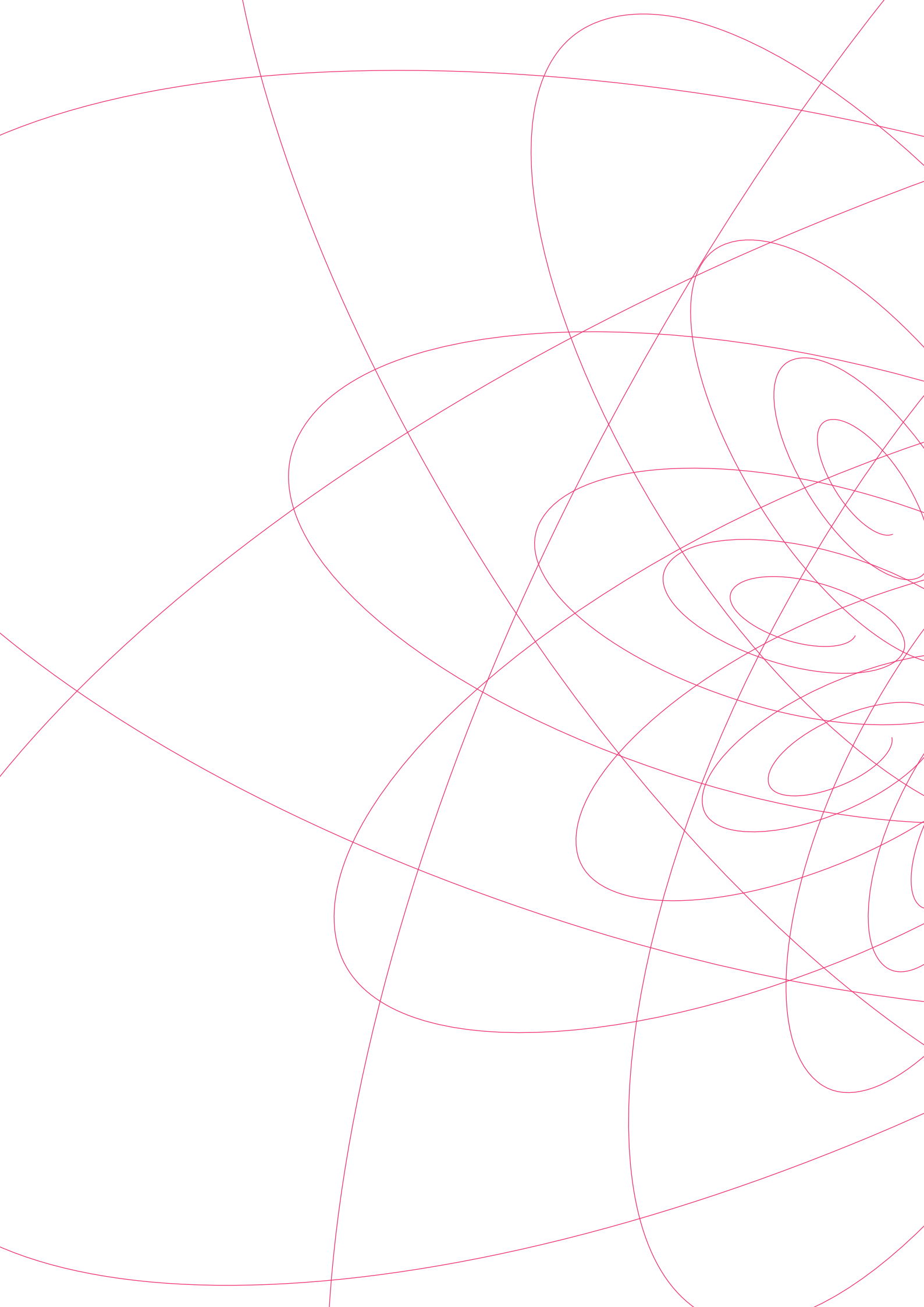
²⁴⁸ Toimivalta perustuu 5 artiklaan.

²⁴⁹ Yleissopimuksen 23 artikla.

²⁵⁰ Ks. kansainvälisestä muutosta edellä alaviite 238. Ks. myös edellä alaviite 244, jossa käsitellään 15 artiklan 3 kappaletta, sekä jäljempänä **luvun 9** kohdat **9.3–9.8**.

9

*SUOJELUTOIMENPITEISIIN
SOVELLETTAVA LAKI*

A. Oikeus- tai hallintoviranomaisen suojelutoimenpiteisiin sovellettava laki

a) Mitä lainsäädäntöä sopimusvaltion viranomaiset soveltavat, kun ne ryhtyvät toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi?

Yleissopimuksen 15 artiklan 1 ja 2 kappale

- 9.1 Käyttäessään toimivaltaansa²⁵¹ lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi tarkoitetuissa toimenpiteissä sopimusvaltion viranomaiset soveltavat "omaa lakiaan" (15 artiklan 1 kappale) eli maan kansallista, sisäistä lainsäädäntöä²⁵². Tätä sääntöä sovelletaan riippumatta siitä, minkä yleissopimuksen perusteen nojalla toimivaltaa käytetään. Sääntöön liittyy se etu, että sopimusvaltioiden viranomaiset soveltavat lainsäädäntöä, jonka ne tuntevat parhaiten²⁵³.
- 9.2 Yleissopimuksen 15 artiklan 2 kappaleessa määrätään kuitenkin tätä yleissääntöä koskevasta poikkeuksesta. Määräyksen mukaan viranomaiset voivat poikkeuksellisesti 1) soveltaa tai 2) ottaa huomioon sellaisen toisen valtion lain, johon asialla on läheinen yhteys, jos lapsen tai hänen omaisuutensa suojeleminen sitä edellyttää. Tätä yleissääntöä poikkeusta ei kuitenkaan pitäisi käyttää liian kevyin perustein²⁵⁴. Viranomaisten olisi varmistettava, että toisen valtion lainsäädännön soveltaminen tai huomioon ottaminen on lapsen edun mukaista²⁵⁵.

Esimerkki 9 (A)

Lapsi asuu äitinsä kanssa sopimusvaltiossa A ja pitää säännöllisesti yhteyttä isäänsä. Äiti haluaa muuttaa lapsen kanssa sopimusvaltioon B, mutta isä vastustaa muuttoa. Äiti hakee lupaa muuttaa. Asiaa käsittelevä viranomainen antaa luvan muuttaa ja haluaa tehdä huoltajuutta ja tapaamista/yhteydenpitoa koskevan päätöksen muuton jälkeen. Vaikka tässä tapauksessa sovelletaan sopimusvaltion A lainsäädäntöä²⁵⁶, viranomainen toteaa, että huoltajuutta ja tapaamista/yhteydenpitoa koskevat käsitteet eroavat sopimusvaltioiden A ja B välillä. Sopimusvaltion A viranomainen voi yleissopimuksen 15 artiklan 2 kappaleen nojalla ottaa huomioon sopimusvaltion B lainsäädännön ja muotoilla päätöksen sopimusvaltion B käsitteiden mukaisesti.²⁵⁷

²⁵¹ On pantava merkille, että yleissopimuksen 15 artiklan 1 kappaleessa viitataan viranomaisiin, jotka käyttävät yleissopimuksen "II luvun määräysten mukaista" toimivaltaansa. Yleissopimuksen 15 artiklaa ei kuitenkaan pitäisi tulkita suppeasti. Esimerkiksi silloin, kun sovelletaan 52 artiklan 2 kappaletta ja sopimusvaltiot ovat tehneet sopimuksen, joka sisältää toimivaltaa koskevia sääntöjä kyseisissä sopimusvaltioissa asuvien lasten osalta (esim. Bryssel II a -asetus EU:n jäsenvaltioiden osalta Tanskaa lukuun ottamatta), jos toimivaltaa käytetään sopimuksen perusteella mutta toimivallan peruste sisältyy yleissopimuksen II lukuun, yleissopimuksen 15 artiklaa pitäisi soveltaa. Välttämällä yleissopimuksen sanatarkkaa ja liian kapeaa tulkintaa tässä yhteydessä edistetään yhtä yleissopimuksen tärkeimmistä tarkoituksista. Tätä tarkoitusta kuvataan johdanto-osan 3 kappaleessa, jonka mukaan pyritään välttämään oikeusjärjestelmien välisiä ristiriitatilanteita sovellettavan lain osalta.

²⁵² Yleissopimuksen 21 artiklassa selvennetään, että sisäisellä lainsäädännöllä tarkoitetaan lakia, joka on voimassa kyseessä olevassa valtiossa, lukuun ottamatta sen kansainvälisiä yksityisoikeudellisia sääntöjä (ns. *renvoi*- eli viittausperiaatetta ei sovelleta). Ks. myös jäljempänä kohdat **9.23–9.24**.

²⁵³ Ks. selitysmuiston kohta 86.

²⁵⁴ Sama kuin edellä, kohta 89.

²⁵⁵ Sama kuin edellä: tähän kappaleeseen sisältyy poikkeuslauseke, joka ei perustu läheisyysperiaatteeseen (läheisin yhteys) vaan lapsen etuun.

²⁵⁶ Yleissopimuksen 15 artiklan 1 kappale.

²⁵⁷ Kansainvälistä muuttoa käsitellään tarkemmin jäljempänä kohdissa **13.23–13.27**.

b) Kun lapsen asuinpaikka siirtyy yhdestä sopimusvaltiosta toiseen, minkä lain mukaan lapsen edellisessä asuinpaikassa toteutetun suojelutoimenpiteen soveltamista koskevat ehdot määräytyvät lapsen uudessa asuinpaikassa²⁵⁸?

Yleissopimuksen 15 artiklan 3 kappale

- 9.3 Tässä käsikirjassa todetaan jo edellä, että lapsen asuinpaikan muutos vaikuttaa siihen, mitkä viranomaiset ovat toimivaltaisia ryhtymään toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi²⁵⁹, mutta se ei vaikuta lapsen osalta jo toteutettujen suojelutoimenpiteiden voimassaoloon²⁶⁰. Mainituissa määräyksissä ei kuitenkaan oteta kantaa siihen, minkä lainsäädännön mukaan voimassa olevan suojelutoimenpiteen soveltamista koskevat ehdot määräytyvät sopimusvaltiossa, jossa lapsella on uusi asuinpaikka.
- 9.4 Yleissopimuksen 15 artiklan 3 kappaleessa vastataan tähän kysymykseen määräämällä, että näissä olosuhteissa suojelutoimenpiteen soveltamista koskevat ehdot määräytyvät lapsen **uuden** asuinpaikkavaltion lainsäädännön mukaisesti.
- 9.5 Yleissopimuksessa ei määritellä suojelutoimenpiteiden 'soveltamista koskevia ehtoja'. Selitysmuistiossa kuitenkin selvennetään²⁶¹, että soveltamista koskevilla ehdoilla tarkoitetaan tapaa, jolla suojelutoimenpidettä on tarkoitus **käyttää** sopimusvaltiossa, johon lapsi on muuttanut.
- 9.6 Selitysmuistiossa todetaan, että varsinainen suojelutoimenpide (joka pysyy voimassa, ks. 14 artikla) voi olla vaikeaa erottaa toimenpiteen soveltamista koskevista ehdoista (jotka määräytyvät uuden asuinpaikkavaltion mukaisesti ja voivat näin ollen muuttua, ks. 15 artiklan 3 kappale)²⁶². Jos esimerkiksi suojelutoimenpide on lapsen edunvalvojan nimittäminen, mutta edunvalvojalla on velvollisuus pyytää tuomioistuimen lupaa tietyille alkuperäisen suojelutoimenpiteen mukaisille oikeustoimille, on pohdittava, onko lupavaatimus osa toimenpidettä vai toimenpiteen soveltamista koskeva ehto, jolloin se voi muuttua lapsen muuttaessa. Jos suojelutoimenpiteen todetaan olevan voimassa siihen saakka, kunnes lapsi täyttää 18 vuotta, mutta uudessa asuinpaikassa toimenpide lakkaisi lapsen täyttäessä 16 vuotta, on jälleen pohdittava, onko toimenpiteen kesto osa toimenpidettä vai toimenpiteen soveltamista koskeva ehto²⁶³.
- 9.7 Selitysmuistion mukaan tällaisiin kysymyksiin voidaan vastata vain tapauskohtaisesti²⁶⁴. Jos toimenpiteen käyttö vaikuttaa mahdottomalta sopimusvaltiossa, jossa lapsella on **uusi** asuinpaikka, tai soveltamista koskevat ehdot heikentävät toimenpidettä uudessa valtiossa, tämän sopimusvaltion viranomaiset voivat harkita toimenpiteen mukauttamista tai uuden toimenpiteen toteuttamista (ja ne ovat tämän osalta myös toimivaltaisia sopimusvaltiossa, jossa lapsella on asuinpaikka – ks. 5 artikla). Näissä olosuhteissa yhteistyötä koskevat yleissopimuksen määräykset voivat osoittautua merkityksellisiksi, jotta varmistetaan, ettei alkuperäisen toimenpiteen lapsen suojelua koskeva tarkoitus

²⁵⁸ Suojelutoimenpide on edelleen voimassa (14 artiklan mukaisesti) siinä sopimusvaltiossa, jossa lapsella on **uusi** asuinpaikka – ks. edellä **luku 8**.

²⁵⁹ Yleissopimuksen 5 artiklan 2 kappale – ks. edellä **luvun 4 kohdat 4.8–4.11**.

²⁶⁰ Yleissopimuksen 14 artikla – ks. edellä **luku 8**.

²⁶¹ Teos mainittu alaviitteessä 19, kohta 90. Selitysmuistiossa verrataan 15 artiklan 3 kappaletta vanhempainvastuun osalta 17 artiklaan (ks. jäljempänä kohta **9.16**) ja todetaan, että ennen muutosta toteutettu toimenpide on voimassa myös muutoksen jälkeen, mutta se, miten sitä käytetään, määräytyy muutoksesta lähtien uuden asuinpaikkavaltion lainsäädännön mukaisesti.

²⁶² Selitysmuistion kohta 91.

²⁶³ Sama kuin edellä.

²⁶⁴ Sama kuin edellä.

unohdu²⁶⁵.

- 9.8 On huomattava, että yleissopimuksen 15 artiklan 3 kappaletta ei sovelleta, jos lapsi saa uuden asuinpaikan **muusta kuin sopimusvaltiosta**. Tällöin sovelletaan muun kuin sopimusvaltion kansalliseen lainsäädäntöön sisältyviä kansainvälisiä yksityisoikeudellisia sääntöjä sen määrittämiseksi, voidaanko suojelutoimenpide tunnustaa kyseisessä valtiossa ja millä ehdoilla sitä tulisi soveltaa.²⁶⁶

Esimerkki 9 (B)

Kaksi lasta otetaan viranomaisen huostaan sopimusvaltiossa A isän vankeustuomion ja äidin huumausaineiden väärinkäytön vuoksi. Molemmat vanhemmat säilyttävät tiiviin yhteyden lapsiin, ja äiti osallistuu huumeriippuvuuden hoito-ohjelmaan. Viranomainen työskentelee äidin kanssa, jotta lapset voitaisiin palauttaa hänen huostaansa. Isän vapautuessa perhe haluaa muuttaa sopimusvaltioon B ja aloittaa uuden elämän. Sopimusvaltion A viranomaiset antavat luvan muuttoon, mutta ainoastaan sillä ehdolla, että lapset pysyvät viranomaisvalvonnassa ulkomaille muuton jälkeen. Näin ollen sopimusvaltion A toimivaltaiset viranomaiset aloittavat maan keskusviranomaisen välityksellä viestinnän sopimusvaltion B toimivaltaisten viranomaisten kanssa (30 artikla). Ne varmistavat, että lapset ovat viranomaisvalvonnassa myös sopimusvaltiossa B. Sopimusvaltio A määrää, että lapset voivat olla vanhempiansa huostassa edellyttäen, että viranomainen valvoo lasten tilannetta. Valvontapäätös, joka tehtiin sopimusvaltion A lainsäädännön nojalla, on voimassa perheen muuton jälkeen²⁶⁷. Toimenpiteen soveltamista koskevat ehdot määräytyvät kuitenkin sopimusvaltion B kansallisen lainsäädännön mukaisesti²⁶⁸.

Soveltamista koskevat ehdot voivat olla erilaisia kahden valtion välillä esimerkiksi tilanteessa, jossa sopimusvaltion A viranomainen on toimivaltainen käymään perheen kodissa ilmoittamatta milloin tahansa, kun taas sopimusvaltion B viranomainen voi ainoastaan edellyttää, että vanhemmat suostuvat tapaamaan viranomaista säännöllisesti²⁶⁹. Jos sopimusvaltion A viranomaisten toimenpiteen käyttö vaikuttaa mahdottomalta tai heikentää sen soveltamista sopimusvaltiossa B, sopimusvaltion B viranomaiset voivat ryhtyä uuteen toimenpiteeseen²⁷⁰.

²⁶⁵ Jos esimerkiksi sopimusvaltio, jossa lapsella on uusi asuinpaikka, käsittelee aiemman suojelutoimenpiteen muuttamista koskevaa hakemusta, se voi pyytää lapsen edelliseltä asuinpaikkavaltiolta tietoa lapsen tilanteesta, jonka vuoksi toimenpiteeseen ryhdyttiin, sekä toimenpiteen erityisestä tarkoituksesta (esim. käyttämällä 34 artiklaa; ks. jäljempänä **luku 10**, jossa käsitellään yksityiskohtaisesti yhteistyötä koskevia yleissopimuksen määräyksiä). Tämä voi auttaa asiaa käsittelevää sopimusvaltiota löytämään ratkaisun, joka sopii yhteen alkuperäisen suojelutoimenpiteen tarkoituksen kanssa.

²⁶⁶ Ks. selitysmuistion kohta 92.

²⁶⁷ Yleissopimuksen 14 artikla – ks. edellä **luku 8**. On kuitenkin pantava merkille, että selitysmuistion kohdassa 83 ei katsota, että tämäntyyppinen toimenpide pysyisi voimassa 14 artiklan nojalla. Tämä johtuu siitä, että kansallinen lastensuojelualue voi käyttää toimivaltaansa vain sen valtion alueella, johon se kuuluu, ja 14 artiklassa todetaan nimenomaisesti, että toimenpiteet ovat voimassa ”niihin liittyvien ehtojen mukaisesti”. Tämä vaikuttaa olevan hyvin suppea tulkinta 14 artiklasta, ja ilmaisua ”niihin liittyvien ehtojen mukaisesti” voitaisiin tulkita tarkoituksellisesti tässä yhteydessä myös siten, että toimenpide on voimassa siihen liittyvien ehtojen mukaisesti, jos perheen/lapsen viranomaisvalvonta jatkuu siinä sopimusvaltiossa, johon perhe muuttaa.

²⁶⁸ Yleissopimuksen 15 artiklan 3 kappale – ks. edellä kohdat **9.3–9.8**.

²⁶⁹ Tässä tilanteessa molempien sopimusvaltioiden olisi aloitettava tiivis yhteistyö ja viestintä **ennen kuin** sopimusvaltio A antaa luvan muuttoon, jotta varmistetaan, että kaikki perhettä koskevat tarpeelliset tiedot vaihdetaan ja että perheen asianmukainen valvonta jatkuu sopimusvaltiossa B.

²⁷⁰ Sen sopimusvaltion viranomaiset, jossa lapsella on asuinpaikka – ks. 5 artikla. Ks. edellä alaviite 265 yleissopimuksen yhteistyömekanismeista, joita voidaan käyttää tässä tilanteessa.

B. Vanhempainvastuuseen sovellettava laki ilman oikeus- tai hallintoviranomaisen myötävaikutusta

a) Mitä lakia sovelletaan vanhempainvastuun määräytymiseen tai päättymiseen ilman oikeus- tai hallintoviranomaisen myötävaikutusta?

Yleissopimuksen 16 artiklan 1 ja 2 kappale

9.9 Vanhempainvastuun määräytymiseen tai päättymiseen välittömästi lain nojalla, ilman oikeus- tai hallintoviranomaisen myötävaikutusta, sovelletaan sen valtion lakia²⁷¹, jossa lapsella on asuinpaikka.²⁷²

9.10 Joissain tapauksissa vanhempainvastuun määräytyminen tai päättyminen voi johtua sopimuksesta tai yksipuolisesta oikeustoimesta, joka ei myöskään edellytä oikeus- tai hallintoviranomaisen myötävaikutusta. Tähän vanhempainvastuun määräytymiseen tai päättymiseen sovelletaan sen valtion lakia, jossa lapsella on asuinpaikka **sopimuksen tai oikeustoimen voimaantumisen ajankohtana**²⁷³. Vanhempainvastuun määräävä yksipuolinen oikeustoimi voi olla esimerkiksi lapsen viimeisen elossa olevan vanhemman testamentti tai viimeisen tahdon ilmaisu, jossa nimetään lapselle edunvalvoja²⁷⁴.

9.11 Jos vanhempainvastuun määräytyminen tai päättyminen sopimuksen tai yksipuolisen oikeustoimen nojalla vaatii oikeus- tai hallintoviranomaisen tarkastelun tai hyväksynnän, tämä tarkastelu tai hyväksyntä on luonteeltaan suojelutoimenpide, joka yleissopimuksen II luvun mukaisesti toimivaltaisten viranomaisten on toteutettava 15 artiklan nojalla sovellettavaa lakia soveltaen²⁷⁵. Jos oikeus- tai hallintoviranomaisen myötävaikutus on kuitenkin pelkästään passiivinen ja rajoittuu esimerkiksi ilmoituksen, sopimuksen tai yksipuolisen oikeustoimen rekisteröintiin, eikä siihen liity määräysvallan käyttöä asiassa, tätä ei voida pitää suojelutoimenpiteeksi katsottavana myötävaikutuksena. Tällöin vanhempainvastuun määräytyminen kuuluu edelleen 16 artiklan soveltamisalaan ja tapahtuu "ilman oikeus- tai hallintoviranomaisen myötävaikutusta".²⁷⁶

Esimerkki 9 (C)

Naimaton pari, joka asuu sopimusvaltiossa A, eroaa ennen lapsensa syntymää. Isä muuttaa työnsä vuoksi sopimusvaltioon B. Sopimusvaltion B lainsäädännön nojalla naimaton isä ei automaattisesti saa vanhempainvastuuta lapsen syntyessä. Sitä vastoin sopimusvaltion A lainsäädännön nojalla naimaton isä saa vanhempainvastuun lapsen syntyessä.

Kun lapsi syntyy, isän vanhempainvastuuta koskeva kysymys määräytyy lapsen asuinpaikkavaltion²⁷⁷ eli tässä tapauksessa sopimusvaltion A lainsäädännön mukaisesti. Näin ollen isä saa automaattisesti vanhempainvastuun lapsesta kyseisen lainsäädännön nojalla²⁷⁸.

²⁷¹ Tämän lainsäädännön ei tarvitse olla vuoden 1996 yleissopimus, sillä 20 artiklassa todetaan, että III luvun määräyksiä sovelletaan myös silloin, kun niiden nojalla sovellettava laki on sellaisen valtion laki, joka ei ole yleissopimuksen osapuoli (eli ne ovat yleispäteviä). Ks. jäljempänä kohta **9.22**.

²⁷² Yleissopimuksen 16 artiklan 1 kappale.

²⁷³ Yleissopimuksen 16 artiklan 2 kappale.

²⁷⁴ Ks. selitysmuiston kohta 103.

²⁷⁵ Sama kuin edellä.

²⁷⁶ Sama kuin edellä, kohta 98.

²⁷⁷ Yleissopimuksen 16 artiklan 1 kappale. Näin tapahtuisi myös silloin, jos lapsella olisi asuinpaikka **muussa kuin sopimusvaltiossa**; ks. yleissopimuksen 20 artikla ja jäljempänä kohta **9.22**.

²⁷⁸ Tässä tapauksessa isän vanhempainvastuun **käyttö** määräytyy myös sopimusvaltion A lainsäädännön mukaisesti; ks. yleissopimuksen 17 artikla. Ks. myös jäljempänä kohta **9.16**.

Esimerkki 9 (D)

Teini-ikäinen nuori asuu muussa kuin sopimusvaltiossa A isänsä ja äitipuolensa kanssa. Kyseisen muun kuin sopimusvaltion lainsäädäntö antaa vanhempainvastuun välittömästi lain nojalla isälle mutta ei äitipuolelle. Muun kuin sopimusvaltion A lainsäädännön mukaan vanhemmat, joilla on vanhempainvastuu, voivat tehdä muodollisen sopimuksen, jolla vanhempainvastuu jaetaan tiettyjen muiden henkilöiden kanssa, ilman viranomaisten hyväksyntää. Isä ja äitipuoli tekevät tällaisen muodollisen sopimuksen muun kuin sopimusvaltion A lainsäädännön mukaisesti.

Matkustaessaan ulkomaille kesäleirille sopimusvaltioon B nuori pidätetään törhmisestä ja junan vahingoittamisesta. Hänen vanhempiaan pyydetään paikalle kyseisen valtion nuorisotuomioistuimeen. Sopimusvaltion B lainsäädännön mukaan henkilöitä, joilla on vanhempainvastuu lapsesta, pidetään taloudellisesti vastuussa vahingoista.

Sopimusvaltio B soveltaa yleissopimuksen 16 artiklan mukaisesti muun kuin sopimusvaltion A (nuoren asuinpaikkavaltio) lainsäädäntöä määrittääkseen, kenellä on vanhempainvastuu nuoresta (ilman eri vahvistusta sopimuksen nojalla).

Koska sekä isällä että äitipuolella on vanhempainvastuu nuoresta muun kuin sopimusvaltion A lainsäädännön nojalla, he joutuvat molemmat taloudelliseen vastuuseen nuoren toiminnasta sopimusvaltiossa B.

b) Miten lapsen asuinpaikan muuttuminen vaikuttaa vanhempainvastuun määräytymiseen tai päättymiseen?
Yleissopimuksen 16 artiklan 3 ja 4 kappale

- 9.12** Vanhempainvastuu, joka on olemassa sen valtion lain mukaan, jossa lapsella on asuinpaikka, säilyy myös sen jälkeen, kun lapsen asuinpaikka on siirtynyt toiseen valtioon²⁷⁹. Näin on myös silloin, jos lapsen uudessa asuinpaikkavaltiossa ei säädetä vanhempainvastuusta vastaavassa tilanteessa²⁸⁰.
- 9.13** Kysymykseen, saako henkilö, jolla vanhempainvastuuta ei ennestään ole, välittömästi lain nojalla vanhempainvastuun, sovelletaan sen valtion lakia, jossa lapsella on uusi asuinpaikka²⁸¹.
- 9.14** Näiden sääntöjen tarkoituksena on turvata vanhemmuuden jatkuvuus²⁸². Sääntöjen ansiosta lapsen asuinpaikan muutos ei voi itsessään johtaa siihen, että henkilö **menettää** vanhempainvastuun lapsesta, mutta se voi johtaa siihen, että toinen henkilö **saa** vanhempainvastuun.
- 9.15** Näiden määräysten soveltaminen voi johtaa siihen, että vanhempainvastuunkantajia on useita samanaikaisesti. Tämä voi toimia ainoastaan, jos vanhempainvastuunkantajat ovat asiasta yleisesti yhtä mieltä²⁸³. Jos näiden henkilöiden välillä on erimielisyyttä, asia voidaan ratkaista siten, että yksi tai useampi osapuoli pyytää toimivaltaista viranomaista ryhtymään toimenpiteeseen (ks. edellä **luku 4**)²⁸⁴.

²⁷⁹ Yleissopimuksen 16 artiklan 3 kappale.

²⁸⁰ Tilanne on sama silloin, jos lapsi muuttaa **muusta kuin sopimusvaltiosta** sopimusvaltioon; ks. yleissopimuksen 20 artikla ja jäljempänä kohta **9.22**.

²⁸¹ Yleissopimuksen 16 artiklan 4 kappale.

²⁸² Ks. selitysmuistion kohdat 105–107.

²⁸³ Sama kuin edellä, kohta 108.

²⁸⁴ Sama kuin edellä.

Esimerkki 9 (E)

Naimattoman parin lapsi syntyy sopimusvaltiossa A. Molemmilla vanhemmilla on välittömästi lain nojalla vanhempainvastuu lapsesta. Äiti muuttaa lapsen kanssa sopimusvaltioon B, jossa lainsäädännön mukaan naimaton isä voi saada vanhempainvastuun yksinomaan tuomioistuimen päätöksellä. Vanhempainvastuu, jonka isä sai välittömästi lain nojalla sopimusvaltiossa A, säilyy muuton jälkeen²⁸⁵

Esimerkki 9 (F)

Lapsi syntyy sopimusvaltiossa A. Lapsen vanhemmat eroavat pian lapsen syntymän jälkeen. Sopimusvaltion A lainsäädännön nojalla molemmat vanhemmat säilyttävät vanhempainvastuun lapsesta avioeron jälkeen. Kaksi vuotta myöhemmin äiti menee uudelleen naimisiin ja muuttaa uuden miehensä ja lapsen kanssa sopimusvaltioon B. Tämän maan lainsäädännön mukaan isä- tai äitipuolella on välittömästi lain nojalla vanhempainvastuu lapsipuolesta. Sen jälkeen, kun lapsi saa asuinpaikan sopimusvaltiosta B, kolme henkilöä jakaa vanhempainvastuun lapsesta: lapsen äiti, isä ja isäpuoli²⁸⁶.

Esimerkki 9 (G)

Lapsi asuu sopimusvaltiossa A isänsä ja tämän toisen vaimon, lapsen äitipuolen kanssa. Lapsen äiti ja isä sopivat, että äitipuoli saa vanhempainvastuun lapsesta. Sopimusvaltion A lainsäädännön nojalla vanhemmat voivat antaa vanhempainvastuun isä- tai äitipuolelle kirjallisesti. Sopimukselle ei tarvita viranomaisen hyväksyntää, mutta se on rekisteröitävä asianomaiseen ministeriöön. Äiti, isä ja äitipuoli rekisteröivät sopimuksen asianmukaisesti.

Vuotta myöhemmin isä, äitipuoli ja lapsi muuttavat sopimusvaltiosta A sopimusvaltioon B. Sopimusvaltion B lainsäädännön nojalla isä- tai äitipuoli ei voi saada vanhempainvastuuta lapsesta ilman tuomioistuimen päätöstä.

Koska osapuolten välinen sopimus, joka tehtiin sopimusvaltiossa A, ei edellyttänyt oikeus- tai hallintoviranomaisen myötävaikutusta (ks. edellä kohta 9.11), yleissopimuksen 16 artiklan 2 kappaletta sovelletaan siten, että vanhempainvastuun määräytyminen äitipuolelle määräytyy sen valtion lainsäädännön mukaisesti, jossa lapsella oli asuinpaikka sopimuksen tullessa voimaan (eli sopimuksen rekisteröintihetkellä). Sopimuksen rekisteröintihetkellä lapsella oli asuinpaikka sopimusvaltiossa A, joten kysymykseen sovelletaan sopimusvaltion A lainsäädäntöä.

Yleissopimuksen 16 artiklan 3 kappaleella varmistetaan, että äitipuolen vanhempainvastuu säilyy sopimusvaltiossa B.

c) Mitä lakia sovelletaan vanhempainvastuun käyttöön?
Yleissopimuksen 17 artikla

9.16 Aikaisemmissa säännöissä viitataan vanhempainvastuun **määräytymiseen** tai **päättymiseen**. Vanhempainvastuun **käyttö** määräytyy kuitenkin aina lapsen **nykyisen** asuinpaikan lainsäädännön mukaisesti.

Esimerkki 9 (H)

Sopimusvaltiossa A vanhempainvastuunkantaja tarvitsee muiden vanhempainvastuunkantajien suostumuksen, ennen kuin hän voi järjestää lapselle kirurgisen toimenpiteen, joka ei ole kiireellinen. Jos lapsella on nyt asuinpaikka sopimusvaltiossa A, tämä hyväksyntä on välttämätön, vaikka lapsella oli edellinen asuinpaikka sopimusvaltiossa B, jossa vanhempainvastuu lapsesta alun perin määräytyi ja jossa ei ole tällaista

²⁸⁵ Yleissopimuksen 16 artiklan 3 kappale.

²⁸⁶ Yleissopimuksen 16 artiklan 4 kappale.

vaatimusta.

d) Vanhempainvastuun muuttaminen tai lakkauttaminen tuomio- tai hallintoviranomaisen suojelutoimenpitein
Yleissopimuksen 18 artikla

- 9.17 Edellä olevissa kohdissa esitetään sovellettavat oikeudelliset säännöt silloin, kun tarkastellaan vanhempainvastuun määräytymistä tai päättymistä ilman oikeus- tai hallintoviranomaisen myötävaikutusta. Nämä säännöt eivät kuitenkaan estä oikeus- tai hallintoviranomaista ryhtymästä suojelutoimenpiteisiin, joilla muutetaan vanhempainvastuuta tai lakkautetaan se.
- 9.18 Sopimusvaltion oikeus- tai hallintoviranomaisen toimenpide, jolla vanhempainvastuu lakkautetaan tai sitä muutetaan, on toimenpide lapsen suojelemiseksi ja kuuluu yleissopimuksen aineellisen soveltamisalaan. Näin ollen toimenpide olisi toteutettava yleissopimuksen toimivaltaa ja sovellettavaa lakia koskevia sääntöjä noudattaen.

Esimerkki 9 (I)

Naimattomalla parilla ja heidän lapsellaan on asuinpaikka sopimusvaltiossa A. Kyseisen valtion lainsäädännön mukaan ainoastaan äidillä on välittömästi lain nojalla vanhempainvastuu lapsesta. Perhe muuttaa sopimusvaltioon B ja saa sieltä asuinpaikan. Sopimusvaltion B lainsäädännön nojalla myös naimaton isä saa välittömästi lain nojalla vanhempainvastuun lapsesta. Soveltamalla yleissopimuksen 16 artiklan 4 kappaletta varmistetaan, että sopimusvaltion B (lapsen uusi asuinpaikka) lainsäädäntöä sovelletaan vanhempainvastuun määräytymiseen välittömästi lain nojalla naimattomalle isälle (jolla ei aikaisemmin ollut vanhempainvastuuta).

Pari eroaa, ja vanhemmat ovat erimielisiä lasta koskevista päätöksistä. Jatkuva riitely ja jännite aiheuttavat lapselle ahdistusta ja pahoinvointia. Lapsi on viety hiljattain psykiatrin vastaanotolle akuutin stressin vuoksi.

Äiti pyytää sopimusvaltion B tuomioistuinta lakkauttamaan isän vanhempainvastuun. Sopimusvaltio B on toimivaltainen käsittelemään pyynnön, sillä se on lapsen asuinpaikkavaltio²⁸⁷. Se soveltaa tavallisesti oikeuspaikan lakia (lex fori) riitaan²⁸⁸. Lisäksi sopimusvaltio B voi yleissopimuksen 18 artiklan johdosta lakkauttaa isän vanhempainvastuun, vaikka kyseinen vanhempainvastuu määräytyi välittömästi lain nojalla 16 artiklan mukaisesti²⁸⁹.

C. Kolmansien osapuolten suojelu
Yleissopimuksen 19 artikla

- 9.19 Jos kolmas osapuoli tekee sellaisen toisen henkilön kanssa oikeustoimen, jolla olisi oikeus toimia lapsen laillisena edustajana sen valtion lain mukaisesti, jossa oikeustoimeen on ryhdytty, kolmatta osapuolta ei voida asettaa vastuuseen pelkästään sillä perusteella, että toisella henkilöllä ei ollut oikeutta toimia lapsen laillisena edustajana yleissopimuksen määräysten nojalla sovellettavan lain

²⁸⁷ Yleissopimuksen 5 artikla.

²⁸⁸ Yleissopimuksen 15 artiklan 1 kappale (paitsi jos viranomainen katsoo lapsen suojelun edellyttävän, että se soveltaa tai ottaa huomioon poikkeuksellisesti sellaisen toisen valtion lain, johon asialla on läheinen yhteys; ks. 15 artiklan 2 kappale – ks. myös edellä kohta 9.2).

²⁸⁹ Se, voiko tuomioistuin toimia näin ja missä olosuhteissa se toimii näin, riippuu oikeuspaikan laista (15 artiklan 1 kappale tai muu lainsäädäntö, jota sovelletaan poikkeuksellisesti 15 artiklan 2 kappaleen mukaisesti).

mukaisesti²⁹⁰.

- 9.20 Tätä suojelua ei kuitenkaan sovelleta kolmanteen osapuoleen, joka tiesi tai jonka olisi pitänyt tietää, että vanhempainvastuu määräytyy sovellettavan lainsäädännön mukaisesti. Suojelua sovelletaan lisäksi ainoastaan, jos oikeustoimi tehtiin saman valtion alueella olevien henkilöiden välillä.
- 9.21 Tämä sääntö lisättiin yleissopimukseen, sillä kun yleissopimukseen valittiin lähestymistapa, jossa lapsen asuinpaikan muuttuessa sellainen vanhempainvastuu säilyy, joka on määräytynyt välittömästi edellisen asuinpaikkavaltion lain nojalla, se aiheutti uudessa asuinpaikkavaltiossa toimiville kolmansille osapuolille riskin syyllistyä virheeseen, joka liittyy lapsen laillisen edustajan henkilöyteen tai valtuuksiin²⁹¹.

D. Yleiset määräykset sovellettavasta laista

a) **Sovelletaanko sovellettavaa lakia koskevia sääntöjä myös silloin, jos sovellettava laki ei ole sopimusvaltion laki?** **Yleissopimuksen 20 artikla**

- 9.22 Sovellettavaa lakia koskevia yleissopimuksen sääntöjä sovelletaan yleispätevästi, mikä tarkoittaa, että niitä sovelletaan kaikissa tilanteissa, myös silloin, kun niiden nojalla sovellettava laki on sellaisen valtion laki, joka ei ole yleissopimuksen osapuoli.

Esimerkki 9 (J)

Lapsi asuu isänsä ja äitipuolensa kanssa muussa kuin sopimusvaltiossa A. Kyseisen maan lainsäädännön mukaan äitipuoli sai isän ja äitipuolen avioliiton myötä automaattisesti vanhempainvastuun lapsesta.

Isälle tarjotaan uutta työpaikkaa sopimusvaltiossa B, ja perhe muuttaa sinne asumaan. Sopimusvaltion B lainsäädännön nojalla äitipuoli ei saisi automaattisesti vanhempainvastuuta lapsen isän kanssa solmitun avioliiton perusteella.

Soveltamalla yleissopimuksen 16 artiklan 3 kappaletta ja 20 artiklaa äitipuolen vanhempainvastuu, joka määräytyi muun kuin sopimusvaltion A lainsäädännön nojalla, säilyy sen jälkeen, kun lapsen asuinpaikka siirtyy sopimusvaltioon B.

b) **Tarkoitetaanko 'toisen valtion lailla' myös kyseisen valtion kansainvälisiä yksityisoikeudellisia sääntöjä?** **Yleissopimuksen 21 artikla**

- 9.23 Viittausperiaate jätetään 21 artiklalla nimenomaisesti soveltamisalan ulkopuolelle. Tämä tarkoittaa, että kun viitataan toisen valtion lakiin, viitataan ainoastaan kyseisen valtion kansalliseen lainsäädäntöön eikä sen kansainvälisiin yksityisoikeudellisiin sääntöihin.
- 9.24 Tähän sääntöön on kuitenkin yksi poikkeus silloin, jos 16 artiklan mukaan sovellettava laki on muun kuin sopimusvaltion laki. Tällöin jos kyseisen valtion kansainvälisten yksityisoikeudellisten sääntöjen perusteella sovelletaan sellaisen toisen muun kuin sopimusvaltion lakia, joka soveltaisi omia sääntöjään,

²⁹⁰ Ks. jäljempänä kohta **13.80**, jossa käsitellään määräystä tarkemmin.
²⁹¹ Selitysmuiston kohta 111.

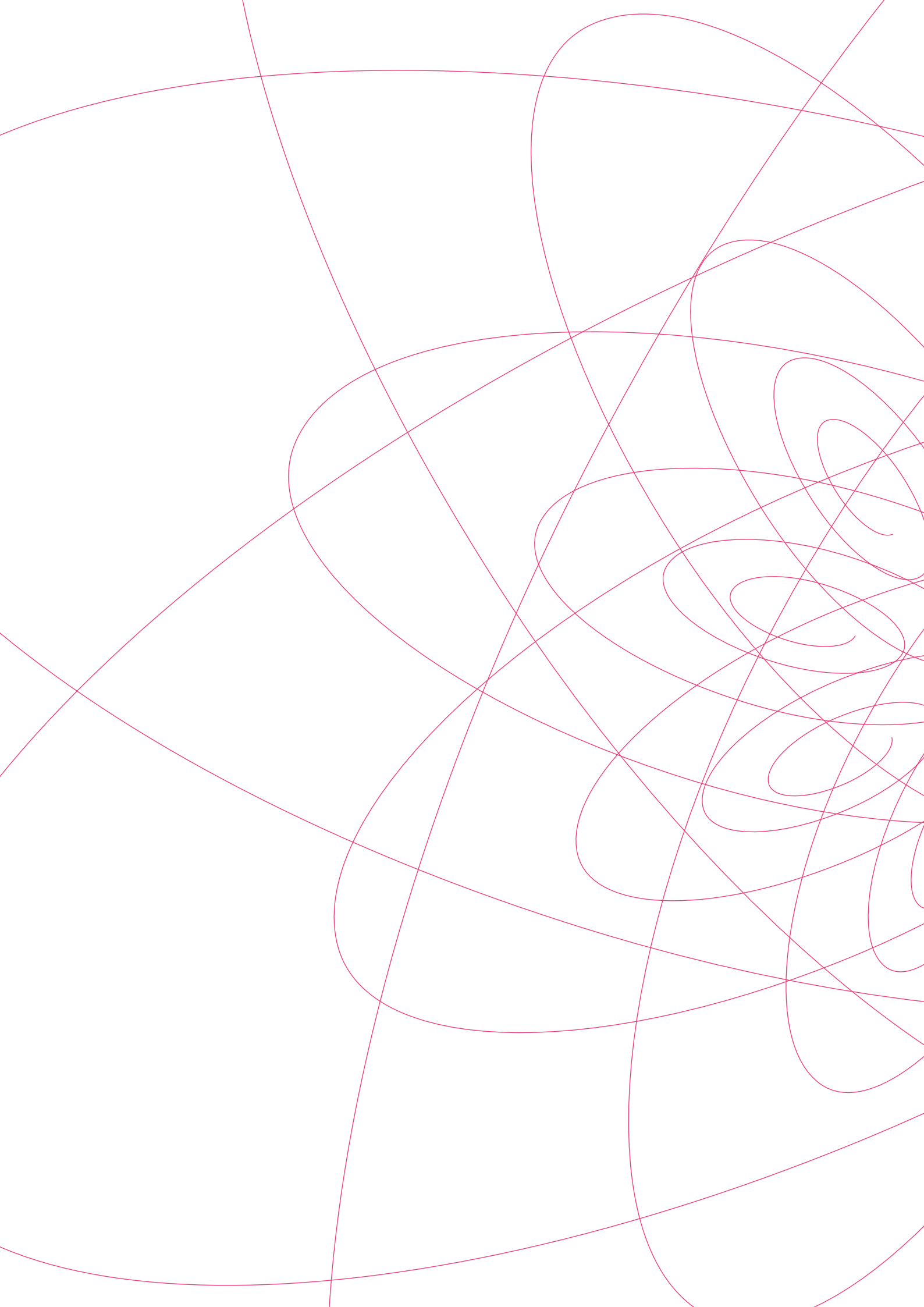
sovellettava laki on viimeksi mainitun valtion laki. Jos toinen muu kuin sopimusvaltio **ei** soveltaisi omaa lakiaan, sovelletaan 16 artiklan nojalla sovellettavaa lakia. Tämän tarkoituksena on välttää puuttumista kansainvälisiin yksityisoikeudellisiin sääntöihin, joita sovelletaan kahden muun kuin sopimusvaltion välillä.

c) *Onko olemassa tilanteita, joissa vuoden 1996 yleissopimuksen määräysten osoittamaa lakia ei tarvitse soveltaa?*
Yleissopimuksen 22 artikla

- 9.25 Yleissopimuksen 22 artiklassa määrätään oikeusjärjestyksen perusperiaatteita koskevasta poikkeuksesta. Tämä tarkoittaa, että jos edellä kuvattujen sääntöjen osoittaman lain soveltaminen olisi lapsen etu huomioon ottaen ilmeisesti vastoin sopimusvaltion oikeusjärjestyksen perusperiaatteita, kyseisen valtion viranomaiset voivat kieltäytyä soveltamasta sitä.
- 9.26 On pantava merkille, että sovellettavan lainsäädännön soveltamisesta voidaan kieltäytyä oikeusjärjestyksen perusperiaatteiden vuoksi ainoastaan ottaen huomioon lapsen edun.

10

*SUOJELUTOIMENPITEEN
TUNNUSTAMINEN JA
TÄYTÄNTÖÖNPANO*

A. Milloin yhden sopimusvaltion suojelutoimenpide tunnustetaan toisessa sopimusvaltiossa?

Yleissopimuksen 23 artikla

- 10.1 Yhden sopimusvaltion suojelutoimenpiteet tunnustetaan ilman eri vahvistusta kaikissa muissa sopimusvaltioissa²⁹². Tunnustaminen "ilman eri vahvistusta" tarkoittaa, ettei toimenpiteen tunnustaminen ja vaikutusten toteutuminen edellytä menettelyä pyynnön vastaanottaneessa sopimusvaltioissa²⁹³.
- 10.2 Toimenpiteen tunnustaminen voi kuitenkin edellyttää sen olemassaolon todistamista pyynnön vastaanottaneessa sopimusvaltiossa. Lastensuojelun byrokraattisten esteiden välttämiseksi yleissopimuksessa ei vahvisteta tältä osin muodollisia vaatimuksia. Toimenpiteen kuvaava kirjallinen asiakirja²⁹⁴ on yleensä riittävä. Tietyissä olosuhteissa ja etenkin kiireellisissä tapauksissa toimenpiteeseen ryhtyneen sopimusvaltion viranomaiset voivat kuitenkin ilmoittaa toimenpiteestä puhelimitse pyynnön vastaanottaneelle sopimusvaltiolle²⁹⁵. Tällöin voi olla hyödyllistä toimittaa toimenpiteen osoittava kirjallinen asiakirja mahdollisimman nopeasti²⁹⁶.
- 10.3 Suojelutoimenpiteen tunnustaminen ilman eri vahvistusta riittää sen vaikutusten toteutumiseksi silloin, kun toimenpidettä noudatetaan vapaaehtoisesti tai sitä ei vastusteta²⁹⁷.

Esimerkki 10 (A)

Perheellä on asuinpaikka sopimusvaltiossa A. Vanhempien erottua sopimusvaltion A tuomioistuin myöntää isän suostumuksella lapsen yksinhuoltajuuden äidille. Vuotta myöhemmin äiti muuttaa lapsen kanssa luvallisesti sopimusvaltioon B. Äidin yksinhuoltajuus tunnustetaan ilman eri vahvistusta tai lisätoimia sopimusvaltiossa B. Äidin ei tarvitse pyytää sopimusvaltion B oikeus- tai hallintoviranomaisia tunnustamaan huoltajuuspäätöstä.

Esimerkki 10 (B)

Lapsella on asuinpaikka sopimusvaltiossa A. Kyseisen valtion viranomaiset nimittävät laillisen edustajan hoitamaan lapsen omaisuutta. Tähän omaisuuteen sisältyy kiinteistö sopimusvaltiossa B. Nimitys tunnustetaan ilman eri vahvistusta, joten laillisen edustajan ei tarvitse pyytää nimityksensä tunnustamista sopimusvaltiossa B voidakseen tehdä oikeustoimia lapsen puolesta kyseisessä valtiossa²⁹⁸.

Esimerkki 10 (C)

Teini-ikäinen nuori löydetään nukkumassa kadulta sopimusvaltiossa A. Kyseisen valtion tuomioistuin määrää, että nuori on sijoitettava väliaikaisesti valtion huostaan, kunnes hänen tilanteensa saadaan selvitettyä²⁹⁹. Nuori onnistuu kuitenkin karkaamaan väliaikaisesta hoitopaikasta, ja hänen tiedetään pyrkivän sopimusvaltioon B. Sopimusvaltion A viranomaiset ilmoittavat sopimusvaltion B viranomaisille

²⁹² Tunnustamisesta voidaan kuitenkin kieltäytyä tiukoin ja rajoitetuin perustein, jotka kuvataan jäljempänä **jaksossa B**.

²⁹³ Tässä luvussa käsitteellä 'pyynnön vastaanottanut sopimusvaltio' tarkoitetaan sopimusvaltiota, jota pyydetään tunnustamaan ja/tai panemaan täytäntöön toisen sopimusvaltion suojelutoimenpide.

²⁹⁴ Asiakirjan laatii sopimusvaltion viranomainen, joka teki päätöksen.

²⁹⁵ Ks. selitysmuiston kohta 120.

²⁹⁶ Sama kuin edellä.

²⁹⁷ Jos toimenpidettä ei noudateta vapaaehtoisesti tai sitä vastustetaan, ks. jäljempänä täytäntöönpanoa käsittelevä **jakso D**.

²⁹⁸ Jos sopimusvaltio A antaa yleissopimuksen 40 artiklan mukaisia todistuksia, laillisen edustajan voi tässä tapauksessa olla hyödyllistä hankkia tällainen todistus – ks. myös jäljempänä **luku 11**.

²⁹⁹ Päätös perustuu yleissopimuksen 11 artiklaan.

puhelimitse nuoren kiireellisestä ja vaarallisesta tilanteesta sekä toteutetusta toimenpiteestä³⁰⁰. Sopimusvaltion A viranomaiset vahvistavat toimittavansa tuomioistuimen päätöksen mahdollisimman nopeasti. Päätös toimitetaan sen jälkeen faksina.

Toimenpide tunnustetaan ilman eri vahvistusta sopimusvaltiossa B, eikä lisätoimia vaadita. Sopimusvaltioiden tiiviin yhteistyön ansiosta sopimusvaltion B viranomaiset odottavat nuoren saapumista ja voivat ottaa hänet välittömästi väliaikaiseen huostaan sopimusvaltion A suojelutoimenpiteen mukaisesti.³⁰¹

B. Milloin yhden sopimusvaltion toimenpiteen tunnustamisesta voidaan kieltäytyä toisessa sopimusvaltiossa?

10.4 Yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleessa esitetään tyhjentävä luettelo perusteista, joiden nojalla tunnustamisesta voidaan kieltäytyä. On huomattava, että vaikka 23 artiklan 2 kappaleen mukaan tunnustamisesta on mahdollista kieltäytyä näillä perusteilla, se ei ole pakollista³⁰². Tunnustamisesta **voidaan** näin ollen kieltäytyä seuraavissa olosuhteissa:

a) Toimenpiteen on suorittanut sellainen sopimusvaltion viranomainen, jonka toimivalta ei ole perustunut johonkin vuoden 1996 yleissopimuksen 5–14 artiklan mukaisista perusteista³⁰³

10.5 Tämä tarkoittaa, ettei pyynnön vastaanottaneen sopimusvaltion viranomaisilla ole velvollisuutta tunnustaa toimenpiteitä, jotka perustuvat toimenpiteen suorittaneen sopimusvaltion muihin kuin yleissopimuksen mukaisiin toimivaltasääntöihin, **jos** nämä säännöt eivät vastaa yleissopimuksen II luvussa esitettyjä toimivaltasääntöjä.

³⁰⁰ Jos sopimusvaltio A katsoo lapsen olevan "vakavasti vaarassa", kyseisen valtion toimivaltaisilla viranomaisilla, joille on tässä tapauksessa ilmoitettu, että lapsi on siirtynyt (tai siirtymässä) asumaan ja/tai matkalla sopimusvaltioon B, on yleissopimuksen 36 artiklan mukaan **velvollisuus** ilmoittaa sopimusvaltion B viranomaisille vaarasta ja toimenpiteistä, joihin ne ovat ryhtyneet. Ks. myös jäljempänä **luku 11**.

³⁰¹ Sopimusvaltio B voi sen jälkeen tarvittaessa ryhtyä muihin välttämättömiin toimenpiteisiin nuoren suojelemiseksi yleissopimuksen 11 artiklan nojalla, jos se pitää tapausta kiireellisenä. Sopimusvaltioiden A ja B sekä nuoren asuinpaikkavaltion (jos se voidaan selvittää) voi olla hyödyllistä jatkaa tiivistä yhteistyötä, jotta voidaan määrittää, mikä valtio on yleisesti toimivaltainen ryhtymään toimenpiteisiin nuoren suojelemiseksi pitkällä aikavälillä. Ks. myös jäljempänä **luku 11**.

³⁰² Ks. selitysmuiston kohta 121. Tämä tarkoittaa, että vaikka olemassa olisi 23 artiklan 2 kappaleen mukainen tunnustamisesta kieltäytymisen peruste, sopimusvaltio voi silti päättää tunnustaa suojelutoimenpiteen.

³⁰³ Yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen a kohta: tämän kohdan nojalla pyynnön vastaanottaneella viranomaisella on valtuudet todentaa tunnustamista varten sen viranomaisen toimivalta, joka ryhtyi toimenpiteeseen. Sitä sitoo kuitenkin tämän todentamisen yhteydessä se tosiseikkojen arviointi, johon toimenpiteen suorittanut viranomainen on perustanut toimivaltansa (ks. 25 artikla ja jäljempänä kohta **10.14**).

b) Toimenpide on tehty oikeudenkäynnissä tai hallinnollisessa menettelyssä ilman, että lapselle on varattu tilaisuutta tulla kuulluksi ja tämä loukkaa pyynnön vastaanottaneen valtion menettelyllisiä perusperiaatteita, eikä asia ole ollut kiireellinen³⁰⁴

10.6 Yleissopimuksella ei pyritä muuttamaan kansallisia menettelysääntöjä, jotka liittyvät lasten kuulemiseen. Tällä määräyksellä annetaan pyynnön vastaanottaneelle valtiolle mahdollisuus varmistaa, ettei sen asiaa koskevia perusperiaatteita heikennetä, kun se tunnustaa toisen sopimusvaltion päätöksen. Määräykseen on vaikuttanut lapsen oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen 12 artikla, jossa vahvistetaan lapsen oikeus tulla kuulluksi häntä koskevissa toimissa. On kuitenkin tärkeää korostaa, että tunnustamisesta voidaan kieltäytyä tämän perusteella ainoastaan silloin, kun lapsen kuulematta jättäminen on pyynnön vastaanottaneen sopimusvaltion **perusperiaatteiden** vastaista.

10.7 Tätä kieltäytymisen perustetta ei sovelleta kiireellisissä tapauksissa, sillä on katsottu, että oikeudenmukaisen menettelyn vaatimuksia olisi näissä tilanteissa tulkittava tavallista joustavammin³⁰⁵.

c) Toimenpiteeseen on ryhdytty ilman, että henkilölle, joka väittää, että toimenpide loukkaa hänen vanhempainvastuuseen liittyviä oikeuksiaan, on varattu tilaisuutta tulla kuulluksi, eikä asia ole ollut kiireellinen³⁰⁶

10.8 Tässä kieltäytymisperusteessa kunnioitetaan sellaisen henkilön oikeutta oikeudenmukaiseen ja asianmukaiseen menettelyyn, jonka vanhempainvastuuseen liittyviä oikeuksia toimenpide loukkaa.

d) Tunnustaminen olisi lapsen etu huomioon ottaen ilmeisesti vastoin pyynnön vastaanottaneen sopimusvaltion oikeusjärjestyksen perusperiaatteita³⁰⁷

10.9 Tunnustamisesta kieltäytyminen oikeusjärjestyksen perusperiaatteiden perusteella on vakiomääräys kansainvälisessä yksityisoikeudessa. Kyseisen poikkeuksen käyttö on kuitenkin harvinaista kansainvälisessä yksityisoikeudessa ja kansainvälistä perheoikeutta koskevissa Haagin yleissopimuksissa.

10.10 Tämän yleissopimuksen sekä muiden kansainvälistä perheoikeutta koskevien Haagin yleissopimusten nojalla tätä tunnustamiseen liittyvää poikkeusta voidaan käyttää ainoastaan silloin, kun tunnustaminen olisi **"ilmeisesti vastoin"** oikeusjärjestyksen perusperiaatteita. Lisäksi on otettava huomioon lapsen etu, kun harkitaan tähän perusteeseen vetoamista³⁰⁸.

³⁰⁴ Yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen b kohta.

³⁰⁵ Selitysmuistion kohta 123. Ks. myös vuoden 2011 erityiskomission (osa I) päätelmien ja suositusten kohta 50 (saatavilla verkkosivustolla < www.hcch.net >, polku ilmoitettu edellä alaviitteessä 16).

³⁰⁶ Yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen c kohta: jos esimerkiksi toimivaltainen viranomais on yleissopimuksen 18 artiklan perusteella lakkauttanut henkilön vanhempainvastuun häntä kuulematta, kyseinen henkilö voi vedota tähän vanhempainvastuuseen liittyvien oikeuksien loukkaukseen vastustaakseen toimenpiteen tunnustamista toisessa sopimusvaltiossa.

³⁰⁷ Yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen d kohta.

³⁰⁸ Samoin määrätään kansainvälistä lapseksiottamista koskevassa vuoden 1993 Haagin yleissopimuksessa.

e) Toimenpide on ristiriidassa sellaisen toimenpiteen kanssa, johon on myöhemmin ryhdytty sellaisessa yleissopimuksen ulkopuolisessa valtiossa, jossa lapsella on asuinpaikka, ja tämä myöhempi toimenpide on tunnustettavissa pyynnön vastaanottaneessa sopimusvaltiossa³⁰⁹

10.11 Tämä kieltäytymisperuste asettaa etusijalle **muun kuin sopimusvaltion** viranomaisten myöhemmän toimenpiteen, jos tämä toimenpide on toteutettu yleissopimuksen ensisijaisen toimivaltaperiaatteen mukaisesti (eli lapsella on **asuinpaikka** kyseisessä muussa kuin sopimusvaltiossa).

10.12 Yleissopimuksen ulkopuolisen, lapsen asuinpaikkavaltion toimenpide on toteutettava ajallisesti myöhemmin kuin sen sopimusvaltion päätös, jonka tunnustamisesta kieltäydytään. Sen on myös oltava tunnustettavissa pyynnön vastaanottaneessa sopimusvaltiossa.

f) Yleissopimuksen 33 artiklan määräysten mukaista menettelyä ei ole noudatettu³¹⁰

10.13 Yleissopimuksen 33 artiklan määräysten mukaisella menettelyllä tarkoitetaan lasten rajatylittävää sijoittamista. Tämä menettely edellyttää kaikkien asianomaisten sopimusvaltioiden viranomaisten välistä yhteistyötä, ja sitä käsitellään tarkemmin jäljempänä kohdissa **11.13–11.17**³¹¹.

10.14 Kieltäytymisperustetta määritettäessä se tosiseikkojen arviointi, johon toimenpiteen suorittaneen sopimusvaltion viranomainen on perustanut toimivaltansa, sitoo pyynnön vastaanottaneen valtion viranomaisia³¹². Jos toimivalta perustui esimerkiksi asuinpaikkaan, pyynnön vastaanottanut sopimusvaltio ei voi tutkia uudelleen tosiseikkoja, joihin suojelutoimenpiteeseen ryhtynyt viranomainen perusti asuinpaikan arvioinnin. Vastaavasti jos toimivalta perustui lapsen etua koskevaan alustavaan arviointiin³¹³, tämä arviointi sitoo pyynnön vastaanottaneen sopimusvaltion viranomaisia. Näin ollen oikeus- tai hallintoviranomaisten, jotka ryhtyvät yleissopimuksen nojalla suojelutoimenpiteeseen, kannattaa aina kun mahdollista esittää selvästi se tosiseikkojen arviointi, johon niiden toimivalta perustuu.

10.15 Päätöksen sisältämää asiaratkaisua ei myöskään saa tutkia uudelleen, paitsi siltä osin, mikä on tarpeen kieltäytymisperusteen määrittämiseksi³¹⁴.

Esimerkki 10 (D)

Sopimusvaltion A kansallisissa, muissa kuin yleissopimuksen toimivaltasäännöissä määrätään, että jos lapsella ei ole asuinpaikkaa jossakin sopimusvaltiossa mutta hän on sopimusvaltion A kansalainen, sopimusvaltion A viranomaiset ovat toimivaltaisia ryhtymään toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi³¹⁵. Sopimusvaltion A viranomaiset tekevät näin ollen päätöksen, joka koskee lasta, joka on sopimusvaltion A kansalainen mutta jolla on asuinpaikka muussa kuin sopimusvaltiossa B. Vaikka sopimusvaltio A on oikeutettu ryhtymään tähän

³⁰⁹ Yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen e kohta.

³¹⁰ Yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen f kohta.

³¹¹ Ks. jäljempänä kohdat **11.1** ja **13.31–13.42**.

³¹² Yleissopimuksen 25 artikla.

³¹³ Ks. esim. yleissopimuksen 8 artiklan 4 kappale, 9 artiklan 1 kappale ja 10 artiklan 1 kappaleen b kohta. Ks. myös selitysmuistion kohta 131.

³¹⁴ Yleissopimuksen 27 artikla.

³¹⁵ Sopimusvaltion A viranomaiset eivät tietenkään voi käyttää toimivaltansa tällä perusteella sellaisen lapsen osalta, jolla on asuinpaikka toisessa **sopimusvaltiossa** – ks. edellä kohdat **3.11–3.13**.

suojelutoimenpiteeseen³¹⁶, sopimusvaltion C (tai minkä tahansa muun sopimusvaltion) viranomaiset voivat kieltäytyä tunnustamasta sitä, sillä se perustui yleissopimuksen ulkopuoliseen toimivallan perusteeseen³¹⁷.

Esimerkki 10 (E)

Yksitoistavuotiaalla lapsella on asuinpaikka sopimusvaltiossa A. Kyseisen valtion viranomaiset tekevät päätöksen, jolla rajoitetaan lapsen ja hänen isänsä, joka asuu sopimusvaltiossa B, välistä yhteydenpitoa. Sopimusvaltion A viranomaiset eivät kuule lasta ryhtyessään tähän toimenpiteeseen. Sen sijaan sosiaalityöntekijä keskustelee **ainoastaan** vanhempien kanssa, mutta ei tarkkaile lasta tai keskustele tämän kanssa. Sopimusvaltion B perustuslaissa säädetään lasten oikeuksista ja todetaan, että lapsia on kuultava heitä koskevissa päätöksissä edellyttäen, että he ovat saavuttaneet riittävän iän ja kypsyyden. Sopimusvaltion B viranomaiset katsovat, että lapsi on saavuttanut riittävän iän ja kypsyyden, jolloin maan perustuslakiin perustuvien sääntöjen mukaan lasta olisi pitänyt kuulla päätöksessä. Näin ollen viranomaiset voivat kieltäytyä tunnustamasta sopimusvaltion A toimenpidettä sillä perusteella, ettei lapselle ollut varattu tilaisuutta tulla kuulluksi ja tämä loukkaa sopimusvaltion B menettelyllisiä perusperiaatteita³¹⁸.

Esimerkki 10 (F)

Sopimusvaltion A viranomaiset tekevät päätöksen lakkauttaa äidin vanhempainvastuun tämän kahdesta lapsesta. Äiti oli sopimusvaltiossa B päätöksen tekohetkellä, eikä hänelle annettu tilaisuutta tulla kuulluksi ennen päätöksen tekemistä. Kaikki muut sopimusvaltiot voivat kieltäytyä tunnustamasta tätä päätöstä³¹⁹.

Esimerkki 10 (G)

Lapsella ja hänen äidillään on asuinpaikka sopimusvaltiossa B. Isällä on asuinpaikka sopimusvaltiossa A. Vanhemmat päättävät erota sopimusvaltiossa A ja suostuvat siihen, että sopimusvaltion A tuomioistuin käsittelee kaikki lapsen huoltajuuteen liittyvät asiat³²⁰. Avioeromenettelyn aikana sopimusvaltion A tuomioistuin päättää lakkauttaa isän vanhempainvastuun ja lopettaa kaiken yhteydenpidon isän ja lapsen välillä yksinomaan sillä perusteella, että isä on vastuussa avioliiton päättymisestä. Toimenpidettä ei tarvitse tunnustaa sopimusvaltiossa B, sillä olisi lapsen etu huomioon ottaen ilmeisesti vastoin sopimusvaltion B oikeusjärjestyksen perusperiaatteita tunnustaa toimenpide, joka ei perustu lapsen etua koskevaan arviointiin³²¹.

Esimerkki 10 (H)

Perheellä on asuinpaikka sopimusvaltiossa A. Avioliiton päättymisen jälkeen äiti ja lapsi palaavat isän suostumuksella muuhun kuin sopimusvaltioon B, jonka kansalaisia he ovat. Vanhemmat sopivat, että sopimusvaltion A viranomaiset, jotka käsittelevät heidän avioeronsa, päättävät myös lapsen huoltajuudesta³²². Sopimusvaltion A tuomioistuin määrää vanhemmille lapsen yhteishuoltajuuden ja päättää, että lapsi asuu suunnilleen puolet ajastaan vuoroin kummankin vanhemman luona.

³¹⁶ Ks. edellä kohdat **3.11–3.13**.

³¹⁷ Yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen a kohta.

³¹⁸ Yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen b kohta (eikä asia ollut kiireellinen).

³¹⁹ Yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen c kohta (edellyttäen, ettei toimenpiteeseen ryhdytty kiireellisessä tilanteessa).

³²⁰ Yleissopimuksen 10 artikla – ks. myös edellä **luku 4**.

³²¹ Yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen d kohta: jos sopimusvaltion B viranomaiset näissä olosuhteissa kieltäytyisivät tunnustamisesta, isä voisi pyytää sopimusvaltiota B ryhtymään toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi (mukaan lukien huoltajuus ja tapaaminen/yhteydenpito), sillä lapsella on asuinpaikka sopimusvaltiossa B (5 artikla).

³²² Yleissopimuksen 10 artikla – ks. myös edellä **luku 4**.

Kaksi vuotta myöhemmin tämä järjestely epäonnistuu, minkä jälkeen muun kuin sopimusvaltion B viranomaiset päättävät myöntää äidille yksinhuoltajuuden ja isälle ainoastaan rajoitetut yhteydenpito-oikeudet. Äiti ja lapsi muuttavat sen jälkeen sopimusvaltioon C. Isä vaatii (yleissopimuksen 24 artiklan nojalla³²³) sopimusvaltiota C tunnustamaan sopimusvaltion A päätöksen. Sopimusvaltion C lainsäädännön mukaan se tunnustaa muiden kuin sopimusvaltioiden päätökset edellyttäen, että tietyt vaatimukset täyttyvät. Muun kuin sopimusvaltion B päätös täyttää nämä vaatimukset. Näin ollen sopimusvaltio C voi kieltäytyä tunnustamasta sopimusvaltion A viranomaisten päätöstä sillä perusteella, että se on ristiriidassa muun kuin sopimusvaltion B myöhemmän päätöksen kanssa³²⁴.

C. Miten asianosainen voi varmistaa, että päätös tunnustetaan toisessa sopimusvaltiossa? (Ennakkotunnustaminen³²⁵) Yleissopimuksen 24 artikla

- 10.16 Jos on epäselvää, tunnustetaanko yhden sopimusvaltion toimenpide ilman eri vahvistusta toisessa sopimusvaltiossa, asia voidaan ratkaista käyttämällä yleissopimuksen 24 artiklassa vahvistettua mekanismia.
- 10.17 Koska muut sopimusvaltiot tunnustavat toimenpiteet ilman eri vahvistusta, ainoastaan silloin, kun toimenpiteeseen vedotaan, voidaan tehdä päätös tunnustamatta jättämisen perustetta koskevasta riidasta. Sen määrittämistä, voidaanko päätös tunnustaa, on odotettava tähän saakka, mikä voi olla epäkäytännöllistä ja hankalaa. Lisäksi tunnustamista koskevien epäilyjen kumoaminen voi olla useiden henkilöiden oikeutetun edun mukaista. Sen vuoksi asianosainen voi pyytää sopimusvaltion toimivaltaista viranomaista päättämään toisen sopimusvaltion toimenpiteiden tunnustamisesta.
- 10.18 Yleissopimuksen 24 artiklaan voi turvautua esimerkiksi vanhempi, jonka lapsi on muuttamassa toiseen sopimusvaltioon tai jonka lapsi matkustaa lyhyeksi ajaksi toisen vanhemman kanssa toiseen sopimusvaltioon³²⁶.
- 10.19 Menettelyn ansiosta voidaan tehdä päätös **suojelutoimenpiteiden** tunnustamisesta tai tunnustamatta jättämisestä. Tässä tilanteessa ei voida hankkia ilmoitusta, joka koskee vanhempainvastuun määräytymistä tai päättymistä ilman oikeus- tai hallintoviranomaisen myötävaikutusta (esim. 16 artiklan 3 tai 4 kappaleen mukaisesti sen jälkeen, kun lapsen asuinpaikka on muuttunut)³²⁷.
- 10.20 Menettely tällaisen päätöksen saamiseksi vahvistetaan pyynnön vastaanottaneen sopimusvaltion lainsäädännössä.³²⁸
- 10.21 Yleissopimuksen 24 artiklan tehokas täytäntöönpano vaatii yleensä sen, että sopimusvaltio nimeää ja yksilöi selvästi yhden tai useamman toimivaltaisen viranomaisen, joka käsittelee suojelutoimenpiteiden ennakkotunnustamista koskevat pyynnöt³²⁹.

³²³ Ks. jäljempänä kohdat **10.16–10.21**.

³²⁴ Yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen e kohta.

³²⁵ Ks. jäljempänä kohdat **13.19–13.22**, joissa käsitellään ennakkotunnustamisen käyttöä kansainvälisissä tapaamis-/yhteydenpitoasioissa.

³²⁶ Sama kuin edellä.

³²⁷ Ks. edellä **luvun 9 jakso B** sekä selitysmuistion kohta 129, jossa todetaan, että 24 artiklan toiminta edellyttää päätöksen olemassaoloa.

³²⁸ Sama kuin edellä, kohta 130.

³²⁹ Vuoden 2011 erityiskomissiossa (osa I) keskusteltiin erityisen säännön sisällyttämistä täytäntöönpanolainsäädäntöön tätä tarkoitusta varten. Ks. tältä osin jäljempänä liitteessä esitetty

Esimerkki 10 (I)

Kolmella lapsella on asuinpaikka sopimusvaltiossa A. Heidän äitinsä haluaa muuttaa lasten kanssa sopimusvaltioon B. Isä ei vastusta muuttoa edellyttäen, että hänen yhteydenpitonsa lasten kanssa jatkuu. Isä saa sopimusvaltion A tuomioistuimelta päätöksen, jonka mukaan lapset viettävät merkittävän osan lomistaan hänen kanssaan. Isä pelkää, ettei äiti noudata järjestelyä muuton jälkeen, ja haluaa varmistaa, että sopimusvaltion B viranomaiset tunnustavat tuomioistuimen päätöksen. Isä voi 24 artiklan nojalla pyytää sopimusvaltiota B päättämään päätöksen tunnustamisesta ennen kuin äiti muuttaa lasten kanssa sopimusvaltioon B. Jos päätös päätetään tunnustaa, kaikki asianosaiset tietävät, että tunnustettu päätös voidaan julistaa täytäntöönpanokelpoiseksi tai rekisteröidä täytäntöönpanoa varten³³⁰ ja panna täytäntöön sopimusvaltion B lainsäädännön mukaisesti, jos äiti ei noudata sitä vapaaehtoisesti³³¹. Jos päätös päätetään olla tunnustamatta³³², isä on tietoinen tästä ennen muuttoa ja voi ryhtyä toimiin sopimusvaltion A tuomioistuimen tekemän alkuperäisen päätöksen puutteiden korjaamiseksi, jotta se voidaan tunnustaa sopimusvaltiossa B³³³.

D. Milloin yhden sopimusvaltion suojelutoimenpide pannaan täytäntöön toisessa sopimusvaltiossa?

Yleissopimuksen 26 ja 28 artikla

- 10.22** Jos yhden sopimusvaltion suojelutoimenpidettä ei noudateta toisessa sopimusvaltiossa, voi olla tarpeen aloittaa täytäntöönpanomenettely viimeksi mainitussa sopimusvaltiossa³³⁴.
- 10.23** Yleissopimuksen menettelyssä asianosaisen on näissä olosuhteissa pyydettävä, että suojelutoimenpide julistetaan täytäntöönpanokelpoiseksi tai rekisteröidään täytäntöönpanoa varten pyynnön vastaanottaneessa sopimusvaltiossa sen lain mukaista menettelyä noudattaen³³⁵.
- 10.24** Toimenpiteen täytäntöönpanokelpoiseksi julistamiseen tai rekisteröintiin on sovellettava yksinkertaista ja nopeaa menettelyä³³⁶. Pynnön vastaanottanut sopimusvaltio voi kieltäytyä julistamisesta tai rekisteröinnistä ainoastaan edellä lueteltujen, toimenpiteen tunnustamatta jättämistä koskevien perusteiden nojalla³³⁷.
- 10.25** Julistamisen tai rekisteröinnin jälkeen toimenpiteet pannaan täytäntöön pyynnön vastaanottaneessa sopimusvaltiossa samalla tavoin kuin kyseisen valtion omien viranomaisten toimenpiteet³³⁸.
- 10.26** Täytäntöönpano tapahtuu pyynnön vastaanottaneen sopimusvaltion lain mukaisesti ja sen sallimissa rajoissa ottaen huomioon lapsen etu³³⁹. Ilmaisussa täytäntöönpanevan sopimusvaltion "lain [...] sallimissa rajoissa" otetaan

IV luvun mukainen täytäntöönpanon tarkistuslista.

³³⁰ Yleissopimuksen 26 artikla.

³³¹ Yleissopimuksen 28 artikla, ks. myös jäljempänä **jakso D**.

³³² Yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappale.

³³³ Tässä asiassa asianomaisten sopimusvaltioiden keskusviranomaisten tai päätöksentekuelinten välisestä yhteistyöstä (esim. oikeusviranomaisten välinen suora viestintä) voi olla hyötyä mahdollisten puutteiden korjaamiseksi, jotta varmistetaan päätöksen tunnustaminen pyynnön vastaanottaneessa sopimusvaltiossa – ks. myös jäljempänä **luku 11**.

³³⁴ Yleissopimuksen 26 artikla.

³³⁵ Yleissopimuksen 26 artiklan 1 kappale.

³³⁶ Yleissopimuksen 26 artiklan 2 kappale.

³³⁷ Yleissopimuksen 26 artiklan 3 kappale.

³³⁸ Yleissopimuksen 28 artikla.

³³⁹ Sama.

huomioon, että eri sopimusvaltiot soveltavat erilaista kansallista lainsäädäntöä täytäntöönpanoon. Täytäntöönpano voi tapahtua vain valtion kansallisen lainsäädännön sallimissa rajoissa³⁴⁰.

10.27 Yleissopimuksen 28 artiklan ilmaisu ”lapsen etu” ei pitäisi tulkita kehotuksena tutkia uudelleen toimenpiteen asiaratkaisu.

10.28 Samoin kuin suojelutoimenpiteiden tunnustamisen yhteydessä (ks. edellä kohta **10.15**) toimenpiteen sisältämää asiaratkaisua ei saa tutkia uudelleen, paitsi siltä osin, mikä on tarpeellista sen määrittämiseksi, voidaanko toimenpide julistaa täytäntöönpanokelpoiseksi tai rekisteröidä täytäntöönpanoa varten³⁴¹.

Esimerkki 10 (J)

Lapsella on asuinpaikka sopimusvaltiossa A. Vanhempien erottua isä pyytää tuomioistuimelta lupaa muuttaa lapsen kanssa sopimusvaltioon B. Tuomioistuin antaa luvan muuttaa mutta asettaa kattavat yhteydenpitoa koskevat järjestelyt äitiä varten³⁴². Kun äiti matkustaa sopimusvaltioon B pitääkseen yhteyttä lapseen sopimusvaltion A päätöksen mukaisesti, isä ei anna lapsen tavata äitiään.

Äiti voi yleissopimuksen 26 artiklan nojalla pyytää, että sopimusvaltion A yhteydenpitopäätös julistetaan täytäntöönpanokelpoiseksi tai rekisteröidään täytäntöönpanoa varten sopimusvaltiossa B³⁴³. Kun päätös on julistettu täytäntöönpanokelpoiseksi tai rekisteröity täytäntöönpanoa varten sopimusvaltiossa B, se pannaan täytäntöön sopimusvaltiossa B kansallisen lain mukaisesti ja sen sallimissa rajoissa ottaen huomioon lapsen etu³⁴⁴.

Esimerkki 10 (K)

Äidillä ja lapsella on asuinpaikka sopimusvaltiossa A. Isällä on asuinpaikka sopimusvaltiossa B. Vanhempien avioeron jälkeen sopimusvaltion A tuomioistuin myöntää äidille lapsen huoltajuuden ja isälle oikeuden säännölliseen yhteydenpitoon lapsen kanssa. Yhteydenpidon isän kanssa on määrä tapahtua sopimusvaltiossa B. Tämä päätös tunnustetaan ilman eri vahvistusta sopimusvaltiossa B. Ensimmäisen yhteydenpitojakson jälkeen isä kuitenkin jättää palauttamatta lapsen sopimusvaltiosta B ja rikkoo siten sopimusvaltion A päätöstä. Äiti voi pyytää, että sopimusvaltion A päätös julistetaan täytäntöönpanokelpoiseksi tai rekisteröidään täytäntöönpanoa varten sopimusvaltiossa B³⁴⁵. Kun päätös on julistettu

³⁴⁰ Esim. selitysmuistion kohdassa 134 annetaan esimerkki kypsästä lapsesta, joka kieltäytyy ehdottomasti muuttamasta sen vanhemman luo, joka on suojelutoimenpiteessä nimetty lapsen huoltajaksi. Jos pyynnön vastaanottaneen sopimusvaltion lainsäädäntö mahdollistaa tässä tapauksessa sen, ettei oikeus- tai hallintoviranomaisen päätöstä panna täytäntöön, tätä sääntöä voidaan selitysmuistion mukaan soveltaa yhtä lailla toisen sopimusvaltion oikeus- tai hallintoviranomaisen päätökseen.

³⁴¹ Yleissopimuksen 27 artikla.

³⁴² Jos äiti oli huolissaan päätöksen tunnustamisesta ennen isän ja lapsen muuttoa sopimusvaltioon B, hän olisi voinut pyytää päätöksen tunnustamista ennakkoon. Ks. edellä kohdat **10.16–10.21**.

³⁴³ Yleissopimuksen 26 artikla.

³⁴⁴ Yleissopimuksen 28 artikla. Jos isä olisi tässä tapauksessa pyytänyt sopimusvaltion B viranomaisia tutkimaan uudelleen yhteydenpitopäätöksen, sopimusvaltion B viranomaiset olisivat olleet toimivaltaisia päättämään asiasta (5 artiklan nojalla, koska kyseessä on sopimusvaltio, jossa lapsella on uusi asuinpaikka). Tällöin sopimusvaltion B viranomaisten olisi tutkittava päätös aikaa käyttäen – ks. jäljempänä kohdat **13.23–13.27**.

³⁴⁵ Tämä esimerkki on erityisen olennainen, jos tapauksessa ei sovelleta vuoden 1980 Haagin lapsikaappausopimusta (esim. koska yksi valtioista ei ole vuoden 1980 yleissopimuksen sopimusvaltio), sillä se osoittaa, miten kaappaustilanne voidaan ratkaista vuoden 1996 yleissopimuksen avulla. Jos molemmat valtiot kuitenkin ovat vuoden 1980 yleissopimuksen (sekä vuoden 1996 yleissopimuksen) sopimusvaltioita tässä skenaariossa, äidin (ja hänen oikeudellisten neuvonantajiansa) olisi päätettävä, paneeko äiti vireille menettelyn lapsen palauttamiseksi vuoden 1980 yleissopimuksen nojalla sopimusvaltiossa B vai sopimusvaltion A päätöksen täytäntöönpanemiseksi vuoden 1996 yleissopimuksen nojalla sopimusvaltiossa B vai molemmat. Äiti

täytäntöönpanokelpoiseksi tai rekisteröity täytäntöönpanoa varten sopimusvaltiossa B, se pannaan täytäntöön sopimusvaltion B lain mukaisesti ja sen sallimissa rajoissa ottaen huomioon lapsen etu³⁴⁶.

Esimerkki 10 (L)

Yksitoistavuotiaalla tytöllä on asuinpaikka sopimusvaltiossa X. Hänen isänsä katosi tytön ollessa hyvin nuori, ja hänen äitinsä menehtyi hiljattain aidiin. Sopimusvaltion X viranomaiset päättävät, että tyttö muuttaa asumaan äidinpuoleisen tädin luo, joka on halukas huolehtimaan lapsesta. Kaksi kuukautta myöhemmin tyttö katoaa koulumatkalla. Täti ilmoittaa asiasta välittömästi viranomaisille. Poliisi epäilee, että lapsikauppaa harjoittava tunnettu rikollisryhmä on kaapannut tytön ja vienyt hänet sopimusvaltioon Z, jossa tyttöjä myydään lapsiprostituiutioon. Keskusviranomaisen avustuksella³⁴⁷ tyttö löytyy lopulta sopimusvaltiosta Z. Sopimusvaltion X suojelutoimenpide tunnustetaan ilman eri vahvistusta sopimusvaltiossa Z. Tyttö kieltäytyy kuitenkin yhteistyöstä viranomaisten kanssa ja väittää asuvansa isänsä kanssa (mies, jonka sopimusvaltion Z viranomaiset epäilevät kuuluvan ihmiskauppaa harjoittavaan ryhmään). Sopimusvaltion Z viranomaiset katsovat tytön olevan välittömässä vaarassa ja ryhtyvät 11 artiklan nojalla toimenpiteisiin saadakseen tytön väliaikaisesti valtion huostaan.

Äidinpuoleinen täti pyytää julistamaan sopimusvaltiossa X tehdyn, hänen kannaltaan myönteisen huoltajuuspäätöksen täytäntöönpanokelpoiseksi. Sopimusvaltion Z viranomaiset käsittelevät tädin pyynnön ja julistavat toimenpiteen täytäntöönpanokelpoiseksi. Huoltajuuspäätös pannaan täytäntöön sopimusvaltion Z lain mukaisesti, ja tyttö palautetaan tätinsä huostaan sopimusvaltioon X.

voi asiasta päättäessään ottaa huomioon muun muassa sen, miten nopeita menettelyt ovat sopimusvaltiossa B ja mitä oikeudellisia kuluja (ja mahdollista oikeusapua) ne edellyttävät. Kansainvälistä lapsikaappausta käsitellään tarkemmin jäljempänä **luvun 13** kohdissa **13.1–13.14**.

³⁴⁶

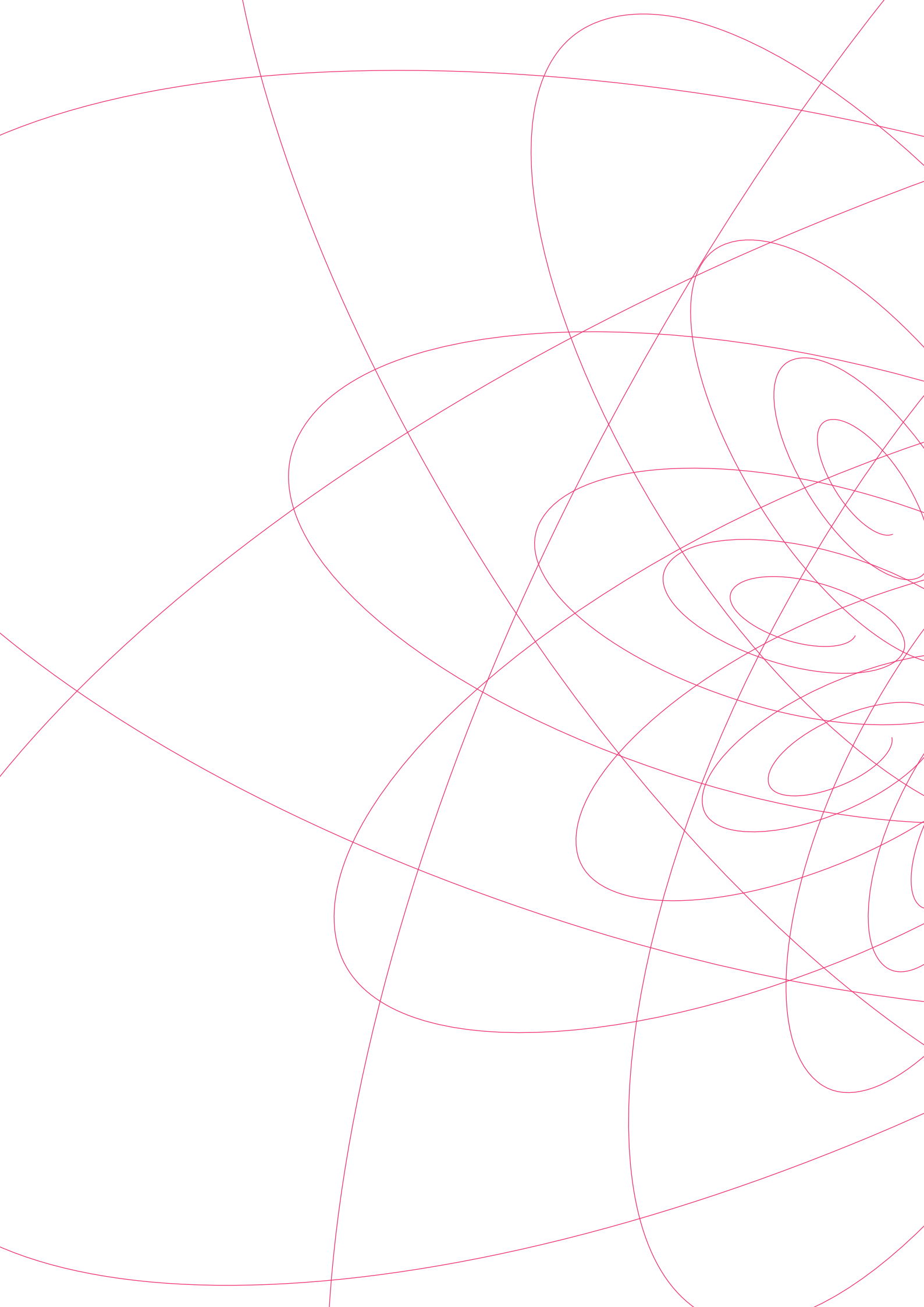
Yleissopimuksen 28 artikla.

³⁴⁷

Yleissopimuksen 31 artiklan c kohta, ks. myös jäljempänä **luku 11**.

KESKUSVIRANOMAISET JA YHTEISTYÖ

A. Keskusviranomaisen rooli vuoden 1996 yleissopimuksen nojalla

Yleissopimuksen 29–39 artikla

- 11.1 Keskusviranomaisilla on tärkeä rooli vuoden 1996 yleissopimuksen käytännön toiminnassa. Keskusviranomaisten tehtävänä on etenkin yhteistyötä koskevien yleissopimuksen määräysten osalta joko toteuttaa niitä käytännön tasolla tehokkaasti tai avustaa ja edistää muiden yleissopimuksen toimijoiden yhteistyötä. Nämä määräykset ovat olennaisia yleissopimuksen onnistuneen toiminnan kannalta (ja auttavat saavuttamaan yleissopimuksen tavoitteen eli parantamaan lastensuojelua kansainvälisissä tilanteissa). Toimivaltaiset, yhteistyötä edistävät ja nopeasti reagoivat keskusviranomaiset toimivat siten yleissopimuksen ytimessä.
- 11.2 Niille, jotka tuntevat vuoden 1980 yleissopimuksen mukaisesti nimettyjen keskusviranomaisten roolin, on kuitenkin todettava, että keskusviranomaisen tehtäviä painotetaan eri tavoin vuoden 1996 yleissopimuksessa. Vuoden 1996 yleissopimuksessa keskusviranomaisella on huomattavasti suppeampi vastuu panna vireille tai käsitellä hakemuksia verrattuna vuoden 1980 yleissopimuksen mukaisiin velvoitteisiin³⁴⁸. Yksi keskusviranomaisten keskeisistä tehtävistä vuoden 1996 yleissopimuksen mukaan on edistää viestintää ja yhteistyötä asianomaisten sopimusvaltioiden toimivaltaiten viranomaisten välillä. Lisäksi niiden tärkeänä tehtävänä on toimittaa pyyntöjä ja tietoa valtionsa toimivaltaisille viranomaisille sekä muille keskusviranomaisille³⁴⁹. Kuten jäljempänä todetaan, vuoden 1996 yleissopimus tarjoaa aiempaa laajemmat mahdollisuudet suorittaa tiettyjä keskusviranomaisen tehtäviä muiden elinten kautta³⁵⁰. Näin ollen keskusviranomaisen roolin voidaan katsoa olevan joustavampi vuoden 1996 yleissopimuksessa verrattuna vuoden 1980 yleissopimukseen (mikä selittyy sillä, että vuoden 1996 yleissopimuksen aineellinen soveltamisala on huomattavasti vuoden 1980 yleissopimusta laajempi, joten sitä voidaan soveltaa paljon suurempaan joukkoon lapsia³⁵¹).
- 11.3 Vaikka näissä kahdessa yleissopimuksessa painotetaan keskusviranomaisten roolia eri tavoin, on pohdittava huolellisesti, onko molemmissa yleissopimuksissa osapuolina olevien valtioiden järkevää nimittää yksi elin, joka toimii molempien yleissopimusten mukaisena keskusviranomaisena (asiaa käsitellään jäljempänä kohdassa 11.6).

³⁴⁸ Ks. vuoden 1980 yleissopimuksen 7 ja 21 artikla.

³⁴⁹ Ks. selitysmuistion kohta 137, jonka mukaan komissio valitsi vaihtoehdon, jossa kuhunkin sopimusvaltioon perustettu keskusviranomainen toimii eräänlaisena kiinteänä yhteyspisteenä, johon muiden sopimusvaltioiden viranomaiset voivat ottaa yhteyttä ja joka vastaa niiden pyyntöihin. Keskusviranomaisella ei kuitenkaan ole lähtökohtaisesti velvollisuutta panna asioita vireille, antaa tietoa tai koordinoita toimenpiteitä etukäteen (29–32 artikla) paitsi yhdessä tapauksessa (33 artikla).
³⁵⁰ Ks. esim. 31 artikla, jonka mukaan keskusviranomaisen on suoritettava tehtävänsä joko suoraan tai ”muiden viranomaisten tai elimien välityksellä”.

³⁵¹ Ks. selitysmuistion kohta 136, jonka mukaan komission mielestä tämä yhteistyö oli hyödyllistä asettaa keskusviranomaisen vastuulle, vaikka se pani myös merkille, että liiallinen byrokratia voisi paitsi lamaannuttaa lastensuojelun myös ennen kaikkea vähentää valtioiden, joiden on kannettava hallinnollinen rasitus, intoa ratifioida tuleva yleissopimus. Viimeksi mainittu uhka oli erityisen vakava sen vuoksi, että niiden lasten määrä, joiden suojelu tulevalle yleissopimuksella oli määrä varmistaa, oli täysin eri luokkaa suhteessa niiden lasten määrään, joihin sovellettiin lapsikaappausopimusta tai kansainvälistä lapseksiottamista koskevaa yleissopimusta.

B. Keskusviranomaisen nimeäminen ja perustaminen

Yleissopimuksen 29 artikla

- 11.4 Yleissopimuksen 29 artiklan nojalla sopimusvaltioiden on nimettävä keskusviranomaisen vastaamaan niistä velvoitteista, joita yleissopimus näille viranomaisille asettaa.
- 11.5 Jos sopimusvaltio on 1) liittovaltio, 2) valtio, jossa on useampi kuin yksi oikeusjärjestelmä, tai 3) valtio, jossa on itsehallintoalueita, se voi nimetä useamman kuin yhden keskusviranomaisen. Tällöin sopimusvaltion on nimettävä yksi keskusviranomaisen, joka vastaanottaa tiedonantoja muista valtioista (ja toimittaa ne eteenpäin kyseisen valtion asianomaiselle keskusviranomaiselle)³⁵².
- 11.6 Jos sopimusvaltio on myös vuoden 1980 Haagin lapsikaappausopimuksen osapuoli, on pohdittava, pitäisikö vuoden 1996 yleissopimuksen keskusviranomaisen olla sama kuin vuoden 1980 yleissopimuksen mukaisesti jo nimetty keskusviranomaisen. Vuoden 1980 yleissopimuksen keskusviranomaisen saamista kokemuksista voi olla todellista hyötyä vuoden 1996 yleissopimuksen toiminnassa. Lisäksi kansainvälisissä lapsikaappauksissa ja/tai kansainvälisissä tapaamis-/yhteydenpitoasioissa sovelletaan usein **sekä** vuoden 1996 yleissopimusta **että** vuoden 1980 yleissopimusta. Näin ollen asian käsittely edellyttää usein kummankin yleissopimuksen keskusviranomaisten työpanosta³⁵³. Jos nämä kaksi keskusviranomaista ovat erillisiä elimiä, niiden olisi vähintäänkin tehtävä tiivistä yhteistyötä ja varmistettava nopea ja tehokas viestintä.
- 11.7 Nimetyn keskusviranomaiset tiedot (ja jos on nimetty useampi kuin yksi keskusviranomaisen, tieto siitä, mikä keskusviranomaisen vastaanottaa muiden valtioiden tiedonantoja) on ilmoitettava Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin pysyvälle toimistolle³⁵⁴. Tiedot julkaistaan Haagin konferenssin verkkosivustolla (< www.hcch.net >, valitse "Convention 34" ja sen jälkeen "Authorities").
- 11.8 Vuoden 1980 yleissopimusta koskevassa hyvien toimintatapojen oppaassa *Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, Part I – Central Authority Practice*³⁵⁵ esitetään useita periaatteita ja käytäntöjä, jotka ovat olennaisia myös vuoden 1996 yleissopimuksen kannalta. Etenkin keskeisiä toimintaperiaatteita sovelletaan myös vuoden 1996 yleissopimuksen nojalla nimettyihin keskusviranomaisiin:
- **Resurssit ja valtuudet**
Keskusviranomaisille on annettava riittävät valtuudet, pätevä henkilöstö ja asianmukaiset aineelliset resurssit, mukaan lukien nykyaikaiset viestintäkeinot, jotta ne voivat suorittaa tehtävänsä tehokkaasti.
 - **Yhteistyö**
Keskusviranomaisten on tehtävä tehokasta yhteistyötä keskenään sekä sopimusvaltionsa muiden viranomaisten kanssa.

³⁵² Ks. yleissopimuksen 29 artiklan 2 kappale.

³⁵³ Lisäksi niiden on päällekkäisyyksien vuoksi tunnettava **molemmat** yleissopimukset.

³⁵⁴ Yleissopimuksen 45 artiklan 1 kappale.

³⁵⁵ Hyödyllistä tietoa keskusviranomaisen perustamisesta ja toiminnasta on saatavilla keskusviranomaisen toiminnan hyvien toimintatapojen oppaassa (Jordan Publishing, 2003). Asiakirja on saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Child Abduction" ja sen jälkeen "Guides to Good Practice".

- **Viestintä**
Keskusviranomaisten on varmistettava, että niihin voidaan ottaa helposti yhteyttä, huolehtimalla siitä, että niiden yhteystiedot ovat ajan tasalla, viestintä on selkeää ja tehokasta, muiden keskusviranomaisten tai elinten tiedonantoihin vastataan viipymättä ja että nopeita viestintäkeinoja käytetään silloin, kun niitä on saatavilla.
- **Johdonmukaisuus**
Keskusviranomaisten on käsiteltävä pyyntöjä ja/tai hakemuksia johdonmukaisesti.
- **Tehokkaat menettelyt**
Nopealla toiminnalla on erityinen merkitys vuoden 1980 Haagin lapsikaappaussojimuksessa, mutta keskusviranomaisten olisi aina lastensuojeluasioissa pyrittävä vastaamaan ja reagoimaan hakemuksiin viipymättä³⁵⁶.
- **Avoimuus**
Keskusviranomaisten on annettava tietoa yleissopimuksen soveltamisen yhteydessä asianosaisten ja myös muiden keskusviranomaisten ja tuomioistuinten kannalta selkeässä ja helposti ymmärrettävässä muodossa. Keskusviranomaisten on tiedotettava avoimesti hallinnollisista menettelyistä, joita ne käyttävät yleissopimuksen nojalla. Tämä edellyttää, että menettelyjä koskevat tiedot ovat helposti asianosaisten saatavilla.
- **Jatkuva täytäntöönpano**
Keskusviranomaisten on arvioitava ja tarkistettava menettelyjään yleissopimuksen toiminnan parantamiseksi sitä mukaa kun ne saavat käytännön kokemusta yleissopimuksesta ja enemmän tietoa muiden maiden käytännöistä.

11.9 On huomattava, että sopimusvaltiot voivat tehdä yhden tai useamman muun sopimusvaltion kanssa sopimuksia edistääkseen yhteistyötä koskevien yleissopimuksen määräysten (V luku) soveltamista niiden välillä. Sopimuksen tehneiden sopimusvaltioiden on toimitettava siitä jäljennös yleissopimuksen tallettajalle³⁵⁷.

C. Mitä apua keskusviranomaisen on annettava?

Yleissopimuksen 30 ja 31 artikla

11.10 Keskusviranomaisille asetetaan yleissopimuksessa kaksi tehtävää, joita ei voida suorittaa muiden elinten välityksellä. Niiden tulee

- olla keskenään yhteistyössä ja edistää valtioidensa toimivaltaisten viranomaisten³⁵⁸ välistä yhteistyötä yleissopimuksen tarkoitusten

³⁵⁶ Ks. valtioiden rajat ylittävän yhteydenpidon hyvien toimintatapojen oppaan kohta 5.2 (teos mainittu alaviitteessä 216), jonka mukaan tässä yhteydessä on tarkasteltava erikseen toisaalta palauttamista ja toisaalta yhteydenpitoa koskevia hakemuksia. Nopeus on kuitenkin olennaista myös yhteydenpitoa koskevissa tapauksissa, etenkin silloin, kun vanhemman ja lapsen välinen suhde katkeaa, ja kansainvälisissä tapauksissa, joissa asian kansainvälinen luonne voi oikeuttaa vieläkin tehokkaamman käsittelyn. Rajatylittävässä yhteydenpidossa välimatkat voivat olla pitkiä ja kustannukset nousta korkeiksi, joten oikeudenkäynnin viivästyminen voi tehdä tilanteesta erittäin epäoikeudenmukaisen ja aiheuttaa kustannuksia yhteydenpitoa vaativalle vanhemmalle.

³⁵⁷ Yleissopimuksen 39 artikla.

³⁵⁸ Yleissopimuksessa ei määritellä 'toimivaltaista viranomaista'. On kuitenkin selvää, että tällä tarkoitetaan viranomaista, joka on asianomaisen sopimusvaltion lainsäädännön nojalla toimivaltainen ryhtymään yleissopimuksen edellyttämiin toimiin.

toteuttamiseksi³⁵⁹

ja

- yleissopimusta soveltaessaan ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin antaakseen tietoa kyseessä olevien valtioiden lastensuojeluun sovellettavasta lainsäädännöstä ja tarjolla olevista palveluista³⁶⁰.

11.11 Muita tehtäviä asetetaan keskusviranomaisille yleissopimuksen 31 artiklassa. Tämän määräyksen mukaisesti keskusviranomaisten on ryhdyttävä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin **joko suoraan tai muiden viranomaisten tai elimien välityksellä**

- edistääkseen tiedonvaihtoa ja tarjotakseen yleissopimuksen 8 ja 9 artiklan (toimivallan siirto³⁶¹) ja V luvun (yhteistyö) määräysten mukaista apua³⁶²
- edistääkseen välitysmenettelyn, sovittelun tai muiden vastaavien keinojen avulla sovinnollisia ratkaisuja lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa tilanteissa³⁶³
- antaakseen toisen sopimusvaltion toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä apua lapsen olinpaikan selvittämiseksi silloin, kun näyttää ilmeiseltä, että lapsi voi olla pyynnön vastaanottaneen valtion alueella ja tarvita suojelua³⁶⁴.

Keskusviranomainen voi suorittaa nämä tehtävät joko suoraan tai ”muiden viranomaisten tai elimien välityksellä”³⁶⁵. Yleissopimuksen tekstissä jätetään tarkoituksellisesti yksilöimättä ne viranomaiset tai muut elimet, jotka voivat suorittaa mainittuja tehtäviä³⁶⁶. Tämä johtuu siitä, että yleissopimuksen laatijoiden mielestä niinkin laajalla alalla kuin kansainvälinen lastensuojelu ei olisi viisasta rajoittaa tarpeettomasti niitä elimiä, jotka voivat tarjota apua³⁶⁷. Kuten selitysmuistiossa huomautetaan, määrittelevän vaatimuksen (esim. valtuutus) poisjättäminen ei kuitenkaan sulje pois sitä mahdollisuutta, että keskusviranomaiset turvautuvat elimiin, joilla on alalla kiistämätön pätevyys, kuten International Social Service³⁶⁸.

Esimerkki 11 (A)

Lapset asuvat äitinsä kanssa sopimusvaltiossa A. Lasten isä, joka asuu sopimusvaltiossa B, haluaa pitää yhteyttä lapsiin. Äiti ei salli yhteydenpitoa. Hän pelkää, että jos lapset pitävät yhteyttä isäänsä, isä ei noudata sopimuksia vaan jättää palauttamatta lapset äidille yhteydenpidon päätteeksi. Vaikka isä väittää äidin pelkojen olevan kuvitteellisia, hän pyrkii löytämään sovinnollisen ratkaisun asiaan. Näin ollen isä ottaa yhteyttä sopimusvaltion B keskusviranomaiseen³⁶⁹ saadakseen tietoa lainsäädännöstä, joka koskee yhteydenpitoa sopimusvaltiossa A, sekä

³⁵⁹ Yleissopimuksen 30 artiklan 1 kappale. Tällä yleisellä ja kattavalla määräyksellä luodaan perusta keskusviranomaisten yhteistyölle silloin, kun yhteistyötä tehdään ”yleissopimuksen tarkoitusten toteuttamiseksi”. Määräystä voidaan näin ollen soveltaa, jos asiaan ei sovelleta mitään erityistä yhteistyötä koskevaa yleissopimuksen määräystä.

³⁶⁰ Yleissopimuksen 30 artiklan 2 kappale. Ks. myös selitysmuistion kohta 139.

³⁶¹ Ks. edellä **luku 5**.

³⁶² Yleissopimuksen 31 artiklan a kohta.

³⁶³ Yleissopimuksen 31 artiklan b kohta.

³⁶⁴ Yleissopimuksen 31 artiklan c kohta. Tällä määräyksellä pyritään edistämään kaapattujen, karanneiden tai yleisesti vaikeuksissa olevien lasten olinpaikan selvittämistä; ks. selitysmuistion kohta 141. Ks. myös jäljempänä kohdat **13.61–13.64**.

³⁶⁵ Vrt. vuoden 1980 Haagin lapsikaappaussopimuksen 7 artiklan suppeampi sanamuoto.

³⁶⁶ Keskusviranomaisia ei vaadita siirtämään tehtäviä yksinomaan asianmukaisesti valtuutetuille elimille, kuten vaaditaan kansainvälistä lapseksiottamista koskevassa vuoden 1993 Haagin yleissopimuksessa (9 artikla).

³⁶⁷ Ks. selitysmuistion kohta 140.

³⁶⁸ *Sama kuin edellä*.

³⁶⁹ Missään ei vaadita isää ottamaan yhteyttä sen sopimusvaltion keskusviranomaiseen, jossa hän asuu, ja isä voi halutessaan ottaa yhteyttä suoraan sopimusvaltion A keskusviranomaiseen saadakseen tietoja.

erityisesti toimenpiteistä, joita jompikumpi sopimusvaltioista voi toteuttaa äidin pelkojen hälventämiseksi. Sopimusvaltion B keskusviranomainen ottaa yhteyttä sopimusvaltion A keskusviranomaiseen varmistaakseen kyseisen valtion lainsäädäntöä koskevat tiedot. Keskusviranomaiset antavat toisilleen hyödyllisiä asiaan liittyviä yleistietoja, ja sopimusvaltion B keskusviranomainen toimittaa tiedot isälle³⁷⁰. Sopimusvaltion A keskusviranomainen ehdottaa sovittelua mahdollisena etenemistapana perheelle ja toteaa voivansa edistää asiaa sopimusvaltiossa A.

Esimerkki 11 (B)

Neljätoistavuotias lapsi karkaa kotoaan sopimusvaltiossa A kärsittyään erityisen pahasta koulukiusaamisesta. Äiti ottaa yhteyttä sopimusvaltion A keskusviranomaiseen ja on erittäin huolissaan lapsen hyvinvoinnista. Äiti kertoo epäilevänsä, että lapsi saattaa olla matkalla ystävän luo sopimusvaltioon B, mutta ystävän mukaan lapsi ei ole saapunut eikä hän tiedä lapsen olinpaikkaa. Sopimusvaltion A keskusviranomainen tekee tiedusteluja sen selvittämiseksi, onko lapsi edelleen kotivaltiossaan. Lisäksi sen tulisi ottaa yhteyttä sopimusvaltion B keskusviranomaiseen, jolla on sen jälkeen velvollisuus tarjota apua (joko suoraan tai viranomaisten tai muiden elinten välityksellä) lapsen olinpaikan selvittämiseksi³⁷¹. Kun lapsi löydetään, keskusviranomaiset (ja muut asiaan liittyvät viranomaiset) neuvottelevat asianmukaisesta etenemistavasta ottaen huomioon lapsen etu (mukaan lukien se, onko sopimusvaltion B tarpeen ryhtyä välttämättömiin toimenpiteisiin 11 artiklan nojalla vai voiko sopimusvaltio A ryhtyä välttämättömiin toimenpiteisiin nopeasti lapsen palauttamiseksi äidin huostaan ja sen selvittämiseksi, mikä tilanne on koulussa ja mitä toimenpiteitä se edellyttää).

D. Tilanteet, joissa viranomaisilla³⁷² on yhteistyö- tai viestintävelvollisuus

11.12 Yleissopimuksessa esitetään kaksi erityistilannetta, joissa sopimusvaltioiden viranomaisilla on **velvollisuus** ryhtyä yhteistyöhön tai viestintään. On pantava merkille, että näitä velvollisuuksia ei aseteta nimenomaisesti keskusviranomaisille, vaan viranomaisille, jotka aikovat ryhtyä tai ovat ryhtyneet (36 artiklan tapauksessa) tiettyyn suojelutoimenpiteeseen yleissopimuksen nojalla³⁷³. Viestintä ja yhteistyö, joita määräyksissä vaaditaan, voivat kuitenkin tapahtua asianomaisten keskusviranomaisten kautta tai välityksellä³⁷⁴.

³⁷⁰ Tässä tapauksessa voidaan toteuttaa ehkäiseviä toimenpiteitä äidin huolien hälventämiseksi ja luvattoman poisviemisen tai palauttamatta jättämisen estämiseksi. Ks. hyvien toimintatapojen opas *Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction, Part III – Preventive Measures* (Jordan Publishing, 2003), joka on saatavilla verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Child Abduction" ja sen jälkeen "Guides to Good Practice".

³⁷¹ Yleissopimuksen 31 artiklan c kohta.

³⁷² Tässä ei viitata tarkoituksellisesti keskusviranomaisiin – ks. jäljempänä kohta **11.12**.

³⁷³ Yleissopimuksen 33 artiklassa "5–10 artiklan mukaisesti toimivaltainen viranomainen" ja 36 artiklassa asianomaisten sopimusvaltion toimivaltaiset viranomaiset. Molemmissa on näin ollen kyse viranomaisesta, joka harkitsee ryhtymistä (tai 36 artiklan tapauksessa on jo ryhtynyt) toimenpiteeseen lapsen suojelemiseksi.

³⁷⁴ Yleissopimuksen 33 artiklassa todetaan erityisesti, että asiasta on neuvoteltava pyynnön vastaanottaneen sopimusvaltion "keskusviranomaisen tai muun toimivaltaisen viranomaisen" kanssa.

a) Viranomaisen harkitsee lapsen sijoittamista toiseen valtioon³⁷⁵
Yleissopimuksen 33 artikla

- 11.13** Yleissopimuksen 33 artiklassa määrätään pakollisesta kuulemismenettelystä silloin, jos 5–10 artiklan mukaisesti toimivaltainen viranomaisen harkitsee lapsen sijoittamista perhehoitoon tai laitoshuoltoon taikka lapsen hoidon järjestämistä *kafalan* tai muun vastaavan järjestelyn avulla ja jos tällainen sijoittaminen tai hoito järjestettäisiin toisessa sopimusvaltiossa.³⁷⁶
- 11.14** Tässä skenaariossa lapsen sijoittamista tai hoidon järjestämistä harkitsevan viranomaisen tulee ensin neuvotella asiasta toisen sopimusvaltion keskusviranomaisen tai muun toimivaltaisen viranomaisen kanssa. Sen on toimitettava
- tietoja lapsen tilanteesta sekä
 - perustelut ehdotetulle sijoittamiselle tai hoitojärjestelylle³⁷⁷.
- 11.15** Kukin sopimusvaltio voi³⁷⁸ nimetä viranomaisen, jolle 33 artiklan mukaiset pyynnöt tulee osoittaa³⁷⁹. Jos tällainen nimitys tehdään, siitä on ilmoitettava Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin pysyville toimistolle. Pysyvä toimisto julkaisee tiedot verkkosivustollaan (< www.hcch.net >, valitse "Convention 34" ja sen jälkeen "Authorities"). Jos nimitystä ei tehdä, tiedonannot voidaan toimittaa asianomaisen sopimusvaltion keskusviranomaiselle.
- 11.16** Päätöstä lapsen sijoittamisesta toiseen sopimusvaltioon **ei** saa tehdä, ellei toisen sopimusvaltion keskusviranomaisen tai muu toimivaltainen viranomaisen ole suostunut sijoittamiseen tai hoitojärjestelyyn, ottaen huomioon lapsen edun³⁸⁰.
- 11.17** Jos tätä menettelyä ei noudateta, toimenpiteen tunnustamisesta voidaan kieltäytyä yleissopimuksen nojalla³⁸¹.

b) Tietojen antaminen silloin, kun lapsi on vakavasti vaarassa ja lapsen asuin- tai olinpaikka muuttuu
Yleissopimuksen 36 artikla

- 11.18** Silloin kun lapsi on vakavasti vaarassa, sen sopimusvaltion toimivaltaisten viranomaisten, jossa toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi on ryhdytty tai jossa niitä harkitaan, on saadessaan tietoonsa, että lapsi on siirtynyt asumaan toiseen valtioon tai että lapsi on toisessa valtiossa, ilmoitettava kyseisen valtion

³⁷⁵ Ks. myös jäljempänä kohdat **13.31–13.42**.

³⁷⁶ Ks. 33 artiklan soveltamisalaan kuuluvista suojelutoimenpiteistä jäljempänä kohdat **13.31–13.42**.

³⁷⁷ Yleissopimuksen 33 artiklan 1 kappale.

³⁷⁸ Nimitys ei ole pakollinen, mutta sillä voidaan edistää tehokasta viestintää. Ks. tältä osin unionin tuomioistuimen päätös asiassa *Health Service Executive v. S.C. ja A.C.* (unionin tuomioistuimen tuomio 26.4.2012, C-92/12), missä tuomioistuin katsoi (82 kohta) Bryssel II a -asetuksen 56 artiklan osalta seuraavaa: "Jäsenvaltioiden on siis säädettävä asetuksen 56 artiklassa tarkoitettua hyväksyntää koskevista selvistä säännöistä ja menettelyistä oikeusvarmuuden ja nopeuden turvaamiseksi. Menettelyjen on erityisesti mahdollistettava se, että sijoittamista suunnitteleva tuomioistuin voi helposti yksilöidä toimivaltaisen viranomaisen ja toimivaltainen viranomaisen voi viivytyksettä antaa tai evätä hyväksyntänsä."

³⁷⁹ Yleissopimuksen 44 artikla. Asiassa *Health Service Executive v. S.C. ja A.C.* (unionin tuomioistuimen tuomio 26.4.2012, C-92/12) tuomioistuin vahvisti, että Bryssel II a -asetuksen mukaisten tarkoitusten osalta tämän on oltava julkisoikeudellinen toimivaltainen viranomaisen (ratkaisun 2 kohta). Vastaavasti vuoden 1996 yleissopimuksen käsitteellä 'toimivaltainen viranomaisen' tarkoitetaan julkista viranomaista.

³⁸⁰ Yleissopimuksen 33 artiklan 2 kappale.

³⁸¹ Yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen f kohta, ks. myös edellä **luku 10**, jossa käsitellään suojelutoimenpiteiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa.

viranomaisille vaarasta sekä toimenpiteistä, joihin on ryhdytty tai joita harkitaan³⁸².

- 11.19** Tämä velvollisuus ulottuu myös tapaukseen, jossa lapsen uusi asuinpaikka tai olinpaikka on **muussa kuin sopimusvaltiossa**.
- 11.20** Asianomaisten viranomaisten tehtävänä on määrittää, onko lapsi kyseisessä tapauksessa "vakavasti vaarassa". Selitysmuistiossa luetellaan seuraavat mahdolliset esimerkit: lapsella on sairaus, joka vaatii jatkuvaa hoitoa, tai lapsi on altistunut huumausaineille tai epäterveelle vaikutukselle, kuten lahkolle³⁸³. Muita esimerkkejä voivat olla tilanteet, joissa lapsen hoitaja on ensimmäisessä sopimusvaltiossa viranomaisten valvonnassa heitteillepanoa tai kaltoinkohtelua koskevien syytösten vuoksi tai lapsi on ilman huoltajaa oleva alaikäinen³⁸⁴.
- 11.21** Jos viranomaiset eivät ole varmoja lapsen olinpaikasta mutta **epäilevät**, että lapsi on siirtynyt asumaan toiseen **sopimusvaltioon** tai on toisessa sopimusvaltiossa, voidaan käyttää³⁸⁵ 31 artiklan c kohtaa lapsen olinpaikan varmistamiseksi, jotta tiedot voidaan sen jälkeen antaa asianomaiselle valtiolle 36 artiklan mukaisesti.
- 11.22** On kuitenkin pantava merkille, että viranomainen ei saa toimittaa näitä tietoja, jos se katsoo, että lapsi tai lapsen omaisuus niiden toimittamisen seurauksena todennäköisesti joutuisi vaaraan tai että niiden toimittaminen vakavasti uhkaisi lapsen perheenjäsenen vapautta tai elämää³⁸⁶.

Esimerkki 11 (C)

Lapsilla on asuinpaikka sopimusvaltiossa A. Heidän vanhempansa kuolevat onnettomuudessa. Lapsilla ei ole muita perheenjäseniä sopimusvaltiossa A, mutta heidän tätinsä ja setänsä sopimusvaltiossa B haluavat ryhtyä sijaisvanhemmiksi. Sopimusvaltion A viranomaiset hyväksyvät ehdotuksen. Ne ottavat yleissopimuksen 33 artiklan mukaisesti yhteyttä sopimusvaltion B keskusviranomaiseen tai muuhun viranomaiseen ja lähettävät niille tietoja lasten tilanteesta sekä perustelut ehdotetulle hoitojärjestelylle. Sopimusvaltion B viranomaiset tarkastelevat ehdotusta ja katsovat, että tädillä ja sedällä on edellytykset huolehtia lapsista ja että tämä etenemistapa on lasten edun mukainen. Ne ilmoittavat sopimusvaltion A viranomaisille suostuvansa ehdotettuun hoitojärjestelyyn. Sen jälkeen sopimusvaltion A viranomaiset tekevät päätöksen lasten sijoittamisesta tädin ja sedän huostaan. Päätös tunnustetaan ilman eri vahvistusta sopimusvaltiossa B.

Esimerkki 11 (D)

Nuori naimaton nainen synnyttää lapsen. Äidillä on asuinpaikka sopimusvaltiossa A (mutta hän on sopimusvaltion B kansalainen). Isä ei halua olla missään tekemisissä lapsen kanssa. Äiti kokee olevansa liian nuori kasvattamaan lapsen. Hänellä on vanhempi sisko sopimusvaltiossa B. Sisko on naimisissa ja halukas huolehtimaan lapsesta aviomiehensä kanssa kafalan avulla. Sopimusvaltio A neuvottelee asiasta yleissopimuksen 33 artiklan mukaisesti sopimusvaltion B keskusviranomaisen tai muun toimivaltaisen viranomaisen kanssa ja toimittaa tietoja lapsen tilanteesta sekä perustelut ehdotetulle hoitojärjestelylle. Sopimusvaltio B tarkastelee tietoja, tutkii siskon ja hänen aviomiehensä tilanteen ja suostuu ehdotettuun järjestelyyn ottaen huomioon lapsen edun. Sen jälkeen sopimusvaltion A viranomaiset voivat tehdä päätöksen lapsen sijoittamisesta vanhemman siskon ja hänen aviomiehensä luo kafalan

³⁸² Yleissopimuksen 36 artikla.

³⁸³ Selitysmuistion kohta 150.

³⁸⁴ Ks. myös jäljempänä kohdat **13.61–13.64**.

³⁸⁵ Ks. edellä kohta **11.11**.

³⁸⁶ Yleissopimuksen 37 artikla.

avulla. Päätös tunnustetaan ilman eri vahvistusta sopimusvaltiossa B.

Esimerkki 11 (E)

Perhe asuu sopimusvaltiossa A. Lasten koulusta ilmoitetaan viranomaisille, että lapset saapuvat kouluun usein epäsiisteinä, uupuneina ja käsivarret ja jalat mustelmilla. Vanhempien mukaan lapset eivät tottele, peseydy tai mene nukkumaan ja mustelmat ovat peräisin leikkimielisestä tappelusta. Viranomaiset suorittavat perheessä alustavan tutkimuksen ja katsovat, ettei kiireellisille suojelutoimenpiteille ole tarvetta. Ne haluavat kuitenkin seurata perhettä tiiviisti eivätkä sulje pois mahdollisuutta ryhtyä toimiin tarvittaessa myöhemmin. Vanhemmat pelkäävät, että lapset saatetaan ottaa huostaan. Sen vuoksi vanhemmat päättävät paeta naapurimaahan, sopimusvaltioon B, jossa asuu heidän sukulaisiaan. Sopimusvaltion A viranomaiset saavat selville, että perhe paennut ja että vanhemmat saattavat olla matkalla sukulaisten luo sopimusvaltioon B. Sopimusvaltion A keskusviranomainen ottaa yhteyttä sopimusvaltion B keskusviranomaiseen ja pyytää apua lasten olinpaikan selvittämiseksi³⁸⁷. Sopimusvaltion B keskusviranomaisen avulla selviää, että perhe on kyseisessä valtiossa. Sopimusvaltion B toimivaltaiset viranomaiset ilmoittavat sopimusvaltion A keskusviranomaiselle katsovansa, että lapset saattavat olla vakavasti vaarassa, mikä johtuu vanhempien hoitoa koskevista huolenaiheista ja siitä, ettei lasten tilannetta voida seurata. Näin ollen sopimusvaltion A keskusviranomainen katsoo olevansa velvollinen ilmoittamaan sopimusvaltion B keskusviranomaiselle asiasta³⁸⁸, lapsiin kohdistuvasta vaarasta sekä toimenpiteistä, joita harkitaan sopimusvaltiossa A³⁸⁹. Näiden tietojen johdosta sopimusvaltion B asianomaiset viranomaiset päättävät, että tapaus on kiireellinen ja että niiden olisi yleissopimuksen 11 artiklan nojalla jatkettava sopimusvaltion A viranomaisten harjoittamaa tiivistä seurantaa. Siten ne voivat arvioida, onko lasten suojelemiseksi ryhdyttävä kiireellisesti muihin välttämättömiin toimenpiteisiin. Sillä välin sopimusvaltio A päättää, että lapsilla on edelleen asuinpaikka sopimusvaltiossa A ja että se on yleissopimuksen 5 artiklan mukaisesti toimivaltainen ryhtymään toimenpiteisiin lasten suojelemiseksi. Lapsiin liittyvien aiempien huolenaiheiden ja vanhempien myöhempien toimien vuoksi toimivaltainen viranomainen päättää, että lapset on palautettava välittömästi sopimusvaltioon A viranomaisten huostaan, kunnes lasten tilanne saadaan tutkittua perusteellisesti. Toimenpide tunnustetaan ilman eri vahvistusta ja voidaan panna täytäntöön sopimusvaltiossa B (jolloin sopimusvaltion B toimenpide raukeaa – 11 artiklan 2 kappale).

Esimerkki 11 (F)

Kolmella lapsella on asuinpaikka sopimusvaltiossa A. He asuvat äitinsä kanssa, joka kärsii huume- ja alkoholiriippuvuudesta. Äidin tila on hiljattain huonontunut, ja sopimusvaltion A viranomaiset päättävät ottaa lapset pois äidiltä ja sijoittaa heidät sijaishoitoon, sillä viranomaiset eivät katso, että äidillä on edellytyksiä huolehtia lapsista tällä hetkellä. Äiti kaappaa lapset sijaishoitajalta. Sopimusvaltion A viranomaiset saavat tietää, että äiti on vienyt lapset sopimusvaltioon B. Yleissopimuksen 31 artiklan c kohdan nojalla ne pyytävät apua sopimusvaltion B keskusviranomaiselta lasten olinpaikan selvittämiseksi. Kun lapset on löydetty kyseisestä valtiosta, sopimusvaltion A viranomaisilla on 36 artiklan nojalla velvollisuus ilmoittaa sopimusvaltion B viranomaisille lapsiin kohdistuvasta vaarasta sekä toimenpiteistä, joihin lasten osalta on ryhdytty³⁹⁰. Sopimusvaltion B viranomaiset voivat sen jälkeen toimia näiden tietojen perusteella ja

³⁸⁷ Yleissopimuksen 31 artiklan c kohta.

³⁸⁸ Yleissopimuksen 36 artikla.

³⁸⁹ Keskusviranomaisen on ennen tietojen toimittamista varmistettava, ettei tapaukseen sovelleta 37 artiklaa eikä lapsi tai lapsen omaisuus tietojen toimittamisen seurauksena todennäköisesti joutuisi vaaraan tai niiden toimittaminen vakavasti uhkaksi lapsen perheenjäsenen vapautta tai elämää.

³⁹⁰ On pantava merkille, että viranomaiset eivät saa yleissopimuksen 37 artiklan nojalla toimittaa tietoja, jos lapsi tai lapsen omaisuus niiden toimittamisen seurauksena todennäköisesti joutuisi vaaraan tai niiden toimittaminen vakavasti uhkaksi lapsen perheenjäsenen vapautta tai elämää.

varmistaa lasten välittömän turvallisuuden³⁹¹.

*Koska sopimusvaltion A päätös tunnustetaan ilman eri vahvistusta ja voidaan pannaan täytäntöön sopimusvaltiossa B³⁹², sopimusvaltion A viranomaisten on sen jälkeen harkittava, haluavatko ne hakea toimenpiteen täytäntöönpanoa sen varmistamiseksi, että lapset palautetaan sijaishoitajalle sopimusvaltioon A. On kuitenkin otettava huomioon, että jos päätös lasten sijoittamisesta sijaishoitoon antoi viranomaisille lasten huoltoa koskevat oikeudet sopimusvaltion A lainsäädännön nojalla **ja** jos molemmat sopimusvaltiot A ja B ovat myös vuoden 1980 yleissopimuksen osapuolia, sopimusvaltio A voi tässä tapauksessa vuoden 1980 yleissopimuksen nojalla vaatia lasten palauttamista kyseiseen valtioon. Sopimusvaltio A päättää tilanteesta käytettävän menettelyn. (Se voi pyytää sopimusvaltion B keskusviranomaiselta³⁹³ tietoa siitä, mikä menettely on nopein ja kustannustehokkain, ja siten edistää lasten etua.)*

E. Erityiset yhteistyötilanteet

11.23 Edellä **jaksoissa C ja D** kuvattujen velvollisuuksien lisäksi yleissopimuksessa esitetään erityisiä tilanteita, joissa viranomaisten on tarkoitus tehdä yhteistyötä³⁹⁴ (ja sitä voidaan pitää hyvänä toimintatapana), mutta se ei ole pakollista. Se, että yleissopimuksessa määrätään näistä erityistilanteista, ei estä yhteistyötä muissa olosuhteissa³⁹⁵.

a) *Toiselle sopimusvaltiolle esitetty pyyntö antaa tietoja lapsen tilanteesta tai ryhtyä toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi* **Yleissopimuksen 32 artikla**

11.24 Kun keskusviranomainen tai muu toimivaltainen viranomainen sellaisessa sopimusvaltiossa, johon lapsella on läheinen yhteys, esittää asiaa koskevan perustellun pyynnön, sen sopimusvaltion keskusviranomainen, jossa lapsella on asuinpaikka ja jossa hän on, voi joko suoraan tai muun viranomaisen tai elimen välityksellä

- antaa tietoja lapsen tilanteesta³⁹⁶
- pyytää valtionsa toimivaltaista viranomaista harkitsemaan, onko tarpeen ryhtyä toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi³⁹⁷.

Seuraavat seikat on otettava huomioon:

- Pynnön voi esittää vain sen sopimusvaltion keskusviranomainen tai muu toimivaltainen viranomainen, johon lapsella on läheinen yhteys. Ks. **luku 13**, jossa käsitellään 'läheisen yhteyden' käsitettä.

³⁹¹ Tämä tehdään soveltamalla yleissopimuksen 11 artiklaa.

³⁹² Ks. edellä **luku 10**, jossa käsitellään toimenpiteiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa, sekä **luku 8**, jossa käsitellään toimenpiteiden jatkuvuutta.

³⁹³ Yleissopimuksen 30 artiklan 2 kappale.

³⁹⁴ Kuten edellä **jaksossa C** selitetään, nämä yhteistyötilanteet eivät rajoitu keskusviranomaisen toimintaan. Yhteistyö voi kuitenkin tapahtua keskusviranomaisten kautta tai niiden välityksellä. Yleissopimuksen 34 artiklan 2 kappaleen mukaan sopimusvaltio voi antaa selityksen, jonka mukaan 34 artiklan 1 kappaleen mukaiset pyynnöt voidaan toimittaa sen viranomaisille **ainoastaan sen keskusviranomaisen välityksellä** (ks. myös jäljempänä kohdat **11.25–11.26**).

³⁹⁵ Ks. keskusviranomaisille asetettu yleinen yhteistyövelvoite – 30 artikla, jota käsitellään edellä **jaksossa A**.

³⁹⁶ Yleissopimuksen 32 artiklan a kohta.

³⁹⁷ Yleissopimuksen 32 artiklan b kohta. Lapsen asuinpaikkavaltion toimivaltaiset viranomaiset voivat myös katsoa, että on asianmukaista siirtää toimivalta yleissopimuksen 8 artiklan nojalla, etenkin jos lapsi ei ole toisen asianomaisen valtion alueella. Ks. edellä **luku 5**.

- Pyyntö on oltava perusteltu (eli pyynnön yhteydessä olisi selitettävä, miksi pyyntö esitetään ja miksi sen katsotaan olevan tarpeen lapsen suojelemiseksi).
- Pyyntö on esitettävä sen sopimusvaltion keskusviranomaiselle, jossa lapsella on asuinpaikka ja jossa hän on.
- Keskusviranomainen voi suorittaa pyydetyn tehtävän tai siirtää sen viranomaiselle tai muulle elimelle.
- Tällä määräyksellä **valtuutetaan** pyynnön vastaanottanut keskusviranomainen vastaamaan pyyntöön joko suoraan tai viranomaisten tai muiden elinten kautta, mutta sitä ei **velvoiteta** toimimaan näin³⁹⁸.

b) Lapsen suojelun kannalta merkityksellisten tietojen pyytäminen suojelutoimenpidettä harkittaessa
Yleissopimuksen 34 artikla

11.25 Jos toimivaltainen viranomainen harkitsee suojelutoimenpidettä, se voi pyytää sellaista toisen sopimusvaltion viranomaista, jolla on lapsen suojelun kannalta merkityksellisiä tietoja, toimittamaan nämä tiedot, jos lapsen tilanne sitä edellyttää.

11.26 Sopimusvaltio voi antaa selityksen, jonka mukaan tällaiset pyynnot voidaan toimittaa sen viranomaisille ainoastaan sen keskusviranomaisen välityksellä.

Seuraavat seikat on otettava huomioon:

- Tietoja voidaan pyytää ainoastaan silloin, jos toimivaltainen viranomainen
 - harkitsee toimenpiteeseen ryhtymistä lapsen suojelemiseksi ja
 - katsoo, että lapsen tilanne edellyttää pyyntöä.
 Pyyntö esittäneen viranomaisen on tarkasteltava viimeksi mainittua edellytystä ja osoitettava pyynnön perusteluissa, että edellytys täyttyy.
- Toimivaltainen viranomainen voi esittää pyynnön sellaiselle toiselle sopimusvaltiolle, jolla on lapsen suojelun kannalta merkityksellisiä tietoja.
- Pyyntö voidaan esittää mille tahansa kyseisen sopimusvaltion viranomaiselle. Viranomaisilla tarkoitetaan tässä julkisia viranomaisia³⁹⁹. Tähän sovelletaan kuitenkin 34 artiklan 2 kappaletta, jonka mukaan sopimusvaltio voi antaa selityksen, jonka mukaan tällaiset pyynnot voidaan toimittaa sen viranomaisille **ainoastaan sen keskusviranomaisen välityksellä**. Selitys on annettava yleissopimuksen tallettajalle⁴⁰⁰. Tallettaja ilmoittaa selityksestä muille valtioille⁴⁰¹. Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin pysyvä toimisto varmistaa, että tiedot julkaistaan sen verkkosivustolla (< www.hcch.net >, valitse "Convention 34" ja sen jälkeen "Authorities").
- Tämän määräyksen osalta sekä pyynnön esittäneen viranomaisen (joka voi joka tapauksessa esittää pyynnön vain silloin, jos lapsen tilanne sitä edellyttää) että pyynnön vastaanottaneen viranomaisen olisi otettava ensisijaisesti huomioon lapsen etu⁴⁰².

³⁹⁸ Selitysmuistion kohta 142 (korostus lisätty).

³⁹⁹ Sama kuin edellä, kohta 144.

⁴⁰⁰ Yleissopimuksen 45 artiklan 2 kappale. Yleissopimuksen tallettaja on Alankomaiden ulkoasiainministeriö.

⁴⁰¹ Yleissopimuksen 63 artiklan d kohta.

⁴⁰² Ks. selitysmuistion kohta 144.

- Tietojen toimittamista koskeva pyyntö ei milloinkaan sido pyynnön vastaanottanutta viranomaista, vaikka pyynnön esittämisen edellytykset täyttyisivät. Viranomaisen soveltaa omaa harkintavaltaansa⁴⁰³.
- Viranomaisen ei saa pyytää eikä toimittaa näitä tietoja, jos se katsoo, että lapsi tai lapsen omaisuus niiden toimittamisen seurauksena todennäköisesti joutuisi vaaraan tai että niiden toimittaminen vakavasti uhkaisi lapsen perheenjäsenen vapautta tai elämää⁴⁰⁴.
- Lisäksi asianomaisten viranomaisten on noudatettava yleisiä sääntöjä, joita sovelletaan yleissopimuksen 41 ja 42 artiklan mukaisesti kerättyihin tai toimitettuihin tietoihin⁴⁰⁵.

c) *Avun pyytäminen suojelutoimenpiteiden toimeenpanoa varten toisessa valtiossa*
Yleissopimuksen 35 artiklan 1 kappale

11.27 Kun yleissopimuksen nojalla on ryhdytty suojelutoimenpiteisiin, yhden sopimusvaltion viranomaiset voivat pyytää toisen sopimusvaltion viranomaisilta apua toimenpiteiden toimeenpanossa.

11.28 Tätä sovelletaan erityisesti turvattaessa mahdollisuus tapaamisoikeuden sekä säännöllisen yhteydenpito-oikeuden tehokkaaseen toteutumiseen.

Seuraavat seikat on otettava huomioon:

- Yleissopimuksen 35 artiklan 1 kappaleessa määrätään keskinäisestä avusta, jota sopimusvaltioiden toimivaltaiset viranomaiset voivat antaa toisilleen suojelutoimenpiteiden toimeenpanossa. Näin ollen se luo yleisen perustan viranomaisten väliselle yhteistyölle toimeenpanossa.
- Määräystä sovelletaan ”erityisesti” turvattaessa mahdollisuus tapaamisoikeuden sekä säännöllisen yhteydenpito-oikeuden tehokkaaseen toteutumiseen. Siten sillä täydennetään ja vahvistetaan vuoden 1980 yleissopimuksen sopimusvaltioiden keskusviranomaisten välistä yhteistyötä (ks. vuoden 1980 yleissopimuksen 21 artikla)⁴⁰⁶.
- Säännöllisen yhteydenpidon säilyttämisestä määrätään lapsen oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen 10 artiklassa.

d) *Avun pyytäminen / tarjoaminen kansainvälistä tapaamista / yhteydenpitoa koskevissa asioissa*
Yleissopimuksen 35 artiklan 2 kappale

11.29 Kun sopimusvaltiossa asuva vanhempi hakee tapaamis- tai yhteydenpito-oikeuden vahvistamista tai säilyttämistä sellaisen lapsen osalta, jolla on asuinpaikka toisessa sopimusvaltiossa, vanhempi voi pyytää asuinvaltionsa viranomaisia hankkimaan asiaan liittyviä tietoja tai todisteita ja antamaan lausunnon siitä, voidaanko kyseiselle vanhemmalle myöntää tapaamis- tai yhteydenpito-oikeus, sekä ehdoista, joilla kyseistä oikeutta voidaan käyttää.

⁴⁰³ Sama kuin edellä.

⁴⁰⁴ Yleissopimuksen 37 artikla.

⁴⁰⁵ Ks. myös jäljempänä kohdat **11.32–11.33**.

⁴⁰⁶ Ks. selitysmuistion kohta 146.

- 11.30 Viranomaisen, joka on toimivaltainen päättämään lapsen tapaamis- tai yhteydenpito-oikeutta koskevasta hakemuksesta, tulee⁴⁰⁷ harkita näiden tietojen, todisteiden ja lausunnon merkitystä ennen päätöksentekoa.

Seuraavat seikat on otettava huomioon:

- Viranomainen, joka on toimivaltainen käsittelemään tapaamis- tai yhteydenpito-oikeutta koskevan hakemuksen, voi⁴⁰⁸ lykätä oikeudenkäyntiä, kunnes tällainen menettely on saatettu päätökseen, erityisesti silloin, kun se harkitsee hakemusta lapsen edellisessä asuinpaikkavaltiossa myönnetyn tapaamis- tai yhteydenpito-oikeuden rajoittamisesta tai lakkauttamisesta⁴⁰⁹.
- Tämä ei kuitenkaan estä toimivaltaista viranomaista ryhtymästä väliaikaisiin toimenpiteisiin, kunnes menettely on saatettu päätökseen⁴¹⁰.

e) Todistus sellaisen henkilön valtuuksista, jolla on vanhempainvastuu tai joka vastaa lapsen suojelusta⁴¹¹
Yleissopimuksen 40 artikla

- 11.31 Sen sopimusvaltion viranomaiset, jossa lapsella on asuinpaikka tai jossa suojelutoimenpiteeseen on ryhdytty, voivat pyynnöstä antaa henkilölle, jolla on vanhempainvastuu tai joka vastaa lapsen tai hänen omaisuutensa suojelusta, todistuksen kyseisen henkilön asemasta ja valtuuksista.

Seuraavat seikat on otettava huomioon:

- Sopimusvaltioita ei vaadita antamaan tällaisia todistuksia, joten kukin sopimusvaltio päättää asiasta itse.
- Jos sopimusvaltio päättää antaa todistuksia, sen on nimettävä viranomaiset, jotka ovat toimivaltaisia laatimaan todistuksen⁴¹².
- Todistuksen voi antaa sopimusvaltio, jossa lapsella on asuinpaikka tai joka alun perin ryhtyi suojelutoimenpiteeseen.
- Todistuksessa ilmoitetaan yleensä
 - vanhempainvastuunkantaja
 - tapahtuuko tämä ilman eri vahvistusta (16 artiklan nojalla sovellettavan lain nojalla) vai suojelutoimenpiteellä, jonka toimivaltainen viranomainen on toteuttanut yleissopimuksen II luvun mukaisesti
 - vanhempainvastuunkantajan valtuudet.
 Tarvittaessa todistuksessa voidaan ilmoittaa myös valtuudet, joita henkilöllä ei ole⁴¹³.
- Todistuksen mukaisen aseman ja valtuuksien oletetaan kuuluvan kyseiselle henkilölle, jollei muuta näytetä⁴¹⁴. Näin ollen kuka tahansa asianosainen voi kyseenalaistaa todistuksessa annettujen tietojen oikeellisuuden, mutta jos asiaa ei kyseenalaisteta, kolmas osapuoli voi turvallisesti toimia todistuksessa ilmoitetun henkilön kanssa mainittujen valtuuksien rajoissa⁴¹⁵.

⁴⁰⁷ Kun tiedot, todisteet ja lausunto (tai lausunnot) on kerätty sopimusvaltiossa, jossa vanhempi asuu, asiaa käsittelevän sopimusvaltion on **pakko** harkita tietojen, todisteiden ja lausunnon merkitystä.

⁴⁰⁸ Viranomaisella ei ole velvollisuutta lykätä oikeudenkäyntiä – ks. selitysmuistion kohta 148.

⁴⁰⁹ Yleissopimuksen 35 artiklan 3 kappale.

⁴¹⁰ Yleissopimuksen 35 artiklan 4 kappale.

⁴¹¹ Yleissopimuksen 40 artikla ei sisälly yhteistyötä koskeviin V luvun määräyksiin vaan VI luvun yleisiin määräyksiin.

⁴¹² Yleissopimuksen 40 artiklan 3 kappale.

⁴¹³ Ks. selitysmuistion kohta 154.

⁴¹⁴ Yleissopimuksen 40 artiklan 2 kappale.

⁴¹⁵ Selitysmuistion kohta 155.

Esimerkki 11 (G)

Äidillä ja 7-vuotiaalla lapsella on asuinpaikka sopimusvaltiossa A. Isällä on asuinpaikka sopimusvaltiossa B. Äiti ja lapsi muuttivat sopimusvaltioon A isän suostumuksella puoli vuotta aikaisemmin. Lapsi pitää yhteyttä isään vierailemalla sopimusvaltiossa B kuukausittain. Isä on huolissaan, sillä kahden edellisen vierailun aikana lapsi on valittanut isälleen, että hänet jätetään usein yksin kotiin öisin, kun äiti lähtee ulos, ja että lapsen tullessa koulusta kotona on aina eri miehiä. Isä ottaa lapsen kertomusten vuoksi yhteyttä sopimusvaltion B keskusviranomaiseen. Isä ei tiedä mitä tehdä, sillä lapsi on aikaisemmin keksinyt tarinoita saadakseen huomiota. Sopimusvaltion B keskusviranomainen päättää ottaa yhteyttä sopimusvaltion A keskusviranomaiseen ja pyytää tietoja lapsen tilanteesta⁴¹⁶. Sopimusvaltion A keskusviranomainen, joka on saanut tietoonsa lapsen kertomukset, on huolissaan lapsen hyvinvoinnista. Se aikoo tutkia asian ja antaa pyydetty tiedot⁴¹⁷.

Esimerkki 11 (H)

Perheellä on asuinpaikka sopimusvaltiossa A, johon perhe muutti vuotta aikaisemmin sopimusvaltiosta B. Äidinpuoleiset isovanhemmat asuvat sopimusvaltiossa B. Lapset (8-vuotias poika ja 10-vuotias tyttö) vierailevat isovanhempiensa luona säännöllisesti. Isovanhemmat ovat huolissaan lapsista, sillä edellisen vierailun aikana lasten käyttäytyminen oli muuttunut. Lapset käyttäytyivät seksuaalisesti ja tekivät sopimattomia seksuaalisia huomautuksia. Kun isovanhemmat tiedustelivat asiasta lapsilta, lapset väittivät, että heidän isänsä oli kosketellut heitä sopimattomasti useita kertoja. Isovanhemmat eivät uskalla tiedustella lasten käytöksestä vanhemmilta, sillä he pelkäävät yhteydenpidon päättyvän. Epävarmoina sopivasta etenemistavasta isovanhemmat ottavat yhteyttä sopimusvaltion A keskusviranomaiseen. Keskusviranomainen on huolissaan lasten hyvinvoinnista, joten se ottaa yhteyttä sopimusvaltion B keskusviranomaiseen ja pyytää sitä (tai muita viranomaisia tai elimiä) harkitsemaan, onko tarpeen ryhtyä toimenpiteisiin lasten suojelemiseksi⁴¹⁸. Sopimusvaltion B keskusviranomainen ryhtyy asianomaisten viranomaisten välityksellä välittömästi toimiin tutkiakseen lasten tilanteen. Lapsiin erikoistunut psykologi haastattelee lapsia, jotka toistavat isää koskevat väitteet. Sopimusvaltion B toimivaltaiset viranomaiset, jotka ovat haastatelleet lasten vanhempia, ryhtyvät välittömästi toimenpiteisiin poistaakseen isän kodista. Sillä välin asiaa tutkitaan edelleen ja harkitaan lasten kannalta tarpeellisen menettelyn vireillepanoa.

Esimerkki 11 (I)

Lapsi viedään luvottomasti sopimusvaltiosta A sopimusvaltioon B. Molemmat sopimusvaltiot ovat myös vuoden 1980 Haagin lapsikaappausopimuksen osapuolia. Sopimusvaltion B viranomaisille tehdään hakemus lapsen palauttamiseksi. Hakemus hylätään, koska palauttaminen saattaisi lapsen alttiiksi vaurioille. Sopimusvaltion A viranomaiset ovat edelleen toimivaltaisia tekemään huoltajuuspäätöksen edellyttäen, että toimivallan muuttumista koskevat yleissopimuksen 7 artiklan edellytykset eivät ole täyttyneet⁴¹⁹. Ennen päätöksen tekemistä ne haluavat kuitenkin selvittää, miksi palauttamishakemus hylättiin. Tämä johtuu siitä, että nämä tiedot ovat ratkaisevia päätettäessä lapsen huoltoa koskevista seikoista. Sopimusvaltion A viranomaiset voivat 34 artiklan 1 kappaleen nojalla pyytää näitä tietoja sopimusvaltion B viranomaisilta⁴²⁰.

⁴¹⁶ Yleissopimuksen 32 artiklan a kohta.

⁴¹⁷ Tässä tapauksessa sopimusvaltion B viranomaiset voivat myös pyytää, että sopimusvaltion A viranomaiset pyytävät valtionsa toimivaltaisia viranomaisia harkitsemaan, onko tarpeen ryhtyä toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi (yleissopimuksen 32 artiklan b kohta).

⁴¹⁸ Yleissopimuksen 32 artiklan b kohta.

⁴¹⁹ Ks. edellä luvun 4 kohdat 4.20–4.25.

⁴²⁰ Vrt. Bryssel II a -asetuksen 11 artiklan 6 kohta, jota käsitellään tarkemmin jäljempänä kohdassa 13.10.

Esimerkki 11 (J)

Lapsella on asuinpaikka sopimusvaltiossa A. Äiti haluaa muuttaa lapsen kanssa sopimusvaltioon B. Isä vastustaa muuttoa, mutta tuomioistuimien hylkää isän vastalauseen. Tuomioistuimen päätöksessä vahvistetaan erityiset järjestelyt isän ja lapsen välistä yhteydenpitoa varten. Sen mukaan lapsi luovutetaan yhteydenpitoa varten puolueettomassa paikassa siten, ettei vanhempien tarvitse tavata (sillä vanhempien välillä on voimakkaita jännitteitä, jotka vaikuttavat lapseen). Sopimusvaltion A viranomaiset ottavat molempien valtioiden keskusviranomaisten välityksellä yhteyttä sopimusvaltion B viranomaisiin ja pyytävät apua yhteydenpitojärjestelyjen toimeenpanossa⁴²¹. Sopimusvaltion B viranomaiset tarjoavat perheelle valvottuja vaihtojärjestelyjä, jotta lapsi voidaan jättää ja hakea puolueettomasta paikasta kolmannen osapuolen läsnä ollessa eikä vanhempien tarvitse tavata.

Esimerkki 11 (K)

Kahdella lapsella sekä heidän isällään on asuinpaikka sopimusvaltiossa A. Lasten äiti asuu sopimusvaltiossa B. Siitä lähtien, kun lapset muuttivat isänsä kanssa sopimusvaltioon A vuotta aikaisemmin, äidillä on ollut vaikeuksia pitää yhteyttä lapsiin. Äiti panee vireille yhteydenpitoa koskevan hakemuksen sopimusvaltiossa A⁴²². Isä vastustaa hakemusta ja väittää, ettei yhteydenpito äitiin ole lasten edun mukaista äidin mielenterveysongelmien vuoksi. Äiti riitauttaa väitteen ja vaatii, että yhteydenpito lasten kanssa järjestetään hänen kotonaan sopimusvaltiossa B koulun loma-aikoina. Äiti pyytää sopimusvaltion B viranomaisia yleissopimuksen 35 artiklan 2 kappaleen nojalla hankkimaan asiaan liittyviä tietoja ja todisteita ja antamaan lausunnon siitä, 1) voidaanko äidille myöntää lasten yhteydenpito-oikeus ja 2) voiko yhteydenpito tapahtua äidin kotona sopimusvaltiossa B. Sopimusvaltion A viranomaiset, jotka päättävät yhteydenpidosta, sopivat lykkäävänsä oikeudenkäyntiä, kunnes ne saavat sopimusvaltion B viranomaisten lausunnon⁴²³. Sopimusvaltion B viranomaiset laativat lausunnon, jossa ne muun muassa toteavat, että 1) äidin terveystietojen mukaan hänellä ei ole koskaan todettu mielenterveysongelmaa, 2) lukuisten äidin haastattelujen perusteella ei voida yksilöidä mitään syytä, miksi hänelle ei voitaisi myöntää lasten yhteydenpito-oikeutta, ja 3) useiden äidin kotiin tehtyjen käyntien perusteella se on sopiva ympäristö lapsille, ja lapsille on kodissa myös oma makuuhuone. Lausunto ja sitä tukevat asiakirjat otetaan vastaan ja niiden merkitystä harkitaan oikeudenkäynnissä sopimusvaltiossa B⁴²⁴.

Esimerkki 11 (L)

Lapselle on nimitetty edunvalvoja asuinpaikkavaltiossa, sopimusvaltiossa A. Edunvalvoja vastaa lapsen omaisuuden hoidosta ja haluaa myydä osan omaisuudesta sopimusvaltiossa B. Mahdolliset ostajat sopimusvaltiossa B ovat epävarmoja siitä, onko edunvalvojalla lupa myydä omaisuus lapsen puolesta. Jos sopimusvaltio A antaa yleissopimuksen 40 artiklan mukaisia todistuksia, edunvalvoja voi pyytää kyseisen valtion viranomaisilta todistuksen asemastaan ja valtuuksistaan.

⁴²¹ Yleissopimuksen 35 artiklan 1 kappale.

⁴²² Yleissopimuksen 5 artiklan perusteella toimivaltainen valtio – ks. edellä **luku 4**.

⁴²³ Yleissopimuksen 35 artiklan 3 kappale.

⁴²⁴ Yleissopimuksen 35 artiklan 2 kappale.

F. Henkilötietojen ja tietojen toimittaminen viranomaisten toimesta

Yleissopimuksen 41 ja 42 artikla

- 11.32 Yleissopimuksen mukaisesti hankittuja tai toimitettuja henkilötietoja saa käyttää ainoastaan siihen tarkoitukseen, johon ne on hankittu tai toimitettu⁴²⁵.
- 11.33 Lisäksi tietoja vastaanottavat viranomaiset varmistavat oman valtionsa lain mukaisesti, että tiedot pidetään luottamuksellisina⁴²⁶.

G. Keskusviranomaisen ja muun viranomaisen kustannukset

- 11.34 Yleisesti ottaen keskusviranomaiset ja muut viranomaiset vastaavat kuluista, joita niille aiheutuu yleissopimuksen mukaisten tehtävien suorittamisesta⁴²⁷. Tällaiset kulut voivat liittyä esimerkiksi viranomaistoiminnan kiinteisiin kustannuksiin, tietojen vaihtoon ja toimitukseen, lasta koskevaan tiedonhakuun, avunantoon lapsen olinpaikan selvittämiseksi, sovittelu- tai sopimusjärjestelyihin sekä toimenpiteiden ja erityisesti sijoittamista koskevien toimenpiteiden toimeenpanoon toisessa sopimusvaltiossa⁴²⁸.
- 11.35 Yleissopimuksen 38 artiklan mukaan sopimusvaltioiden viranomaisilla on kuitenkin mahdollisuus "periä palveluista kohtuullisia maksuja". Jos sopimusvaltio perii maksuja, ne on määritettävä kohtuullisesti riippumatta siitä, peritäänkö korvausta jo aiheutuneista kustannuksista vai maksuja ennen palvelun suorittamista⁴²⁹. Lisäksi viranomaisten on tiedotettava maksuista selkeästi etukäteen.
- 11.36 'Viranomaisilla' tarkoitetaan yleissopimuksen 38 artiklassa sopimusvaltioiden hallintoviranomaisia, ei tuomioistuimia⁴³⁰. Tuomioistuimen kulut ja yleisemmin oikeudenkäyntien ja lakimiesten kulut eivät sisälly 38 artiklan soveltamisalaan.
- 11.37 Sopimusvaltio voi tehdä yhden tai useamman muun sopimusvaltion kanssa sopimuksen kulujen jakamisesta yleissopimusta sovellettaessa⁴³¹. Tämä määräys voi olla hyödyllinen esimerkiksi tapauksissa, joissa lapsi on sijoitettava toiseen valtioon.

⁴²⁵ Yleissopimuksen 41 artikla.

⁴²⁶ Yleissopimuksen 42 artikla.

⁴²⁷ Yleissopimuksen 38 artiklan 1 kappale.

⁴²⁸ Ks. selitysmuistion kohta 152.

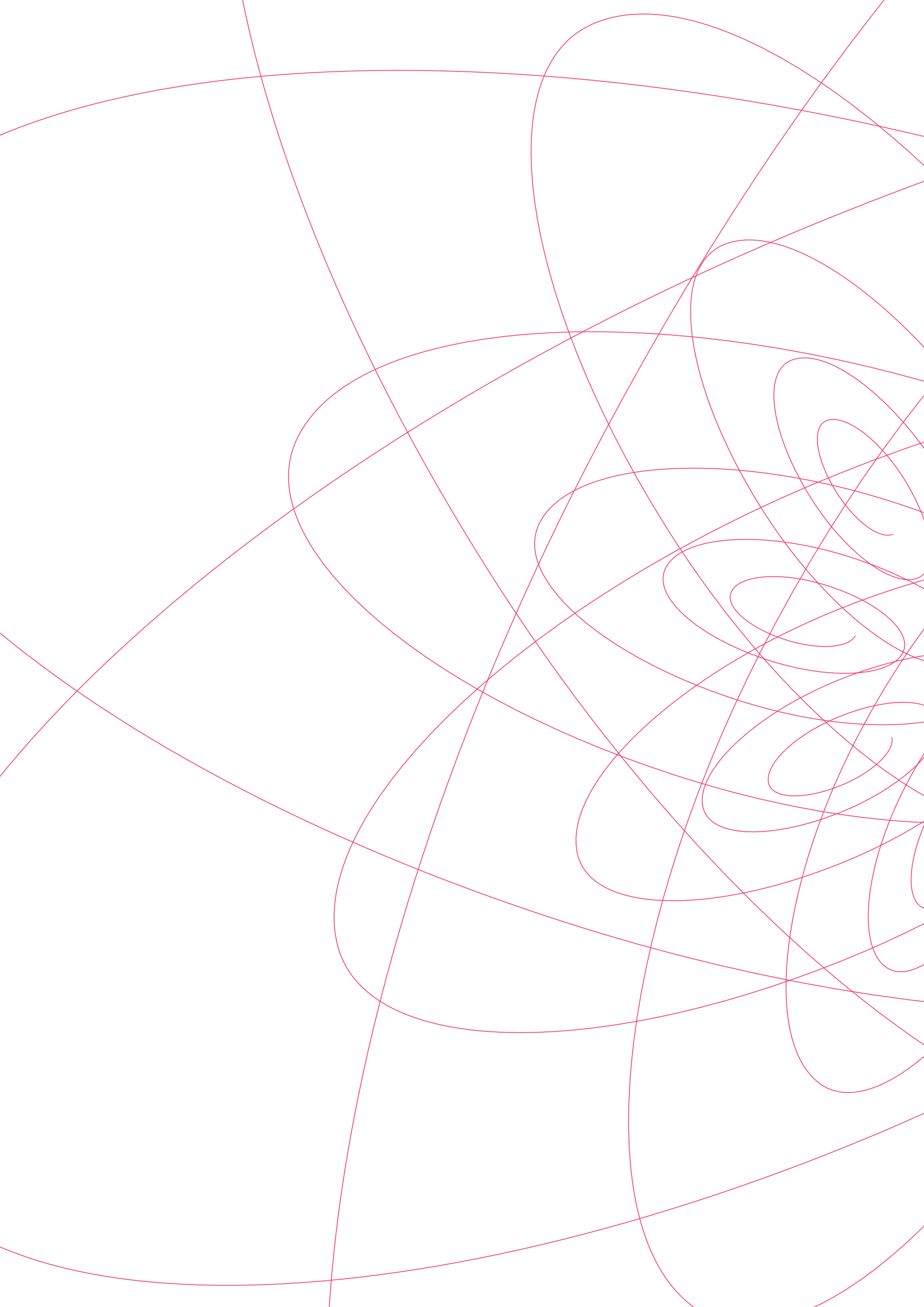
⁴²⁹ *Sama kuin edellä.*

⁴³⁰ *Sama kuin edellä.*

⁴³¹ Yleissopimuksen 38 artiklan 2 kappale.

12

*VUODEN 1996 YLEISSOPIMUKSEN
SUHDE MUIHIN SOPIMUKSIIN JA
ASIAKIRJOIHIN*

A. Miten vuoden 1996 yleissopimus vaikuttaa alaikäisten lasten holhouksesta 12 päivänä kesäkuuta 1902 tehdyn Haagin yleissopimuksen⁴³² toimintaan?

Yleissopimuksen 51 artikla

- 12.1 Vuoden 1996 yleissopimuksen sopimusvaltioiden välisissä suhteissa vuoden 1996 yleissopimus korvaa vuoden 1902 yleissopimuksen.

B. Miten vuoden 1996 yleissopimus vaikuttaa viranomaisten toimivallasta ja sovellettavasta laista alaikäisten suojelussa 5 päivänä lokakuuta 1961 tehdyn Haagin yleissopimuksen⁴³³ toimintaan?

Yleissopimuksen 51 artikla

- 12.2 Vuoden 1996 yleissopimuksen sopimusvaltioiden välisissä suhteissa vuoden 1996 yleissopimus korvaa alaikäisten suojelua koskevan vuoden 1961 Haagin yleissopimuksen. Tämä ei kuitenkaan rajoita aikaisemmin vuoden 1961 yleissopimuksen nojalla toteutettujen toimenpiteiden tunnustamista.
- 12.3 Näin ollen jos vuoden 1961 yleissopimuksen sopimusvaltio ryhtyi toimenpiteeseen kyseisen yleissopimuksen 4 artiklan (jonka nojalla sen sopimusvaltion viranomaiset, jonka kansalainen lapsi on, ovat toimivaltaisia) mukaisesti, toisen valtion, joka oli vuoden 1961 yleissopimuksen osapuoli toimenpiteen toteutushetkellä, on tunnustettava toimenpide vuoden 1961 yleissopimuksen (7 artiklan) nojalla. Näin on myös silloin, jos molemmat asianomaiset valtiot ovat tällä välin liittyneet vuoden 1996 yleissopimuksen osapuoliksi.

Esimerkki 12 (A)

Valtiot A ja B ovat alaikäisten suojelua koskevan vuoden 1961 Haagin yleissopimuksen sopimusvaltioita. Vuoden 1996 yleissopimus tulee voimaan valtiossa B vuonna 2007. Seuraavana vuonna valtion A viranomaiset tekevät valtiossa C asuvaa lasta koskevan päätöksen sillä perusteella, että lapsi on valtion A kansalainen. Tämä päätös täyttää vuoden 1961 yleissopimuksen tunnustamista koskevat edellytykset. Vuoden 1996 yleissopimus tulee voimaan valtiossa A vuonna 2009. Seuraavana vuonna toimenpiteen tunnustamista pyydetään valtiossa B. Vaikka toimenpidettä ei voida tunnustaa vuoden 1996 yleissopimuksen 23 artiklan nojalla⁴³⁴, päätös olisi tunnustettava valtiossa B vuoden 1961 yleissopimuksen nojalla soveltaen vuoden 1996 yleissopimuksen 51 artiklaa.

⁴³² Elokuussa 2013 sopimusvaltioita olivat Belgia, Espanja, Italia, Itävalta, Luxemburg, Portugali ja Romania. Alaikäisten suojelua koskevan vuoden 1961 Haagin yleissopimuksen sopimusvaltioiden välisissä suhteissa vuoden 1961 yleissopimus korvasi vuoden 1902 yleissopimuksen. On kuitenkin huomattava, että kaikki vuoden 1902 yleissopimuksen sopimusvaltiot ovat EU:n jäsenvaltioita. Jäsenvaltioita sitoo Bryssel II a -asetus, jota sovelletaan ensisijaisesti asetuksen 59 artiklan 1 kohdan nojalla.

⁴³³ Elokuussa 2013 sopimusvaltioita olivat Alankomaat, Espanja, Italia, Itävalta, Kiina (yleissopimusta sovelletaan vain Macaon erityishallintoalueella), Latvia, Liettua, Luxemburg, Portugali, Puola, Ranska, Saksa, Sveitsi ja Turkki.

⁴³⁴ Yleissopimuksen 53 artiklan 2 kappale – ks. edellä **luku 3**. Vaikka ajallinen soveltamisala ei aiheuta ongelmaa, tunnustamisesta voidaan kieltäytyä myös yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen a kohdan perusteella – ks. edellä **luku 10**.

C. Miten vuoden 1996 yleissopimus vaikuttaa kansainvälisestä lapsikaappauksesta 25 päivänä lokakuuta 1980 tehdyn yksityisoikeuden alaa koskevan Haagin yleissopimuksen toimintaan?

Yleissopimuksen 50 artikla

- 12.4 Vuoden 1996 yleissopimuksen 50 artiklan mukaan yleissopimus ei vaikuta vuoden 1980 yleissopimuksen soveltamiseen sellaisten valtioiden välillä, jotka ovat molempien yleissopimusten sopimuspuolia. Kyseisessä määräyksessä kuitenkin myös todetaan, ettei mikään estä vetoamasta vuoden 1996 yleissopimuksen määräykseen "luvattomasti poisviedyn tai palauttamatta jätetyn lapsen palauttamiseksi tai tapaamisoikeuden järjestämiseksi". Näiden kahden sopimuksen välistä vuorovaikutusta käsitellään tarkemmin jäljempänä kohdissa **13.1–13.14**.

D. Miten vuoden 1996 yleissopimus vaikuttaa muiden asiakirjojen toimintaan?

Yleissopimuksen 52 artikla

- 12.5 Yleissopimus ei vaikuta sellaisiin kansainvälisiin asiakirjoihin, joiden osapuolina on sopimusvaltioita ja jotka sisältävät määräyksiä yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvista asioista, jolleivät kyseisten asiakirjojen sopimusvaltiot anna toisensisältöistä selitystä⁴³⁵.
- 12.6 Yleissopimus ei myöskään vaikuta yhden tai useamman sopimusvaltion mahdollisuuteen tehdä sopimuksia, jotka sisältävät yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvia asioita koskevia määräyksiä, sellaisten lasten osalta, joilla on asuinpaikka kyseessä olevan sopimuksen sopimusvaltiossa⁴³⁶. Sopimukset, joita sopimusvaltiot tekevät yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvista asioista, eivät vaikuta yleissopimuksen soveltamiseen sellaisten sopimusvaltioiden ja muiden sopimusvaltioiden välillä, jotka eivät ole sopimuksen osapuolia⁴³⁷.
- 12.7 Tällä hetkellä tärkein tällainen asiakirja on Bryssel II a -asetus⁴³⁸, jota sovelletaan Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä lukuun ottamatta Tanskaa. Asetuksen ja vuoden 1996 yleissopimuksen aineellinen soveltamisala on hyvin samanlainen, tosin asetukseen ei sisälly sovellettavaa lainsäädäntöä koskevia sääntöjä⁴³⁹. Suhteessa vuoden 1996 yleissopimukseen EU:n jäsenvaltioissa (paitsi Tanskassa) sovelletaan ensisijaisesti asetusta, jos lapsella on asuinpaikka jossain EU:n jäsenvaltiossa (paitsi Tanskassa) tai jos jäsenvaltion (paitsi Tanskan) toimivaltaisten viranomaisten päätöksen tunnustamista tai täytäntöönpanoa haetaan toisessa jäsenvaltiossa (paitsi Tanskassa) riippumatta siitä, missä lapsella on asuinpaikka⁴⁴⁰.

⁴³⁵ Yleissopimuksen 52 artiklan 1 kappale.

⁴³⁶ Yleissopimuksen 52 artiklan 2 kappale. Ks. myös selitysmuistion kohta 172.

⁴³⁷ Yleissopimuksen 52 artiklan 3 kappale.

⁴³⁸ Ks. edellä alaviite 8.

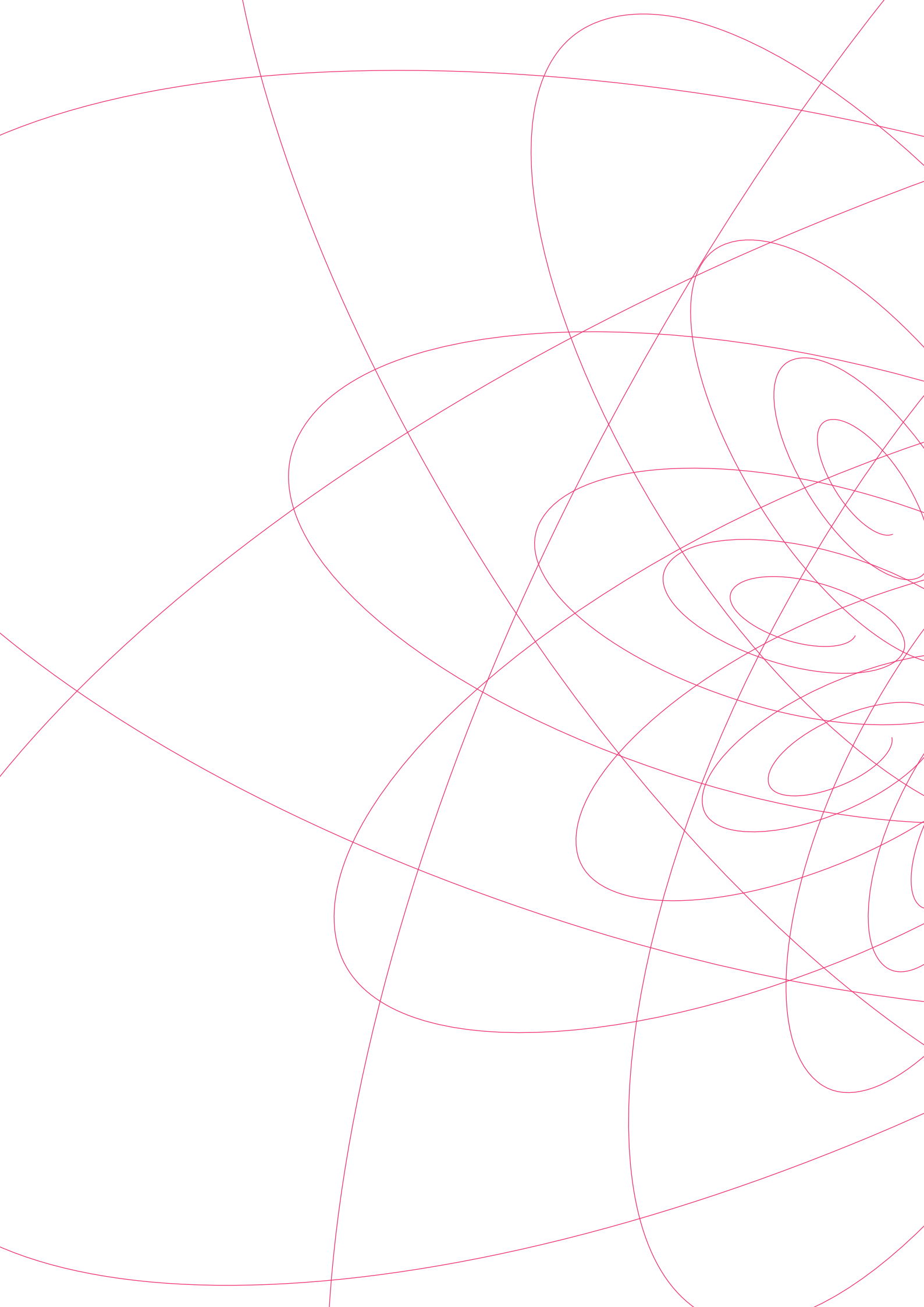
⁴³⁹ On pantava merkitse, että sovellettavaa lainsäädäntöä koskevia vuoden 1996 yleissopimuksen sääntöjä sovelletaan lapsiin, joilla on asuinpaikka EU:n jäsenvaltiossa. Etenkin vuoden 1996 yleissopimuksen 15 artiklaa sovelletaan, jos EU:n jäsenvaltion tuomioistuin, jota asetusta sitoo, käyttää toimivaltaa asetuksen sääntöjen nojalla (ja toimivallan peruste on yksi vuoden 1996 yleissopimuksen II luvun perusteista) – ks. edellä **luvun 9** kohta **9.1**.

⁴⁴⁰ Asetuksen 61 artikla.

- 12.8 Näitä sääntöjä sovelletaan myös yhdenmukaiseen lainsäädäntöön, joka perustuu kyseisten valtioiden välisiin alueellisiin tai muihin siteisiin. Tätä määräystä voidaan käyttää esimerkiksi niiden Pohjoismaiden välillä, joissa on laadittu yhdenmukaista lainsäädäntöä.

13

ERITYISET AIHEALUEET

A. Kansainvälinen lapsikaappaus

- 13.1** Vuoden 1996 yleissopimuksella ei muuteta tai korvata vuoden 1980 yleissopimuksella luotua mekanismia, jota käytetään kansainvälisissä lapsikaappauksissa⁴⁴¹. Sen sijaan vuoden 1996 yleissopimuksella täydennetään ja lujitetaan vuoden 1980 yleissopimusta tietyiltä osin. Tämä tarkoittaa, että useilla sen määräyksillä voidaan täydentää vuoden 1980 yleissopimuksen mekanismia silloin, kun asiaan sovelletaan vuoden 1980 yleissopimusta. Lisäksi valtioissa ja tilanteissa, joissa **ei** sovelleta vuoden 1980 yleissopimusta, vuoden 1996 yleissopimuksen määräykset voivat tarjota erillisen keinovalikoiman, jota voidaan hyödyntää kansainvälisessä lapsikaappauksessa. Näitä kahta erilaista tilannetta käsitellään jäljempänä.
- 13.2** Vuoden 1996 yleissopimukseen ja kansainväliseen lapsikaappaukseen liittyvänä yleisenä näkökohtana ja riippumatta siitä, sovelletaanko asiaan vuoden 1980 yleissopimusta, olisi pantava merkille, että vuoden 1996 yleissopimuksen II luvussa vahvistetut toimivaltasäännöt muodostavat toimivaltaa koskevan yhteisen lähestymistavan, joka tuo varmuutta asianosaisille ja voi siten ehkäistä oikeuspaikkakeinottelua kansainvälisissä lapsikaappauksissa. Yleissopimuksen 5 artiklan sääntö, jonka mukaan lapsen asuinpaikka on ensisijainen toimivallan määräytymisen peruste, kannustaa vanhempia panemaan vireille (tai sopimaan) huoltajuutta, tapaamista/yhteydenpitoa ja muuttoa koskevat asiat siinä sopimusvaltiossa, jossa lapsi kyseisellä hetkellä asuu, sen sijaan, että lapsi viedään toiselle oikeudenkäyttöalueelle ennen päätöksen hakemista.
- 13.3** Kuten edellä **luvussa 4** todetaan, vuoden 1996 yleissopimuksen 7 artiklassa vahvistetaan myös erityinen toimivaltasääntö kansainvälisiä lapsikaappauksia varten⁴⁴². Sen sopimusvaltion viranomaiset, jossa lapsella oli asuinpaikka välittömästi ennen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä, säilyttävät toimivaltansa lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi tarkoitettujen toimenpiteiden osalta, kunnes tietyt edellytykset ovat täyttyneet. Tällä säännöllä pyritään löytämään tasapaino kahden näkökohdan välille. Ensinnäkin henkilön, joka vie lapsen luvattomasti pois tai jättää palauttamatta, ei pitäisi voida hyötyä teostaan siten, että hän varmistaa niiden viranomaisten vaihtumisen, jotka ovat toimivaltaisista ryhtymään huoltajuutta tai tapaamista/yhteydenpitoa koskeviin toimenpiteisiin. Toiseksi lapsen asuinpaikan muuttuminen pysyvästi on tosiseikka, jota ei voi yleensä sivuuttaa siinä määrin, että uuden valtion viranomaisilta evättäisiin toimivalta määräämättömäksi ajaksi⁴⁴³. Toimivalta säilyy sen sopimusvaltion viranomaisilla, josta lapsi on luvattomasti viety tai johon hänet on jätetty palauttamatta, kun taas sen sopimusvaltion viranomaiset, johon lapsi on viety tai josta hänet on jätetty palauttamatta, voivat ryhtyä ainoastaan yleissopimuksen 11 artiklan mukaisiin välttämättömiin suojelutoimenpiteisiin (kun tapaus on kiireellinen⁴⁴⁴) mutta eivät 12 artiklan mukaisiin väliaikaisiin toimenpiteisiin⁴⁴⁵.
- 13.4** Vuoden 1996 yleissopimuksessa käytetty luvattoman poisviemisen ja palauttamatta jättämisen määritelmä on sama kuin vuoden 1980 yleissopimuksessa, mikä osoittaa näiden kahden yleissopimuksen toisiaan täydentävän luonteen⁴⁴⁶. Luvatonta poisviemistä ja palauttamatta jättämistä

⁴⁴¹ Tämä käy selvästi ilmi vuoden 1996 yleissopimuksen 50 artiklasta, jota käsitellään edellä kohdassa **12.4**.

⁴⁴² Tätä käsitellään edellä kohdissa **4.20–4.25**.

⁴⁴³ Ks. selitysmuistion kohta 46.

⁴⁴⁴ Asiaa käsitellään tarkemmin edellä **luvussa 6**.

⁴⁴⁵ Ks. yleissopimuksen 7 artiklan 3 kappale ja selitysmuistion kohta 51.

⁴⁴⁶ Vuoden 1996 yleissopimuksen 7 artiklan 2 kappale ja vuoden 1980 Haagin yleissopimuksen 3 artikla. Ks. edellä kohta **4.21**.

koskevien vuoden 1980 yleissopimuksen määräysten tulkinnasta ja soveltamisesta voi siten olla apua myös vuoden 1996 yleissopimuksen mukaisen toimivallan määrittämisessä⁴⁴⁷.

a) Mikä on vuoden 1996 yleissopimuksen asema tilanteissa, joissa lapsikaappaukseen sovelletaan vuoden 1980 Haagin lapsikaappaus sopimusta?

13.5 Vuoden 1980 yleissopimusta sovelletaan edelleen niiden vuoden 1996 yleissopimuksen sopimusvaltioiden välillä, jotka ovat myös vuoden 1980 yleissopimuksen osapuolia⁴⁴⁸.

13.6 Vuoden 1996 yleissopimuksella täydennetään ja vahvistetaan vuoden 1980 yleissopimusta luomalla yksiselitteiset toimivaltasäännöt, joita sovelletaan myös poikkeuksellisissa tapauksissa, kun lapsen palauttamisesta kieltäydytään tai palauttamista ei vaadita. Yleissopimuksella lujitetaan vuoden 1980 yleissopimusta korostamalla sen sopimusvaltion viranomaisten, jossa lapsella on asuinpaikka, ensisijaista roolia päätettäessä toimenpiteistä, joita lapsen pitkän aikavälin suojelu voi edellyttää⁴⁴⁹. Tämä tehdään varmistamalla, että toimivalta säilyy lapsen asuinpaikkavaltiolla, kunnes tietyt edellytykset ovat täyttyneet⁴⁵⁰.

13.7 Vuoden 1996 yleissopimuksen määräyksistä voi olla apua myös silloin, kun oikeus- tai hallintoviranomainen haluaa määrätä lapsen palautettavaksi vuoden 1980 yleissopimuksen nojalla mutta **ainoastaan sillä perusteella**, että on ryhdytty tiettyihin välttämättömiin ja kiireellisiin toimenpiteisiin, joilla varmistetaan lapsen turvallinen palauttaminen ja suojelun jatkuminen pyynnön esittäneessä sopimusvaltiossa (kunnes kyseisen sopimusvaltion viranomaiset voivat ryhtyä toimiin lapsen suojelemiseksi). Tältä osin vuoden 1996 yleissopimuksessa määrätään erityisestä toimivallan perusteesta, jonka nojalla pyynnön vastaanottanut sopimusvaltio voi kiireellisessä tapauksessa ryhtyä lapsen osalta "välttämättömiin suojelutoimenpiteisiin"⁴⁵¹. Vuoden 1996 yleissopimuksella tehostetaan tällaisten suojelutoimenpiteiden vaikutusta varmistamalla, että päätökset tunnustetaan ilman eri vahvistusta siinä sopimusvaltiossa, johon lapsi on palautettava, ja voidaan panna kyseisessä sopimusvaltiossa täytäntöön kenen tahansa asianosaisen pyynnöstä (kunnes pyynnön esittäneen sopimusvaltion viranomaiset voivat ryhtyä välttämättömiin suojelutoimenpiteisiin)⁴⁵².

13.8 Vuoden 1996 yleissopimuksesta voi olla apua myös väli aikaista tapaamista/yhteydenpitoa koskevissa kysymyksissä, kun kaappaustapauksessa on aloitettu vuoden 1980 yleissopimuksen mukainen palauttamismenettely⁴⁵³. Jos

⁴⁴⁷ Ks. edellä kohta **4.21**. Ks. luvattoman poisviemisen ja palauttamatta jättämisen tulkintaa koskevien päätösten osalta oikeuskäytäntö ja huomautukset INCADAT-tietokannassa (< www.incadat.com >).

⁴⁴⁸ Yleissopimuksen 50 artikla. Ks. edellä kohta **12.4**.

⁴⁴⁹ Ks. vuoden 1980 yleissopimuksen 16 ja 19 artikla sekä vuoden 1980 Haagin lapsikaappaus sopimusta koskevan selitysmuistion kohdat 16 ja 19. E. Pérez-Veran laatima selitysmuistio sisältyy teokseen *Proceedings of the Fourteenth Session (1980)*, III nide, *Child abduction*, Haag, Imprimerie Nationale, 1982, s. 425–476. Selitysmuistion mukaan vuoden 1980 yleissopimus perustuu epäsuorasti periaatteeseen, jonka mukaan huoltoa koskeviin oikeuksiin liittyvä asia on pantava vireille sen sopimusvaltion viranomaisille, jossa lapsella oli asuinpaikka ennen luvaton poisviemistä tai palauttamatta jättämistä (kohta 19).

⁴⁵⁰ Yleissopimuksen 7 artikla – ks. edellä kohdat **4.20–4.25**.

⁴⁵¹ Yleissopimuksen 11 artikla – ks. edellä **luku 6** (ja erityisesti **esimerkki 6 (G)**).

⁴⁵² Ks. edellä kohta **6.12**, jossa käsitellään 11 artiklan mukaisten suojelutoimenpiteiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa, sekä **luku 10**, jossa käsitellään asiaa yleisemmin.

⁴⁵³ Ks. tältä osin edellä **luku 6** ja erityisesti **esimerkki 6 (F)** sekä alaviite 216. Ks. myös valtioiden rajat ylittävän yhteydenpidon hyvien toimintatapojen oppaan kohta 4.6.2 (teos mainittu alaviitteessä 216), jossa käsitellään vuoden 1980 yleissopimuksen 21 artiklaa. Sen mukaan joissain maissa on omaksuttu

sopimusvaltiolla, jossa lapsella on asuinpaikka, ei ole edellytyksiä käsitellä väliaikaista tapaamista/yhteydenpitoa **ja** jos tapaus on kiireellinen, palauttamismenettelyä käsittelevän sopimusvaltion viranomaiset voivat yleissopimuksen 11 artiklan nojalla tehdä asiassa päätöksen⁴⁵⁴. Päätös raukeaa, kun lapsen asuinpaikkavaltion viranomaiset ovat ryhtyneet tilanteen edellyttämiin suojelutoimenpiteisiin⁴⁵⁵.

13.9 Yhteistyötä koskevia vuoden 1996 yleissopimuksen määräyksiä voidaan käyttää myös yhteistyötä koskevien vuoden 1980 yleissopimuksen vaatimusten tukena. Vuoden 1980 yleissopimuksen mukaan keskusviranomaisen on ryhdyttävä toimenpiteisiin ”yleisluontoisten tietojen toimittamiseksi valtiodensa oikeusjärjestyksen sisällöstä sopimuksen soveltamista koskevilta osilta”⁴⁵⁶. Vuoden 1996 yleissopimuksessa puolestaan vaaditaan, että keskusviranomainen ryhtyy yleissopimusta soveltaessaan tarvittaviin toimenpiteisiin ”antaakseen tietoa kyseessä olevien valtioiden lasten suojeluun sovellettavasta lainsäädännöstä ja tarjolla olevista palveluista”⁴⁵⁷. Siten toinen keskusviranomainen tai vanhempi voi hankkia monipuolisesti tietoa sen sopimusvaltion lainsäädännöstä, johon lapsi on luvattomasti viety tai josta hänet on jätetty palauttamatta.

13.10 Vuoden 1996 yleissopimuksen 34 artiklan mukaan suojelutoimenpidettä harkitseva viranomainen voi pyytää sellaista toisen sopimusvaltion viranomaista, jolla on lapsen suojelun kannalta merkityksellisiä tietoja, toimittamaan nämä tiedot, jos lapsen tilanne sitä edellyttää⁴⁵⁸. Tämä määräys voi olla erityisen hyödyllinen silloin, jos lapsen palauttamisesta **kieltäydytään** vuoden 1980 yleissopimuksen nojalla⁴⁵⁹. Jos lapsen asuinpaikkavaltion viranomainen käsittelee tässä tilanteessa huoltajuusriitaa, eikä sillä ole vielä tietoa siitä, mihin kieltäytyminen perustui, viranomainen voi 34 artiklan nojalla pyytää näitä tietoja siltä viranomaiselta, joka kieltäytyi palauttamasta lasta. Näin voidaan välttää tilanteita, joissa huoltajuusriitaa käsittelevillä lapsen asuinpaikkavaltion viranomaisilla ei ole saatavillaan tietoja, jotka palauttamishakemusta käsittelevät viranomaiset ottivat päätöksessään huomioon. On kuitenkin pantava merkille, että vuoden 1996 yleissopimuksen ja Bryssel II a -asetuksen toiminnassa on tältä osin eroja⁴⁶⁰. Bryssel II a -asetuksen 11 artiklan 6 kohdassa **velvoitetaan** tuomioistuin, joka on kieltäytynyt palauttamisesta vuoden 1980 yleissopimuksen 13 artiklan nojalla, toimittamaan kaikki asian käsittelyyn liittyvät asiakirjat sen valtion viranomaisille, jossa lapsella oli asuinpaikka välittömästi ennen luvaton

näkemyks, jonka mukaan 21 artikla ei kata väliaikaista yhteydenpitoa koskevia hakemuksia, jotka on tehty palauttamispäätöksen ollessa vireillä. Tämä ei kuitenkaan vastaa taustalla olevaa periaatetta, jonka mukaan yhteydenpito olisi säilytettävä kaikissa olosuhteissa, joissa lapsi ei ole vaarassa. Lisäksi jos yhteys vanhempaan, jolta lapsi on kaapattu, katkeaa pitkittyneen palauttamismenettelyn aikana, se voi aiheuttaa lapselle ylimääräisiä vaurioita ja vieraannuttaa hänet kyseisestä vanhemmasta.

⁴⁵⁴ Ks. edellä kohdat **6.2–6.5** siitä, milloin tapausta voidaan pitää kiireellisenä 11 artiklan soveltamiseksi.
⁴⁵⁵ Yleissopimuksen 11 artiklan 2 kappale – ks. edellä kohdat **6.8–6.9**. Vuoden 2011 erityiskomissiossa (osa I) käsiteltiin yleissopimuksen 11 artiklan käyttöä toimivallan perusteena, jonka nojalla voidaan ryhtyä välttämättömiin suojelutoimenpiteisiin lapsen turvallisen palauttamisen tai väliaikaisen tapaamisen varmistamiseksi palauttamismenettelyn yhteydessä (kuten mainitaan tässä kohdassa sekä kohdassa **13.7** ja edellä **luvussa 6**). Erityiskomissiossa pohdittiin erityisesti sitä, milloin tällaista tilannetta voidaan pitää kiireellisenä tapauksena, jossa voidaan vedota 11 artiklaan. Kuten edellä **luvussa 6** todetaan, toimivaltaisen viranomaisen on aina määritettävä asian tosiseikkojen perusteella, voidaanko toimenpiteeseen ryhtyä 11 artiklan nojalla (eli voidaanko tilannetta tosiasiallisesti kuvata kiireelliseksi).

⁴⁵⁶ Yleissopimuksen 7 artiklan 2 kappaleen e kohta.

⁴⁵⁷ Yleissopimuksen 30 artiklan 2 kappale.

⁴⁵⁸ Yleissopimuksen 34 artikla. Ks. myös edellä kohdat **11.25–11.26**.

⁴⁵⁹ Erityisesti silloin, jos lapsen palauttamisesta kieltäydytään sen perusteella, että on olemassa vakava vaara, että palauttaminen saattaisi lapsen ruumiillisille tai henkisille vaurioille alttiiksi taikka että lapsi muutoin joutuisi kestävämpään tilanteeseen – ks. vuoden 1980 yleissopimuksen 13 artiklan 1 kappaleen b kohta.

⁴⁶⁰ Ks. edellä alaviite 8.

poisviemistä tai palauttamatta jättämisestä. Vuoden 1996 yleissopimuksessa ei aseteta tällaista velvoitetta. Kuten edellä **luvussa 11** todetaan, siinä määrätään kuitenkin viranomaisten välisestä yhteistyöstä ja viestinnästä⁴⁶¹.

13.11 Vuoden 1996 yleissopimuksen 34 artiklasta voi olla hyötyä myös **pyynnön vastaanottaneelle** sopimusvaltiolle, joka käsittelee vuoden 1980 yleissopimuksen mukaisen palauttamisvaatimuksen. Jos sen sopimusvaltion tiedot, jossa lapsella on asuinpaikka, ovat merkityksellisiä lapsen palauttamista koskevan päätöksen kannalta⁴⁶² tai jonkin muun kiireellisen suojelutoimenpiteen kannalta, johon pyynnön vastaanottaneen sopimusvaltion oikeus- tai hallintoviranomainen harkitsee ryhtyvän (esim. kiireelliset suojelutoimenpiteet lapsen turvallisen palauttamisen varmistamiseksi), viranomainen voi käyttää 34 artiklan mekanismeja hankkiakseen nämä merkitykselliset tiedot lapsen asuinpaikkavaltiolta.

13.12 Lopuksi on todettava, ettei vuoden 1996 yleissopimuksessa eikä vuoden 1980 yleissopimuksessa määrätä menettelystä tilanteessa, jossa pannaan samanaikaisesti vireille lapsen palauttamista koskeva menettely sopimusvaltiossa, jossa lapsella on asuinpaikka (vuoden 1996 yleissopimuksen 5 ja 7 artiklan nojalla), sekä sopimusvaltiossa, johon lapsi on luvattomasti viety tai josta hänet on jätetty palauttamatta (vuoden 1980 yleissopimuksen 12 artiklan nojalla). Vuoden 1996 yleissopimuksen 13 artikla ei ratkaise tätä ongelmaa, sillä vuoden 1980 yleissopimuksen mukainen toimivalta ei perustu vuoden 1996 yleissopimuksen 5–10 artiklaan (ks. vuoden 1996 yleissopimuksen 13 artikla). Tällaisessa tilanteessa asianomaisten sopimusvaltioiden on viestinnän ja yhteistyön avulla (keskusviranomaisten tuella ja/tai käyttämällä oikeusviranomaisten välistä suoraan viestintää) löydettävä paras etenemistapa ottaen huomioon lapsen etu.⁴⁶³

Esimerkki 13 (A)

Tässä esimerkissä valtiot A ja B ovat vuoden 1996 yleissopimuksen sekä vuoden 1980 yleissopimuksen sopimusvaltioita.

Lapsella on asuinpaikka valtiossa A. Vanhempien eron jälkeen molemmat vanhemmat säilyttävät lapsen huoltajuuden mutta sopivat, että lapsi asuu pääsääntöisesti äitinsä luona ja on säännöllisesti yhteydessä isäänsä. Kolme kuukautta myöhemmin äiti muuttaa lapsen kanssa valtioon B ilman isän suostumusta.

Isä panee vireille palauttamismenettelyn vuoden 1980 yleissopimuksen nojalla. Äiti syyttää isää lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, ja valtion B tuomioistuimet kieltäytyvät palauttamasta lasta, sillä on olemassa vakava vaara, että palauttaminen saattaisi lapsen ruumiillisille tai henkisille vaurioille alttiiksi⁴⁶⁴.

Sen vuoksi isä tekee hakemuksen valtion A viranomaisille lapsen palauttamiseksi (koska valtion A viranomaiset säilyttävät toimivaltansa vuoden 1996 yleissopimuksen 7 artiklan nojalla, palauttamisesta kieltäytyminen vuoden 1980 yleissopimuksen nojalla ei itsessään johda toimivallan muuttumiseen⁴⁶⁵). Vuoden 1996 yleissopimuksen 34 artiklan

⁴⁶¹ Yleissopimuksen 34 artikla. Ks. myös edellä kohdat **11.25–11.26**. Ks. myös **esimerkki 11 (I)**.

⁴⁶² Esim. tiedot, jotka ovat merkityksellisiä vuoden 1980 yleissopimuksen 13 artiklan nojalla esitetyn vastineen kannalta. Ks. kuitenkin vuoden 1980 yleissopimuksen 15 artiklan erityinen mekanismi, jolla määritetään, onko lapsen poisviemistä tai palauttamatta jättämisestä pidettävä saman yleissopimuksen 3 artiklan mukaisesti luvattomana.

⁴⁶³ Yksi olennainen tekijä ongelman ratkaisemiseksi voi olla vuoden 1980 yleissopimuksen mukaisen palauttamismenettelyn nopeus (ks. vuoden 1980 yleissopimuksen 2 ja 11 artikla).

⁴⁶⁴ Vuoden 1980 yleissopimuksen 13 artiklan 1 kappaleen b kohta.

⁴⁶⁵ Ks. edellä kohdat **4.20–4.25**.

1 kappaleen mukaisesti valtion A tuomioistuimet voivat, ja tarvittaessa niiden tulee, pyytää valtion B viranomaisilta tiedot syistä, joiden vuoksi palauttamisesta kieltäydyttiin, sekä tiedot tai todisteet, joihin päätös perustui.

Valtion A viranomaiset tutkivat tapauksen ja toteavat, ettei olemassa ole vaaraa siitä, että lapsen palauttaminen valtioon A saattaisi lapsen vaurioille alttiiksi. Ne myös katsovat, ettei valtion B tuomioistuimella ollut saatavillaan kaikkia merkityksellisiä tosiseikkoja. Ne määräävät lapsen palautettavaksi valtioon A.

Valtion A päätös on tunnustettava ilman eri vahvistusta valtiossa B, jos olemassa ei ole 23 artiklan 2 kappaleen mukaista kieltäytymisperustetta. Se, että valtiossa B on tehty vuoden 1980 yleissopimuksen 13 artiklan nojalla päätös kieltäytyä palauttamisesta, ei itsessään ole peruste kieltäytyä tunnustamisesta 23 artiklan nojalla. Jos äiti ei aio vapaaehtoisesti noudattaa valtion A päätöstä, päätös voidaan panna täytäntöön vuoden 1996 yleissopimuksen 26 ja 28 artiklan mukaisesti⁴⁶⁶.

*Valtion B tuomioistuimet voivat vaihtoehtoisesti (tapauksen tosiseikoista riippuen) tehdä päätöksen lapsen palauttamisesta vuoden 1980 yleissopimuksen 12 artiklan nojalla mutta ryhtyä samanaikaisesti välttämättömiin toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi 11 artiklan nojalla. Näin ne voivat varmistaa lapsen turvallisen palauttamisen ja jatkuvan suojelun valtiossa A (kunnes kyseisen valtion viranomaiset voivat ryhtyä toimiin). Näillä toimenpiteillä voidaan esimerkiksi määrätä, että siihen saakka, kunnes valtion A viranomaiset voivat ryhtyä välttämättömiin suojelutoimenpiteisiin, 1) isä ei saa pitää yhteyttä lapseen ja 2) isän on järjestettävä lapselle ja äidille erillinen majoitus valtiossa A. Nämä päätökset on sen jälkeen tunnustettava valtiossa A (paitsi jos on olemassa kieltäytymisperuste – ks. 23 artiklan 2 kappale), kunnes valtion A viranomaiset voivat ryhtyä välttämättömiin toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi. Valtio B voi varmistaa, että nämä suojelutoimenpiteet toteutetaan valtiossa A **ennen kuin** se sallii palauttamispäätöksen toimeenpanon siinä määrin, kuin se on mahdollista (tässä skenaariossa majoitusvaatimuksen toimeenpano voitaisiin todentaa ennen palauttamista, mutta yhteydenpitokiellon toimeenpano olisi toimenpide, joka valtion A on pantava täytäntöön tarvittaessa lapsen palatessa valtioon A).*

b) Mikä on vuoden 1996 yleissopimuksen asema tilanteissa, joissa lapsikaappaukseen ei sovelleta vuoden 1980 Haagin lapsikaappausoppimusta?

13.13 On olemassa useita tilanteita, joissa ei välttämättä sovelleta vuoden 1980 yleissopimusta, vaikka vuoden 1996 yleissopimusta sovelletaan. Vuoden 1980 yleissopimusta ei sovelleta esimerkiksi yli 16-vuotiaisiin lapsiin, kun taas vuoden 1996 yleissopimusta sovelletaan 18. ikävuoteen saakka⁴⁶⁷. Lisäksi on korostettava, että vuoden 1980 yleissopimusta sovelletaan ainoastaan tapauksiin, jossa on osallisena kaksi kyseisen yleissopimuksen sopimusvaltiota, joiden välillä yleissopimus on tullut voimaan. Jos valtio on liittynyt vuoden 1980 yleissopimukseen, sitä sovelletaan ainoastaan kyseisen valtion ja toisen sellaisen sopimusvaltion välillä, joka on **hyväksynyt** liittymisen⁴⁶⁸. Kaksi kansainväliseen lapsikaappaukseen liittyvää valtiota voivat näin ollen olla vuoden 1996 yleissopimuksen sopimusvaltioita, mutta vuoden 1980 yleissopimus ei välttämättä ole niiden välillä voimassa.

⁴⁶⁶ Ks. edellä kohdat **10.22–10.28**.

⁴⁶⁷ Vuoden 1996 yleissopimuksen 2 artikla; vuoden 1980 yleissopimuksen 4 artikla.

⁴⁶⁸ Ks. vuoden 1980 yleissopimuksen 38 artikla.

13.14 Useat niistä keinoista, joilla vuoden 1996 yleissopimus voi auttaa luvattoman poisviemisen tai palauttamatta jättämisen tapauksissa, joissa **ei** sovelleta vuoden 1980 yleissopimusta, mainitaan tämän käsikirjan aiemmissa luvuissa. Näitä ovat esimerkiksi seuraavat:

- Toimivaltamääräykset, joilla varmistetaan, että toimivalta säilyy sillä sopimusvaltiolla, jossa lapsella on asuinpaikka, kunnes tietyt edellytykset ovat täyttyneet⁴⁶⁹. Näitä määräyksiä käsitellään edellä kohdissa **4.20–4.25** sekä **13.2–13.4**.
- Yhteistyömääräykset, joilla varmistetaan, että vanhempien saatavilla on vuoden 1996 yleissopimuksen sopimusvaltioissa monipuolisia palveluja, joista voi olla apua kansainvälisissä lapsikaappauksissa. Näitä määräyksiä käsitellään edellä **luvussa 11**. Tärkeimmät määräykset, joista voi olla apua, kun lapsi on viety luvattomasti tai jätetty palauttamatta, koskevat keskusviranomaisten velvollisuutta antaa apua lapsen olinpaikan selvittämiseksi ja edistää sovinnaalisia ratkaisuja lapsen suojelemiseksi⁴⁷⁰.
- Edellä **luvussa 10** käsiteltyjä tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevia määräyksiä voidaan yhdessä toimivaltasääntöjen kanssa käyttää myös joissain tilanteissa sen varmistamiseksi, että lapsi todella palautetaan sopimusvaltioon, jossa hänellä on asuinpaikka. Vanhemmalla voi lapsen asuinpaikkavaltiossa jo olla toimeenpantava päätös, joka koskee huoltajuutta tai lapsen luovuttamista, tai vanhempi voi saada tällaisen päätöksen nopeasti kyseisessä sopimusvaltiossa. Sen jälkeen päätös voidaan yleissopimuksen nojalla toimittaa tunnustamista ja täytäntöönpanoa varten siihen sopimusvaltioon, johon lapsi on luvattomasti viety tai josta hänet on jätetty palauttamatta. Kun päätös on julistettu täytäntöönpanokelpoiseksi tai rekisteröity täytäntöönpanoa varten, se on pantava täytäntöön viimeksi mainitussa sopimusvaltiossa samalla tavoin kuin kyseisen valtion omien viranomaisten päätökset, ellei olemassa ole kieltäytymisperustetta⁴⁷¹.

Esimerkki 13 (B)

Tässä esimerkissä valtiot A ja B ovat molemmat vuoden 1996 yleissopimuksen sopimusvaltioita. Valtio B ei kuitenkaan ole vuoden 1980 yleissopimuksen sopimusvaltio⁴⁷².

Lapsella on asuinpaikka valtiossa A. Vanhempien eron jälkeen molemmat vanhemmat säilyttävät lapsen huoltajuuden mutta sopivat, että lapsi asuu pääsääntöisesti äitinsä luona ja on säännöllisesti yhteydessä isäänsä. Kolme kuukautta myöhemmin äiti muuttaa lapsen kanssa valtioon B ilman isän suostumusta.

*Isä voi pyytää vuoden 1996 yleissopimuksen nojalla, että valtion A keskusviranomainen pyytää valtion B keskusviranomaiselta apua lapsen olinpaikan selvittämiseksi kyseisessä valtiossa*⁴⁷³.

*Isä voi myös pyytää valtion A keskusviranomaista hankkimaan valtion B keskusviranomaiselta tietoa valtion B lastensuojeluun sovellettavasta lainsäädännöstä ja tarjolla olevista palveluista*⁴⁷⁴.

⁴⁶⁹ Vuoden 1996 yleissopimuksen 7 artikla.

⁴⁷⁰ Yleissopimuksen 31 artiklan b ja c kohta – näitä tehtäviä voivat suorittaa keskusviranomaiset tai välillisesti muut viranomaiset tai elimet. Ks. edellä kohta **11.11**.

⁴⁷¹ Ks. edellä täytäntöönpanoa käsittelevät kohdat **10.22–10.28**.

⁴⁷² Vuoden 1980 yleissopimus ei siis ole voimassa kahden valtion välillä eikä sitä voida soveltaa tapauksessa.

⁴⁷³ Yleissopimuksen 31 artiklan c kohta. Ks. edellä kohta **11.11**.

⁴⁷⁴ Yleissopimuksen 30 artiklan 2 kappale: isä voi pyytää asuinpaikkavaltionsa sopimusvaltion B keskusviranomaista esittämään tietopyynnön, tai hän voi lähestyä suoraan sopimusvaltion A keskusviranomaista. Ks. edellä kohta **11.10**.

Toimivalta ryhtyä toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi on edelleen valtion A viranomaisilla⁴⁷⁵. Isän pyynnöstä nämä viranomaiset voivat määrätä, että lapsi on palautettava heti valtion A oikeudenkäyttöalueelle (joko äidin huostaan tai, jos äiti ei halua palata valtioon A, isän huostaan). Päättös on pantava täytäntöön valtiossa B isän tai muun asianosaisen pyynnöstä⁴⁷⁶. Tapauksen tosiseikoista riippuen valtion A tuomioistuimet voivat kuitenkin vaihtoehtoisesti määrätä, että lapsen on jätävä äidin huostaan valtioon B, kunnes huoltajuusasian käsittely on saatettu päätökseen (valtiossa A), mutta lapsen ja isän väliaikainen yhteydenpito on varmistettava asian ollessa vireillä

B. Tapaaminen / yhteydenpito⁴⁷⁷

a) Mikä on 'tapaamisoikeus'?

13.15 Yleissopimuksen 3 artiklan b kohdan mukaan toimenpiteet "lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi" voivat koskea erityisesti tapaamisoikeutta. Vaikka 'tapaamisoikeutta' ei määritellä kattavasti yleissopimuksessa, siinä todetaan selvästi, että tähän oikeuteen sisältyy "oikeus viedä lapsi rajoitetuksi ajaksi pois asuinpaikastaan"⁴⁷⁸. Tämä muotoilu vastaa vuoden 1980 yleissopimuksen 5 artiklan b kohdassa annettua tapaamisoikeuden määritelmää⁴⁷⁹. Kahdessa yleissopimuksessa on tarkoituksellisesti käytetty yhdenmukaista sanamuotoa, ja käsitteitä olisi tulkittava samalla itsenäisellä⁴⁸⁰ tavalla molemmissa yleissopimuksissa, jotta varmistetaan niiden toisiaan täydentävä vaikutus. On pantava merkille, että vuoden 1996 yleissopimusta koskevassa selitysmuistiossa selvennetään, että tällaiseen tapaamisoikeuteen sisältyy etäältä tapahtuva yhteydenpito, jota vanhemmalla on oikeus harjoittaa lapsensa kanssa kirjeenvaihdon, puhelimen tai faksin välityksellä⁴⁸¹.

13.16 Käsikirjassa esitetyissä esimerkeissä on havainnollistettu vuoden 1996 yleissopimuksen kunkin luvun merkitystä kansainvälistä tapaamista/yhteydenpitoa koskevissa asioissa. Tässä jaksossa kootaan yhteen joitakin vuoden 1996 yleissopimuksen määräyksiä, jotka ovat erityisen olennaisia näissä tapauksissa.

b) Valtion sisäinen hallinnollinen yhteistyö⁴⁸² kansainvälistä tapaamista/yhteydenpitoa koskevissa asioissa

13.17 Keskusviranomaisella on yleisiä velvollisuuksia, joista osa, kuten avunanto lapsen olinpaikan selvittämiseksi ja sovinnollisten ratkaisujen edistämiseksi, auttaa myös varmistamaan tapaamis- tai yhteydenpito-oikeuden toteutumisen. Näiden lisäksi vuoden 1996 yleissopimuksen 35 artiklassa määrätään erityisesti yhteistyöstä

⁴⁷⁵ Vuoden 1996 yleissopimuksen 7 artikla, jota käsitellään edellä kohdissa **4.20–4.25**.

⁴⁷⁶ Paitsi jos on olemassa yleissopimuksen mukainen kieltäytymisperuste – ks. 26 artiklan 3 kappale, jota käsitellään edellä kohdassa **10.24**.

⁴⁷⁷ Lisätietoa on saatavilla valtioiden rajat ylittävän yhteydenpidon hyvien toimintatapojen oppaassa (teos mainittu alaviitteessä 216). Terminologisia seikkoja (esim. 'yhteydenpito' ja 'tapaaminen') käsitellään sivulla xxvi.

⁴⁷⁸ Yleissopimuksen 3 artiklan b kohta. Ks. myös edellä kohta **3.22**, jossa käsitellään 3 artiklan b kohdan merkitystä.

⁴⁷⁹ Vuoden 1996 yleissopimuksen 3 artiklan b kohdassa esitetty 'huoltajan oikeuksien' määritelmä vastaa sanamuodoltaan myös vuoden 1980 yleissopimuksen 5 artiklan b kohdan määritelmää.

⁴⁸⁰ Eli käsitteitä olisi tulkittava ilman kansallisen lainsäädännön asettamia rajoituksia.

⁴⁸¹ Selitysmuistion kohta 20. Nykypäivänä tähän välilliseen yhteydenpitoon sisältyisi oletettavasti myös yhteydenpito sähköpostin ja verkkoviestintävälineiden kautta, mukaan lukien videokonferenssivälineet.

⁴⁸² Yhteistyömääräyksiä käsitellään tarkemmin edellä **luvussa 11**.

kansainvälistä tapaamista/yhteydenpitoa koskevissa asioissa. Yleissopimuksen 35 artiklan mukaan sopimusvaltion toimivaltaiset viranomaiset voivat pyytää toisen sopimusvaltion viranomaisilta apua yleissopimuksen mukaisten suojelutoimenpiteiden toimeenpanossa, erityisesti turvattaessa mahdollisuus tapaamisoikeuden sekä säännöllisen yhteydenpito-oikeuden tehokkaaseen toteutumiseen.⁴⁸³

- 13.18** Yleissopimuksen 35 artiklassa määrätään myös mekanismista, jolla vanhempi, joka ei asu samassa sopimusvaltiossa lapsen kanssa, voi pyytää kotivaltionsa viranomaisia hankkimaan asiaan liittyviä tietoja tai todisteita ja antamaan lausunnon siitä, voidaanko kyseiselle vanhemmalle myöntää tapaamis-/yhteydenpito-oikeus, sekä ehdoista, joilla kyseistä oikeutta voidaan käyttää⁴⁸⁴. Viranomaisen, joka on toimivaltainen päättämään lapsen tapaamis-/yhteydenpito-oikeudesta, tulee harkita näiden tietojen, todisteiden ja lausunnon merkitystä. Määräyksellä annetaan myös harkintavaltaa viranomaisille, jotka ovat toimivaltaisia lykkäämään tapaamis-/yhteydenpitoasiaa koskevaa oikeudenkäyntiä, kunnes menettely on saatettu päätökseen⁴⁸⁵. Yleissopimuksessa korostetaan, että oikeudenkäynnin lykkääminen, kunnes nämä tiedot on vastaanotettu, voi olla erityisen tarkoituksenmukaista silloin, kun harkitaan lapsen edellisessä asuinpaikkavaltiossa myönnetyn tapaamis-/yhteydenpito-oikeuden rajoittamista tai lakkauttamista.⁴⁸⁶

Esimerkki 13 (C)

Äiti ja lapsi muuttivat luvallisesti sopimusvaltiosta B sopimusvaltioon A useita vuosia aikaisemmin, ja isä jäi sopimusvaltioon B. Lapsi ja isä pitävät yhteyttä säännöllisesti tapaamisjärjestelyjen mukaisesti. Äiti haluaa nyt rajoittaa tai lakkauttaa lapsen ja isän väliset tapaamisjärjestelyt ja panee asian vireille sopimusvaltion A viranomaisille. Isä pyytää sopimusvaltion B viranomaisia hankkimaan asiaan liittyviä tietoja tai todisteita ja antamaan lausunnon siitä, voidaanko isälle myöntää tapaamisoikeus, sekä ehdoista, joilla tapaamisoikeutta voidaan käyttää⁴⁸⁷. Lisäksi hän pyytää, että asiaa käsittelevät sopimusvaltion A viranomaiset lykkäävät oikeudenkäyntiä, kunnes ne ovat vastaanottaneet sopimusvaltion B lausunnon⁴⁸⁸. Viranomaiset suostuvat pyyntöön, ja oikeudenkäyntiä sopimusvaltiossa A lykätään. Sopimusvaltion B viranomaiset tutkivat tilanteen ja laativat lausunnon, jonka mukaan isälle voidaan myöntää tapaamisoikeus. Sopimusvaltion A viranomaiset ottavat tämän lausunnon ja taustatiedot vastaan todisteina ja harkitsevat niiden merkitystä, kun ne päättävät tapaamisoikeuden myöntämisestä⁴⁸⁹.

c) Ennakkotunnustaminen⁴⁹⁰

- 13.19** Vuoden 1996 yleissopimuksen nojalla yhdessä sopimusvaltiossa tehty yhteydenpitopäätös tunnustetaan tavallisesti ilman eri vahvistusta kaikissa muissa sopimusvaltioissa⁴⁹¹. Perusteet, joiden nojalla tunnustamisesta voidaan kieltäytyä, ovat rajalliset, ja ne luetellaan tyhjentävästi yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleessa⁴⁹².

⁴⁸³ Yleissopimuksen 35 artiklan 1 kappale. Ks. edellä kohdat **11.27–11.30**.

⁴⁸⁴ Yleissopimuksen 35 artiklan 2 kappale.

⁴⁸⁵ Yleissopimuksen 35 artiklan 3 kappale.

⁴⁸⁶ Sama.

⁴⁸⁷ Yleissopimuksen 35 artiklan 2 kappale.

⁴⁸⁸ Yleissopimuksen 35 artiklan 3 kappale.

⁴⁸⁹ Yleissopimuksen 35 artiklan 2 kappale.

⁴⁹⁰ Asiaa käsitellään tarkemmin edellä **luvun 10** kohdissa **10.16–10.21**.

⁴⁹¹ Yleissopimuksen 23 artiklan 1 kappale.

⁴⁹² Ks. edellä kohdat **10.4–10.15**.

13.20 Yleissopimuksen 24 artiklan mukainen ennakkotunnustaminen on kuitenkin erityisen hyödyllinen väline kansainvälistä tapaamista/yhteydenpitoa koskevissa asioissa. Sen avulla voidaan vähentää vanhempien huolta siitä, etteivät osapuolet noudata yhteydenpitopäätöksiä muissa sopimusvaltioissa. Tätä käyttöä voidaan havainnollistaa kahdessa kansainvälistä tapaamista/yhteydenpitoa koskevassa tilanteessa:

- Lapsi matkustaa toiseen valtioon yhteydenpitoa varten, ja lapsen ensisijainen hoitaja pelkää, ettei toinen yhteydenpito-oikeutta käyttävä henkilö noudata yhteydenpitopäätöstä eikä palauta lasta yhteydenpidon jälkeen. Tunnustamalla ennakkoon sekä huoltajuutta että yhteydenpitoa koskevat lapsen asuinpaikkavaltion päätökset varmistetaan, että jos yhteydenpitopäätöstä ei noudateta sopimusvaltiossa, jossa yhteydenpito-oikeutta käytetään, voidaan panna täytäntöön lapsen palauttaminen ensisijaiselle hoitajalle (vuoden 1996 yleissopimuksen 26 ja 28 artiklan mukaisesti). Tämä oikeusvarmuus voi rohkaista ensisijaista hoitajaa sallimaan yhteydenpidon⁴⁹³.
- Jos vanhempi haluaa muuttaa toiseen valtioon lapsen kanssa, toinen vanhempi voi olla huolissaan siitä, ettei muuttava vanhempi noudata mahdollista yhteydenpitoa koskevaa päätöstä muuton jälkeen. Ennakkotunnustaminen antaa tälle vanhemmalle varmuuden siitä, että jos muuttava vanhempi ei noudata yhteydenpitopäätöstä, se pannaan täytäntöön sopimusvaltiossa, johon vanhempi ja lapsi ovat muuttaneet, samalla tavoin kuin kyseisessä valtiossa tehty päätös⁴⁹⁴.

13.21 Ennakkotunnustaminen voi myös antaa takuun siitä, että tapaamista/yhteydenpitoa koskevat **ehdot**, jotka ensisijaista toimivaltaa käyttävät viranomaiset ovat asettaneet, voidaan panna täytäntöön heti kun lapsi saapuu toiseen sopimusvaltioon vierailua tai muuttoa varten.

13.22 Jos vuoden 1996 yleissopimus **ei** ole voimassa asianomaisten valtioiden välillä, käytetään usein vastaavia määräyksiä (ns. "mirror orders") sen varmistamiseksi, että yhdessä valtiossa tehty päätös voidaan panna täytäntöön toisessa valtiossa. Tällainen vastaava määräys on sen valtion tuomioistuimen tekemä päätös, jossa esimerkiksi tapaamis-/yhteydenpito-oikeutta on tarkoitus käyttää tai johon lapsi on muuttanut. Määräys vastaa täysin tai suurelta osin toisessa valtiossa tehtyä päätöstä. Siten viimeksi mainitussa valtiossa tehty päätös voidaan panna oikeusvaikutuksiltaan täysimääräisesti täytäntöön molemmissa valtioissa. Joissain valtioissa ja tilanteissa osapuolilla on kuitenkin ollut vaikeuksia saada vastaavia määräyksiä. Tämä on usein johtunut siitä, että kyseinen valtio ei ole katsonut olevansa toimivaltainen antamaan pyydettyä vastaavaa määräystä, sillä lapsella ei ole asuinpaikkaa kyseisessä valtiossa (esim. jos lapsi on vain vierailemassa valtiossa yhteydenpitoa varten). Vuoden 1996 yleissopimuksessa pyritään sen vuoksi ehkäisemään tätä ongelmaa ja määrätään huomattavasti yksinkertaisemmasta ja nopeammasta menetelmästä, jolla yhden sopimusvaltion päätös tunnustetaan ja voidaan panna täytäntöön toisessa sopimusvaltiossa.

⁴⁹³ Jos vuoden 1980 yleissopimus on voimassa asianomaisissa valtioissa, palauttamista koskeva oikeussuojakeino tarjoaa myös huomattavan varmuuden ensisijaiselle hoitajalle tässä tilanteessa. Tällöin ensisijainen hoitaja tietäisi, että käytettävissä on tarkoituksenmukainen oikeussuojakeino siltä varalta, että lapsi jätetään luvottomasti palauttamatta tuomioistuimen päätöksen vastaisesti. Tällä tavoin vuoden 1980 yleissopimuksella myös edistetään kansainvälistä tapaamista/yhteydenpitoa.

⁴⁹⁴ Ks. kuitenkin jäljempänä kohdat **13.23–13.27**, joissa käsitellään kansainvälistä muuttoa ja sitä, että sopimusvaltio, johon lapsi on muuttanut, saa yleisen toimivallan lapsen osalta siinä vaiheessa, kun lapsi saa sieltä asuinpaikan (yleissopimuksen 5 artiklan 2 kappale; ks. edellä kohdat **4.8–4.11**).

d) Kansainvälinen muutto⁴⁹⁵

- 13.23** Useiden valtioiden viranomaiset käsittelevät yhä enemmän kansainväliseen muuttoon liittyviä ongelmia. 'Kansainvälisellä muutolla' tarkoitetaan tilannetta, jossa lapsi muuttaa pysyvästi yleensä ensisijaisen hoitajansa kanssa yhdestä valtiosta toiseen. Tämän tuloksena lapsi elää usein huomattavasti aiempaa pidemmän välimatkan päässä vanhemmasta, joka ei muuta, ja tämän vanhemman tapaamis-/yhteydenpito-oikeuden käyttö vaikeutuu ja aiheuttaa enemmän kuluja.
- 13.24** On olennaista, että kansainvälisen muuton yhteydessä tehdyn tapaamista/yhteydenpitoa koskevan päätöksen ehtoja noudatetaan mahdollisimman kattavasti valtiossa, johon lapsi muuttaa. Tähän on kaksi syytä: 1) Muutosta päättävillä viranomaisilla on parhaat edellytykset arvioida, mikä on lapsen etu jatkuvassa tapaamisessa/yhteydenpidossa sen vanhemman kanssa, joka ei muuta. 2) Lisäksi jos päätöksiä ei tällaisessa tilanteessa noudateta tietyssä valtiossa, tämä voi vaikuttaa kielteisesti tuomareihin, jotka käsittelevät muuttoja kyseiseen valtioon koskevia hakemuksia tulevaisuudessa (eli muuttolupa voidaan jättää myöntämättä, sillä yhteydenpitoa ei voida asianmukaisesti turvata).
- 13.25** Kun tapaamista/yhteydenpitoa koskeva päätös tehdään kansainvälisen muuton yhteydessä (sen sopimusvaltion viranomaisten toimesta, jossa lapsella on asuinpaikka), kyseinen päätös tunnustetaan yleissopimuksen 23 artiklan 1 kappaleen nojalla ilman eri vahvistusta siinä sopimusvaltiossa, johon lapsi muuttaa. Päätös voidaan panna täytäntöön kyseisessä sopimusvaltiossa 26 ja 28 artiklan mukaisesti samalla tavoin kuin kyseisessä sopimusvaltiossa tehty päätös. Jos on olemassa huolta siitä, ettei päätöstä tunnusteta muuton jälkeen, olisi tehtävä ennakkotunnustamista koskeva hakemus 24 artiklan nojalla⁴⁹⁶.
- 13.26** Kansainvälisen muuton tapauksissa huolta voi aiheuttaa se, että heti kun lapsi saa asuinpaikan sopimusvaltiossa, johon hänet on luvallisesti⁴⁹⁷ viety, ensisijainen toimivalta ryhtyä toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi siirtyy vuoden 1996 yleissopimuksen nojalla kyseisen sopimusvaltion toimivaltaisille viranomaisille (ks. 5 artiklan 2 kappale ja edellä kohdat **4.8–4.11**). Tällöin on riski, että muuttava vanhempi käyttää hyväkseen toimivallan muutosta ja voi sen jälkeen hakea alkuperäiseen sopimusvaltioon jääneen vanhemman tapaamis-/yhteydenpito-oikeuden muuttamista, rajoittamista tai jopa lakkauttamista. Asiasta annetaan yksityiskohtaisia ohjeita valtioiden rajat ylittävän yhteydenpidon hyvien toimintatapojen oppaan luvussa 8⁴⁹⁸.
- 13.27** Kuten edellä todetaan, kyseinen vanhempi voisi tässä tilanteessa hakea tapaamista/yhteydenpitoa koskevan päätöksen ennakkotunnustamista⁴⁹⁹ uudessa sopimusvaltiossa ja turvata siten tapaamis-/yhteydenpito-oikeutensa. Tunnustamisen jälkeen sen sopimusvaltion viranomaiset, johon lapsi on muuttanut, suhtautuvat päätökseen samalla tavoin kuin kyseisen sopimusvaltion viranomaisten päätökseen. Vaikka päätöstä ei olisi tunnustettu ennakkoon, sopimusvaltion, johon lapsi on muuttanut, ei pitäisi sallia päätöksen uudelleentutkintaa tai muuttamista, ellei se samoissa olosuhteissa sallisi kyseisessä valtiossa tehdyn tapaamis-/yhteydenpitopäätöksen

⁴⁹⁵ Kansainvälistä muuttoja ja yhteydenpitoa käsitellään tarkemmin valtioiden rajat ylittävän yhteydenpidon hyvien toimintatapojen oppaan luvussa 8 (teos mainittu alaviitteessä 216).

⁴⁹⁶ Asiaa käsitellään edellä kohdissa **13.19–13.22**.

⁴⁹⁷ Jos muutto ei ollut luvallinen vaan lapsi vietiin luvattomasti tai jätettiin palauttamatta, ks. yleissopimuksen 7 artikla ja edellä kohdat **4.20–4.25**.

⁴⁹⁸ Teos mainittu alaviitteessä 216, kohta 8.5.4.

⁴⁹⁹ Ennakkotunnustamista käsitellään tarkemmin edellä kohdissa **13.19–13.21**.

uudelleentutkiminnan tai muuttamisen⁵⁰⁰. Lisäksi jos sopimusvaltio, johon lapsi on muuttanut, käsittelee hakemusta, jossa pyydetään tutkimaan uudelleen tai muuttamaan sellaista tapaamis-/yhteydenpito päätöstä, joka on tehty **pian sen jälkeen**, kun tuomioistuin antoi luvan muuttoon, hakemusta käsittelevän tuomioistuimen olisi käytettävä runsaasti aikaa, ennen kuin se muuttaa muutosta päättäneen viranomaisen asettamia tapaamis-/yhteydenpitojärjestelyjä⁵⁰¹. Jos on tarpeen ryhtyä toimenpiteisiin päätöksen uudelleentutkimiseksi tai muuttamiseksi, olisi harkittava niiden yleissopimuksen mekanismien käyttöä, joilla hankitaan merkitykselliset tiedot lapsen edellisen asuinpaikkavaltion viranomaisilta (esim. yleissopimuksen 9 artiklan käyttö toimivallan siirtämiseksi kyseiselle sopimusvaltiolle tai 35 artiklan mekanismin käyttö)⁵⁰².

e) Kansainvälinen tapaamis-/yhteydenpito-oikeus tilanteissa, joissa sovelletaan vuoden 1980 yleissopimusta ja vuoden 1996 yleissopimusta

- 13.28** Valtioissa ja tilanteissa, joissa sovelletaan myös vuoden 1980 yleissopimusta, on pidettävä mielessä, että kyseisen yleissopimuksen 7 artiklan 2 kappaleen f kohdassa ja 21 artiklassa määrätään tärkeistä tapaamista/yhteydenpitoa koskevista velvoitteista⁵⁰³. Näitä määräyksiä ei käsitellä yksityiskohtaisesti tässä käsikirjassa, mutta niiden osalta olisi tutustuttava valtioiden rajat ylittävän yhteydenpidon hyvien toimintatapojen oppaaseen⁵⁰⁴ (etenkin lukuun 4) ja keskusviranomaisen toiminnan hyvien toimintatapojen oppaaseen⁵⁰⁵ (etenkin lukuun 5).
- 13.29** Sopimusvaltioiden on otettava huomioon, että vuoden 1980 yleissopimuksessa ja vuoden 1996 yleissopimuksessa painotetaan eri tavoin tapaamis-/yhteydenpito-oikeutta. Vuoden 1980 yleissopimuksen 21 artiklassa määrätään, että ”keskusviranomaiset voivat joko itse tai muun elimen välityksellä ryhtyä menettelyyn tapaamisoikeuden järjestämiseksi tai turvaamiseksi ja tapaamisoikeuden käyttämiselle mahdollisesti asetettujen ehtojen noudattamisen varmistamiseksi, taikka avustaa tällaiseen menettelyyn ryhtymistä”. Kun sovelletaan molempia yleissopimuksia, tapaamista/yhteydenpitoa koskevilla vuoden 1996 yleissopimuksen määräyksillä pyritään täydentämään ja vahvistamaan yhteistyötä, joka liittyy vuoden 1980 yleissopimuksen mukaiseen tapaamis-/yhteydenpito-oikeuteen⁵⁰⁶.
- 13.30** Kun tilanteessa, jossa sovelletaan molempia yleissopimuksia, pannaan vireille kansainvälistä tapaamista/yhteydenpitoa koskeva hakemus, hakemuksessa on suositeltavaa mainita tarvittaessa molemmat yleissopimukset⁵⁰⁷.

⁵⁰⁰ Ks. valtioiden rajat ylittävän yhteydenpidon hyvien toimintatapojen oppaan luku 8 ja etenkin kohta 8.5 (teos mainittu alaviitteessä 216).

⁵⁰¹ Sama kuin edellä, kohta 8.5.3.

⁵⁰² Nämä mekanismit voivat osoittautua hyödyllisiksi myös tilanteissa, joissa yhteydenpito päätöstä ei tehty ehdotetun muuton yhteydessä, vaan luvallinen muutto tapahtui pian päätöksenteon jälkeen. *Sama kuin edellä*.

⁵⁰³ Kuten edellä alaviitteessä 493 todetaan, on lisäksi pidettävä mielessä, että vuoden 1980 yleissopimuksen palauttamista koskeva oikeussuojakeino on erittäin tärkeä väline, jolla edistetään kansainvälistä tapaamista/yhteydenpitoa. Se antaa lapsen hoitajalle voimakkaimman mahdollisen takuun siitä, ettei lasta jätetä luvattomasti palauttamatta, ja muodostaa varmuutta antavan lainsäädäntökehyksen, jonka puitteissa kansainvälistä tapaamis-/yhteydenpito-oikeutta voidaan käyttää.

⁵⁰⁴ Teos mainittu alaviitteessä 216.

⁵⁰⁵ Teos mainittu alaviitteessä 355.

⁵⁰⁶ Ks. selitysmuistion kohta 146.

⁵⁰⁷ Ks. myös edellä kohdat **11.2** ja **11.6** siitä, että on harkittava saman keskusviranomaisen nimittämistä vuoden 1980 yleissopimuksen ja vuoden 1996 yleissopimuksen nojalla, jos valtio on molempien yleissopimusten osapuoli. Tämä on esimerkki tilanteesta, jossa saman elimen nimittäminen molempien

C. Sijaishoito, *kafala* ja kansainvälinen laitoshuolto

- 13.31 Päätökset, jotka koskevat lapsen sijoittamista perhehoitoon tai laitoshuoltoon⁵⁰⁸ taikka lapsen hoidon järjestämistä *kafalan* tai muun vastaavan huoltojärjestelyn avulla, kuuluvat lasten suojelemiseksi tarkoitettujen toimenpiteiden määritelmään ja yleissopimuksen soveltamisalaan⁵⁰⁹. Toimivaltaa tällaisten sijoitusten tai päätösten tekemiseksi säännellään näin ollen toimivaltaa koskevilla yleissopimuksen määräyksillä⁵¹⁰, ja yhdessä sopimusvaltiossa tehdyt sijoitukset tai päätökset on tunnustettava ja pantava täytäntöön muissa sopimusvaltioissa, ellei kieltäytymiselle ole perustetta⁵¹¹.
- 13.32 On tärkeää panna merkille, että yleissopimuksessa määrätään myös valtioiden välisestä yhteistyöstä yhä suuremmassa joukossa tapauksia, joissa vaihtoehtoiseen hoitoon sijoitetut lapset muuttavat ulkomaille esimerkiksi sijaishoidon tai muun sellaisen pitkäkestoisen järjestelyn puitteissa, joka ei täytä adoption määritelmää. Tämä kattaa myös islamilaisen lainsäädännön mukaisen huoltojärjestelyn *kafalan*⁵¹².

Esimerkki 13 (D)

Lapsella on asuinpaikka sopimusvaltiossa A. Kyseisen valtion viranomaiset päättävät, että lapsesta huolehtivat hänen setänsä ja tämän vaimo kafalan avulla. Pariskunta muuttaa myöhemmin lapsen kanssa sopimusvaltioon B. Koska sopimusvaltion A viranomaisten päätös täyttää tunnustamista koskevat vaatimukset, sopimusvaltion B viranomaiset tunnustavat kafalan ilman eri vahvistusta⁵¹³.

- 13.33 Jos viranomainen harkitsee lapsen sijoittamista perhehoitoon tai laitoshuoltoon taikka lapsen hoidon järjestämistä *kafalan* tai muun vastaavan järjestelyn avulla **ja jos tällainen sijaishuolto tai hoito järjestettäisiin toisessa sopimusvaltiossa**, yleissopimuksessa vahvistetaan tiukat säännöt, jotka on täytettävä, ennen kuin kyseinen sijoitus voidaan toteuttaa. Näihin sääntöihin sisältyy kummankin sopimusvaltion viranomaisten välinen yhteistyö sen varmistamiseksi, että järjestelyissä otetaan huomioon lapsen etu. Jos sääntöjä ei noudateta, sijoitusta ei välttämättä tunnusteta muissa valtioissa yleissopimuksen nojalla⁵¹⁴.
- 13.34 Nämä säännöt vahvistetaan yleissopimuksen 33 artiklassa⁵¹⁵. Artiklaa sovelletaan, jos
- viranomainen on yleissopimuksen 5–10 artiklan mukaisesti toimivaltainen ja
 - viranomainen harkitsee lapsen sijoittamista toiseen sopimusvaltioon perhehoitoon tai laitoshuoltoon taikka lapsen hoidon järjestämistä *kafalan* tai muun vastaavan huoltojärjestelyn avulla.

508 yleissopimusten nojalla voi olla järkevää.
Ks. lasten vaihtoehtoisen hoidon osalta edellä alaviite 83. Alaviitteessä käsitellään suuntaviivoja "Guidelines for the Alternative Care of Children", jotka hyväksyttiin muodollisesti YK:n yleiskokouksen 24. helmikuuta 2010 antamalla päätöslauselmalla A/RES/64/142.

509 Yleissopimuksen 3 artiklan e kohta. Ks. edellä kohdat **3.25–3.28**.

510 Yleissopimuksen 5–10 artikla. Ks. edellä **luku 4**.

511 Yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappale. Ks. edellä kohdat **10.4–10.15**.

512 Kuten edellä tässä käsikirjassa todetaan, *kafala* ei kuulu kansainvälistä lapseksiottamista koskevan vuoden 1993 Haagin yleissopimuksen soveltamisalaan; ks. edellä kohdat **3.25–3.28**.

513 Yleissopimuksen 23 artikla. Ks. edellä kohdat **10.1–10.3**.

514 Yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen f kohta. Ks. edellä kohdat **10.4–10.15**.

515 Ks. edellä kohdat **11.13–11.17**.

- 13.35 Sijoittamista harkitsevan viranomaisen on toimitettava toisen sopimusvaltion viranomaiselle tietoja lapsen tilanteesta sekä perustelut ehdotetulle sijoittamiselle tai hoitojärjestelylle⁵¹⁶. Yleissopimuksen 5–10 artiklan mukaisesti toimivaltainen viranomainen ei saa tehdä päätöstä lapsen sijoittamisesta toiseen sopimusvaltioon, ellei toisen sopimusvaltion viranomainen ole suostunut sijoittamiseen tai hoitojärjestelyyn, ottaen huomioon lapsen edun⁵¹⁷. Jos tätä menettelyä ei noudateta, toimenpiteen tunnustamisesta voidaan kieltäytyä yleissopimuksen nojalla⁵¹⁸.
- 13.36 Kukin sopimusvaltio voi⁵¹⁹ nimetä viranomaisen, joille 33 artiklan mukaiset pyynnöt tulee osoittaa, ks. edellä kohta **11.15**.
- 13.37 Siitä ei kuitenkaan ole täyttä yksimielisyyttä, mitkä suojelutoimenpiteet kuuluvat yleissopimuksen 33 artiklan soveltamisalaan (ja edellyttävät siksi 33 artiklan menettelyä)⁵²⁰. Kysymys koskee erityisesti sitä, kuuluuko sellainen toimivaltaisen viranomaisen suojelutoimenpide 33 artiklan soveltamisalaan, jonka mukaan lapsen on asuttava toisessa sopimusvaltiossa muun perheenjäsenen (esim. isovanhempien tai tädin tai sedän) luona. Tähän ei anneta lopullista vastausta 18. diplomaattisen istunnon asiakirjoissa. Yleissopimuksen 33 artiklan taustalla olevaa periaatetta ehdotettiin alun perin Alankomaiden työasiakirjassa nro 59. Sen mukaan aina, kun lapsen sijoittaminen alkuperäisen perheensä ulkopuolelle edellyttää lapsen muuttoa toiseen sopimusvaltioon, olisi noudatettava samanlaista menettelyä kuin 29. toukokuuta 1993 tehdyssä yleissopimuksessa⁵²¹. Tästä ei kuitenkaan käy ilmi, oliko ilmaisulla 'alkuperäinen perhe' tarkoitus viitata yksinkertaisesti lapsen ydinperheeseen, jonka kanssa hän on aikaisemmin asunut, vai laajemmin myös muihin sukulaisiin⁵²².
- 13.38 Vuoden 2011 erityiskomissiossa (osa I) keskusteltiin jonkin verran yleissopimuksen 33 artiklan soveltamisalasta. Osa asiantuntijoista oli huolissaan siitä, että tällaisten suojelutoimenpiteiden sisällyttäminen 33 artiklan soveltamisalaan vaikeuttaisi tarpeettomasti lasten sijoittamista sukulaisten huostaan muihin sopimusvaltioihin. Muut asiantuntijat olivat puolestaan huolissaan siitä, että jos tällaiset toimenpiteet jätettäisiin 33 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle, käytettävissä ei olisi mitään pakollisia suojatoimia sen varmistamiseksi, että sopimusvaltio, johon lapsi sijoitetaan, on etukäteen tietoinen lapsen muutosta kyseiseen valtioon ja että maahanmuuttoon ja julkisten palvelujen käyttöoikeuteen liittyviä näkökohtia on tarkasteltu ja ne on ratkaistu

⁵¹⁶ Yleissopimuksen 33 artiklan 1 kappale.

⁵¹⁷ Yleissopimuksen 33 artiklan 2 kappale.

⁵¹⁸ Yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen f kohta.

⁵¹⁹ Nimitys ei ole pakollinen, mutta se voi edistää tehokasta viestintää. Ks. tältä osin unionin tuomioistuimen päätös asiassa *Health Service Executive v. S.C. ja A.C.* (unionin tuomioistuimen tuomio 26.4.2012, C-92/12), missä tuomioistuin katsoi (82 kohta) Bryssel II a -asetuksen 56 artiklan osalta seuraavaa: "Jäsenvaltioiden on siis säädettävä asetuksen 56 artiklassa tarkoitettua hyväksyntää koskevista selvistä säännöistä ja menettelyistä oikeusvarmuuden ja nopeuden turvaamiseksi. Menettelyjen on erityisesti mahdollistettava se, että sijoittamista suunnitteleva tuomioistuin voi helposti yksilöidä toimivaltaisen viranomaisen ja toimivaltainen viranomainen voi viivytyksettä antaa tai evätä hyväksyntänsä." Ks. myös jäljempänä kohdat **13.31–13.42**.

⁵²⁰ Tässä yhteydessä on pantava merkille, että yleissopimuksen 33 artiklan ja Bryssel II a -asetuksen 56 artiklan sanamuodossa on merkittävä ero. Asetuksen 56 artiklan mukaan sitä sovelletaan, jos tuomioistuin "suunnittelee lapsen sijoittamista hoitolaitokseen tai sijaisperheeseen". Yleissopimuksen 33 artiklan mukaan sitä puolestaan sovelletaan, jos toimivaltainen viranomainen "harkitsee lapsen sijoittamista perhehoitoon tai laitoshuoltoon **taikka lapsen hoidon järjestämistä kafalan tai muun vastaavan järjestelyn avulla**" (korostus lisätty).

⁵²¹ Ks. *Proceedings of the Eighteenth Session* (1996), II nide, *Protection of children*, s. 249, teos mainittu alaviitteessä 19.

⁵²² Asiakirjassa *Proceedings of the Eighteenth Session* oleva pöytäkirja nro 16 käsittelee tarkistettua työasiakirjaa nro 89 (jonka toimittivat Alankomaat, Belgia, Espanja, Irlanti, Luxemburg, Ruotsi ja Sveitsi) koskevaa keskustelua. Sen mukaan asian käsittelyssä ei otettu esiin kyseisen artiklan täsmällistä soveltamisalaa.

ennen lapsen muuttoa⁵²³. Lisäksi sen sopimusvaltion viranomaiset, johon lapsi muuttaa, ei välttämättä saa tietoonsa tärkeitä seikkoja, jotka koskevat esimerkiksi lapsen taustaa (kuten lapsen suojeluun liittyviä huolenaiheita, joiden vuoksi lapselle on järjestetty sijaishuolto) ja sijoituksen luonnetta. Nämä seikat saattavat edellyttää lapsen tilanteen jatkuvaa seuranta⁵²⁴. Asiassa ei ole vielä vakiintunutta käytäntöä.

13.39 Yleissopimuksessa ei varsinaisesti määrätä siitä, miten 33 artiklan mukainen menettely tarkalleen toimii käytännössä, vaan annetaan ainoastaan perussääntöjä. Sopimusvaltioiden on itse laadittava menettely näiden perussääntöjen toteutusta varten. Ne voivat esimerkiksi vahvistaa selkeitä ja tehokkaita sääntöjä ja menettelyjä, joiden avulla sijoittamista harkitseva viranomainen voi määrittää helposti toisen sopimusvaltion toimivaltaisen viranomaisen, jolle suostumusta koskeva pyyntö on osoitettava.

13.40 Vaikka vuoden 1996 yleissopimuksessa jätetään adoptio nimenomaisesti sen aineellisen soveltamisalan ulkopuolelle, kansainvälistä lapseksiottamista koskevassa vuoden 1993 Haagin yleissopimuksessa määrätään vastaavasta menettelystä kansainvälisissä adoptioissa. Tämä menettely voi auttaa vuoden 1996 yleissopimuksen 33 artiklan ymmärtämisessä (ja/tai täytäntöönpanossa). Lisäksi vaikka adoption ja muiden hoitomuotojen oikeusvaikutukset ja vaatimukset ovat erilaiset, vuoden 1993 yleissopimuksen yhteistyömekanismeja ja joitakin yleisperiaatteita voidaan silti hyödyntää rajatylittävissä hoitojärjestelyissä. Kansainvälistä lapseksiottamista koskevaa vuoden 1993 Haagin yleissopimusta koskevissa hyvien toimintatapojen oppaissa⁵²⁵ selitetään selvästi nämä mekanismit ja periaatteet.

13.41 Yksi esimerkki, jossa kansainvälistä lapseksiottamista koskevan vuoden 1993 Haagin yleissopimuksen menettely on ollut avuksi vuoden 1996 yleissopimuksen 33 artiklan toimintaa koskevien sääntöjen määrittämisessä, on Alankomaiden täytäntöönpanolainsäädäntö. Lainsäädäntö sisältää luvun menettelystä, jota käytetään tapauksissa, joissa lapsi sijoitetaan Alankomaista toiseen sopimusvaltioon tai toisesta sopimusvaltiosta Alankomaihin⁵²⁶. Näiden sääntöjen mukaan silloin, kun lapsella on asuinpaikka Alankomaissa, maan keskusviranomainen on toimivaltainen tekemään päätöksen lapsen sijoittamisesta perhehoitoon tai laitoshuoltoon tai muutoin lapsen hoidon järjestämisestä toisessa sopimusvaltiossa. Ennen tämän päätöksen tekemistä on toimitettava perusteltu hakemus sekä tietoja lapsen tilanteesta sen sopimusvaltion keskusviranomaiselle tai muulle toimivaltaiselle viranomaiselle, jossa sijoitus tai hoitojärjestely tapahtuu. Keskusviranomaisen on sen jälkeen neuvoteltava asiasta toisen viranomaisen kanssa. Ennen päätöksen tekemistä keskusviranomaisen on saatava

- kirjallinen suostumus niiltä henkilöiltä tai siltä laitokselta, jotka ovat sijoituksen kohteena tai vastaavat lapsen hoidosta

⁵²³ Ks. selitysmuistion kohta 143, jonka mukaan yleissopimuksen 33 artiklan ansiosta pyynnön vastaanottanut valtio saa valtuuden arvioida päätöstä ja viranomaiset voivat etukäteen määrittää, millä edellytyksillä lapsi oleskelee vastaanottavassa valtiossa, etenkin kyseisessä valtiossa voimassa olevan maahanmuuttolainsäädännön kannalta. Samaten voidaan sopia, miten sijoittamistoimenpiteen toteuttamisesta aiheutuvat kustannukset jaetaan.

⁵²⁴ Sen vuoksi, että tässä yhteydessä ei **vaadita** (33 artiklan nojalla) sopimusvaltioiden välistä viestintää. On kuitenkin pantava merkille, että muissa yhteistyötä koskevissa yleissopimuksen määräyksissä voidaan määrätä menetelmistä, joilla tiedot voidaan hankkia siltä sopimusvaltiolta, johon lapsi on tarkoitus sijoittaa (esim. 34 artikla), sekä menetelmistä, joilla tiedot voidaan toimittaa tälle sopimusvaltiolle. Näiden määräysten toiminta perustuu kuitenkin vapaaehtoisuuteen. Ks. myös edellä **luku 11**.

⁵²⁵ Teos mainittu alaviitteessä 2, opas nro 1, etenkin luku 7, s. 79 ja sitä seuraavat sivut.

⁵²⁶ Kansainvälistä lastensuojelua koskeva täytäntöönpanolaki, 16. helmikuuta 2006, luku 3.

- tarvittaessa sijoitusmaan keskusviranomaisen tai muun toimivaltaisen viranomaisen lausunto siitä, voiko sijaisvanhempi tarjota lapselle sijaishoidon
- toisen valtion keskusviranomaisen tai muun toimivaltaisen viranomaisen suostumus
- tarvittaessa asiakirjat, joilla osoitetaan, että lapselle on myönnetty tai hänelle myönnetään lupa saapua toiseen sopimusvaltioon ja sekä oikeus oleskella kyseisessä sopimusvaltiossa.

13.42 Jos lapsi sijoitetaan toisesta maasta Alankomaihin, Alankomaiden keskusviranomaisen on annettava suostumus. Ennen suostumuksen antamista keskusviranomaisen on saatava perusteltu pyyntö sekä tietoja lapsen tilanteesta. Sen on ollut myös kerättävä edellä mainittuja vastaavat asiakirjat, jotka on toimitettu lapsen alkuperämaan toimivaltaiselle viranomaiselle. Alankomaiden lainsäädännössä säädetään myös siitä, mitä tapahtuu, jos tätä menettelyä ei noudateta. Yleinen syyttäjä tai keskusviranomainen voi pyytää lapsiasioita käsittelevää tuomaria myöntämään lapsen väliaikaisen edunvalvonnan säätöille muun lainsäädännön mukaisesti. Yleensä tämä väliaikainen edunvalvonta kestää kuusi viikkoa, jonka aikana lastensuojelulautakunta tekee päätöksen lapsen huollosta.

Esimerkki 13 (E)

Lapsella ja hänen vanhemmillaan on asuinpaikka sopimusvaltiossa A. Vanhemmat kuolevat liikenneonnettomuudessa. Lapsen lähimmät sukulaiset, hänen äitinsä serkku ja tämän vaimo, asuvat sopimusvaltiossa B. Sopimusvaltion A viranomaiset haluavat sijoittaa lapsen tämän pariskunnan hoitoon kafalan avulla.

Koska sopimusvaltion A viranomaiset ovat toimivaltaisia ryhtymään toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi ja ne harkitsevat kafalaa hoidon järjestämiseksi sopimusvaltiossa B, niiden on toimitettava sopimusvaltion B viranomaisille tietoja lapsen tilanteesta sekä perustelut ehdotetulle hoitojärjestelylle⁵²⁷. Sopimusvaltion B viranomaisten on sen jälkeen harkittava, antavatko ne suostumuksen ehdotetulle toimenpiteelle, ottaen huomioon lapsen etu⁵²⁸. Jos sopimusvaltion B viranomaiset suostuvat ehdotettuun toimenpiteeseen, sopimusvaltion A viranomaiset voivat tehdä päätöksen. Jos sopimusvaltion B viranomaiset hylkäävät ehdotetun toimenpiteen tai sopimusvaltion A viranomaiset eivät noudata kuvattua menettelyä, sopimusvaltio B voi (ja kaikki muut sopimusvaltiot voivat) yleissopimuksen nojalla kieltäytyä tunnustamasta päätöstä, joka koskee lapsen sijoittamista äidin serkun ja tämän vaimon luo sopimusvaltioon B⁵²⁹.

Esimerkki 13 (F)

Alle 2-vuotiaalla lapsella on asuinpaikka sopimusvaltiossa C. Toimivaltaiset viranomaiset ovat hiljattain päättäneet lapsen sijoittamisesta valtion huostaan, sillä hänen eronneet vanhempansa eivät kyenneet tai halunneet hoitaa lasta. Isän osalta on aikaisemmin arvioitu, ettei hän sovellu lapsen hoitajaksi mielenterveysongelmien vuoksi. Äiti huolehti lapsesta tiiviissä viranomaisvalvonnassa, mutta hänet on tuomittu väkivaltarikoksesta viiden vuoden vankeusrangaistukseen. Äiti on ilmoittanut, ettei hän halua huolehtia lapsesta enää.

⁵²⁷ Yleissopimuksen 33 artiklan 1 kappale. Ks. jäljempänä kohta **13.39**, jossa käsitellään selkeiden ja tehokkaiden sääntöjen ja menettelyjen tarvetta tässä yhteydessä.
⁵²⁸ Yleissopimuksen 33 artiklan 2 kappale. Sama.
⁵²⁹ Yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen f kohta.

Tarkastellessaan vaihtoehtoja lapsen hoidon järjestämiseksi⁵³⁰ sopimusvaltion C toimivaltaiset viranomaiset saavat tietää, että sopimusvaltiossa D asuu äidinpuoleinen isotäti, joka on valmis huolehtimaan lapsen hoidosta pitkällä aikavälillä.

Vuoden 1996 yleissopimuksessa määrätään seuraavasta selkeästä, avoimesta ja tehokkaasta menetelmästä:

1) Sopimusvaltion C viranomaiset ovat toimivaltaisia ryhtymään toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi 5 artiklan nojalla (koska lapsella on asuinpaikka kyseisessä sopimusvaltiossa), ja ne harkitsevat lapsen sijoittamista pitkäkestoiseen hoitoon sopimusvaltioon D. Molemmat sopimusvaltiot ovat tietoisia 33 artiklan velvoitteista.

2) Sopimusvaltio D on yleissopimuksen 44 artiklan mukaisesti ilmoittanut Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin pysyvälle toimistolle, että 33 artiklan mukainen pyyntö on osoitettava sen keskusviranomaiselle. Näin ollen sopimusvaltion C viranomaiset ottavat keskusviranomaisensa välityksellä yhteyden sopimusvaltion D keskusviranomaiseen ja ilmoittavat ehdotetusta sijoituksesta. Ne toimittavat sopimusvaltion D keskusviranomaiselle täsmällisiä tietoja lapsen tilanteesta sekä perustelut ehdotetulle sijoitukselle (ne selvittävät erityisesti, miksi sijoituksen katsotaan olevan lapsen edun mukainen, ja antavat kaikki olennaiset tiedot ehdotetusta hoitajasta).

3) Molempien sopimusvaltioiden viranomaiset sopivat, että sopimusvaltion D viranomaiset tapaavat äidinpuoleisen isotädin ja tarkastavat tämän elinolosuhteet. Sopimusvaltion D viranomaiset antavat arvioinnista lausunnon sopimusvaltion C viranomaiselle ja vahvistavat, että ne antavat suostumuksen ehdotetulle sijoitukselle.

4) Molempien sopimusvaltioiden viranomaiset tekevät myöhemmin yhteistyötä lapsen muuttoon liittyvien yksityiskohtien ja ennen muuttoa täytettävien vaatimusten (jotka koskevat esimerkiksi maahanmuuttoa) osalta. Ne sopivat myös yhteydenpitojärjestelyistä, jotka sopimusvaltio C voi toteuttaa lapsen osalta (esim. yhteydenpito vanhempien kanssa kirjeitse ja puhelimitse).

5) Yleissopimuksen nojalla lapsen sijoittamista isotädin luo koskeva päätös sekä mahdolliset yhteydenpitoa vanhempien kanssa koskevat päätökset tunnustetaan ilman eri vahvistusta sopimusvaltiossa D ja kaikissa muissa sopimusvaltioissa.

Jos sopimusvaltion D viranomaiset eivät anna suostumusta ehdotetulle sijoitukselle tai jos sopimusvaltion C viranomaiset eivät noudata 33 artiklan menettelyä, sopimusvaltio D voi (ja kaikki muut sopimusvaltiot voivat) yleissopimuksen nojalla kieltäytyä tunnustamasta päätöstä, joka koskee hoidon järjestämistä äidinpuoleisen isotädin luona sopimusvaltiossa C⁵³¹. Jos sijoitus järjestyy, sopimusvaltio D on toimivaltainen ryhtymään tuleviin toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi 5 artiklan 2 kappaleen nojalla.

⁵³⁰ Ks. lasten vaihtoehtoisen hoidon osalta edellä alaviite 83. Alaviitteessä käsitellään suuntaviivoja "Guidelines for the Alternative Care of Children", jotka hyväksyttiin muodollisesti YK:n yleiskokouksen 24. helmikuuta 2010 antamalla päätöslauselmalla A/RES/64/142.

⁵³¹ Yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen f kohta.

D. Lapseksiottaminen

- 13.43 Kuten edellä **luvussa 3** todetaan, lapseksiottamista koskevat päätökset, lapseksiottamisen vahvistamista valmistelevat toimenpiteet sekä ottolapsisuhteen kumoaminen tai purkaminen on kaikki jätetty vuoden 1996 yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle⁵³². On kuitenkin otettava huomioon, että sen jälkeen, kun adoptio on **saatettu päätökseen**, toimenpiteet ottolapsen ja hänen omaisuutensa suojelemiseksi kuuluvat yleissopimuksen soveltamisalaan samoin kuin muiden lasten osalta.

Esimerkki 13 (G)

Pariskunta adoptoi lapsen sopimusvaltiossa A, jossa sekä lapsella että ottovanhemmilla on asuinpaikka. Kuusi vuotta myöhemmin vanhemmat eroavat, ja äiti muuttaa lapsen kanssa sopimusvaltioon B. Ennen muuttoa sopimusvaltion A viranomaiset tekevät päätöksen, jonka mukaan äiti vastaa lapsen päivittäisestä huollosta, mutta isällä on oikeus pitää säännöllisesti yhteyttä lapseen. Toimenpide tunnustetaan ilman eri vahvistusta yleissopimuksen nojalla sopimusvaltiossa B.

- 13.44 Tietyissä **kansainvälisissä** lapseksiottamista koskevissa tilanteissa voi myös olla hyötyä vuoden 1996 yleissopimuksen määräyksistä⁵³³. Yksi esimerkki melko harvinaisesta tilanteesta on silloin, kun pian kansainvälisen adoption jälkeen lapseksiottamispäätös julistetaan pätemättömäksi tai kumotaan lapsen vastaanottavassa sopimusvaltiossa. Tällöin on ryhdyttävä toimenpiteisiin lapsen hoidon järjestämiseksi. Lapsen alkuperäisellä sopimusvaltiolla voi kuitenkin olla merkittävä intressi lapsen suojelussa. Alkuperäisen sopimusvaltion viranomaisten osallistuminen lapsen suojelemiseen voidaan mahdollistaa käyttämällä esimerkiksi toimivallan siirtoa koskevaa vuoden 1996 yleissopimuksen mekanismia (8 ja 9 artikla⁵³⁴). Toimivalta voidaan siirtää sen sopimusvaltion viranomaisten pyynnöstä, jossa lapsella on asuinpaikka (8 artikla) ja joka on näissä olosuhteissa yleensä lapsen vastaanottava sopimusvaltio, tai alkuperäisen sopimusvaltion viranomaisten pyynnöstä (9 artikla). Toimivallan siirtoa koskevien vuoden 1996 yleissopimuksen vaatimusten on luonnollisesti täytyttävä (ks. edellä **luku 5**). Toimivallan siirto tarkoittaa sitä, että alkuperäisen sopimusvaltion viranomaiset ovat toimivaltaisia ryhtymään lapsen tulevaa hoitoa koskeviin toimenpiteisiin, ja nämä toimenpiteet tunnustetaan ilman eri vahvistusta lapsen vastaanottavassa sopimusvaltiossa⁵³⁵.
- 13.45 Yhteistyötä koskevia vuoden 1996 yleissopimuksen määräyksiä voidaan toisinaan hyödyntää myös kansainvälisen adoption jälkeen. Esimerkiksi sellaisessa erittäin harvinaisessa tilanteessa, jossa lapsen alkuperäisvaltion viranomaiset ovat vakavasti huolissaan siitä, että uudet vanhemmat asettavat lapsen vaaralle alttiiksi, voidaan 32 artiklaa käyttämällä pyytää lapsen vastaanottavaa valtiota (jossa lapsella on nyt asuinpaikka ja jossa lapsi on) harkitsemaan toimenpiteitä lapsen suojelemiseksi (ks. 32 artiklan b kohta). Toinen esimerkki voisi olla tilanne, jossa lapsen vastaanottava valtio harkitsee toimenpidettä lapsen suojelemiseksi ja alkuperäisvaltiolla on lapsen suojelun kannalta merkityksellistä tietoa. Jos lapsen tilanne sitä edellyttää, lapsen vastaanottava valtio voi 34 artiklan nojalla pyytää

⁵³² Yleissopimuksen 4 artiklan b kohta. Ks. myös edellä kohdat **3.38–3.39**.

⁵³³ Luonnollisesti ainoastaan silloin, jos molemmat valtiot ovat vuoden 1996 yleissopimuksen sekä vuoden 1993 yleissopimuksen sopimusvaltioita. Tässä kohdassa '**sopimusvaltioilla**' viitataan **vuoden 1996** yleissopimukseen.

⁵³⁴ Toimivallan siirtoa koskevia määräyksiä käsitellään tarkemmin edellä **luvussa 5**.

⁵³⁵ Yleissopimuksen 23 artiklan 1 kappale – ks. myös edellä **luku 5**, jossa käsitellään toimivallan siirtoa koskevia määräyksiä.

näitä tietoja alkuperävaltiolta⁵³⁶.

E. Välitysmenettely, sovittelu ja vastaavat sovinnolliset riidanratkaisukeinot⁵³⁷

a) *Sovinnollisten ratkaisujen edistäminen lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi vuoden 1996 yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa tilanteissa* **Yleissopimuksen 31 artiklan b kohta**

- 13.46 Vuoden 1996 yleissopimuksessa asetetaan keskusviranomaisille velvoite ryhtyä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin joko suoraan tai muiden viranomaisten tai elinten välityksellä edistääkseen välitysmenettelyn, sovittelun tai muiden vastaavien keinojen avulla sovinnollisia ratkaisuja lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa tilanteissa⁵³⁸.
- 13.47 Sovittelusta on tullut yhä käytetympi keino perheasioihin liittyvien riitojen ratkaisussa. Sitä pidetään hyödyllisenä tilanteissa, joissa osapuolten on oltava jatkuvasti tekemisissä keskenään, kuten on usein lapsia koskevissa perheriidoissa. Lisäksi osapuolet voivat sovittelun avulla löytää ratkaisun, joka on räätälöity heidän erityistarpeisiinsa. Sovittelu asettaa vastuun päätöksenteosta osapuolille, ja sen avulla voidaan luoda perusteet tulevaa yhteistyötä varten ja vähentää konfliktia osapuolten välillä.
- 13.48 Sovittelun käyttö **rajatylittävissä** perhesuhteisiin liittyvissä riidoissa on yhä yleisempää, mutta siihen liittyy tiettyjä erityishaasteita. Eri kielet, erilaiset kulttuurit ja maantieteellinen etäisyys lisäävät uusia ja vaikeita ulottuvuuksia, jotka on otettava huomioon harkittaessa sovittelumenettelyä. Lisäksi jos menettelyssä on osallisena useampia valtioita ja oikeusjärjestelmiä, on varmistettava, että sovittelu ja sen tuloksena laadittu sopimus täyttävät täytäntöönpanokelpoisuutta koskevat oikeudelliset vaatimukset ja edellytykset kaikissa asianomaisissa valtioissa⁵³⁹.
- 13.49 Jos asianomaiset valtiot ovat vuoden 1996 yleissopimuksen osapuolia, yleissopimuksesta voi olla hyötyä tässä yhteydessä. Suojelutoimenpiteiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevien yleissopimuksen määräysten ansiosta yleensä riittää, että sovintosopimus muunnetaan tuomioistuimen päätökseksi yhdessä sopimusvaltiossa⁵⁴⁰, jolloin se voidaan panna täytäntöön toisessa sopimusvaltiossa (edellyttäen, että päätös kuuluu yleissopimuksen aineelliseen soveltamisalaan – ks. jäljempänä kohta **13.50**). Jos epäillään, että tunnustamisesta kieltäytymiselle saattaa olla olemassa peruste, suojelutoimenpiteen tunnustaminen voidaan varmistaa hakemalla

⁵³⁶ Ks. myös edellä kohdat **11.25–11.26**, joissa käsitellään yleissopimuksen 34 artiklan toimintaa.

⁵³⁷ Ks. sovittelusta hyvien toimintatapojen opas "*Kansainvälisestä lapsikaappauksesta Haagissa 25 päivänä lokakuuta 1980 tehty yksityisoikeuden alaa koskeva yleissopimus – Sovittelu*", jäljempänä 'sovittelua koskeva hyvien toimintatapojen opas'. Opas on saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Child Abduction" ja sen jälkeen "Guides to Good Practice". Ks. lisätietoa sovittelusta osana Maltan prosessia "Principles for the Establishment of Mediation Structures in the context of the Malta Process" ja sitä koskeva selitysmuistio, jotka ovat saatavilla verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Child Abduction" ja sen jälkeen "Cross-border family mediation".

⁵³⁸ Yleissopimuksen 31 artiklan b kohta. Keskusviranomaisen on noudatettava tätä velvoitetta joko suoraan tai välillisesti muiden viranomaisten tai elinten välityksellä – ks. edellä kohta **11.11**.

⁵³⁹ Tältä osin olisi tutustuttava sovittelua koskevan hyvien toimintatapojen oppaan lukuihin 12 ja 13 (teos mainittu alaviitteessä 537).

⁵⁴⁰ Yleissopimuksen II luvun mukaisesti toimivaltainen sopimusvaltio.

ennakkotunnustamista⁵⁴¹.

- 13.50** On tärkeää panna merkkeille, että perheasioita koskevat sovintosopimukset voivat myös sisältää toimenpiteitä, jotka eivät liity lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseen eivätkä näin ollen kuulu vuoden 1996 yleissopimuksen soveltamisalaan⁵⁴². Näillä muilla toimenpiteillä voidaan määrätä vanhempien suhdetta koskevista järjestelyistä, joita ovat esimerkiksi avioerohakemus, elatusapujärjestelyt tai elatussopimus. Jos sovintosopimukseen sisältyy tällaisia määräyksiä ja se muunnetaan tuomioistuimen päätökseksi, vuoden 1996 yleissopimuksen määräyksiä ei sovelleta niihin päätöksen osiin, jotka eivät kuulu yleissopimuksen aineelliseen soveltamisalaan. Muut päätöksen osat, jotka muodostavat yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvan suojelutoimenpiteen, on kuitenkin tunnustettava ja pantava täytäntöön yleissopimuksen määräysten mukaisesti.

Esimerkki 13 (H)

Äiti muutti kahden lapsensa kanssa sopimusvaltiosta A sopimusvaltioon B kaksi vuotta aikaisemmin, ja lasten sekä heidän isänsä välillä otettiin käyttöön yhteydenpitojärjestelyjä. Vanhemmat ovat nyt todenneet, etteivät nykyiset järjestelyt ole tarkoituksenmukaisia valtioiden välisten matkakulujen vuoksi. Vaikka äiti on yhtä mieltä siitä, että isän olisi pidettävä yhteyttä lapsiin, vanhemmilla on vaikeuksia sopia tyydyttävästä uudesta järjestelystä. Sovittelu voi auttaa vanhempia löytämään yhteydenpitoon toimivan ratkaisun.

Yhteydenpitoasioissa tehty sopimus voi olla mahdollista muuntaa tuomioistuimen päätökseksi sopimusvaltiossa B, jossa lapsilla on asuinpaikka⁵⁴³. Jos näin on, tuomioistuimen päätös muodostaa vuoden 1996 yleissopimuksen mukaisen suojelutoimenpiteen (jonka suorittavat sopimusvaltion B oikeusviranomaiset), jolloin se tunnustetaan ilman eri vahvistusta ja on täytäntöönpanokelpoinen kaikissa sopimusvaltioissa, myös sopimusvaltiossa A, vuoden 1996 yleissopimuksen IV luvun määräysten nojalla⁵⁴⁴.

b) Sovittelu kansainvälisissä lapsikaappauksissa

- 13.51** Sovittelusta on nopeasti tulossa tärkeä keino käsitellä vuoden 1980 Haagin lapsikaappausopimuksen mukaisia hakemuksia. Sovitteluun liittyviä hyviä toimintatapoja kansainvälisissä lapsikaappauksissa käsitellään tarkemmin sovittelua koskevassa hyvien toimintatapojen oppaassa⁵⁴⁵.
- 13.52** Kun sovittelua käytetään tällaisissa tapauksissa, on otettava huomioon erittäin tärkeä periaate, jonka mukaan sovittelulla ei pitäisi vaikeuttaa tai viivästyttää vuoden 1980 yleissopimuksen nojalla vireille pantuja palauttamismenettelyjä⁵⁴⁶.

⁵⁴¹ Yleissopimuksen 24 artiklan nojalla, ks. edellä kohdat **10.16–10.21**.

⁵⁴² Ks. edellä yleissopimuksen aineellista soveltamisalaa käsittelevä **luvun 3 jakso C**.

⁵⁴³ Yleissopimuksen 5 artikla. Se, onko tämä mahdollista, riippuu sopimusvaltion B kansallisesta lainsäädännöstä, jolla sovintosopimukset muutetaan oikeudellisesti sitoviksi ja täytäntöönpanokelpoisiksi.

⁵⁴⁴ Ks. edellä **luku 10**. Ks. myös sovittelua koskevan hyvien toimintatapojen oppaan kohta 297 (teos mainittu alaviitteessä 537).

⁵⁴⁵ *Sama kuin edellä*.

⁵⁴⁶ Ks. lisätietoa sovittelua koskevassa hyvien toimintatapojen oppaassa (sama kuin edellä).

Esimerkki 13 (I)

Tässä esimerkissä valtiot A ja B ovat sekä vuoden 1980 yleissopimuksen että vuoden 1996 yleissopimuksen sopimusvaltioita.

Äiti vie lapsen luvottomasti sopimusvaltiosta A sopimusvaltioon B. Isä, jolta lapsi on kaapattu, panee sopimusvaltiossa B vireille vuoden 1980 yleissopimuksen nojalla menettelyn lapsen palauttamiseksi. Isä vaikuttaisi olevan valmis suostumaan siihen, että äiti muuttaa lapsen kanssa sopimusvaltioon B, jos isä saa riittävät takuut yhteydenpidosta lapseen. Vanhemmat ryhtyvät sovitteluun Haagin palauttamismenettelyn yhteydessä ja sitä keskeyttämättä.

Sovittelussa päästään sopimukseen, jonka mukaan lapsi voi muuttaa äidin kanssa sopimusvaltioon B. Sopimus sisältää yksityiskohtaisia määräyksiä isän ja lapsen yhteydenpidosta.

- 13.53** Tässä esimerkissä vanhempien on varmistettava, että laadittua sopimusta noudatetaan sekä sopimusvaltiossa A että sopimusvaltiossa B. Tämä voidaan varmistaa esimerkiksi hankkimalla sopimukselle tuomioistuimen tai muun toimivaltaisen viranomaisen hyväksyntä tai muutoin virallistamalla se⁵⁴⁷. Jos tällaista hyväksyntää tai virallistamista haetaan, osapuolten on tärkeää selvittää, osoitetaanko hakemus sopimusvaltion A **vai** sopimusvaltion B viranomaisille.
- 13.54** Yksinkertaisin ratkaisu vaikuttaisi olevan se, että sopimusvaltion B viranomaiset muuttavat sopimuksen oikeudellisesti sitovaksi osapuolten suostumuksella ja kansallisten menettelyjen⁵⁴⁸ mukaisesti, sillä palauttamismenettely ja sovittelu on toteutettu sopimusvaltiossa B. Sekä vuoden 1980 yleissopimus että vuoden 1996 yleissopimus pohjautuvat kuitenkin siihen, että lapsikaappauksen yhteydessä sen sopimusvaltion viranomaiset, johon lapsi on kaapattu (pyynnön vastaanottanut valtio), ovat toimivaltaisia päättämään lapsen palauttamisesta mutta **ei** lapsen huoltajuudesta⁵⁴⁹. Tuomioistuimella, joka käsittelee Haagin palauttamismenettelyä pyynnön vastaanottaneessa valtiossa, voi olla vaikeuksia muuttaa sovintosopimus tuomioistuimen päätökseksi, jos sopimukseen sisältyy palauttamiskysymyksen lisäksi huoltajuusasioita tai muita asioita, joiden osalta Haagin menettelyä käsittelevällä tuomioistuimella ei ole (kansainvälistä) toimivaltaa (kuten edellä **esimerkissä 13 (H)**). Vuoden 1996 yleissopimuksen mukaan se, onko sopimusvaltio B toimivaltainen muuttamaan huoltajuus- ja tapaamis-/yhteydenpitoasioita koskevan sovintosopimuksen tuomioistuimen päätökseksi (ja siten ryhtymään vuoden 1996 yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluviin suojelutoimenpiteisiin) kansainvälisessä lapsikaappauksessa, riippuu siitä, ovatko 7 artiklan vaatimukset täyttyneet⁵⁵⁰. Edellä **esimerkissä 13 (I)** kuvatuissa olosuhteissa, joissa sovittelu on johtanut sopimukseen, olisi tarkasteltava huolellisesti sitä, ovatko 7 artiklan 1 kappaleen a kohdan edellytykset täyttyneet. Jos esimerkiksi 1) lapsen katsotaan saaneen asuinpaikan sopimusvaltiossa B ja 2) sovintosopimusta pidetään sopimusvaltiossa B todisteena siitä, että osapuolet ovat **tuomioistuimen päätöksellä virallistettua sopimusta tiukasti soveltaen** antaneet suostumuksensa lapsen poisviemiseen

⁵⁴⁷ Kunkin valtion kansallisessa lainsäädännössä määritetään täsmällisesti, miten sovintosopimus voidaan muuttaa oikeudellisesti sitovaksi ja täytäntöönpanokelpoiseksi kyseisessä valtiossa.

⁵⁴⁸ Sovittelua koskeva hyvien toimintatapojen opas (teos mainittu alaviitteessä 537).

⁵⁴⁹ Ks. vuoden 1980 yleissopimuksen 16 artikla. Vuoden 1996 yleissopimuksen 7 artikla.

⁵⁵⁰ Ks. edellä kohdat **4.20–4.25**. Ks. myös sovittelua koskevan hyvien toimintatapojen oppaan luku 13 (teos mainittu alaviitteessä 537), jossa käsitellään sovintosopimusten muuntamiseen sitoviksi liittyviä toimivalta-asioita kansainvälisissä lapsikaappauksissa.

(suostumalla lapsen muuttoon)⁵⁵¹, toimivalta on siirtynyt sopimusvaltioon B⁵⁵². Tämä 7 artiklan tulkinta antaa sopimusvaltion B (jossa tuomioistuin käsittelee palauttamismenettelyä ja jossa asia on sovittelusta) viranomaisille toimivallan muuttaa sovintosopimus tuomioistuimen päätökseksi, joka tunnustetaan ja on täytäntöönpanokelpoinen sopimusvaltiossa A.

13.55 Jos on kuitenkin todettu, että toimivallan siirtoa koskevat yleissopimuksen 7 artiklan vaatimukset **eivät** täyty tietyssä tapauksessa (esim. koska lapsen ei voida katsoa saaneen asuinpaikkaa sopimusvaltiossa B), sopimus voidaan toimittaa sopimusvaltion A viranomaisille, jotka ovat toimivaltaisista ryhtymään toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi (5 artiklan 1 kappale). Näiden viranomaisten päätös hyväksyä tai muutoin virallistaa sovintosopimus tunnustetaan ja voidaan panna täytäntöön sopimusvaltiossa B. Osapuolet voivat kuitenkin harkita mahdollisuutta käyttää toimivallan siirtoa koskevia vuoden 1996 yleissopimuksen määräyksiä. Tällöin sopimusvaltion A viranomaiset voivat harkita toimivallan siirtämistä sopimusvaltion B viranomaisille yleissopimuksen 8 artiklan nojalla, tai sopimusvaltion B viranomaiset voivat pyytää toimivallan siirtoa 9 artiklan nojalla⁵⁵³. Sen jälkeen sovintosopimus voidaan toimittaa sopimusvaltion B tuomioistuimelle hyväksyttäväksi⁵⁵⁴. Yleissopimuksen nojalla nimettyjen sopimusvaltioiden A ja B keskusviranomaisten olisi yhteistyössä autettava vanhempia tekemään nämä järjestelyt, **jos** sen katsotaan olevan lapsen edun mukaista⁵⁵⁵.

13.56 Vaikka vuoden 1980 yleissopimuksessa ja vuoden 1996 yleissopimuksessa ei määrätä yksityiskohtaisesti siitä, miten (ja kenen toimesta) välitysmenettely, sovittelu tai vastaava sovinnollinen riidanratkaisukeino on toteutettava⁵⁵⁶, on selvää, että näillä palveluilla on kyettävä vastaamaan lapsiin liittyvien **rajatylittävien** perheriitojen erityishaasteisiin. Sovittelua koskevassa hyvien toimintatapojen oppaassa⁵⁵⁷ kuvataan yksityiskohtaisesti suositeltuja suojakeinoja ja toimenpiteitä, joilla näihin haasteisiin voidaan vastata. Vaikka hyvien toimintatapojen oppaassa on keskitytty sovitteluun ja vastaaviin prosesseihin, joilla saadaan aikaan sovinnollisia ratkaisuja vuoden 1980 Haagin lapsikaappausopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa kansainvälisissä lapsikaappauksissa, suurta osaa sen sisällöstä voidaan soveltaa yleisesti lapsiin liittyvien kansainvälisten perheriitojen sovitteluun. On kuitenkin pidettävä

⁵⁵¹ Tässä tapauksessa on olennaista, että sen vanhemman antama suostumus, jolta lapsi on kaapattu, on täysin **riippuvainen** sopimuksen virallistamisesta tuomioistuimen päätöksellä (eli kyseinen vanhempi antaa suostumuksen poistamiselle **sillä perusteella**, että sopimus muunnetaan onnistuneesti oikeudellisesti sitovaksi ja täytäntöönpanokelpoiseksi molemmilla asianomaisilla oikeudenkäyttöalueilla). Tämä johtuu siitä, että jos virallistamisprosessi myöhemmin epäonnistuu eikä suostumukselle ole asetettu tällaista edellytystä, kaappaava osapuoli voisi käyttää sopimusta todisteena suostumuksesta mahdollisessa myöhemmässä palauttamismenettelyssä. Tämä voi vähentää sen vanhemman halua osallistua sovitteluun, jolta lapsi on kaapattu.

⁵⁵² Yleissopimuksen 7 artiklan 1 kappaleen a kohta.

⁵⁵³ Toimivallan siirtoa koskevien vaatimusten on tietenkin täyttyttävä – ks. edellä **luku 5**.

⁵⁵⁴ Ks. toimivallan siirtoa koskevista vaatimuksista edellä **luku 5**.

⁵⁵⁵ Tällaisen yhteistyön voidaan katsoa kuuluvan 31 artiklan b kohdan soveltamisalaan, eli sillä edistetään sovinnollisia ratkaisuja lapsen suojelemiseksi yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa tilanteissa. Ks. edellä kohta **11.11**.

⁵⁵⁶ Ks. vuoden 1980 yleissopimuksen 7 artiklan 2 kappale: "Niiden tulee erityisesti, joko itse tai asianomaisten elinten välityksellä, ryhtyä kaikkiin asianmukaisiin toimenpiteisiin [...] c) [...] sovinnollisen ratkaisun aikaansaamiseksi". Ks. vuoden 1996 yleissopimuksen 31 artikla, jossa todetaan, että sopimusvaltion keskusviranomainen voi "joko suoraan tai muiden viranomaisten tai elimien välityksellä" edistää sovittelua. Vuoden 1980 yleissopimuksen yhteydessä käytettävät sovittelujärjestelmät vaihtelevat laajalti eri sopimusvaltioissa: esim. Argentiinassa keskusviranomainen osallistuu suoraan sovitteluun; ranskalaisen MAMIF-ohjelmasta vastasi Ranskan oikeusministeriön alainen viranomainen, joka on hiljattain yhdistetty Ranskan keskusviranomaiseen; Yhdistyneessä kuningaskunnassa Reunite-pilottihanketta toteuttaa kansalaisjärjestö; Saksan liittovaltion oikeusministeriö sekä ehdottaa että tukee sovittelua yleissopimuksen mukaisissa tapauksissa, mutta itse sovittelun toteuttavat kansalaisjärjestöjen ammattisovittelijat.

⁵⁵⁷ Teos mainittu alaviitteessä 537.

mielessä, että sovittelu ja muut vastaavat prosessit eivät sovellu kaikkiin tapauksiin. Alustava arvio sovittelun soveltuvuudesta tietyssä tapauksessa on tärkeää tehdä ennen sovittelun aloittamista⁵⁵⁸.

c) Lasten osallistuminen sovitteluprosessiin

- 13.57 Vuoden 1996 yleissopimuksessa painotetaan lapsen kuulemistä häntä koskevissa menettelyissä. Yleissopimuksen mukaan lapsen kuulematta jättäminen voi olla peruste, jonka nojalla kyseisen lapsen suojelemiseksi suoritettujen toimenpiteiden tunnustamisesta voidaan kieltäytyä⁵⁵⁹. Vaikka sovitteluun ei sovelleta samoja mahdollisuuksia kuin oikeudenkäynteihin, on tarkasteltava lasten osallistumista sovitteluprosessiin⁵⁶⁰.

F. Lasten erityisryhmät

a) Pakolaislapset, kotimaansa levottomuuksien vuoksi vailla asuinpaikkaa olevat lapset sekä lapset, joiden asuinpaikkaa ei voida selvittää

- 13.58 Pakolaislasten ja sellaisten lasten osalta, jotka kotimaassaan esiintyvien levottomuuksien vuoksi ovat vailla asuinpaikkaa, toimivalta ryhtyä toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi on sillä sopimusvaltiolla, jonka alueella lapsi on.⁵⁶¹ Tätä sovelletaan myös lapsiin, joiden asuinpaikkaa ei voida selvittää⁵⁶². On pantava merkille, että yleissopimuksen 6 artiklassa ei määrätä toimivallasta kiireellisissä tapauksissa tai väliaikaisesti: tällöin sen sopimusvaltion viranomaisilla, jonka alueella lapsi on, on **yleinen** toimivalta ryhtyä lapsen pitkäkestoista hoitoa koskeviin toimenpiteisiin.
- 13.59 YK:n pakolaisjärjestö UNHCR ja muut kansainväliset elimet ovat panneet merkille, että jotkin maat ovat rajoittaneet 'pakolaisen' määritelmää tai käyttäneet muita menetelmiä evätäksään pakolaisilta pakolaisaseman tunnustamiseen liittyvän kohtelun. Näin on tapahtunut etenkin silloin, kun näihin maihin on virrannut muista maista suuria joukkoja vailla asuinpaikkaa olevia ihmisiä.⁵⁶³ Sisällyttämällä yleissopimuksen 6 artiklan soveltamisalaan lapset, jotka kotimaassaan esiintyvien levottomuuksien vuoksi ovat "vailla asuinpaikkaa", pyritään varmistamaan

⁵⁵⁸ Sovittelua koskeva hyvien toimintatapojen opas (teos mainittu alaviitteessä 537).

⁵⁵⁹ Jos toimenpide ei ole kiireellinen – ks. yleissopimuksen 23 artiklan 2 kappaleen b kohta ja edellä kohdat **10.4–10.15**.

⁵⁶⁰ Ks. sovittelua koskeva hyvien toimintatapojen opas (teos mainittu alaviitteessä 537), jossa käsitellään lapsen kuulemistä sovittelussa.

⁵⁶¹ Vailla asuinpaikkaa olevien lasten kansainvälistä lapseksiottamista koskevia järjestelyjä käsitellään ohjeasiakirjassa "Recommendation concerning the application to refugee children and other internationally displaced children of the Hague Convention on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption"; lasten suojelusta sekä yhteistyöstä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa 29 päivänä toukokuuta 1993 tehdyn Haagin yleissopimuksen täytäntöönpanoa käsittelevän erityiskomission raportin liite A (pysyvä toimisto, 1994). Asiakirja on saatavilla verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Intercountry Adoption" ja sen jälleen "Special Commissions" ja "Previous Special Commissions". Lisätietoa kansainvälistä lapseksiottamista koskevan vuoden 1993 Haagin yleissopimuksen toiminnasta on saatavilla yleissopimusta koskevissa hyvien toimintatapojen oppaissa (teos mainittu alaviitteessä 2).

⁵⁶² Yleissopimuksen 6 artikla. Ks. edellä kohdat **4.13–4.18**.

⁵⁶³ Ks. esim. YK:n pakolaisjärjestön kansainvälistä suojelua koskeva muistio, 13. syyskuuta 2001, A/AC.96/951, kohta 85; <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3bb1c6cc4.html> (saatavilla osoitteessa < <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3bb1c6cc4.html> > (viimeksi haettu elokuussa 2013)). Ks. myös "Report of the Working Group [of April 1994] to study the application to refugee children of the Hague Convention of 29 May 1993 on Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption", 1994, kohta 12; saatavilla osoitteessa < www.hcch.net > (polku ilmoitettu edellä alaviitteessä 561).

artiklan laaja soveltaminen.

- 13.60** Jos sellaisten lasten tapauksessa, joiden asuinpaikkaa ei voida selvittää (6 artiklan 2 kappale), käy myöhemmin ilmi, että lapsella **on** asuinpaikka jossakin, sen sopimusvaltion toimivaltaa, jonka alueella lapsi on, rajoitetaan yleissopimuksen nojalla 11 ja 12 artiklan toimintaan.⁵⁶⁴

Esimerkki 13 (J)

Tuhannet ihmiset joutuvat jättämään kotinsa luonnonkatastrofin vuoksi sopimusvaltiossa A. Sopimusvaltioon B saapuvien joukossa on 10-vuotias poika ja hänen 8-vuotias siskonsa, jotka ovat jääneet orvoiksi. Sopimusvaltio B voi yleissopimuksen 6 artiklan nojalla käyttää toimivaltaa ryhtyäkseen toimenpiteisiin näiden lasten suojelemiseksi pitkällä aikavälillä. Ennen pitkäkestoisia suojelutoimenpiteitä sopimusvaltioiden A ja B viranomaiset pyrkivät kuitenkin yhteistyössä hankkimaan mahdollisimman paljon tietoa lasten taustasta ja selvittämään, onko lapsilla muita perheenjäseniä⁵⁶⁵. Näiden tiedustelujen aikana sopimusvaltio B ryhtyy toimenpiteisiin, joiden se katsoo olevan tarpeen lasten suojelun varmistamiseksi. Kun tiedustelut on saatettu päätökseen, sopimusvaltio B voi tuloksesta riippuen esimerkiksi harkita vanhempainvastuun myöntämistä kolmannessa valtiossa asuvalle sukulaiselle tai sijoittaa lapset pitkäkestoiseen sijaishoittoon. Yleissopimuksen nojalla toimenpiteet on tunnustettava ja pantava täytäntöön kaikissa muissa sopimusvaltioissa.

Esimerkki 13 (K)

Yksitoistavuotias poika saapuu ilman huoltajaa sopimusvaltioon A. Hän kertoo joutuneensa lähtemään sopimusvaltiosta B, sillä hänen vanhempansa ja sisaruksensa ovat kuolleet sisällissodassa. Sopimusvaltion A lainsäädännön mukaan lapsi tarvitsee edunvalvojan voidakseen hakea pakolaisasemaa. Yleissopimuksen 6 artiklan 1 kappaleen nojalla sen sopimusvaltion viranomaisilla, jonka alueella lapsi on, eli tässä tapauksessa sopimusvaltion A viranomaisilla, on yleinen toimivalta lapsen osalta. Tämä kattaa toimivallan nimittää lapselle edunvalvoja. Sopimusvaltion A viranomaiset voivat myös ryhtyä muihin toimenpiteisiin lapsen hoidon ja suojelun varmistamiseksi.

Esimerkki 13 (L)

Lapsi saapuu ilman huoltajaa sopimusvaltioon A, eikä lapsen asuinpaikkavaltiota voida selvittää. Sopimusvaltion A viranomaiset ryhtyvät yleissopimuksen 6 artiklan 2 kappaleen nojalla lapsen hoitoa koskeviin suojelutoimenpiteisiin. Kuukautta myöhemmin selviää, että lapsella on asuinpaikka muussa kuin sopimusvaltiossa B ja että lapsen lähtö kyseisestä valtiosta ei johtunut kansainvälisestä siirtymisestä tai pakolaistilanteesta. Tästä huolimatta aikaisemmin 6 artiklan nojalla toteutetut toimenpiteet lapsen suojelemiseksi ovat edelleen voimassa, vaikka olosuhteiden muutos on poistanut toimivallan perusteen⁵⁶⁶. Jos muun kuin sopimusvaltion B viranomaiset tekevät lasta koskevan päätöksen, sopimusvaltion A kansallisia, muita kuin yleissopimuksen sääntöjä, jotka koskevat muiden valtioiden päätösten tunnustamista ja täytäntöönpanoa, sovelletaan kyseisen päätöksen oikeusvaikutuksen määrittämiseksi.

Koska lapsen asuinpaikkavaltio on nyt selvitetty, sopimusvaltion A viranomaisilla ei ole tulevaisuudessa toimivaltaa ryhtyä uusiin toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi 6 artiklan 2 kappaleen perusteella. Sen sijaan ne voivat yleissopimuksen nojalla ryhtyä ainoastaan 11 ja 12 artiklan mukaisiin suojelutoimenpiteisiin⁵⁶⁷. Ks. kuitenkin edellä kohdat

⁵⁶⁴ Ks. edellä kohdat **4.16–4.19** ja selitysmuistion kohta 45.

⁵⁶⁵ Yleissopimuksen 30 artikla.

⁵⁶⁶ Yleissopimuksen 14 artikla.

⁵⁶⁷ Jos sopimusvaltio A ryhtyy myöhemmin yleissopimuksen 11 tai 12 artiklan mukaisiin suojelutoimenpiteisiin, ne tunnustetaan ilman eri vahvistusta ja ovat täytäntöönpanokelpoisia kaikissa

3.11–3.13 siitä, että koska lapsella on todettu olevan asuinpaikka muussa kuin sopimusvaltiossa, sopimusvaltio A voi ryhtyä suojelutoimenpiteisiin kansallisten, muiden kuin yleissopimuksen toimivaltasääntöjen nojalla. Jos se toimii näin, kyseisiä toimenpiteitä ei kuitenkaan tunnusteta eikä panna täytäntöön yleissopimuksen nojalla.

b) Karanneet, hylätyt tai ihmiskaupan uhreiksi joutuneet lapset

- 13.61** Vaikka lapsen asuinpaikka voidaan selvittää yleissopimuksen 5 artiklan soveltamiseksi, sen sopimusvaltion, jonka alueella lapsi on, voi silti olla tarpeen ryhtyä 11 ja 12 artiklan mukaisiin toimenpiteisiin lapsen osalta. Näin voi olla esimerkiksi silloin, jos lapsi on karannut, hänet on hylätty tai hän on joutunut rajatylittävän ihmiskaupan uhriksi.⁵⁶⁸
- 13.62** Yleissopimuksen 11 tai 12 artiklaan perustuva toimivalta tarkoittaa sitä, että toimenpiteet ovat voimassa rajoitetun ajan ja että lapsen asuinpaikkavaltion viranomaiset ovat viime kädessä vastuussa lapsen hoidon varmistamisesta⁵⁶⁹. Sen sopimusvaltion viranomaisten, jonka alueella lapsi on, olisi työskenneltävä lapsen asuinpaikkavaltion viranomaisten kanssa määrittääkseen lapsen kannalta tarkoituksenmukaiset pitkän aikavälin järjestelyt.
- 13.63** On pantava merkille, että jos lapsen asuinpaikkavaltiolla ei ole edellytyksiä ryhtyä toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi, sen sopimusvaltion, jonka alueella lapsi on, on löydettävä pitkäkestoinen ratkaisu asiaan. Lapsen suojelua koskeva toimivalta on kiireellisessä tapauksessa ja väliaikaisesti⁵⁷⁰ sen sopimusvaltion viranomaisilla, jonka alueella lapsi on, kunnes lapsen asuinpaikkavaltio ryhtyy suojelutoimenpiteisiin. Lisäksi sen sopimusvaltion viranomaiset, jonka alueella lapsi on, voivat tilanteesta riippuen harkita mahdollisuutta pyytää yleisen toimivallan siirtoa yleissopimuksen 9 artiklan mukaisesti. Tämä on luonnollisesti mahdollista vain, jos lapsen asuinpaikkavaltio on myös **sopimusvaltio** ja muut toimivallan siirtoa koskevat edellytykset täyttyvät⁵⁷¹.
- 13.64** Yleissopimuksessa määrätään myös sopimusvaltioiden viranomaisten välisestä yhteistyöstä suojelun tarpeessa olevien lasten olinpaikan selvittämiseksi⁵⁷².

Esimerkki 13 (M)

Sopimusvaltiosta B kotoisin oleva 14-vuotias tyttö löytyy sopimusvaltiosta A. Hän on joutunut maahan ihmiskaupan uhrina ja pakotettu työhön. Sopimusvaltion A viranomaiset ovat toimivaltaisia ryhtymään yleissopimuksen 11 ja 12 artiklan mukaisiin toimenpiteisiin lapsen osalta. Ne voivat esimerkiksi nimittää lapselle väliaikaisesti edunvalvojan ja järjestää lapsen välittömän hoidon, mutta niiden olisi otettava yhteyttä sopimusvaltion B viranomaisiin ja määritettävä yhteistyössä, mitä järjestelyjä tehdään lapsen pitkäkestoisen hoidon varmistamiseksi⁵⁷³.

⁵⁶⁸ muissa sopimusvaltioissa. Toimenpiteiden tunnustaminen ja täytäntöönpanokelpoisuus **muussa kuin sopimusvaltiossa B** riippuu luonnollisesti valtion omista kansainvälisen yksityisoikeuden säännöistä. Ks. edellä alaviite 3, jossa käsitellään vuoden 1996 yleissopimuksen ja *lasten myynnistä, lapsiprostituutiosta ja lapsipornografiasta tehdyn lapsen oikeuksien yleissopimuksen* valinnaisen pöytäkirjan (New York, 25. toukokuuta 2000) määräysten toisiaan täydentävää luonnetta.

⁵⁶⁹ Ks. edellä **luvut 6 ja 7**.

⁵⁷⁰ Yleissopimuksen 11 tai 12 artiklan nojalla.

⁵⁷¹ Ks. edellä **luku 5**, jossa käsitellään toimivallan siirtoa koskevia yleissopimuksen määräyksiä, jotka toimivat vain kahden **sopimusvaltion** välillä. Ks. myös 9 artiklan 1 kappaleen vaatimus, jonka mukaan toimivallan siirtoa pyytävän sopimusvaltion on oltava yksi 8 artiklan 2 kappaleessa tarkoitetuista sopimusvaltioista.

⁵⁷² Yleissopimuksen 31 artiklan c kohta, ks. myös edellä **luku 11**.

⁵⁷³ Yleissopimuksen 30 artikla.

Esimerkki 13 (N)

Kolmetoistavuotias poika karkaa kotoaan sopimusvaltiossa A ja saapuu sopimusvaltioon B. Isä epäilee lapsen olevan sopimusvaltiossa B, sillä maassa asuvat perheenjäsenet ovat ilmoittaneet nähneensä pojan. Vanhemmat pyytävät apua sopimusvaltion B keskusviranomaiselta⁵⁷⁴. Keskusviranomaisella on tietoa sopimusvaltion B lainsäädännöstä ja palveluista, joista voi olla apua vanhemmille⁵⁷⁵. Keskusviranomaisella on myös selvittämään lapsen olinpaikan⁵⁷⁶.

Kun lapsen olinpaikka on selvitetty, sopimusvaltio B ryhtyy välttämättömään toimenpiteeseen lapsen suojelemiseksi ja sijoittaa lapsen väliaikaisesti valtion huostaan⁵⁷⁷. Vanhemmat haluavat matkustaa sopimusvaltioon B hakemaan lapsen. Ennen tätä sopimusvaltioiden A ja B viranomaisten olisi tehtävä asiassa tiivistä yhteistyötä sen varmistamiseksi, että tämä on lapsen kannalta turvallinen ja asianmukainen vaihtoehto. Olosuhteista riippuen voi olla, että lapsi kannattaisi palauttaa vasta sen jälkeen, kun sopimusvaltion A viranomaiset (joilla on yleinen toimivalta tapauksessa) ovat ryhtyneet suojelutoimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että lapsen on turvallista palata kotiin⁵⁷⁸.

Esimerkki 13 (O)

Kolmetoistavuotias tyttö karkaa kotoaan sopimusvaltiosta A 20-vuotiaan poikaystävänsä kanssa. Tyttö matkustaa aluksi poikaystävänsä kanssa sopimusvaltioon B aloittaakseen yhteisen elämän. Poikaystävä joutuu kuitenkin sopimusvaltiossa B ongelmiin poliisin kanssa, ja pari pakenee sopimusvaltioon C.

Tällä välin tytön vanhemmat ovat ilmoittaneet lapsen kadonneen sopimusvaltiossa A. He ovat huolissaan tytön hyvinvoinnista, sillä he tietävät, että poikaystävällä on rikostausta. Vanhemmat pyytävät sopimusvaltion A keskusviranomaiselta apua tytön olinpaikan selvittämiseksi⁵⁷⁹. Koska vanhemmilla on hyvin vähän tietoa siitä, missä tyttö voisi olla, sopimusvaltion A keskusviranomaisen aloittamat tiedustelut olinpaikan selvittämiseksi etenevät hitaasti.

Oleskeltuaan kuukauden sopimusvaltiossa C poikaystävä joutuu jälleen vaikeuksiin poliisin kanssa ja viranomaiset saavat tietää työstä. Viranomaiset tekevät tiedusteluja, ja koska ne katsovat tytön olevan vaarassa, ne ryhtyvät yleissopimuksen 11 artiklan perusteella välttämättömin suojelutoimenpiteisiin ja sijoittavat tytön väliaikaisesti sijaishoitoon. Viranomaiset ottavat yhteyttä sopimusvaltion A keskusviranomaiseen ja ilmoittavat, että tyttö on niiden oikeudenkäyttöalueella ja että asiassa on ryhdytty suojelutoimenpiteisiin.

Tyttyö onnistuu kuitenkin karkaamaan sijaishoidosta ja siirtyy nopeasti poikaystävänsä kanssa sopimusvaltioon D. Yleissopimuksen 36 artiklan mukaisesti sopimusvaltion C viranomaiset ilmoittavat (varmistettuaan, että tyttö on matkustanut sopimusvaltioon D) sopimusvaltion D viranomaisille vaarasta sekä toimenpiteistä, joihin on ryhdytty tytön suojelemiseksi. Nämä

⁵⁷⁴ Tässä esimerkissä vanhemmat lähestyvät suoraan keskusviranomaisesta sopimusvaltiossa B, jossa he epäilevät lapsen olevan. Vanhemmat voisivat yhtä lailla pyytää apua asuinvaltionsa sopimusvaltion A keskusviranomaiselta. Tämä keskusviranomaisella välittäisi pyynnöt sen jälkeen sopimusvaltion B keskusviranomaiselle.

⁵⁷⁵ Yleissopimuksen 30 artiklan 2 kappale.

⁵⁷⁶ Yleissopimuksen 31 artiklan c kohta.

⁵⁷⁷ Yleissopimuksen 11 artikla.

⁵⁷⁸ Karanteen lapsen tapauksessa lapsen kuuleminen ja etenkin karkaamisen syiden selvittäminen on usein erityisen tärkeää, kun harkitaan toimenpiteisiin ryhtymistä lapsen suojelemiseksi, riippumatta siitä, ovatko toimenpiteet kiireellisiä vai pitkäkestoisia (ks. tältä osin lapsen oikeuksia koskevan YK:n yleissopimuksen 12 artiklan vaatimukset). Tiivis yhteistyö molempien sopimusvaltioiden viranomaisten välillä on myös äärimmäisen olennaista sen selvittämiseksi, onko lapsen osalta ilmennyt aikaisemmin lastensuojelua koskevia huolenaiheita tai ovatko lapsen asuinpaikkavaltion viranomaiset olleet aikaisemmin tekemisissä perheen kanssa.

⁵⁷⁹ Yleissopimuksen 31 artiklan c kohta.

toimenpiteet tunnustetaan ilman eri vahvistusta sopimusvaltiossa D ja kaikissa muissa sopimusvaltioissa. Sopimusvaltion C viranomaiset ilmoittavat lisäksi hyvän toimintatavan mukaisesti sopimusvaltiolle A, että tyttö on lähtenyt valtiosta ja on sopimusvaltiossa D.

Tässä tapauksessa jokainen sopimusvaltio, jonka alueella tyttö oleskelee, on toimivaltainen ryhtymään kiireellisiin tai väliaikaisiin toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi (yleissopimuksen 11 ja 12 artiklan nojalla). Koska tytöllä on asuinpaikka kuitenkin edelleen sopimusvaltiossa A, ainoastaan tämä sopimusvaltio voi ryhtyä toimenpiteisiin tytön suojelemiseksi pitkällä aikavälillä (5 artikla). Tässä esimerkissä sopimusvaltion D viranomaiset voivat siis joko tunnustaa ja panna täytäntöön sopimusvaltion C suojelutoimenpiteen tai ryhtyä 11 artiklan mukaiseen toimenpiteeseen tytön suojelemiseksi, jos ne pitävät tätä tarpeellisena.

Jos lapsi on pakomatalla huomattavan pitkän ajan ja tapauksen toiseikkojen vuoksi tilanne kehittyy niin, ettei lapsella voida enää katsoa olevan asuinpaikkaa, se sopimusvaltio, jonka alueella lapsi on, voi päättää olevansa toimivaltainen ryhtymään pitkäkestoihin toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi yleissopimuksen 6 artiklan 2 kappaleen mukaisesti. Päätöstä siitä, ettei lapsella ole enää asuinpaikkaa, ei kuitenkaan pitäisi tehdä kevyin perustein⁵⁸⁰.

Esimerkki 13 (P)

Yksitoistavuotiaalla lapsella ja hänen vanhemmillaan on asuinpaikka sopimusvaltiossa E. Vanhemmat lähettävät lapsen asuinpaikkavaltion viranomaisten tietämättä sopimusvaltioon F. Lapsen on tarkoitus asua pitkäkestoisesti isänpuoleisen tädin kanssa, jotta hän voi auttaa tätiä ja saada koulutuksen. Lapsi matkustaa kuuden kuukauden vierailuviisumilla. Täti ei hae lapselle virallista maahanmuuttajan asemaa eikä ilmoita häntä kouluun. Lapsi on tosiasiallisesti kotiorjan asemassa.

Neljä vuotta sen jälkeen, kun lapsi saapui sopimusvaltioon F, viranomaiset saavat tietää lapsen tilanteesta tädin uudelta naapurilta. Toimivaltaiset viranomaiset arvioivat tilanteen ja ryhtyvät välittömiin toimenpiteisiin sijoittaakseen lapsen valtion huostaan. Lisätutkimusten aikana lapsi sijoitetaan sijaisperheeseen. Vuoden 1996 yleissopimuksen 5 artiklan nojalla viranomainen katsoo, että lapsella on nyt asuinpaikka sopimusvaltiossa F.

Yleissopimuksen 32 artiklan mukaisesti sopimusvaltion F toimivaltainen viranomainen ottaa keskusviranomaisen välityksellä yhteyttä sopimusvaltion E keskusviranomaiseen hankkiakseen saatavilla olevia tietoja lapsen ja perheen tilanteesta. Sopimusvaltion F toimivaltainen viranomainen haluaa arvioida, olisiko lapsen paluu vanhempien luo sopimusvaltioon E mahdollinen vaihtoehto lapsen hoidon järjestämiseksi pitkällä aikavälillä (esim. jos vanhemmilla ei ollut mitään tietoa lapsen olosuhteista ja isänpuoleinen täti valehteli heille asiassa). Sopimusvaltion E toimivaltainen viranomainen ilmoittaa, etteivät vanhemmat halua lapsen palaavan heidän hoitoonsa. Viranomainen ilmoittaa lisäksi, ettei valtiossa E ole muita sukulaisia, jotka voisivat huolehtia lapsesta. Näiden tietojen vuoksi sopimusvaltion F toimivaltainen viranomainen voi harkita pitkäkestoisia toimenpiteitä lapsen suojelemiseksi.

⁵⁸⁰

Ks. edellä kohdat **4.16–4.19** ja jäljempänä kohdat **13.83–13.87**.

c) Lapset, jotka muuttavat valtiosta toiseen viranomaisten toiminnan vuoksi

13.65 Yhä useammassa tapauksessa vanhemmat muuttavat lastensa kanssa toiseen valtioon välttääkseen lastensuojeluun liittyviä kysymyksiä ja menettelyjä lapsen asuinpaikkavaltiossa⁵⁸¹. Tässä jaksossa annetaan tietoa siitä, miten vuoden 1996 yleissopimuksesta voi olla apua näissä olosuhteissa. Tarkasteltavana on kaksi skenaariota:

13.66 1) Suojelutoimenpiteeseen on jo ryhdytty:

Sen sopimusvaltion toimivaltainen viranomainen, jossa lapsella on asuinpaikka, on jo ryhtynyt toimenpiteeseen lapsen suojelemiseksi (esim. on tehty päätös lapsen sijoittamisesta valtion huostaan), minkä jälkeen vanhemmat siirtävät lapsen toiseen sopimusvaltioon välttääkseen esimerkiksi tämän toimenpiteen noudattamisen. Tällöin vuoden 1996 yleissopimus tarjoaa kummallekin sopimusvaltiolle runsaasti keinoja tilanteen ratkaisemiseen. Ensinnäkin suojelutoimenpide voidaan tunnustaa ja panna täytäntöön vuoden 1996 yleissopimuksen nojalla siinä sopimusvaltiossa, johon lapsi on viety⁵⁸². Tämän ansiosta lapsi voidaan palauttaa nopeasti asuinpaikkavaltion toimivaltaisten viranomaisten huostaan. Yhteistyötä koskevia vuoden 1996 yleissopimuksen määräyksiä voidaan käyttää sen varmistamiseksi, että suojelutoimenpide tunnustetaan ja pannaan täytäntöön nopeasti ja tehokkaasti siten, että toimivaltaisilla viranomaisilla on saatavillaan kaikki merkitykselliset tiedot⁵⁸³. Lisäksi jos tapaus on kiireellinen, sopimusvaltio, johon lapsi on siirretty, on vuoden 1996 yleissopimuksen nojalla toimivaltainen ryhtymään välttämättömiin toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi, kun lapsi on kyseisessä valtiossa (11 artikla)⁵⁸⁴.

Jos molemmat valtiot ovat vuoden 1980 Haagin lapsikaappausopimuksen osapuolia ja kyseinen yleissopimus on tullut voimaan niiden välillä⁵⁸⁵, sen sopimusvaltion toimivaltaisen viranomaisen, jossa lapsella on asuinpaikka, voi tapauksen tosiseikoista riippuen olla mahdollista hakea lapsen palauttamista vuoden 1980 yleissopimuksen nojalla, jos yleissopimuksen edellytykset täyttyvät.

13.67 2) Lastensuojeluasiaa tutkitaan, mutta suojelutoimenpiteisiin ei ole vielä ryhdytty eikä menettelyjä aloitettu⁵⁸⁶:

Tässä tilanteessa ei ole sellaista suojelutoimenpidettä, joka voitaisiin tunnustaa ja panna täytäntöön vuoden 1996 yleissopimuksen nojalla siinä sopimusvaltiossa, johon lapsi on viety. Vaikka molemmat valtiot olisivat vuoden 1980 Haagin lapsikaappausopimuksen osapuolia, voi lisäksi olla epätodennäköistä, että viranomaiselle voitaisiin sen tutkimusten perusteella myöntää 'huoltoa koskevat oikeudet' (vuoden 1980 yleissopimuksen määritelmän mukaisesti), jotta se voisi hakea palauttamista tämän yleissopimuksen mukaisesti. Tämä tosin riippuu

⁵⁸¹ Joitakin esimerkkejä kyseisestä ilmiöstä ovat Yhdistyneessä kuningaskunnassa asia *Tower Hamlets London Borough Council v. MK and others*, [2012] EWHC 426 (Fam) sekä yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 27.11.2007 asiassa C-435/06 ja tuomio 2.4.2009 asiassa C-523/07.

Erityiskomissiossa (osa I) International Social Service (ISS) totesi, että ilmiö on yhä yleisempi: vanhemmat muuttavat lastensa kanssa toiseen valtioon välttääkseen lastensuojeluun liittyviä kysymyksiä ja menettelyjä lapsen asuinpaikkavaltiossa.

⁵⁸² Tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevien vuoden 1996 yleissopimuksen määräysten toimintaa käsitellään edellä **luvussa 10**.

⁵⁸³ Ks. tältä osin edellä **luku 11**.

⁵⁸⁴ Ks. tältä osin edellä **luku 6**.

⁵⁸⁵ Ks. vuoden 1980 yleissopimuksen 38 artikla menettelystä, jota kyseisen yleissopimuksen voimaantulo sopimusvaltioiden välillä edellyttää silloin, kun yksi sopimusvaltio on liittynyt yleissopimukseen.

⁵⁸⁶ Ks. edellä **esimerkki 11 (E)**.

tapauksen tosiseikoista ja lapsen poisviemiseen mennessä toteutetuista toimivaltaisen viranomaisen toimista.⁵⁸⁷

13.68 Vuoden 1996 yleissopimus on erittäin merkityksellinen näissä olosuhteissa, ja siitä voi olla huomattavaa apua molemmille sopimusvaltioille lapsen tilanteen ratkaisemiseksi.

Esimerkkejä:

▪ **Yhteistyötä koskevat määräykset**⁵⁸⁸

Yleissopimuksen 36 artiklassa asetetaan velvoite sopimusvaltioille, jotka ovat ryhtyneet toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi tai harkitsevat niitä. Jos nämä viranomaiset katsovat lapsen olevan ”vakavasti vaarassa” ja saavat tietoonsa, että lapsi on siirtynyt asumaan toiseen valtioon tai että lapsi on toisessa valtiossa⁵⁸⁹, niiden on ilmoitettava kyseisen valtion viranomaisille ”vaarasta sekä toimenpiteistä, joihin on ryhdytty tai joita harkitaan”. Tällä määräyksellä veloitetaan yleensä se sopimusvaltio, josta lapsi on viety, ilmoittamaan lapsen tilanteesta sille valtiolle, johon lapsi on viety. Näin viimeksi mainittu valtio voi harkita tarvetta selvittää lapsen olinpaikka⁵⁹⁰ ja määrittää, tarvitaanko muita toimia lapsen suojelemiseksi.

Toinen määräys, josta voi olla apua, on yleissopimuksen 34 artikla. Jos toinen asianomaisista sopimusvaltioista harkitsee ryhtyvänsä toimenpiteeseen lapsen suojelemiseksi (mikä tässä tilanteessa on todennäköisesti tarpeen lapsen jatkuvan suojelun varmistamiseksi), se voi pyytää toisen sopimusvaltion toimivaltaisia viranomaisia toimittamaan lapsen suojelun kannalta merkitykselliset tiedot. Esimerkiksi sopimusvaltio, johon lapsi on viety, voi tarvita tietoa lapsen ja perheen taustasta, jotta viranomaiset voivat arvioida, onko tilanne kiireellinen ja onko tarpeen ryhtyä suojelutoimenpiteisiin.

Yleisesti on erittäin tärkeää, että kunkin sopimusvaltion toimivaltaiset viranomaiset viestivät (tarvittaessa keskusviranomaisten välityksellä) selkeästi ja tehokkaasti keskenään ja koordinoivat toimintaansa, jotta voidaan varmistaa lapsen jatkuva suojeleminen⁵⁹¹.

▪ **Toimivaltaa koskevat määräykset**

Toimivaltaa koskeviin yleissopimuksen määräyksiin sisältyy selkeitä ja yhtenäisiä sääntöjä siitä, mikä sopimusvaltio on toimivaltainen lapsen osalta. Yleissopimuksessa vahvistetaan, että sen sopimusvaltion viranomaisilla, jossa lapsella on asuinpaikka, on yleinen toimivalta ryhtyä toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi⁵⁹². Tässä kohdassa kuvatussa tosiseikkoihin perustuvassa skenaariossa lapsen asuinpaikan katsotaan usein säilyvän siinä sopimusvaltiossa, josta vanhemmat ovat vieneet lapsen. Tällöin toimivalta ryhtyä toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi pitkällä aikavälillä on edelleen kyseisellä sopimusvaltiolla, joka voi näin ollen ryhtyä suojelutoimenpiteisiin (jotka tunnustetaan ja voidaan panna täytäntöön toisessa sopimusvaltiossa

⁵⁸⁷ Ks. INCADAT-tietokannassa (< www.incadat.com >) osiossa ”Case Law Analysis” olevat huomautukset siitä, milloin viranomaisella voidaan vuoden 1980 yleissopimuksen nojalla katsoa olevan lapsen huoltoa koskevat oikeudet, joiden nojalla se voi hakea palauttamista.

⁵⁸⁸ Ks. tältä osin edellä kohdat **11.18–11.22**.

⁵⁸⁹ Yleissopimuksen 36 artiklan soveltamiseksi tämän ei tarvitse olla vuoden 1996 yleissopimuksen **sopimusvaltio**: ks. edellä kohta **11.18** ja sitä seuraavat kohdat.

⁵⁹⁰ Yleissopimuksen 31 artiklan c kohdan mukaan toinen sopimusvaltio voi esittää tässä yhteydessä myös suoran pyynnön.

⁵⁹¹ Ks. yleissopimuksen 30 artiklan 1 kappale. Oikeusviranomaisten välisellä suoralla viestinnällä voi olla tärkeä asema tässä yhteydessä: ks. edellä alaviite 147.

⁵⁹² ”Asuinpaikka” on tosiasioihin perustuva käsite, ks. jäljempänä kohta **13.83** ja sitä seuraavat kohdat.

yleissopimuksen nojalla). Se sopimusvaltio, jossa lapsi on, on kuitenkin myös toimivaltainen ryhtymään välttämättömiin toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi väliaikaisesti, jos tapauksen katsotaan olevan kiireellinen. Tällaiset toimenpiteet raukeavat, kun lapsen asuinpaikkavaltio on ryhtynyt toimenpiteisiin (11 artiklan 2 kappale).

Lisäksi tässä skenaariossa kummankin sopimusvaltion on otettava huomioon vuoden 1996 yleissopimuksen 7 artikla⁵⁹³.

▪ **Tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevat määräykset**

Nämä vuoden 1996 yleissopimuksen määräykset ovat olennaisia, sillä niillä varmistetaan, että yhden sopimusvaltion suojelutoimenpiteet tunnustetaan ilman eri vahvistusta toisessa sopimusvaltiossa ja voidaan panna siellä täytäntöön.

13.69 On pantava merkille, että näissä tapauksissa on tärkeää, että molemmat sopimusvaltiot toimivat kaikissa vaiheissa selkeästi, tehokkaasti ja nopeasti, jotta varmistetaan tilanteen ratkaiseminen mahdollisimman nopeasti ja lapsen edun mukaisesti.

Esimerkki 13 (Q)

Äiti ja isä asuvat lapsensa kanssa sopimusvaltiossa A. Vanhemmat eivät voi huolehtia enää lapsesta huumausaineiden väärinkäytön vuoksi, joten lapsi otetaan huostaan ja sijoitetaan adoptioon sopimusvaltioon A.

Kaksi vuotta myöhemmin äiti alkaa odottaa toista lasta. Vanhemmat väittävät toipuneensa riippuvuudesta ja haluavat huolehtia tulevasta lapsesta. Sopimusvaltion A toimivaltainen viranomainen tutkii heidän tilannettaan, mutta ennen päätöksen tekemistä äiti synnyttää lapsen ennenaikaisesti. Vanhemmat pelkäävät lapsen huostaanottoa, joten he pakenevat nopeasti naapurimaahan sopimusvaltioon B.

Yleissopimuksen 36 artiklan mukaisesti sopimusvaltion A viranomaiset ilmoittavat välittömästi (keskusviranomaisen välityksellä) sopimusvaltion B (johon vanhempien epäillään paenneen) toimivaltaisille viranomaisille mahdollisesta vaarasta, jolle vastasyntynyt lapsi altistuu, sekä suojelutoimenpiteistä, joita sopimusvaltion A viranomaiset harkitsivat. Ne pyytävät myös 31 artiklan c kohdan mukaisesti, että sopimusvaltion B asianomainen elin (joko keskusviranomainen tai elin, jolle tehtävä on siirretty kyseisessä valtiossa) auttaa selvittämään perheen olinpaikan.

Vastasyntynyt lapsi löydetään sopimusvaltiosta B, jossa hän asuu vanhempiensa kanssa retkeilymajassa. Sopimusvaltion B viranomaiset ilmoittavat asiasta sopimusvaltion A viranomaisille. Sopimusvaltion B päättää, että tilanne vaatii kiireellisiä toimenpiteitä (11 artiklan nojalla) lapsen suojelemiseksi, ja lapsi otetaan valtion huostaan sopimusvaltiossa B. Asiasta ilmoitetaan sopimusvaltiolle A. Sopimusvaltion A viranomaiset sopivat sopimusvaltion B kanssa, että lapsella katsotaan edelleen olevan asuinpaikka sopimusvaltiossa A, ja hakevat päätöstä (5 artiklan nojalla) lapsen sijoittamiseksi viranomaisten huostaan sopimusvaltiossa A lapsen pitkäkestoista hoitoa koskevan tutkimuksen ajaksi. Toimenpide tunnustetaan ilman eri vahvistusta sopimusvaltiossa B. Sen ansiosta molempien sopimusvaltioiden viranomaiset voivat koordinoida lapsen luovuttamisen sopimusvaltion A toimivaltaisille viranomaisille (jolloin sopimusvaltion B kiireellinen toimenpide raukeaa 11 artiklan 2 kappaleen mukaisesti).

⁵⁹³

Lisätietoa yleissopimuksen 7 artiklan toiminnasta annetaan edellä **luvussa 4** ja erityisesti kohdissa **4.20–4.25**.

G. Lapsen omaisuus

- 13.70** Yleissopimuksen 1 artiklan mukaan toimenpiteet lapsen tai hänen **omaisuutensa** suojelemiseksi kuuluvat yleissopimuksen soveltamisalaan. Yleissopimuksen tarkoituksena oli tältä osin vahvistaa täsmälliset säännöt, jotka koskevat lapsen laillisen edustajan nimittämistä ja valtuuksia hoitaa lapsen omaisuutta, joka sijaitsee toisessa valtiossa⁵⁹⁴. Määräyksen ajateltiin olevan erityisen hyödyllinen tilanteissa, joissa on ryhdyttävä lapselle siirtyneen omaisuuden osalta oikeudellisiin toimenpiteisiin.⁵⁹⁵
- 13.71** Yleissopimuksen 3 artiklan g kohdassa määrätään, että toimenpiteet lapsen omaisuuden suojelemiseksi voivat koskea erityisesti "lapsen omaisuuden hoitoa, säilyttämistä tai luovuttamista". Tämä erittäin laaja muotoilu kattaa kaikki toimenpiteet, jotka liittyvät lapsen omaisuuteen. Se kattaa myös hankinnat, joita pidetään investointeina tai siirtoina, joissa omaisuutta käytetään hankinnan korvauksena⁵⁹⁶. Toimenpiteisiin lapsen omaisuuden suojelemiseksi voivat kuulua esimerkiksi lapsen omaisuuden myymistä tai ostamista koskevat luvat tai hyväksynnät.
- 13.72** On tärkeää panna merkille, että yleissopimuksella ei puututa varallisuus oikeuden järjestelmiin eikä se kata aineellista lainsäädäntöä, joka liittyy omistusoikeuden sisältöön, kuten omaisuuden omistusta koskeviin riitoihin⁵⁹⁷. Esimerkiksi maan tai rakennusten myyntiin tai ostoon voi liittyä vaatimuksia, joita sovelletaan sopimusvaltiossa kaikkiin tiettytyyppisen maan myyjiin tai ostajiin. Vaatimus voi koskea erityistä lupaa tai hyväksyntää, jota tarvitaan sellaisten maiden tai rakennusten myyntiin tai ostoon, joilla on erityinen asema niiden kulttuurisen tai historiallisen merkityksen vuoksi tai koska ne kuuluvat alkuperäisväestön alueisiin, tai muun maan kansalaisen suorittamaan maan tai rakennusten myyntiin tai ostoon. Jos tällainen lupa ei liity siihen, että omaisuuden ostaa tai myy lapsen edustaja, sen myöntäminen ei kuulu yleissopimuksen aineelliseen soveltamisalaan.
- 13.73** Yleissopimuksen 55 artiklan mukaan sopimusvaltiot voivat tehdä kaksi erilaista varaumaa niiden alueella sijaitsevan lapsen omaisuuden osalta. Ensinnäkin 55 artiklan 1 kappaleen a kohdan nojalla sopimusvaltio voi varata viranomaisilleen toimivallan ryhtyä toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena on suojella kyseisen valtion alueella olevaa lapsen omaisuutta, **riippumatta** siitä, missä lapsella on asuinpaikka. Tällainen varauma ei kuitenkaan estä toisen sopimusvaltion viranomaisia ryhtymästä yleissopimuksen mukaisen toimivallan nojalla toimenpiteisiin tämän omaisuuden suojelemiseksi. Toiseksi 55 artiklan 1 kappaleen b kohdan mukaan sopimusvaltio voi myös varata itselleen oikeuden olla tunnustamatta vanhempainvastuuta tai toimenpidettä, sikäli kuin tunnustaminen johtaisi ristiriitaan sellaisten toimenpiteiden kanssa, joihin kyseisen valtion viranomaiset ovat ryhtyneet edellä tarkoitetun omaisuuden osalta.

⁵⁹⁴ Selitysmuistion kohta 10.

⁵⁹⁵ Sama kuin edellä. On kuitenkin huomattava, että vaikka lapsen edustajan nimittäminen ja valtuuksien laajuus kuuluvat yleissopimuksen soveltamisalaan, yleissopimusta ei sovelleta omaisuuden selvittämisen aineellisiin yksityiskohtiin. Perintöasiat on jätetty yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle (4 artiklan f kohta). Ks. myös edellä **luvun 3 jakso C**, jossa käsitellään yleissopimuksen aineellista soveltamisalaa.

⁵⁹⁶ Selitysmuistion kohta 25.

⁵⁹⁷ Ks. edellä kohdat **3.30** ja **3.31**. Tässä yhteydessä olisi pidettävä mielessä, että myös tarkoitamääräyksiin liittyvät toimenpiteet on nimenomaisesti jätetty yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle; ks. yleissopimuksen 4 artiklan f kohta, jota käsitellään edellä kohdassa **3.43**.

- 13.74 Nämä varaumat voidaan rajoittaa koskemaan tiettyjä omaisuuslajeja, yleisimmin kiinteää omaisuutta.
- 13.75 Yleissopimuksen 55 artiklan mukainen varauma on tehtävä 60 artiklassa vahvistettua menettelyä noudattaen ja ilmoitettava yleissopimuksen tallettajalle. Varauma kirjataan vuoden 1996 yleissopimuksen tilannetaulukoon, joka julkaistaan Haagin konferenssin verkkosivustolla (< www.hcch.net >, valitse "Conventions" ja sen jälkeen "Convention 34" ja "Status Table").

Esimerkki 13 (R)

Lapsella on asuinpaikka sopimusvaltiossa A, ja hänellä on omaisuutta sopimusvaltiossa B. Sopimusvaltiossa A nimitetään edunvalvoja hoitamaan lapsen omaisuutta ja vastaamaan lapsen puolesta maa-alueen hallinnasta sopimusvaltiossa B. Päätös edunvalvojan nimittämisestä tunnustetaan ilman eri vahvistusta kaikissa sopimusvaltioissa. Jos sopimusvaltio A antaa todistuksia valtuuksista (yleissopimuksen 40 artiklan mukaisesti), edunvalvojan kannattaa tässä tilanteessa hankkia todistus⁵⁹⁸.

Esimerkki 13 (S)

Lapsi, jolla on asuinpaikka sopimusvaltiossa A, matkustaa lomalle sopimusvaltioon B. Lomaillessaan hän loukkaantuu liikenneonnettomuudessa. Toivuttuaan lapsi palaa kotiin sopimusvaltioon A. Sopimusvaltiossa B aloitetaan asiaa koskeva oikeudenkäynti, ja lapselle myönnetään huomattava korvaus vammoista, jotka hän sai onnettomuudessa. Toimivaltainen viranomainen ei kuitenkaan löydä sopimusvaltiosta B henkilöä, joka voisi toimia lapsen edunvalvojana ja vastaanottaa korvauksen hänen puolestaan. Tässä tilanteessa toimivaltainen viranomainen voi käyttää yleissopimuksen 12 artiklan mukaista toimivaltaa ja päättää, että lapselle nimitetään sopimusvaltiossa B edunvalvoja, joka hallinnoi varoja väliaikaisesti lapsen puolesta. Tämä päätös raukeaa, kun sopimusvaltion A viranomaiset ovat nimittäneet edunvalvojan. Muutoin sopimusvaltion B toimivaltainen viranomainen voi 9 artiklan mukaisesti pyytää sopimusvaltion A toimivaltaista viranomaista hyväksymään sen, että sopimusvaltion B tuomioistuimien käyttää toimivaltaa nimittääkseen lapselle edunvalvojan. Jos sopimusvaltion B toimivaltainen viranomainen saa myönteisen vastauksen, se voi nimittää edunvalvojan, joka hallinnoi varoja lapsen puolesta.

H. Lasten edustaminen

- 13.76 Lasten edustaminen on usein välttämätöntä, sillä lapset eivät ole oikeustoimikelpoisia. Lapsen 'edustaminen' tarkoittaa yleensä lapsen puolesta tai hänen nimissään toimimista suhteessa kolmansiin osapuoliin. Tilanteita, joissa lasta on edustettava, ovat esimerkiksi lapseen liittyvät oikeudenkäynnit, omaisuutta koskevat tai taloudelliset oikeustoimet sekä lääketieteellistä hoitoa koskevan suostumuksen antaminen.
- 13.77 Lasten edustamista koskevat päätökset kuuluvat selvästi yleissopimuksen soveltamisalaan. Yleissopimuksen 3 artiklan d kohdan mukaan suojelutoimenpiteet voivat koskea erityisesti lapsen edustamisesta tai avustamisesta vastaavan henkilön tai elimen ja tämän tehtävien määrittämistä. Lisäksi 'vanhempainvastuun' määritelmässä vanhempien, edunvalvojen tai muiden laillisten edustajien 'valtuuksilla' tarkoitetaan lasten edustamista⁵⁹⁹.

⁵⁹⁸ Ks. edellä kohta **11.31**.

⁵⁹⁹ Yleissopimuksen 1 artiklan 2 kappale. Ks. myös edellä kohdat **3.18–3.24**.

- 13.78** Tämä tarkoittaa, että jos sopimusvaltion viranomaiset tekevät päätöksen lapsen edustamisesta, niiden on varmistettava, että ne ovat yleissopimuksen mukaisesti toimivaltaisia päättämään asiasta. Jos viranomaiset eivät ole yleissopimuksen mukaisesti toimivaltaisia mutta katsovat, että niillä on parhaat edellytykset arvioida sitä, mikä kyseisessä tapauksessa on lapsen edun mukaista, ne voivat harkita toimivallan siirtoa koskevan pyynnön esittämistä (jos 9 artiklan vaatimukset täyttyvät)⁶⁰⁰. Tietyissä tilanteissa **toimivaltaisen** sopimusvaltion voi olla asianmukaista harkita toimivallan siirtämistä toiselle sopimusvaltiolle, jos esimerkiksi lapselle on nimitettävä laillinen edustaja kyseisessä toisessa sopimusvaltiossa käytävää oikeudenkäyntiä varten⁶⁰¹.
- 13.79** Kun tällaiset suojelutoimenpiteet on toteutettu, ne on tunnustettava ja pantava täytäntöön kaikissa muissa sopimusvaltioissa yleissopimuksen sääntöjen mukaisesti.
- 13.80** Kun vanhempainvastuu⁶⁰² kattaa lapsen edustamisen, sovelletaan yleissopimuksen 16 ja 17 artiklaa. Yleissopimuksen 16 artiklassa vahvistetaan, miten **vanhempainvastuunkantajat** määritetään⁶⁰³. Yleissopimuksen 17 artiklan mukaan vanhempainvastuun **käyttöön** sovelletaan sen valtion lakia, jossa lapsella on asuinpaikka. Näin ollen lapsen asuinpaikkavaltion säännöt, jotka liittyvät vanhempainvastuunkantajien harjoittamaan lapsen edustamiseen, määrittävät edustuksen luonteen sekä edustajan valtuudet ja vastuut.

Esimerkki 13 (T)

Valtion A lainsäädännön nojalla laillisina edustajina toimivilla vanhemmilla on lupa nostaa siviilikanne lapsen puolesta. Sopimusvaltion B lainsäädännön nojalla molempien vanhempien on annettava suostumuksensa, ennen kuin tällainen menettely voidaan panna vireille. Perhe asuu valtiossa A. Äiti matkustaa lapsen kanssa sopimusvaltioon B. Lapsi joutuu onnettomuuteen sopimusvaltiossa B, ja äiti haluaa panna vireille menettelyn kyseisessä valtiossa. Äiti voi toimia näin ilman isän suostumusta, sillä valtion A lainsäädännössä ei vaadita isän hyväksyntää ja lapsella on asuinpaikka valtiossa A.

- 13.81** Asiaan liittyvien lakien erilaisuus voi aiheuttaa epävarmuutta lapsen tai hänen omaisuutensa hoidosta vastaavan henkilön aseman tai valtuuksien laajuudesta. Sen vuoksi yleissopimuksen 40 artiklan mukaan vanhempainvastuunkantajalle tai lapsen suojelusta vastaavalle henkilölle voidaan antaa todistus, joka ratkaisee ongelman. Todistuksen voivat antaa sellaisen sopimusvaltion viranomaiset⁶⁰⁴, jossa lapsella on asuinpaikka tai jossa suojelutoimenpiteeseen on ryhdytty. Todistuksessa ilmoitetaan kyseisen henkilön asema ja valtuudet. Todistuksen mukaisen aseman ja valtuuksien oletetaan kuuluvan kyseiselle henkilölle, jollei muuta näytetä⁶⁰⁵.
- 13.82** Yleissopimuksen 19 artiklassa määrätään eräänlaisesta suojelusta, joka koskee lapsen laillisen edustajan kanssa oikeustoimiin ryhtyviä kolmansia osapuolia. Tämä suojelu on tarkoitettu niille kolmansille osapuolille, joiden ei voida odottaa tietävän, että sen valtion lapsen laillista edustajaa koskevia sääntöjä, jossa oikeustoimi tehdään, ei sovelleta tiettyyn lapseen sovellettavaa lakia koskevien yleissopimuksen sääntöjen vuoksi. Näin ollen jos oikeustoimi täyttää tietyt

⁶⁰⁰ Yleissopimuksen 9 artikla. Ks. myös edellä **luku 5**.

⁶⁰¹ Yleissopimuksen 8 artikla. Sama.

⁶⁰² Yleissopimuksen 1 artiklan 2 kappale.

⁶⁰³ Asiaa on käsitelty edellä **luvussa 9**.

⁶⁰⁴ Yleissopimuksen 40 artiklan 3 kappaleen mukaan tällaisia todistuksia antavien sopimusvaltioiden on nimettävä viranomainen, joka on toimivaltainen laatimaan todistuksen.

⁶⁰⁵ Ks. edellä kohta **11.31**, jossa käsitellään yleissopimuksen 40 artiklaa.

vaatimukset, sen pätevyyttä ei voida kiistää eikä kolmatta osapuolta voida asettaa vastuuseen pelkästään sillä perusteella, että toisella henkilöllä ei ollut oikeutta toimia lapsen laillisena edustajana yleissopimuksen nojalla sovellettavan lain mukaisesti. Seuraavien vaatimusten on täytyttävä:

- oikeustoimen tekee henkilö, jolla olisi oikeus toimia lapsen laillisena edustajana sen valtion lain mukaisesti, jossa oikeustoimeen on ryhdytty
- kolmas osapuoli ei tiennyt eikä hänen olisi pitänyt tietää, että vanhempainvastuuseen sovellettiin yleissopimuksen nojalla sovellettavaa lakia, ja
- oikeustoimi tehtiin saman valtion alueella olevien henkilöiden välillä⁶⁰⁶.

Esimerkki 13 (U)

Sopimusvaltiossa A molemmat vanhemmat voivat toimia lapsen laillisena edustajana kaikissa olosuhteissa, ellei toimivaltainen viranomainen päättä muuta. Sopimusvaltiossa B naimaton isä ei voi toimia lapsen laillisena edustajana, elleivät tietyt edellytykset täyty.

Naimaton pariskunta saa lapsen sopimusvaltiossa B. Lapsi asuu maassa äitinsä kanssa. Edellytykset, joiden mukaan isä voi toimia lapsen laillisena edustajana sopimusvaltion B lainsäädännön nojalla, eivät täyty. Lapsen isä on sopimusvaltion A kansalainen ja asuu kyseisessä valtiossa. Lapsi vierailee usein hänen luonaan.

Isänpuoleinen isoisä kuolee ja jättää lapselle perinnöksi harvinaisen kirjakokoelman. Isä tekee sopimuksen kokoelman myymisestä sopimusvaltiossa A sellaisen kolmannen osapuolen kanssa, joka asuu myös sopimusvaltiossa A.

Edellyttäen, ettei kolmannen osapuolen voitu odottaa tietävän, että vanhempainvastuuseen sovellettiin sopimusvaltion B lakia, kokoelman myyntisopimuksen pätevyyttä ei voida kiistää eikä ostajaa voida asettaa vastuuseen pelkästään sillä perusteella, että isällä ei ollut oikeutta toimia lapsen laillisena edustajana yleissopimuksen nojalla sovellettavan lain mukaisesti.

I. Liittymäperusteet

a) Asuinpaikka

13.83 Asuinpaikka on tärkein vuoden 1996 yleissopimuksessa käytetty liittymäperuste ja toimivallan peruste⁶⁰⁷. Asuinpaikkaa käytetään perusteena kaikissa nykyaikaisissa lapsiasioita koskevissa Haagin yleissopimuksissa⁶⁰⁸. Missään näissä yleissopimuksissa ei kuitenkaan määritellä 'asuinpaikkaa', vaan asianomaisten viranomaisten on määritettävä se tapauskohtaisesti tosiasioiden perusteella. Kyseessä on itsenäinen käsite, jota olisi tulkittava yleissopimuksen tavoitteiden valossa ilman kansallisen lainsäädännön asettamia rajoituksia.

13.84 Asuinpaikan määrittäminen on erityisen tärkeää vuoden 1980 yleissopimuksen ja vuoden 1996 yleissopimuksen kannalta. Vuoden 1996 yleissopimuksessa käytetään asuinpaikan käsitettä kuitenkin eri yhteydessä kuin vuoden 1980 yleissopimuksessa. Vuoden 1980 yleissopimuksen mukaan sen määrittäminen,

⁶⁰⁶ Yleissopimuksen 19 artiklan 2 kappale.

⁶⁰⁷ Yleissopimuksen 5 artikla, jota käsitellään edellä kohdassa 4.4 ja sitä seuraavissa kohdissa.

⁶⁰⁸ Muut yleissopimukset ovat vuoden 1980 Haagin lapsikaappausopimus, kansainvälistä lapseksiottamista koskeva vuoden 1993 Haagin yleissopimus sekä lasten elatusapua koskeva vuoden 2007 Haagin yleissopimus ja sen pöytäkirja. Yleissopimusten koko teksti on saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Conventions".

että lapsella on asuinpaikka pyynnön esittäneessä valtiossa, on tarpeellista yleissopimuksen oikeussuojakeinojen soveltamiseksi, ja se on myös osa laajempaa tutkintaa, jossa selvitetään, onko lapsen poisvieminen tai palauttamatta jättäminen ollut luvaton. Vuoden 1996 yleissopimuksessa asuinpaikan perusteella arvioidaan yleisellä tasolla, minkä sopimusvaltion viranomaiset ovat toimivaltaisia ryhtymään suojelutoimenpiteisiin ja onko niiden päätökset tunnustettava ja pantava täytäntöön muissa sopimusvaltioissa. Koska asuinpaikka on tosiasioihin perustuva käsite, lapsen asuinpaikan määrittäminen vuoden 1996 yleissopimuksen mukaisia tarkoituksia varten voi edellyttää, että otetaan erilaisia näkökohtia huomioon.

13.85 Asuinpaikan käsitteeseen liittyvässä kansainvälisessä oikeuskäytännössä on havaittavissa joitakin suuntauksia. Kuten edellä todetaan, niillä voi olla merkitystä tosiasioiden määrittämisestä vuoden 1980 yleissopimuksessa tai vuoden 1996 yleissopimuksessa. Ensinnäkin jos on selviä todisteita siitä, että henkilö aikoo aloittaa uuden elämän toisessa valtiossa, nykyinen asuinpaikka yleensä menetetään ja saadaan uusi⁶⁰⁹. Toiseksi jos muutto tapahtuu toistaiseksi tai mahdollisesti toistaiseksi, muuton aikainen asuinpaikka voidaan menettää ja saada uusi melko nopeasti⁶¹⁰. Jos muutto on kuitenkin määräaikainen, useilla oikeudenkäyttöalueilla on katsottu, että nykyinen asuinpaikka voi säilyä koko ajan, vaikka ajanjakso olisi pitkäkin⁶¹¹. Näin voi olla erityisesti silloin, jos vanhemmat ovat sopineet, että lapsi oleskelee väliaikaisesti toisessa valtiossa⁶¹². Muiden tilanteiden arvioinnissa noudatetaan yleensä toista seuraavista lähestymistavoista. Vanhemman aikomusta koskevassa lähestymistavassa tarkastellaan vanhempien yhteistä aikomusta, joka liittyy muuton luonteeseen⁶¹³. Lapsikeskeisessä lähestymistavassa korostetaan sen sijaan lapsen elämän tosiseikkoja⁶¹⁴. Näitä tosiseikkoja ovat esimerkiksi koulutus, sosiaalinen vuorovaikutus ja perhesuhteet, ja niillä tarkoitetaan yleensä lapsen elämän ydintä. Joissain tapauksissa on yhdistetty molemmat lähestymistavat ja tarkasteltu sekä vanhempien aikomuksia että lapsen elämää⁶¹⁵. Päättyessään käytettävästä

⁶⁰⁹ Tässä yhteydessä merkityksellistä on yleensä **vanhempien** aikomus. Ks. esim. *DeHaan v. Gracia*, [2004] AJ No 94 (QL), [2004] ABQD 4 [INCADAT-viite: HC/E/CA 576]; *Re J. (A Minor) (Abduction: Custody Rights)* [1990] 2 AC 562 [INCADAT-viite: HC/E/UK 2]; *Re F. (A Minor) (Child Abduction)* [1992] 1 FLR 548, [1992] Fam Law 195 [INCADAT-viite: HC/E/UK 40]. On pantava merkille, että harvinaisissa tilanteissa lapsi voi menettää asuinpaikkansa ilman, että hän saa uutta asuinpaikkaa [jolloin voidaan soveltaa vuoden 1996 yleissopimuksen 6 artiklan 2 kappaletta]. Tällaista tilannetta olisi kuitenkin vältettävä mahdollisuuksien mukaan – ks. edellä kohdat **4.16–4.19**.

⁶¹⁰ Ks. *Al Habtoor v. Fotheringham*, [2001] EWCA Civ 186 [INCADAT-viite: HC/E/UK 875]; *Callaghan v. Thomas*, [2001] NZFLR 1105 [INCADAT-viite: HC/E/NZ 413]; *Cameron v. Cameron*, 1996 SC 17, 1996 SLT 306, 1996 SCLR 25 [INCADAT-viite: HC/E/UK 71]; *Moran v. Moran*, 1997 SLT 541 [INCADAT-viite: HC/E/UK 74]; *Karkkainen v. Kovalchuk*, 445 F.3d 280 (3rd Cir. 2006) [INCADAT-viite: HC/E/USf 879].

⁶¹¹ Ks. *Re H (Abduction: Habitual Residence: Consent)* [2000] 3 FCR 412 [INCADAT-viite: HC/E/UK 478]; *Morris v. Morris*, 55 F. Supp 2d 1156 (D. Colo., Aug. 30, 1999) [INCADAT-viite: HC/E/USf 306]; *Mozes v. Mozes*, 239 F.3d 1067 (9th Cir. 2001) [INCADAT-viite: HC/E/USf 301].

⁶¹² Ks. *Denmark Ø.L.K.*, 5 April 2002, 16. afdeling, B-409-02 [INCADAT-viite: HC/E/DK 520].

⁶¹³ Ks. *Re B (Minors Abduction)* [1993] 1 FLR 993 [INCADAT-viite: HC/E/UK 173]; *Mozes v. Mozes*, 239 F.3d 1067 (9th Cir. 2001) [INCADAT-viite: HC/E/USf 301]; *Holder v. Holder*, 392 F.3d 1009, 1014 (9th Cir. 2004) [INCADAT-viite: HC/E/USf 777]; *Ruiz v. Tenorio*, 392 F.3d 1247, 1253 (11th Cir. 2004) [INCADAT-viite: HC/E/USf 780]; *Tsarbopoulos v. Tsarbopoulos*, 176 F. Supp.2d 1045 (E.D. Wash. 2001) [INCADAT-viite: HC/E/USf 482]; *Gitter v. Gitter*, 396 F.3d 124, 129-30 (2d Cir. 2005) [INCADAT-viite: HC/E/USf 776]; *Koch v. Koch*, 450 F.3d 703 (7th Cir. 2006) [INCADAT-viite: HC/E/USf 878]. On pantava merkille, että asiassa *Mozes* 9. tuomiopiirin tuomioistuimien otti huomioon, että riittävän ajan kuluessa ja myönteisten kokemusten myötä lapsen elämä voi vakiintua siinä määrin uuteen maahan, että siitä tulee asuinpaikka, vaikka vanhempien pitkän aikavälin aikomukset olisivat päinvastaiset.

⁶¹⁴ *Friedrich v. Friedrich*, 983 F.2d 1396, (6th Cir. 1993) [INCADAT-viite: HC/E/USf 142]; *Robert v. Tesson*, (6th Cir. 2007) [INCADAT-viite: HC/E/US 935]; *Re M. (Abduction: Habitual Residence)* [1996] 1 FLR 887.

⁶¹⁵ Keskeinen tuomio tässä yhteydessä on *Feder v. Evans-Feder*, 63 F.3d 217, 222 (3d Cir. 1995) [INCADAT-viite: HC/E/USf 83]. Ks. myös *Karkkainen v. Kovalchuk*, 445 F.3d 280 (3rd Cir. 1995) [INCADAT-viite: HC/E/USf 879]. Asiassa erotettiin toisistaan nuorten lasten tilanne, jossa katsottiin,

lähestymistavasta jotkin tuomioistuimet ovat ottaneet huomioon kyseessä olevan lapsen iän: mitä vanhempi lapsi, sitä todennäköisemmin tuomioistuin kiinnittää enemmän huomiota lapsen elämän ytimeen.

- 13.86** Lapsen väliaikainen poissaolo asuinpaikasta loman, koulunkäynnin tai tapaamis-/yhteydenpito-oikeuden käytön vuoksi ei lähtökohtaisesti muuta lapsen asuinpaikkaa.
- 13.87** Euroopan unionin tuomioistuin⁶¹⁶ on käsitellyt asuinpaikan käsitettä Bryssel II a -asetuksen yhteydessä⁶¹⁷. Yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että lapsen asuinpaikka on ratkaistava ottamalla huomioon kaikki kullekin yksittäistapaukselle erityiset tosiseikat. Käsitettä "on tulkittava siten, että asuinpaikka on paikka, joka ilmentää lapsen tiettyä integroitumista sosiaaliseen ympäristöön ja perheympäristöön. Tämän arvioimiseksi on erityisesti otettava huomioon [valtioon] muuttamisen ja sen alueella oleskelun osalta sen kesto, säännöllisyys, olosuhteet ja syyt, lapsen kansalaisuus, koulunkäynnin paikka ja olosuhteet, se, osaako lapsi kyseisen valtion kieltä, sekä lapsen perhesiteet ja sosiaaliset siteet kyseisessä valtiossa"⁶¹⁸.

b) Läsnaöolo

- 13.88** Lapsen läsnäoloa (tai hänen omaisuutensa sijaintia) pidetään useissa tapauksissa vuoden 1996 yleissopimuksen mukaisena liittymäperusteena⁶¹⁹. 'Läsnäolon' käsitteellä tarkoitetaan fyysistä läsnäoloa asianomaisten sopimusvaltion alueella. Käsite ei edellytä minkäänlaista todistetta asumisesta: yksinomaan lapsen fyysinen läsnäolo alueella riittää.

c) Kansalaisuus

- 13.89** Kansalaisuutta ei käytetä vuoden 1996 yleissopimuksessa erillisenä liittymäperusteena. Sen sijaan sitä käytetään 8 ja 9 artiklan mukaisessa toimivallan siirtomekanismeissa⁶²⁰. Sen sopimusvaltion viranomaiset, jonka kansalainen lapsi on, voivat pyytää, että toimivalta siirretään niille, ja niitä voidaan myös pyytää hyväksymään toimivallan siirto. Lapsen kansalaisuus ei pelkästään ole riittävä, vaan kyseisen sopimusvaltion viranomaisten on myös katsottava, että niillä on parhaat edellytykset arvioida sitä, mikä on lapsen etu. Useilla lapsilla on useampi kuin yksi kansalaisuus. Mikä tahansa niistä sopimusvaltioista, joiden kansalainen lapsi on, voi täyttää 8 artiklassa vahvistetut toimivallan siirtoa koskevat edellytykset.

että vanhempien yhteiselle aikomukselle olisi annettava suuri painoarvo, ja vanhempien lasten tilanne, jossa vanhempien aikomuksella olisi pienempi rooli. *Silverman v. Silverman*, 338 F.3d 886 (8th Cir. 2003) [INCADAT-viite: HC/E/USf 530].

⁶¹⁶ Ennen 1. tammikuuta 2011 'Euroopan yhteisöjen tuomioistuin'.

⁶¹⁷ Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 2.4.2009, A, C-523/07, ECLI:EU:C:2009:225. Ks. myös unionin tuomioistuimen tuomio 22.12.2010, *Barbara Mercredi v. Richard Chaffe*, C-497/10 PPU, ECLI:EU:C:2010:829. Tässä tuomiossa käytetään samaa lähestymistapaa.

⁶¹⁸ Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 2.4.2009, A, C-523/07, ECLI:EU:C:2009:225, 37–39 kohta. Jos tapauksen tosiasiat viittaavat siihen, että lapsella voi olla asuinpaikka ainakin kahdessa eri valtiossa, asiaa käsittelevän oikeus- tai hallintoviranomaisen on viime kädessä ratkaistava, mitkä tekijät ovat merkityksellisimpiä kyseisessä tapauksessa.

⁶¹⁹ Ks. esim. yleissopimuksen 6, 11 ja 12 artikla, joita käsitellään edellä luvuissa 4, 6 ja 7.

⁶²⁰ Asiaa käsitellään edellä kohdissa 5.9–5.12. Alaikäisten suojelua koskevassa vuoden 1961 Haagin yleissopimuksessa kansalaisuutta käytetään kuitenkin liittymäperusteena. Yleissopimuksen 4 artiklan mukaan valtio, jonka kansalainen lapsi on, voi käyttää toimivaltaa ryhtyäkseen toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi, jos se katsoo lapsen edun tätä edellyttävän. Sen on kuitenkin ilmoitettava asiasta ensin lapsen asuinpaikkavaltion viranomaisille.

- 13.90 Yleissopimuksen 47 artiklassa käsitellään tilannetta, jossa sopimusvaltion eri alueilla sovelletaan eri lainsäädäntöä. Määräyksessä selitetään, että viittauksella valtioon, jonka kansalainen lapsi on, tarkoitetaan kyseisen valtion lain osoittamaa aluetta tai, jollei asiaan sovellettavia säännöksiä ole, sitä aluetta, johon lapsella on läheisin yhteys.

d) Läheinen yhteys

- 13.91 Jos lapsen ja sopimusvaltion välillä on 'läheinen yhteys', kyseisen sopimusvaltion viranomaiset voivat joko pyytää toimivallan siirtoa (jotta ne voivat ryhtyä toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi – 9 artikla) tai niitä voidaan pyytää **hyväksymään** toimivallan siirto (8 artikla). Tätä sovelletaan silloin, jos kyseisen sopimusvaltion viranomaisilla katsotaan olevan parhaat edellytykset arvioida sitä, mikä on lapsen etu⁶²¹.
- 13.92 Lisäksi yleissopimuksen 32 artiklan mukaan sellaisen sopimusvaltion keskusviranomainen tai muu toimivaltainen viranomainen, johon lapsella on läheinen yhteys, voi pyytää lapsen asuinpaikkavaltion keskusviranomaiselta tietoja lapsen tilanteesta tai pyytää tätä harkitsemaan, onko tarpeen ryhtyä suojelutoimenpiteisiin⁶²².
- 13.93 Läheistä yhteyttä voidaan käyttää vuoden 1996 yleissopimuksen yhteydessä myös toisen valtion lainsäädännön soveltamiseksi 15 artiklan 2 kappaleen nojalla⁶²³.
- 13.94 Menetelmän käyttöä painotetaan kuitenkin hieman eri tavoin yleissopimuksen 15 artiklassa ja toisaalta 8, 9 ja 32 artiklassa. Yleissopimuksen 15 artiklan mukaan toimivaltaa käyttävä sopimusvaltio voi poikkeuksellisesti soveltaa tai ottaa huomioon sellaisen toisen valtion lain, johon **asialla** on läheinen yhteys. Toimivallan siirtoa koskeissa määräyksissä ja 32 artiklassa sopimusvaltiolla, joka vastaanottaa tai esittää toimivallan siirtoa koskevan pyynnön (8 ja 9 artikla) tai pyytää tietoja tai suojelutoimenpiteitä (32 artikla), on oltava läheinen yhteys **lapseen**.
- 13.95 Se, onko lapsella tai asialla läheinen yhteys valtioon, on arvioitava tapauskohtaisesti. Lapsella voi olla läheinen yhteys valtioon esimerkiksi silloin, kun valtio on lapsen entinen asuinpaikkavaltio, valtiossa asuu lapsen perheenjäseniä, jotka haluavat huolehtia hänestä, valtiossa asuu vanhempi, joka käyttää vanhempien eron jälkeen tapaamis-/yhteydenpito-oikeutta, tai lapsella on valtiossa sukulaisia, joiden luona hän vierailee säännöllisesti.

Esimerkki 13 (V)

Sopimusvaltion A viranomaiset käsittelevät avioerohakemusta. Yleissopimuksen 10 artiklan vaatimukset täyttyvät, ja viranomaiset ovat toimivaltaisia ryhtymään toimenpiteisiin eroavien vanhempien lasten osalta. Lapsella on asuinpaikka sopimusvaltiossa B, ja heidän on määrä jäädä asumaan sinne. Asuinpaikka on tässä tapauksessa läheinen yhteys, jota sopimusvaltion A viranomaiset voivat käyttää soveltaakseen päätökseen sopimusvaltion B lainsäädäntöä⁶²⁴.

⁶²¹ Ks. edellä **luku 5**, jossa käsitellään yksityiskohtaisesti toimivallan siirtoa koskevia määräyksiä.

⁶²² Asiaa käsitellään edellä kohdassa **11.24**.

⁶²³ Asiaa käsitellään edellä kohdassa **9.2**.

⁶²⁴ Yleissopimuksen 15 artiklan 2 kappale, jota käsitellään edellä kohdassa **9.2**.

LIITE I

Toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa 19 päivänä lokakuuta 1996 tehdyn Haagin yleissopimuksen teksti

34. YLEISSOPIMUS TOIMIVALLASTA, SOVELLETTAVASTA LAISTA, TOIMENPITEIDEN TUNNUSTAMISESTA JA TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA SEKÄ YHTEISTYÖSTÄ VANHEMPAINVASTUUSEEN JA LASTEN SUOJELUUN LIITTYVISSÄ ASIOISSA

(Tehty 19 päivänä lokakuuta 1996)

Tämän yleissopimuksen allekirjoittajavaltiot, jotka

ottavat huomioon tarpeen parantaa lasten suojelua kansainvälisissä tilanteissa,

haluavat välttää oikeusjärjestelmiensä välisiä ristiriitatilanteita lasten suojeluun liittyvän toimivallan, sovellettavan lain ja toimenpiteiden tunnustamisen ja täytäntöönpanon osalta,

palauttavat mieleen kansainvälisen yhteistyön merkityksen lasten suojelussa,

vahvistavat periaatteen, jonka mukaan ensisijaisesti on otettava huomioon lapsen etu, toteavat, että *5 päivänä lokakuuta 1961 tehtyä, viranomaisten toimivaltaa ja sovellettavaa lakia alaikäisten suojelussa koskevaa yleissopimusta* on tarpeen uudistaa,

haluavat laatia yhteiset määräykset edellä mainittua tarkoitusta varten, ottaen huomioon *20 päivänä marraskuuta 1989 tehdyn lapsen oikeuksia koskevan Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen*,

ovat sopineet seuraavista määräyksistä:

I LUKU – YLEISSOPIMUKSEN SOVELTAMISALA

1 artikla

1. Tämän yleissopimuksen tarkoituksena on:
 - a) määrittää valtio, jonka viranomaiset ovat toimivaltaisia ryhtymään toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi;
 - b) määrittää laki, jota edellä tarkoitettujen viranomaisten on sovellettava toimivaltaansa käyttäessään;
 - c) määrittää vanhempainvastuuseen sovellettava laki;
 - d) määrätä lasten suojeluun liittyvien toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta kaikissa sopimusvaltioissa;
 - e) luoda sopimusvaltioiden viranomaisten välille tämän yleissopimuksen tarkoituksen toteuttamiseen tarvittavaa yhteistyötä.
2. Tässä yleissopimuksessa käsite "vanhempainvastuu" sisältää vanhempien huoltajuuteen tai muuhun vastaavaan asemaan perustuvat vanhempien, edunvalvojien tai muiden lapsen laillisten edustajien oikeudet, valtuudet ja velvollisuudet huolehtia lapsesta tai hänen omaisuudestaan.

2 artikla

Tätä yleissopimusta sovelletaan alle 18-vuotiaisiin lapsiin heidän syntymästään lähtien.

3 artikla

1 artiklassa tarkoitetut toimenpiteet voivat koskea erityisesti:

- a) vanhempainvastuun määräytymistä, käyttöä, päättymistä tai rajoittamista sekä sen siirtämistä toiselle henkilölle;
- b) lapsen huoltajan oikeuksia, mukaan lukien lapsen hoitoon liittyvät oikeudet ja erityisesti oikeus päättää lapsen asuinpaikasta sekä tapaamisoikeus, johon sisältyy oikeus viedä lapsi rajoitetuksi ajaksi pois asuinpaikastaan;
- c) lapsen edunvalvontaa tai muuta vastaavaa järjestelyä;
- d) lapsesta tai hänen omaisuutensa hoidosta taikka lapsen edustamisesta tai avustamisesta vastaavan henkilön tai elimen ja tämän tehtävien määrittämistä;
- e) lapsen sijoittamista perhehoitoon tai laitoshuoltoon taikka lapsen hoidon järjestämistä *kafalan* tai muun vastaavan huoltojärjestelyn avulla;
- f) lapsesta vastuussa olevan henkilön suorittaman lapsen hoidon viranomaisvalvontaa;
- g) lapsen omaisuuden hoitoa, säilyttämistä tai luovuttamista.

4 artikla

Tätä yleissopimusta ei sovelleta:

- a) vanhemmuuden vahvistamiseen tai kiistämiseen;
- b) lapseksiottamista koskeviin päätöksiin, lapseksiottamisen vahvistamista valmisteleviin toimenpiteisiin eikä ottolapsisuhteen kumoamiseen tai purkamiseen;
- c) lapsen sukunimeen ja etunimiin;
- d) vajaavaltaisuudesta vapautumiseen (emancipation);
- e) elatusvelvollisuuteen;
- f) tarkoitemääräyksiin (trusteihin) tai perintöoikeuteen;
- g) sosiaaliturvaan;
- h) yleisiin koulutusta tai terveyttä koskeviin viranomaistoimenpiteisiin;
- i) toimenpiteisiin, joihin on ryhdytty lasten tekemien rikosten johdosta;
- j) turvapaikkaoikeutta ja maahanmuuttoa koskeviin päätöksiin.

II LUKU – TOIMIVALTA

5 artikla

1. Sen sopimusvaltion oikeus- tai hallintoviranomaiset, jossa lapsella on asuinpaikka, ovat toimivaltaisia ryhtymään toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi.
2. Jos lapsen asuinpaikka siirtyy toiseen sopimusvaltioon, toimivaltaisia viranomaisia ovat uuden asuinpaikkavaltion viranomaiset, jollei 7 artiklan määräyksistä muuta johdu.

6 artikla

1. Toimivalta, jota 5 artiklan 1 kappaleessa tarkoitetaan, on pakolaislasten ja sellaisten lasten osalta, jotka kotimaassaan esiintyvien levottomuuksien vuoksi ovat vailla asuinpaikkaa, sen sopimusvaltion viranomaisilla, jonka alueella nämä lapset ovat.
2. Edellisen kappaleen määräyksiä sovelletaan myös lapsiin, joiden asuinpaikkaa ei voida selvittää.

7 artikla

1. Lapsen luvattoman poisviemisen tai palauttamatta jättämisen käsittävissä tapauksissa sen sopimusvaltion viranomaiset, jossa lapsella oli asuinpaikka välittömästi ennen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä, säilyttävät toimivaltansa kunnes lapsi on saanut asuinpaikan toisessa valtiossa, ja
 - a) kukin sellainen henkilö, laitos tai muu elin, jolla on huoltoa koskevia oikeuksia, on antanut suostumuksensa poisviemiseen tai palauttamatta jättämiseen; tai
 - b) lapsi on asunut kyseisessä valtiossa vähintään yhden vuoden sen jälkeen, kun sellaisella henkilöllä, laitoksella tai muulla elimellä, jolla on huoltoa koskevia oikeuksia, on ollut tai olisi pitänyt olla tieto lapsen olinpaikasta, eikä enää ole vireillä tuon ajanjakson aikana vireille pantua pyyntöä lapsen palauttamiseksi, ja lapsi on sopeutunut uuteen ympäristöönsä.
2. Lapsen pois viemistä tai palauttamatta jättämistä on pidettävä luvattomana, jos:
 - a) se loukkaa huoltoa koskevia oikeuksia, jotka kuuluvat henkilölle, laitokselle tai muulle elimelle, joko yhdessä tai yksin, sen valtion oikeusjärjestyksen mukaisesti, missä lapsella oli asuinpaikka välittömästi ennen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä; ja
 - b) näitä oikeuksia oli poisviemisen tai palauttamatta jättämisen hetkellä tosiasiallisesti käytetty, joko yhdessä tai yksin, tai olisi käytetty, jollei poisviemistä tai palauttamatta jättämistä olisi tapahtunut.

Edellä a kohdassa tarkoitetut huoltoa koskevat oikeudet saattavat perustua etenkin välittömästi lakiin tai oikeus- tai hallintoviranomaisen päätökseen taikka sopimukseen, jolla kyseessä olevassa valtiossa on oikeudellisia vaikutuksia.
3. Niin kauan kuin 1 kappaleessa ensin mainitut viranomaiset ovat toimivaltaisia, sen sopimusvaltion viranomaiset, johon lapsi on viety tai josta hänet on jätetty palauttamatta, voivat ryhtyä ainoastaan sellaisiin 11 artiklan mukaisiin kiireellisiin toimenpiteisiin, jotka ovat tarpeen lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi.

8 artikla

1. Jos 5 tai 6 artiklan mukaisesti toimivaltainen sopimusvaltion viranomainen katsoo, että toisen sopimusvaltion viranomaisella olisi paremmat edellytykset arvioida sitä, mikä kyseisessä tapauksessa on lapsen edun mukaista, se voi poikkeuksellisesti:
 - pyytää joko suoraan tai valtionsa keskusviranomaisen välityksellä toisen valtion viranomaista käyttämään toimivaltaa tarpeelliseksi katsomiinsa suojelutoimenpiteisiin ryhtymiseksi, tai
 - lykätä asian käsittelyä ja pyytää asian osapuolia esittämään edellä tarkoitetun pyynnön toisen valtion viranomaiselle.
2. Edellisessä kappaleessa tarkoitettu pyyntö voidaan esittää seuraavien sopimusvaltioiden viranomaisille:
 - a) valtio, jonka kansalainen lapsi on,
 - b) valtio, jossa on lapsen omaisuutta,
 - c) valtio, jonka viranomaiset käsittelevät lapsen vanhempien avioero- tai asumuserohakemusta taikka hakemusta heidän avioliittonsa mitätöimiseksi,
 - d) valtio, johon lapsella on läheinen yhteys.
3. Kyseessä olevat viranomaiset voivat vaihtaa näkemyksiä asiasta.
4. Viranomainen, jolle 1 kappaleen mukainen pyyntö on esitetty, voi käyttää toimivaltaa 5 tai 6 artiklan mukaisesti toimivaltaisen viranomaisen sijasta, jos se katsoo tämän olevan lapsen edun mukaista.

9 artikla

1. Jos 8 artiklan 2 kappaleessa tarkoitetun sopimusvaltion viranomaiset katsovat, että niillä on tietyssä tapauksessa paremmat edellytykset arvioida, mikä on lapsen edun mukaista, ne voivat:
 - pyytää sen sopimusvaltion toimivaltaiselta viranomaiselta, jossa lapsella on asuinpaikka, joko suoraan tai kyseisen valtion keskusviranomaisen välityksellä, että niille annetaan lupa käyttää toimivaltaa lapsen suojelemiseksi tavalla, jota ne pitävät tarpeellisena, tai
 - pyytää asian osapuolia esittämään edellä tarkoitetun pyynnön sen sopimusvaltion viranomaiselle, jossa lapsella on asuinpaikka.
2. Kyseessä olevat viranomaiset voivat vaihtaa näkemyksiä asiasta.
3. Pynnön esittänyt viranomainen voi käyttää toimivaltaa sen sopimusvaltion viranomaisen sijasta, jossa lapsella on asuinpaikka, ainoastaan, jos viimeksi mainittu viranomainen on hyväksynyt pyynnön.

10 artikla

1. Tämän rajoittamatta 5–9 artiklan soveltamista, sopimusvaltion viranomaiset, jotka käyttävät toimivaltaa päättääkseen lapsen vanhempien avioero- tai asumuserohakemuksesta taikka hakemuksesta heidän avioliittonsa mitätöimiseksi, voivat, jos heidän valtionsa laki tämän mahdollistaa, ryhtyä toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi, jos lapsella on asuinpaikka toisessa sopimusvaltiossa ja jos:
 - a) toisella lapsen vanhemmista on oikeudenkäynnin alkamisajankohtana asuinpaikka toimivaltaa käyttävässä valtiossa ja jommallakummalla vanhemmalla on vanhempainvastuu lapsesta, ja
 - b) vanhemmat sekä muu mahdollinen henkilö, jolla on vanhempainvastuu lapsesta, ovat hyväksyneet näiden viranomaisten toimivallan ryhtyä edellä tarkoitettuihin toimenpiteisiin ja tällainen toimivalta on lapsen edun mukainen.
2. Tämän artiklan 1 kappaleen mukainen toimivalta ryhtyä toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi päättyy, kun avioero- tai asumuserohakemuksesta taikka avioliiton mitätöimistä koskevasta hakemuksesta annettu myönteinen tai kielteinen päätös on tullut lainvoimaiseksi tai kun oikeudenkäynti on muusta syystä päättynyt.

11 artikla

1. Kaikissa kiireellisissä tapauksissa sen sopimusvaltion viranomaiset, jonka alueella lapsi tai lapselle kuuluvaa omaisuutta on, ovat toimivaltaisia ryhtymään kaikkiin välttämättömiin suojelutoimenpiteisiin.
2. Jos edellisessä kappaleessa tarkoitetut toimenpiteet koskevat lasta, jolla on asuinpaikka sopimusvaltiossa, ne raukeavat, kun 5–10 artiklan mukaisesti toimivaltaiset viranomaiset ovat ryhtyneet tilanteen edellyttämiin toimenpiteisiin.
3. Jos 1 kappaleessa tarkoitetut toimenpiteet koskevat lasta, jolla on asuinpaikka valtiossa, joka ei ole tämän sopimuksen osapuoli, ne raukeavat sopimusvaltiossa, kun kyseessä oleva sopimusvaltio on tunnustanut tilanteen edellyttämät toimenpiteet, joihin toisen valtion viranomaiset ovat ryhtyneet.

12 artikla

1. Jollei 7 artiklan määräyksistä muuta johdu, sen sopimusvaltion viranomaiset, jonka alueella lapsi tai lapselle kuuluvaa omaisuutta on, ovat toimivaltaisia ryhtymään lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi väliaikaisiin toimenpiteisiin, joilla on oikeusvaikutuksia ainoastaan kyseisen valtion alueella, edellyttäen kuitenkin, että

nämä toimenpiteet eivät ole ristiriidassa sellaisten toimenpiteiden kanssa, joihin 5–10 artiklan mukaisesti toimivaltaiset viranomaiset ovat jo ryhtyneet.

2. Jos edellisessä kappaleessa tarkoitetut toimenpiteet koskevat lasta, jolla on asuinpaikka sopimusvaltiossa, ne raukeavat, kun 5–10 artiklan mukaisesti toimivaltaiset viranomaiset ovat päättäneet tilanteen mahdollisesti edellyttämistä suojelutoimenpiteistä.
3. Jos 1 kappaleessa tarkoitetut toimenpiteet koskevat lasta, jolla on asuinpaikka valtiossa, joka ei ole tämän yleissopimuksen osapuoli, ne raukeavat siinä sopimusvaltiossa, jossa toimenpiteisiin ryhdyttiin, kun kyseessä oleva sopimusvaltio on tunnustanut tilanteen edellyttämät toimenpiteet, joihin toisen valtion viranomaiset ovat ryhtyneet.

13 artikla

1. Sopimusvaltion viranomaisten, jotka ovat 5–10 artiklan mukaisesti toimivaltaisia ryhtymään toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi, on pidättäydyttävä käyttämästä toimivaltaansa, jos vastaavia toimenpiteitä oli menettelyn alkamisen ajankohtana vaadittu toisen sopimusvaltion viranomaisilta, joilla oli 5–10 artiklan mukaan toimivalta vaatimuksen esittämishetkellä, ja toimenpiteitä edelleen harkitaan.
2. Edellisen kappaleen määräyksiä ei sovelleta, jos ne viranomaiset, joille pyyntö oli alun perin esitetty, ovat luopuneet oikeudestaan käyttää toimivaltaansa.

14 artikla

Toimenpiteet, joihin 5–10 artiklaa sovellettaessa on ryhdytty, ovat voimassa niihin liittyvien ehtojen mukaisesti, vaikka olosuhteiden muutos on poistanut perusteen, jonka nojalla toimivaltaa käytettiin, jolleivät yleissopimuksen mukaisesti toimivaltaiset viranomaiset ole muuttaneet kyseisiä toimenpiteitä, korvanneet niitä toisilla tai päättäneet niiden lopettamisesta.

III LUKU – SOVELLETTAVA LAKI

15 artikla

1. Käyttäessään II luvun määräysten mukaista toimivaltaansa sopimusvaltioiden viranomaiset soveltavat omaa lakiaan.
2. Viranomaiset voivat kuitenkin poikkeuksellisesti soveltaa tai ottaa huomioon sellaisen toisen valtion lain, johon asialla on läheinen yhteys, jos lapsen tai hänen omaisuutensa suojeleminen sitä edellyttää.
3. Jos lapsen asuinpaikka siirtyy toiseen sopimusvaltioon, edellisessä asuinpaikkavaltiossa toteutettujen toimenpiteiden soveltamista koskevat ehdot määräytyvät tämän toisen valtion lain mukaisesti asuinpaikan muutoksesta lähtien.

16 artikla

1. Vanhempainvastuun määräytymiseen tai päättymiseen välittömästi lain nojalla, ilman oikeus- tai hallintoviranomaisen myötävaikutusta, sovelletaan sen valtion lakia, jossa lapsella on asuinpaikka.
2. Vanhempainvastuun määräytymiseen tai päättymiseen sopimuksen tai yksipuolisen oikeustoimen nojalla, ilman oikeus- tai hallintoviranomaisen myötävaikutusta, sovelletaan sen valtion lakia, jossa lapsella on asuinpaikka sopimuksen tai

- oikeustoimen voimaantulon ajankohtana.
3. Vanhempainvastuu, joka on olemassa sen valtion lain mukaan, jossa lapsella on asuinpaikka, säilyy myös sen jälkeen, kun lapsen asuinpaikka on siirtynyt toiseen valtioon.
 4. Jos lapsen asuinpaikka muuttuu, kysymykseen, saako henkilö, jolla vanhempainvastuuta ei ennestään ole, välittömästi lain nojalla vanhempainvastuun, sovelletaan sen valtion lakia, jossa lapsella on uusi asuinpaikka.

17 artikla

Vanhempainvastuun käyttöön sovelletaan sen valtion lakia, jossa lapsella on asuinpaikka. Jos lapsen asuinpaikka muuttuu, vanhempainvastuun käyttöön sovelletaan sen valtion lakia, jossa lapsella on uusi asuinpaikka.

18 artikla

Tämän yleissopimuksen 16 artiklassa tarkoitettu vanhempainvastuu voidaan lakkauttaa tai sen käyttöön liittyviä ehtoja voidaan muuttaa tämän yleissopimuksen mukaisin toimenpitein.

19 artikla

1. Sellaisen oikeustoimen pätevyyttä, joka on tehty kolmannen osapuolen ja sellaisen toisen henkilön välillä jolla olisi oikeus toimia lapsen laillisena edustajana sen valtion lain mukaisesti jossa oikeustoimeen on ryhdytty, ei voida kiistää eikä kolmatta osapuolta voida asettaa vastuuseen pelkästään sillä perusteella, että toisella henkilöllä ei ollut oikeutta toimia lapsen laillisena edustajana tämän yleissopimuksen määräysten nojalla sovellettavan lain mukaisesti, jollei kolmas osapuoli tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää, että vanhempainvastuuseen sovellettiin viimeksi mainittua lakia.
2. Edellisen kappaleen määräyksiä sovelletaan ainoastaan, jos oikeustoimi tehtiin saman valtion alueella olevien henkilöiden välillä.

20 artikla

Tämän luvun määräyksiä sovelletaan myös silloin, kun niiden nojalla sovellettava laki on sellaisen valtion laki, joka ei ole tämän yleissopimuksen osapuoli.

21 artikla

1. Tässä luvussa "laki" tarkoittaa lakia, joka on voimassa kyseessä olevassa valtiossa, lukuun ottamatta sen lainvalintasäännöksiä.
2. Jos kuitenkin laki, joka tulee 16 artiklan nojalla sovellettavaksi, on sellaisen valtion laki, joka ei ole tämän yleissopimuksen osapuoli, ja kyseisen valtion lainvalintasäännösten nojalla olisi sovellettava toisen tämän yleissopimuksen ulkopuolisen valtion lakia ja viimeksi mainittu valtio soveltaisi omaa lakiaan, sovellettava laki on viimeksi mainitun valtion laki. Jos viimeksi mainittu tämän yleissopimuksen ulkopuolinen valtio ei kuitenkaan soveltaisi omaa lakiaan, sovellettava laki määräytyy 16 artiklan mukaisesti.

22 artikla

Tämän luvun määräysten osoittaman lain soveltamisesta voidaan poiketa ainoastaan, jos sen soveltaminen olisi lapsen etu huomioon ottaen ilmeisesti vastoin oikeusjärjestyksen perusperiaatteita.

IV LUKU – TUNNUSTAMINEN JA TÄYTÄNTÖÖNPANO

23 artikla

1. Sopimusvaltion viranomaisten toimenpiteet tunnustetaan ilman eri vahvistusta kaikissa muissa sopimusvaltioissa.
2. Tunnustamisesta voidaan kuitenkin kieltäytyä:
 - a) jos toimenpiteen on suorittanut sellainen viranomainen, jonka toimivalta ei ole perustunut johonkin II luvun määräysten mukaisista perusteista;
 - b) jos toimenpide on tehty oikeudenkäynnissä tai hallinnollisessa menettelyssä ilman, että lapselle on varattu tilaisuutta tulla kuulluksi ja tämä loukkaa pyynnön vastaanottaneen valtion menettelyllisiä perusperiaatteita, eikä asia ole ollut kiireellinen;
 - c) sellaisen henkilön pyynnöstä, joka väittää, että toimenpide loukkaa hänen vanhempainvastuuseen liittyviä oikeuksiaan, jos toimenpiteeseen on ryhdytty ilman, että kyseiselle henkilölle on varattu tilaisuutta tulla kuulluksi, eikä asia ole ollut kiireellinen;
 - d) jos tunnustaminen olisi lapsen etu huomioon ottaen ilmeisesti vastoin pyynnön vastaanottaneen valtion oikeusjärjestyksen perusperiaatteita;
 - e) jos toimenpide on ristiriidassa sellaisen toimenpiteen kanssa, johon on myöhemmin ryhdytty sellaisessa tämän yleissopimuksen ulkopuolisessa valtiossa, jossa lapsella on asuinpaikka, ja jos tämä myöhempi toimenpide on tunnustettavissa pyynnön vastaanottaneessa valtiossa;
 - f) jos 33 artiklan määräysten mukaista menettelyä ei ole noudatettu.

24 artikla

Asianosainen voi pyytää sopimusvaltion toimivaltaisia viranomaisia päättämään toisessa sopimusvaltiossa suoritettujen toimenpiteiden tunnustamisesta tai tunnustamatta jättämisestä, tämän kuitenkin rajoittamatta 23 artiklan 1 kappaleen määräysten soveltamista. Menettely määräytyy pyynnön vastaanottaneen valtion lain mukaisesti.

25 artikla

Se tosiseikkojen arviointi, johon toimenpiteen suorittaneen sopimusvaltion viranomainen on perustanut toimivaltansa, sitoo pyynnön vastaanottaneen valtion viranomaisia.

26 artikla

1. Jos toimenpiteet, jotka on suoritettu sopimusvaltiossa ja jotka ovat siellä täytäntöönpanokelpoisia, edellyttävät täytäntöönpanoa toisessa sopimusvaltiossa, ne on viimeksi mainitussa valtiossa julistettava asianosaisen pyynnöstä täytäntöönpanokelpoisiksi tai rekisteröitävä täytäntöönpanoa varten sen lain mukaista menettelyä noudattaen.
2. Kunkin sopimusvaltion on sovellettava toimenpiteiden täytäntöönpanokelpoiseksi julistamiseen tai rekisteröintiin yksinkertaista ja nopeaa menettelyä.

3. Toimenpiteen täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisesta tai rekisteröinnistä voidaan kieltäytyä ainoastaan jollakin 23 artiklan 2 kappaleessa mainitulla perusteella.

27 artikla

Toimenpiteen sisältämää asiaratkaisua ei saa tutkia uudelleen, tämän kuitenkin rajoittamatta sellaista asian käsittelyä, joka on tarpeen tätä artiklaa edeltävien artiklojen soveltamiselle.

28 artikla

Toimenpiteet, jotka on suoritettu yhdessä sopimusvaltiossa ja jotka on julistettu täytäntöönpanokelpoisiksi tai rekisteröity täytäntöönpanoa varten toisessa sopimusvaltiossa, pannaan täytäntöön viimeksi mainitussa valtiossa samalla tavoin kuin kyseisen sopimusvaltion omien viranomaisten toimenpiteet. Täytäntöönpano tapahtuu pyynnön vastaanottaneen valtion lain mukaisesti ja sen sallimissa rajoissa ottaen huomioon lapsen etu.

V LUKU – YHTEISTYÖ

29 artikla

1. Sopimusvaltio nimeää keskusviranomaisen vastaamaan niistä velvoitteista, joita tämä yleissopimus näille viranomaisille asettaa.
2. Liittovaltiot, valtiot, joissa on yhtä useampia oikeusjärjestelmiä, tai valtiot, joissa on itsehallintoalueita, voivat nimetä useamman kuin yhden keskusviranomaisen ja määritellä niiden alueellisen tai henkilöllisen toimivallan laajuuden. Valtion, joka on nimennyt useamman kuin yhden keskusviranomaisen, tulee nimetä se keskusviranomainen, jolle tiedonannot voidaan lähettää toimitettaviksi eteenpäin kyseisen valtion asianomaiselle keskusviranomaiselle.

30 artikla

1. Keskusviranomaisten tulee olla keskenään yhteistyössä ja niiden tulee edistää valtioidensa toimivaltaisten viranomaisten välistä yhteistyötä tämän yleissopimuksen tarkoitusten toteuttamiseksi.
2. Keskusviranomaisten tulee tätä yleissopimusta soveltaessaan ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin antaakseen tietoa kyseessä olevien valtioiden lasten suojeluun sovellettavasta lainsäädännöstä ja tarjolla olevista palveluista.

31 artikla

Sopimusvaltion keskusviranomaisen on ryhdyttävä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin joko suoraan tai muiden viranomaisten tai elimien välityksellä:

- a) edistääkseen tiedonvaihtoa ja tarjotakseen 8 ja 9 artiklan ja tämän luvun määräysten mukaista apua;
- b) edistääkseen välitysmenettelyn, sovittelun tai muiden vastaavien keinojen avulla sovinnollisia ratkaisuja lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa tilanteissa;

- c) antaakseen toisen sopimusvaltion toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä apua lapsen olinpaikan selvittämiseksi silloin, kun näyttää ilmeiseltä, että lapsi voi olla pyynnön vastaanottaneen valtion alueella ja tarvita suojelua.

32 artikla

Kun keskusviranomainen tai muu toimivaltainen viranomainen sellaisessa sopimusvaltiossa, johon lapsella on läheinen yhteys, esittää asiaa koskevan perustellun pyynnön, sen sopimusvaltion keskusviranomainen, jossa lapsella on asuinpaikka ja jossa hän on, voi joko suoraan tai muun viranomaisen tai elimen välityksellä:

- a) antaa tietoja lapsen tilanteesta;
- b) pyytää valtionsa toimivaltaista viranomaista harkitsemaan, onko tarpeen ryhtyä toimenpiteisiin lapsen tai hänen omaisuutensa suojelemiseksi.

33 artikla

1. Jos 5–10 artiklan mukaisesti toimivaltainen viranomainen harkitsee lapsen sijoittamista perhehoitoon tai laitoshuoltoon taikka lapsen hoidon järjestämistä *kafalan* tai muun vastaavan järjestelyn avulla ja jos tällainen sijoittaminen tai hoito järjestettäisiin toisessa sopimusvaltiossa, sen tulee ensin neuvotella asiasta viimeksi mainitun valtion keskusviranomaisen tai muun toimivaltaisen viranomaisen kanssa. Tätä tarkoitusta varten sen on toimitettava tietoja lapsen tilanteesta sekä perustelut ehdotetulle sijoittamiselle tai hoitojärjestelylle.
2. Päätös lapsen sijoittamisesta tai hoidosta voidaan tehdä pyynnön esittäneessä valtiossa ainoastaan, jos pyynnön vastaanottaneen valtion keskusviranomainen tai muu toimivaltainen viranomainen on suostunut sijoittamiseen tai hoitojärjestelyyn, ottaen huomioon lapsen edun.

34 artikla

1. Kun lasten suojeluun liittyvää toimenpidettä harkitaan, yleissopimuksen mukaisesti toimivaltaiset viranomaiset voivat pyytää sellaista toisen sopimusvaltion viranomaista, jolla on lapsen suojelun kannalta merkityksellisiä tietoja, toimittamaan nämä tiedot, jos lapsen tilanne sitä edellyttää.
2. Sopimusvaltio voi antaa selityksen, jonka mukaan tämän artiklan 1 kappaleen mukaiset pyynnot voidaan toimittaa sen viranomaisille ainoastaan sen keskusviranomaisen välityksellä.

35 artikla

1. Sopimusvaltion toimivaltaiset viranomaiset voivat pyytää toisen sopimusvaltion viranomaisilta apua tämän yleissopimuksen mukaisten suojelutoimenpiteiden toimeenpanossa, erityisesti turvattaessa mahdollisuus tapaamisoikeuden sekä säännöllisen yhteydenpito-oikeuden tehokkaaseen toteutumiseen.
2. Sellaisen sopimusvaltion viranomaiset, jossa lapsella ei ole asuinpaikkaa, voivat kyseisessä valtiossa asuvan, tapaamisoikeuden vahvistamista tai sen säilyttämistä hakevan vanhemman pyynnöstä hankkia asiaan liittyviä tietoja tai todisteita ja antaa lausunnon siitä voidaanko kyseiselle vanhemmalle myöntää tapaamisoikeus sekä ehdoista, joilla tapaamisoikeutta voidaan käyttää. Viranomaisen, joka käyttää 5–10 artiklan mukaista toimivaltaa päättääkseen lapsen tapaamisoikeutta koskevasta hakemuksesta, tulee ottaa edellä tarkoitetut tiedot, todisteet ja lausunto vastaan ja harkita niiden merkitystä ennen päätöksentekoa.

3. Viranomainen, joka on 5–10 artiklan mukaisesti toimivaltainen päättämään tapaamisoikeudesta, voi lykätä oikeudenkäyntiä, kunnes tämän artiklan 2 kappaleen mukainen menettely on saatettu päätökseen, erityisesti silloin, kun se harkitsee hakemusta lapsen edellisessä asuinpaikkavaltiossa myönnetyn tapaamisoikeuden rajoittamisesta tai lakkauttamisesta.
4. Tämän artiklan määräykset eivät estä 5–10 artiklan mukaisesti toimivaltaista viranomaista ryhtymästä väliaikaisiin toimenpiteisiin, kunnes tämän artiklan 2 kappaleen mukainen menettely on saatettu päätökseen.

36 artikla

Silloin kun lapsi on vakavasti vaarassa, sen sopimusvaltion toimivaltaisten viranomaisten, jossa toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi on ryhdytty tai jossa niitä harkitaan, on saadessaan tietoonsa, että lapsi on siirtynyt asumaan toiseen valtioon tai että lapsi on toisessa valtiossa, ilmoitettava kyseisen valtion viranomaisille vaarasta sekä toimenpiteistä, joihin on ryhdytty tai joita harkitaan.

37 artikla

Viranomainen ei saa pyytää eikä toimittaa tietoja tämän luvun määräysten mukaisesti, jos se katsoo, että lapsi tai lapsen omaisuus niiden toimittamisen seurauksena todennäköisesti joutuisi vaaraan tai että niiden toimittaminen vakavasti uhkaisi lapsen perheenjäsenen vapautta tai elämää.

38 artikla

1. Sopimusvaltioiden keskusviranomaiset ja muut viranomaiset vastaavat kuluista, joita niille aiheutuu tämän luvun määräysten soveltamisesta, sanotun kuitenkin rajoittamatta mahdollisuutta periä palveluista kohtuullisia maksuja.
2. Sopimusvaltio voi tehdä yhden tai useamman muun sopimusvaltion kanssa sopimuksen kulujen jakamisesta.

39 artikla

Sopimusvaltio voi tehdä yhden tai useamman muun sopimusvaltion kanssa sopimuksia edistääkseen tämän luvun määräysten soveltamista niiden välillä. Sopimuksen tehneiden valtioiden on toimitettava siitä jäljennös tämän yleissopimuksen tallettajalle.

VI LUKU – YLEISET MÄÄRÄYKSET

40 artikla

1. Sen sopimusvaltion viranomaiset, jossa lapsella on asuinpaikka tai jossa suojelutoimenpiteeseen on ryhdytty, voivat pyynnöstä antaa henkilölle, jolla on vanhempainvastuu tai joka vastaa lapsen tai hänen omaisuutensa suojelusta, todistuksen kyseisen henkilön asemasta ja valtuuksista.
2. Todistuksen mukaisen aseman ja valtuuksien oletetaan kuuluvan kyseiselle henkilölle, jollei muuta näytetä.
3. Kunkin sopimusvaltion tulee nimetä viranomainen, joka on toimivaltainen laatimaan todistuksen.

41 artikla

Tämän yleissopimuksen mukaisesti hankittuja tai toimitettuja henkilötietoja saa käyttää ainoastaan siihen tarkoitukseen, johon ne on hankittu tai toimitettu.

42 artikla

Tietoja vastaanottavat viranomaiset varmistavat oman valtionsa lain mukaisesti, että tiedot pidetään luottamuksellisina.

43 artikla

Kaikki tämän yleissopimuksen mukaisesti välitetyt tai toimitetut asiakirjat on vapautettu laillistamisesta tai muusta vastaavasta muodollisuudesta.

44 artikla

Kukin sopimusvaltio voi nimetä viranomaiset, joille 8, 9 ja 33 artiklan mukaiset pyynnot tulee osoittaa.

45 artikla

1. Tämän yleissopimuksen 29 ja 44 artiklassa tarkoitetut viranomaisten nimeämiset on annettava tiedoksi Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin pysyvälle toimistolle.
2. Tämän yleissopimuksen 34 artiklan 2 kappaleessa tarkoitettu selitys annetaan yleissopimuksen tallettajalle.

46 artikla

Sopimusvaltiolla, jossa lapsen ja hänen omaisuutensa suojeluun sovelletaan yhtä useampaa oikeusjärjestelmää tai oikeussääntöjen kokonaisuutta, ei ole velvollisuutta soveltaa yleissopimuksen määräyksiä sellaisiin ristiriitatilanteisiin, jotka koskevat pelkästään kyseisiä oikeusjärjestelmiä tai sääntökokonaisuuksia.

47 artikla

Jos jossakin valtiossa on tässä yleissopimuksessa mainituissa asioissa voimassa kaksi tai useampia oikeusjärjestelmiä tai sääntökokonaisuuksia, joita sovelletaan sen eri alueilla:

1. viittauksella asuinpaikkaan kyseisessä valtiossa tarkoitetaan asuinpaikkaa asianomaisella alueella;
2. viittauksella lapsen oleskeluun kyseisessä valtiossa tarkoitetaan oleskelua asianomaisella alueella;
3. viittauksella kyseisessä valtiossa olevaan lapsen omaisuuteen tarkoitetaan lapsen omaisuutta asianomaisella alueella;
4. viittauksella valtioon, jonka kansalainen lapsi on, tarkoitetaan kyseisen valtion lain osoittamaa aluetta tai, jollei asiaan sovellettavia säännöksiä ole, sitä aluetta, johon lapsella on läheisin yhteys;

5. viittauksella valtioon, jonka viranomaiset käsittelevät lapsen vanhempien avioero- tai asumuserohakemusta taikka hakemusta heidän avioliittonsa mitätöimiseksi, tarkoitetaan sitä aluetta, jonka viranomaiset käsittelevät hakemusta;
6. viittauksella valtioon, johon lapsella on läheinen yhteys, tarkoitetaan sitä aluetta, johon lapsella on tällainen yhteys;
7. viittauksella valtioon, johon lapsi on viety tai josta hänet on jätetty palauttamatta, tarkoitetaan sitä aluetta, jolle lapsi on viety tai jolta hänet on jätetty palauttamatta;
8. viittauksella muuhun valtion elimeen tai viranomaiseen kuin keskusviranomaiseen tarkoitetaan sitä elintä tai viranomaista, joka on toimivaltainen asianomaisella alueella;
9. viittauksella sen valtion lakiin, menettelyyn tai viranomaiseen, jossa toimenpiteeseen on ryhdytty, tarkoitetaan sen alueen lakia, menettelyä tai viranomaista, jolla kyseiseen toimenpiteeseen on ryhdytty;
10. viittauksella pyynnön vastaanottaneen valtion lakiin, menettelyyn tai viranomaiseen tarkoitetaan sen alueen lakia, menettelyä tai viranomaista, jolla tunnustamista tai täytäntöönpanoa haetaan.

48 artikla

Jos valtio kostuu kahdesta tai useammasta alueesta, joista kullakin on oma oikeusjärjestelmä tai sääntökokonaisuus tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa, III luvun nojalla sovellettava laki määräytyy seuraavien sääntöjen perusteella:

- a) Jos kyseisessä valtiossa on voimassa säännökset, joissa määritetään, minkä alueen lakia sovelletaan, sovelletaan niiden osoittaman alueen lakia;
- b) Jos valtiossa ei ole edellä tarkoitettuja säännöksiä, sovellettava laki on 47 artiklan määräysten mukaisen alueen laki.

49 artikla

Jos valtiossa on voimassa kaksi tai useampia oikeusjärjestelmiä tai sääntökokonaisuuksia, joita sovelletaan eri henkilöryhmiin tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvissa asioissa, III luvun nojalla sovellettava laki määräytyy seuraavien sääntöjen perusteella:

- a) Jos kyseisessä valtiossa on voimassa säännökset, joissa määritetään, mitä kyseessä olevista laeista sovelletaan, sovelletaan niiden osoittamaa lakia;
- b) Jos valtiossa ei ole edellä tarkoitettuja säännöksiä, sovelletaan sitä oikeusjärjestelmää tai sääntökokonaisuutta, johon lapsella on läheisin yhteys.

50 artikla

Tämä yleissopimus ei vaikuta 25 päivänä lokakuuta 1980 kansainvälisestä lapsikaappauksesta tehdyn yksityisoikeuden alaa koskevan yleissopimuksen soveltamiseen sellaisten valtioiden välillä, jotka ovat molempien yleissopimusten sopimuspuolia. Mikään ei kuitenkaan estä vetoamasta tämän yleissopimuksen määräyksiin luvottomasti poisviedyn tai palauttamatta jätetyn lapsen palauttamiseksi tai tapaamisoikeuden järjestämiseksi.

51 artikla

Tämä yleissopimus korvaa sopimusvaltioiden välisissä suhteissa *5 päivänä lokakuuta 1961 tehdyn, viranomaisten toimivaltaa ja sovellettavaa lakia alaikäisten suojelussa koskevan yleissopimuksen* sekä Haagissa 12 päivänä kesäkuuta 1902 allekirjoitetun *yleissopimuksen alaikäisten lasten holhouksesta*, sanotun kuitenkin rajoittamatta edellä mainittuun 5 päivänä lokakuuta 1961 tehtyyn yleissopimukseen perustuvien toimenpiteiden tunnustamista.

52 artikla

1. Tämä yleissopimus ei vaikuta sellaisiin kansainvälisiin asiakirjoihin, joiden osapuolina on sopimusvaltioita ja jotka sisältävät määräyksiä tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvista asioista, jolleivät kyseisten asiakirjojen osapuolina olevat valtiot anna toisensisältöistä selitystä.
2. Tämä yleissopimus ei vaikuta yhden tai useamman sopimusvaltion mahdollisuuteen tehdä sopimuksia, jotka sisältävät tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvia asioita koskevia määräyksiä, sellaisten lasten osalta, joilla on asuinpaikka kyseessä olevan sopimuksen osapuolena olevassa valtiossa.
3. Sopimukset, joita yksi tai useampi sopimusvaltio tekee tämän yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvista asioista, eivät vaikuta tämän yleissopimuksen määräysten soveltamiseen sellaisten valtioiden ja muiden sopimusvaltioiden välillä.
4. Edellä olevien kappaleiden määräykset koskevat myös kyseessä olevien valtioiden yhtenäistä lainsäädäntöä, joka perustuu niiden välisiin alueellisiin tai muihin siteisiin.

53 artikla

1. Tätä yleissopimusta sovelletaan ainoastaan sellaisiin toimenpiteisiin, joihin valtiossa on ryhdytty sen jälkeen, kun yleissopimus on tullut kyseisen valtion osalta voimaan.
2. Yleissopimusta sovelletaan sellaisten toimenpiteiden tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon, joihin on ryhdytty sen jälkeen, kun yleissopimus on tullut voimaan toimenpiteisiin ryhtyneen valtion ja pyynnön vastaanottaneen valtion välillä.

54 artikla

1. Sopimusvaltion keskusviranomaiselle tai muulle viranomaiselle osoitetun tiedonannon tulee olla laadittu alkuperäisellä kielellä ja siihen tulee liittää pyynnön vastaanottaneen valtion viralliselle kielelle tai jollekin sen viralliselle kielelle tehty käännös tai, jos tällaisen käännöksen toimittaminen aiheuttaisi vaikeuksia, käännös ranskan tai englannin kielelle.
2. Sopimusvaltio voi kuitenkin tekemällä varauman 60 artiklan mukaisesti kieltäytyä hyväksymästä joko ranskan tai englannin kielen, mutta ei kummankin, käyttämistä.

55 artikla

1. Sopimusvaltio voi 60 artiklan mukaisesti:
 - a) varata viranomaisilleen toimivallan ryhtyä toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena on suojella kyseisen valtion alueella olevaa lapsen omaisuutta;
 - b) varata itselleen oikeuden olla tunnustamatta vanhempainvastuuta tai toimenpidettä, sikäli kuin tunnustaminen johtaisi ristiriitaan sellaisten toimenpiteiden kanssa, joihin kyseisen valtion viranomaiset ovat ryhtyneet edellä tarkoitetun omaisuuden osalta.
2. Varauma voidaan rajoittaa koskemaan tiettyjä omaisuuslajeja.

56 artikla

Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin pääsihteeri kutsuu säännöllisin väliajoin koolle erityiskomission, jossa tarkastellaan, miten tätä yleissopimusta käytännössä noudatetaan.

VII LUKU – LOPPUMÄÄRÄYKSET

57 artikla

1. Tämän yleissopimuksen voivat allekirjoittaa valtiot, jotka olivat Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin jäseniä silloin kun sen 18. istunto pidettiin.
2. Yleissopimus on ratifioitava tai hyväksyttävä ja ratifioimis- tai hyväksymiskirjat on talletettava yleissopimuksen tallettajan, Alankomaiden kuningaskunnan ulkoasiainministeriön huostaan.

58 artikla

1. Muut valtiot voivat liittyä tähän yleissopimukseen sen tultua voimaan 61 artiklan 1 kappaleen mukaisesti.
2. Liittymiskirjat on talletettava tallettajan huostaan.
3. Liittyminen vaikuttaa vain liittyvän valtion ja niiden sopimusvaltioiden välisiin suhteisiin, jotka eivät ole esittäneet vastalauseita liittymistä vastaan kuuden kuukauden kuluessa 63 artiklan b kohdassa tarkoitetun ilmoituksen vastaanottamisesta. Valtiot voivat esittää vastalauseen myös ratifioidessaan tai hyväksyessään tämän yleissopimuksen liittymisen jälkeen. Vastalauseesta on ilmoitettava tallettajalle.

59 artikla

1. Jos valtioon kuuluu kaksi tai useampia alueita, joissa tässä yleissopimuksessa mainituissa asioissa sovelletaan eri oikeusjärjestelmiä, valtio voi allekirjoittaessaan, ratifioidessaan tai hyväksyessään tämän yleissopimuksen tai liittyessään siihen antaa selityksen siitä, että tätä yleissopimusta sovelletaan kaikkiin sen alueisiin tai ainoastaan johonkin tai joihinkin niistä, sekä milloin tahansa muuttaa tätä selitystä antamalla uuden selityksen.
2. Tällaisesta selityksestä on ilmoitettava tallettajalle, ja siinä on selvästi yksilöitävä alueet, joilla yleissopimusta sovelletaan.
3. Jollei valtio anna tässä artiklassa tarkoitettua selitystä, yleissopimusta sovelletaan kyseisen valtion kaikkiin alueisiin.

60 artikla

1. Valtio voi viimeistään ratifiointin, hyväksymisen tai liittymisen yhteydessä tai antaessaan 59 artiklan mukaisen selityksen tehdä 54 artiklan 2 kappaleen tai 55 artiklan mukaisen varauman taikka molemmat varaukset. Muita varauksia ei sallita.
2. Valtio voi milloin tahansa peruuttaa tekemänsä varauman. Peruutuksesta on ilmoitettava tallettajalle.
3. Varauman voimassaolo lakkaa kolmannen kalenterikuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun edellisessä kappaleessa mainittu ilmoitus on tehty.

61 artikla

1. Tämä yleissopimus tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua kolmannen 57 artiklassa tarkoitetun ratifioimis- tai hyväksymiskirjan tallettamisesta.
2. Tämän jälkeen yleissopimus tulee voimaan:
 - a) sopimuksen myöhemmin ratifioivan tai hyväksyvän valtion osalta sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua kyseisen valtion ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjan tallettamisesta;
 - b) sopimukseen liittyvän valtion osalta sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua 58 artiklan 3 kappaleen mukaisen kuuden kuukauden ajanjakson päättymisestä;
 - c) sellaisen alueen osalta, jota sopimus on ulotettu koskemaan 59 artiklan mukaisesti, sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua mainitussa artiklassa tarkoitetun selityksen antamisesta.

62 artikla

1. Tämän yleissopimuksen osapuolena oleva valtio voi irtisanoa sopimuksen tekemällä siitä tallettajalle osoitetun kirjallisen ilmoituksen. Irtisanominen voidaan rajoittaa koskemaan ainoastaan joitakin alueita, joihin yleissopimusta sovelletaan.
2. Irtisanominen tulee voimaan sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kahdentoista kuukauden kuluttua siitä, kun tallettaja on vastaanottanut ilmoituksen. Jos ilmoituksessa on yksilöity mainittua pidempi aika irtisanomisen voimaantulolle, irtisanominen tulee voimaan kyseisen ajan kuluttua siitä, kun tallettaja on vastaanottanut ilmoituksen.

63 artikla

Tallettajan on ilmoitettava Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin jäsenvaltioille ja 58 artiklan mukaisesti tähän yleissopimukseen liittyneille valtioille:

- a) edellä 57 artiklassa tarkoitetuista allekirjoituksista, ratifioinneista ja hyväksymisistä;
- b) edellä 58 artiklassa tarkoitetuista liittymisistä ja liittymistä vastaan esitetyistä vastalauseista;
- c) päivästä, jona tämä yleissopimus tulee 61 artiklan mukaisesti voimaan;
- d) edellä 34 artiklan 2 kappaleessa ja 59 artiklassa tarkoitetuista selityksistä;
- e) edellä 39 artiklassa tarkoitetuista sopimuksista;
- f) edellä 54 artiklan 2 kappaleessa ja 55 artiklassa tarkoitetuista varaumista ja 60 artiklan 2 kappaleessa tarkoitetuista varaumien peruutuksista;
- g) edellä 62 artiklassa tarkoitetuista irtisanomisista.

Tämän vakuudeksi alla mainitut, siihen asianmukaisesti valtuutettuina, ovat allekirjoittaneet tämän yleissopimuksen.

Tehty Haagissa 19 päivänä lokakuuta 1996 englannin ja ranskan kielellä, molempien tekstien ollessa yhtä todistusvoimaiset, yhtenä kappaleena, joka talletetaan Alankomaiden kuningaskunnan hallituksen arkistoon ja jonka oikeaksi todistettu jäljennös toimitetaan diplomaattiteitse kaikille 18. istunnon aikana Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin jäseninä olleille valtioille.

LIITE II

Täytäntöönpanon tarkistuslista

Toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa 19 päivänä lokakuuta 1996 tehty Haagin yleissopimus

TÄYTÄNTÖÖNPANON TARKISTUSLISTA

Johdanto

Tarkistuslista asioista, jotka on otettava huomioon yleissopimusta sovellettaessa

Tarkistuslistassa on tarkoitus korostaa näkökohtia, joita valtioiden voi olla tarpeen tarkastella, kun ne soveltavat yleissopimusta.

Tarkistuslistan tarkoituksena ei ole määrätä menetelmästä, jolla yleissopimus pannaan täytäntöön sopimusvaltioissa. Sen sijaan siinä esitetään muutamia kysymyksiä, joita voi nousta esiin ennen yleissopimuksen täytäntöönpanoa tai sen aikana. Luettelo ei ole tyhjentävä, ja eri valtioissa on epäilemättä otettava huomioon myös muita asioita.

Tarkistuslista kattaa "Alustavat näkökohdat", jotka liittyvät yleissopimukseen yleisellä tasolla. "Erietyiset täytäntöönpanotoimenpiteet" ja tarkistuslistan liitteet voivat puolestaan olla hyödyllisiä, kun tarkastellaan valtiokohtaisesti yleissopimuksen tiettyjä osa-alueita. Liitteissä käsitellään seuraavia aihealueita:

Liite I

Yhteenveto yleissopimuksen määräyksistä, jotka voivat edellyttää täytäntöönpanotoimenpiteitä, kuten lainsäädännön muutoksia, ennen yleissopimuksen voimaantuloa.

Liite II

Yhteenveto tiedoista, jotka on ilmoitettava tallettajalle (Alankomaiden kuningaskunnan ulkoasiainministeriö) sekä Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin pysyväle toimistolle.

Liite III

Yhteenveto tehtävistä, joita keskusviranomaiset, toimivaltaiset viranomaiset ja muut viranomaiset suorittavat yleissopimuksen nojalla.

Liite IV

Luettelo eri maiden tietolähteistä, joista voi olla apua muille valtioille.

Alustavat näkökohdat

1. Sopimusvaltioksi tulemista koskeva harkinta

- ☐ Tiedustellaan Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin pysyvältä toimistolta ja muilta sopimusvaltioilta yleissopimuksen hyötyjä.
- ☐ Yksilöidään oman valtion eri sidosryhmiä ja asiantuntijoita, kuten ministeriöt ja muut kuin valtion virastot, oikeuslaitos, lastensuojelupalvelut ja lakimiesyhteisöt, ja otetaan niihin yhteyttä, jotta voidaan
 - selvittää sopimusvaltioksi tulemisen vaikutukset
 - päättää sopimusvaltioksi tulemisesta
 - määrittää parhaat menetelmät yleissopimuksen täytäntöönpanemiseksi ja
 - laatia suunnitelma yleissopimuksen täytäntöönpanoa ja toimintaa varten.

2. Täytäntöönpanon menetelmät

- ☐ Selvitetään, mitä menetelmää käyttäen yleissopimus pannaan maan oikeusjärjestelmässä täytäntöön:
 - sisältyykö yleissopimus automaattisesti kansalliseen lainsäädäntöön, kun se tulee voimaan vai
 - onko yleissopimus tarpeen sisällyttää tai muuntaa osaksi kansallista lainsäädäntöä? Jos kyllä, millä keinoin tämä tehdään?
 Riippumatta siitä, onko yleissopimus sisällytettävä tai muunnettava maan oikeusjärjestelmässä, on suoritettava joitakin täytäntöönpanotoimenpiteitä, joilla tehostetaan yleissopimuksen täytäntöönpanoa ja toimintaa maan oikeus- ja hallintojärjestelmien puitteissa.
- ☐ Tehdään kattava arviointi kansallisista laeista, säännöistä, asetuksista, määräyksistä, politiikoista ja käytännöistä sen varmistamiseksi, ettei voimassa oleva lainsäädäntö ole ristiriidassa yleissopimuksen kanssa.
- ☐ Jos voimassa on lainsäädäntöä, joka estää yleissopimuksen tehokkaan täytäntöönpanon ja toiminnan tai heikentää sitä, mitä muutoksia tarvitaan? (Ks. jäljempänä "E erityiset täytäntöönpanotoimenpiteet" ja liite I.)
- ☐ Arvioidaan, mitkä näkökohdat maan oikeusjärjestelmässä edellyttävät
 - hallinnollisia toimenpiteitä (esim. keskusviranomaisen nimittäminen¹)
 - lainsäädäntöä (esim. säännöt, jotka koskevat toimivaltaa ryhtyä suojelutoimenpiteisiin, mukaan lukien toimivallan siirtoa ja käyttöä koskevat määräykset²)
 - sääntöjä, asetuksia tai määräyksiä (esim. säännöt, joiden mukaan tuomioistuimien voi vastaanottaa toiselta sopimusvaltiolta todisteita ja ottaa ne huomioon tapaamisoikeutta koskevilla menettelyillä³).

¹ Yleissopimuksen 29 artikla.

² Yleissopimuksen 8 ja 9 artikla.

³ Yleissopimuksen 35 artikla.

3. Sopimusvaltioksi tuleminen – allekirjoittaminen ja ratifiointi vai liittyminen

Mikä tahansa valtio voi tulla yleissopimuksen sopimusvaltioksi. Olemassa on kuitenkin erilaisia tapoja, joilla valtiosta voi tulla yleissopimuksen osapuoli. Tässä yhteydessä on arvioitava, mitä seuraavista on sovellettava:

- **Allekirjoittaminen ja ratifiointi:** Valtio, joka oli Haagin konferenssin jäsen 19. lokakuuta 1996, voi **allekirjoittaa ja ratifioida** yleissopimuksen⁴. **Allekirjoittamalla** yleissopimuksen valtio ilmaisee periaatteessa aikomuksensa tulla yleissopimuksen osapuoleksi. Allekirjoitus ei kuitenkaan velvoita valtiota ratifioimaan yleissopimusta⁵. Sen jälkeen valtion on **ratifioitava** yleissopimus, jotta se tulee voimaan. Yleissopimus tulee voimaan kolme kuukautta ratifiointin jälkeen⁶.
- **Liittyminen:** Muut valtiot, jotka haluavat tulla yleissopimuksen osapuoleksi, voivat **liittyä** siihen⁷. Yleissopimus tulee voimaan siihen liittyvässä valtiossa yhdeksän kuukautta liittymispäivän jälkeen⁸. Tämän yhdeksän kuukauden aikana mikä tahansa muu sopimusvaltio voi kuuden ensimmäisen kuukauden kuluessa esittää vastalauseen liittymistä vastaan. Yleissopimus ei tule liittyvän valtion ja vastalauseen esittäneen valtion välillä voimaan, ennen kuin vastalause peruutetaan. Yleissopimus tulee kuitenkin voimaan liittyvän valtion ja kaikkien muiden sellaisten sopimusvaltioiden välillä, jotka eivät ole esittäneet vastalauseita⁹.

Yleissopimuksen ratifiointi tai siihen liittyminen edellyttävät, että valtio tallettaa tarvittavat asiakirjat tallettajalle¹⁰. Liitteessä III esitetään yhteenveto muista tiedoista, jotka on ilmoitettava tallettajalle ja/tai Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin pysyvälle toimistolle ennen ratifiointia/liittymistä tai sen yhteydessä.

4. Aikataulun laatiminen

Määritetään päivämäärä, jolloin yleissopimuksen on määrä tulla valtiossa voimaan. Täytäntöönpanoaikataulun laadinnassa on pidettävä tämä päivämäärä mielessä ja toteutettava seuraavat vaiheet:

- ☐ Varmistetaan, että tarvittavat asiakirjat ja tiedot on talletettu tallettajalle ja ilmoitettu pysyvälle toimistolle (ks. liite II).
- ☐ Varmistetaan, että tarvittavat täytäntöönpanotoimenpiteet on toteutettu tai hyväksytty ja voimassa siihen mennessä, kun yleissopimus tulee valtiossa voimaan.

⁴ Yleissopimuksen 57 artiklan 1 kappale: yleissopimuksen voivat allekirjoittaa valtiot, jotka olivat Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin jäseniä silloin kun sen 18. istunto pidettiin (19. lokakuuta 1996).

⁵ *Valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen* 18 artiklan mukaan valtion on ennen sopimuksen voimaantuloa pidättäydyttävä toimenpiteistä, jotka tekisivät tyhjäksi valtiosopimuksen tarkoituksen ja päämäärän, kun se on ilmaissut suostumuksensa valtiosopimuksen noudattamiseen.

⁶ Yleissopimuksen 61 artiklan 2 kappaleen a kohta: yleissopimus tulee voimaan sopimuksen myöhemmin **ratifioivan tai hyväksyvän** valtion osalta sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua kyseisen valtion ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjan tallettamisesta.

⁷ Yleissopimuksen 58 artiklan 1 kappale: muut valtiot voivat liittyä yleissopimukseen sen tultua voimaan.
⁸ Yleissopimuksen 61 artiklan 2 kappaleen b kohta: yleissopimus tulee voimaan sopimukseen **liittyvän** valtion osalta sen kuukauden ensimmäisenä päivänä, joka alkaa kolmen kuukauden kuluttua kuuden kuukauden ajanjakson päättymisestä.

⁹ Yleissopimuksen 58 artiklan 3 kappale: valtiot voivat esittää aiempaa liittymistä koskevan vastalauseen **ratifioidessaan tai hyväksyessään** yleissopimuksen.

¹⁰ Yleissopimuksen 57 artiklan 2 kappale; 58 artiklan 2 kappale.

- ☐ Tiedotetaan kaikille keskeisille sidosryhmille (esim. ministeriöt, lastensuojeluviranomaiset, tuomioistuimet, poliisi, lakimiesyhteisöt), milloin yleissopimus tulee voimaan, mitä muutoksia on tehty lainsäädäntöön ja menettelyihin sekä tarvittaessa mitkä ovat toimijoiden yleissopimuksen mukaiset tehtävät.
- ☐ Varmistetaan yleissopimuksen soveltamiseen osallistuvien tahojen (esim. ministeriöt, lastensuojeluviranomaiset, tuomioistuimet, poliisi) riittävä koulutus.
- ☐ Levitetään yleissopimuksesta tietoa kansalaisille.

5. Nimitykset, selitykset ja varaukset

Yleissopimuksen nojalla on tehtävä joitakin pakollisia nimityksiä, minkä lisäksi valtiot voivat harkita vapaaehtoisia selityksiä ja varauksia.

Liitteessä II esitetään yhteenveto tiedoista, jotka on ilmoitettava tallettajalle ja/tai Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin pysyvälle toimistolle, mutta erityisesti on

- ☐ varmistettava, että yhden tai useamman keskusviranomaisen nimitys tehdään ratifiointin/liittymisen yhteydessä (tai vähintään ennen yleissopimuksen voimaantuloa)¹¹
- ☐ varmistettava ensi tilassa, että kunkin keskusviranomaisen yhteystiedot ja viestintäkieli (tai -kielet) ilmoitetaan pysyvälle toimistolle ja pidetään ajan tasalla
- ☐ otettava huomioon, että sopimusvaltiot voivat nimetä viranomaiset, joille 8 ja 9 artiklan (toimivallan siirto) sekä 33 artiklan (lapsen sijoittaminen) mukaiset pyynnöt on osoitettava¹², ja varmistettava ensi tilassa, että viranomaisten nimitykset ja yhteystiedot ilmoitetaan viipymättä pysyvälle toimistolle (samoin kuin viranomaisten viestintäkieli tai -kielet)
- ☐ harkittava, onko 34 artiklan 2 kappaleen mukainen selitys tarpeen (kun suojelutoimenpidettä harkitaan, lapsen suojelun kannalta merkityksellisiä tietoja voidaan antaa maan viranomaisille vain keskusviranomaisen välityksellä)¹³
- ☐ harkittava, ovatko 54 artiklan (viestintäkieli) ja 55 artiklan (omaisuus) mukaiset varaukset tarpeen¹⁴
- ☐ harkittava, onko 59 artiklan (yleissopimuksen soveltaminen alueisiin) mukainen selitys tarpeen¹⁵.

6. Jatkuva täytäntöönpanoprosessi

- ☐ Laaditaan ja toteutetaan mekanismit, joilla seurataan ja arvioidaan yleissopimuksen soveltamista ja toimintaa esimerkiksi järjestämällä tuomioistuimia ja muita yleissopimuksesta vastaavia viranomaisia koskeva kuuleminen. Säännöllisen arvioinnin avulla voidaan yksilöidä ja käsitellä täytäntöönpanoon mahdollisesti liittyviä vaikeuksia.
- ☐ Varmistetaan, että pysyvälle toimistolle ilmoitetaan keskusviranomaisten ja nimettyjen viranomaisten yhteystietojen myöhemmistä muutoksista.
- ☐ Tutustutaan seuraaviin hyödyllisiin tietolähteisiin:

¹¹ Yleissopimuksen 29 artikla; 45 artikla. Jos keskusviranomaista ei nimitetä ratifiointin/liittymisen yhteydessä, voidaan joutua tilanteeseen, jossa muut sopimusvaltiot harkitsevat vastalauseen esittämistä liittymistä vastaan.

¹² Yleissopimuksen 44 artikla; 45 artikla.

¹³ Yleissopimuksen 45 artikla; 60 artikla. Ks. myös selitysmuistion kohta 144.

¹⁴ Yleissopimuksen 60 artikla. Ks. myös selitysmuistion kohta 181.

¹⁵ Yleissopimuksen 60 artikla.

- Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin verkkosivusto < www.hcch.net >
- P. Lagarde, "Explanatory Report on the Convention on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition, Enforcement and Co-operation in respect of Parental Responsibility and Measures for the Protection of Children", *Proceedings of the Eighteenth Session*, II nide, *Protection of children*, Haag, SDU, 1998; saatavilla verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Publications" ja sen jälkeen "Explanatory Reports"
- *The Judges' Newsletter on International Child Protection*; saatavilla Haagin konferenssin verkkosivustolla, valitse "Publications" ja sen jälkeen "Judges' Newsletter"
- luettelo eri maiden tietolähteistä, joista voi olla apua muille valtioille (ks. liite IV).

Erityiset täytäntöönpanotoimenpiteet

I luku – Soveltamisala

- ☐ Määritetään, mistä suojelutoimenpiteistä säädetään jo kansallisessa lainsäädännössä ja miten ne liittyvät yleissopimukseen. Yleissopimuksen 3 artiklassa oleva toimenpideluettelo ei ole tyhjentävä, ja kansallisesti voi olla käytettävissä myös muita suojelutoimenpiteitä¹⁶.
- ☐ Selvitetään, mitkä kansallisen lainsäädännön mukaiset oikeudet ja velvollisuudet vastaavat vanhempainvastuuta (ks. 1 artiklan 2 kappale).

II luku – Toimivalta

- ☐ Selvitetään, onko tarpeen tehdä muutoksia lainsäädäntöön, jotta oikeus- tai hallintoviranomaiset ovat toimivaltaisia ryhtymään suojelutoimenpiteisiin lapsen asuinpaikan perusteella (5 artikla).
- ☐ Viranomaisten on myös voitava ryhtyä tiettyihin toimenpiteisiin sellaisen lapsen suojelemiseksi, joka **on valtion alueella** mutta jolla ei ole **asuinpaikkaa** kyseisessä valtiossa (6, 11 ja 12 artikla).
- ☐ On pantava merkille, että viranomaiset voivat yleissopimuksen nojalla ryhtyä toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi, vaikka lapsella olisi asuinpaikka toisessa sopimusvaltiossa, jos hakemus koskee lapsen vanhempien avioeroa, asumuseroa tai avioliiton mitätöintiä. Tämä on kuitenkin mahdollista vain hyvin rajallisissa olosuhteissa ja ainoastaan, jos se sallitaan kyseisen valtion lainsäädännössä (10 artikla).
- ☐ Yksilöidään oikeus- tai hallintoviranomaiset, jotka ovat toimivaltaisia käyttämään yleissopimuksen mukaista toimivaltaa, ja varmistetaan, että niille tiedotetaan mahdollisista lainsäädännön, politiikan tai käytännön muutoksista.
- ☐ Selvitetään, mitkä täytäntöönpanotoimenpiteet voivat olla tarpeen, jotta edistetään toimivallan siirtoa 8 ja 9 artiklan nojalla. Näitä voivat olla esimerkiksi seuraavat:
 - Lainsäädännön tai sääntöjen muutokset, jotta toimivaltaiset viranomaiset voivat siirtää toimivallan tai käyttää toimivaltaa (viranomaisten olisi tunnettava toimivallan siirtoa koskevat edellytykset, etenkin se, että siirron on oltava lapsen edun mukaista ja molempien toimivaltaisten viranomaisten on hyväksyttävä siirto – ks. 8 ja 9 artikla).

¹⁶

Sitä vastoin 4 artiklan luettelo asioista, joihin yleissopimusta ei sovelleta, on tyhjentävä. Ks. selitysmuistion kohdat 26–36.

- Sisäisten menettelyjen käyttöönotto:
 - Toimivallan siirtoa tai käyttöä koskevat mekanismit (viranomaisilla on oltava mahdollisuus hyväksyä toimivallan siirtoa tai käyttöä koskevat pyynnot asianomaisissa tapauksissa). Tässä yhteydessä on pohdittava,
 - miten suojelutoimenpiteitä koskeva hakemus esitetään viranomaiselle, joka käyttää toimivaltaa, ja
 - miten varmistetaan, että asianomaisen valtion viranomaiset eivät enää käsittele tapausta, kun toimivalta on siirretty.
 - Menettelyt toimivallan siirtoa koskevien pyyntöjen toimittamista ja vastaanottamista varten sekä keskusviranomaisen mahdollinen rooli. (Valtioiden on pohdittava, miten niiden viranomaiset viestivät muiden sopimusvaltioiden viranomaisten kanssa, eli vaihtavatko menettelyyn osallistuvat toimivaltaiset viranomaiset tietoa suoraan keskenään vai keskusviranomaisen välityksellä. Niiden on myös tarkasteltava, onko tarpeen antaa 44 artiklan mukainen selitys niiden viranomaisten nimeämisestä, joille 8 ja 9 artiklan mukaiset pyynnot on osoitettava.)
 - Menettelyt asian osapuolille (muille kuin keskusviranomaisille tai toimivaltaisille viranomaisille), joita kehoitetaan pyytämään toimivallan siirtoa. Tässä yhteydessä on pidettävä mielessä, että joku osapuolista voi olla toisessa sopimusvaltiossa.

III luku – Sovellettava laki

- ☐ Selvitetään, onko tarpeen tehdä muutoksia voimassa olevaan lainsäädäntöön, jotta
 - voidaan tunnustaa vanhempainvastuu, joka on määräytynyt tai päättynyt lapsen asuinpaikkavaltion eli toisen valtion lainsäädännön nojalla (16 artikla)
 - viranomaiset voivat **poikkeuksellisesti** soveltaa tai ottaa huomioon sellaisen toisen valtion lain, johon lapsella on läheinen yhteys (15 artiklan 2 kappale).

IV luku – Tunnustaminen ja täytäntöönpano

- ☐ Selvitetään, ovatko täytäntöönpanotoimenpiteet tarpeen sellaisten voimassa olevien lakien tai menettelyjen muuttamiseksi, jotka ovat ristiriidassa seuraavien määräysten kanssa:
 - Sopimusvaltion viranomaisten suojelutoimenpiteet tunnustetaan "**ilman eri vahvistusta**" (23 artiklan 1 kappale).
 - Toisen sopimusvaltion suojelutoimenpiteiden tunnustamisesta voidaan kieltäytyä vain 23 artiklan 2 kappaleessa esitettyjen perusteiden nojalla.
 - "**Asianosainen**" voi pyytää päätöstä toisessa sopimusvaltiossa suoritettujen toimenpiteiden tunnustamisesta tai tunnustamatta jättämisestä (24 artikla). Tämä asianosainen saattaa olla pyynnön vastaanottaneen valtion ulkopuolella.
 - Toimenpiteiden täytäntöönpanokelpoiseksi julistamiseen tai rekisteröintiin on sovellettava "**yksinkertaista ja nopeaa**" menettelyä (26 artikla).
 - Suojelutoimenpiteiden täytäntöönpano tapahtuu pyynnön vastaanottaneen valtion lain mukaisesti ja sen sallimissa rajoissa ottaen huomioon lapsen etu (28 artikla).
- ☐ Tarkastellaan mahdollisia voimassa olevia, yleissopimuksen ulkopuolisia kansallisia lakeja, joita sovelletaan toisen valtion suojelutoimenpiteiden tunnustamiseen, täytäntöönpanokelpoiseksi julistamiseen tai rekisteröintiin täytäntöönpanoa varten. Selvitetään, miten nämä lait liittyvät yleissopimukseen.

V luku – Yhteistyö

a) Keskusviranomaiset

Keskusviranomaisilla on tärkeä rooli yleissopimuksen tehokkaassa toiminnassa. Ideaalitapauksessa keskusviranomaiset toimivat yhteyspisteenä ja täydentävät olemassa olevia kansallisia ja rajatylittäviä järjestelyjä.

☐ Keskusviranomaisen perustamista suunniteltaessa on pohdittava seuraavia näkökohtia:

- Millä viranomaisella on parhaat edellytykset suorittaa keskusviranomaisen tehtäviä? (Todennäköisesti tämä on viranomainen, jonka vastuualueet liittyvät läheisesti yleissopimuksen sisältöön. Keskusviranomaisella pitäisi myös olla edellytykset edistää yhteistyötä lastensuojelun eri osa-alueista vastaavien kansallisten viranomaisten keskuudessa ja toimia yhdessä muiden sopimusvaltioiden keskusviranomaisten kanssa. Keskusviranomainen voi olla valtionhallinnon yksikkö, kuten oikeusministeriö tai lapsi- ja perheasioista vastaava ministeriö. Vaihtoehtoisesti voidaan nimetä kansalaisjärjestö, jolla on vastaavia lapsiin liittyviä vastuualueita.)
- Mitä tehtäviä keskusviranomainen suorittaa ja mitä tehtäviä muut viranomaiset suorittavat (ks. liite III)?
- Millä toimenpiteillä varmistetaan kunkin viranomaisen tarvittavat valtuudet ja resurssit, jotta ne voivat suorittaa tehokkaasti yleissopimuksen mukaisia tehtäviään?
- Tarvitaanko sisäisiä menettelyjä sen varmistamiseksi, että pyynnöt toimitetaan ja käsitellään nopeasti? Esimerkiksi
 - viestintä keskusviranomaisten, toimivaltaisten viranomaisten ja muiden viranomaisten välillä **omassa** valtiossa
 - viestintä muiden valtioiden viranomaisten kanssa.
- Miten välitysmenettelyä, sovittelua tai muita vastaavia keinoja voidaan käyttää, jotta saadaan aikaan suojelutoimenpiteiden kannalta sovinnollisia ratkaisuja (31 artiklan b kohta) (määritetään, mitä sellaisia palveluja on saatavilla, joilla autetaan osapuolia pääsemään sovinnolliseen ratkaisuun)?
- Onko syytä periä kohtuullisia maksuja tietyistä palveluista (38 artikla)? On kuitenkin pidettävä mielessä, että sopimusvaltioiden keskusviranomaiset ja muut viranomaiset vastaavat omista kuluistaan, kun ne täyttävät yleissopimuksen mukaisia velvollisuuksiaan¹⁷.

☐ Jos valtio on vuoden 1980 Haagin lapsikaappausopimuksen osapuoli, on pohdittava, pitäisikö molempia yleissopimuksia varten nimittää sama keskusviranomainen.

- Jos nimitetään erilliset keskusviranomaiset, on varmistettava, että ne voivat neuvotella keskenään lapsen luvaton poisviemistä tai palauttamatta jättämistä koskevissa tapauksissa¹⁸ ja tapaamis-/yhteydenpitoasioissa.

b) Tapaamisoikeus – 35 artikla

☐ Selvitetään, ovatko täytäntöönpanotoimenpiteet tai voimassa olevan lainsäädännön muutokset tarpeen, jotta voidaan

- auttaa turvaamaan toisessa sopimusvaltiossa asuvan vanhemman "mahdollisuus tapaamisoikeuden [...] tehokkaaseen toteutumiseen" (yksilöidään viranomaiset, jotka toimittavat ja vastaanottavat avunantoa koskevia pyyntöjä)
- antaa tapaamisoikeutta koskevia menettelyjä käsitteleville viranomaisille mahdollisuus tutustua toisen sopimusvaltion tietoihin siitä, voidaanko toisessa valtiossa asuvalle vanhemmalle myöntää tapaamisoikeus.

¹⁷ Ks. selitysmuistion kohta 152.

¹⁸ Ks. yleissopimuksen 7 artikla.

- ☐ Selvitetään, mitä oikeudellista apua tai muuta neuvonantoa voi olla saatavilla ulkomaalaisille vanhemmille, jotka hakevat tapaamista koskevia suojelutoimenpiteitä kyseisessä valtiossa asuvan lapsen osalta.

Ks. tähän yleissopimuksen osa-alueeseen liittyviä lisäohjeita hyvien toimintatapojen oppaassa *Transfrontier Contact Concerning Children – General Principles and Guide to Good Practice (2008)*; saatavilla verkkosivustolla < www.hcch.net >, valitse "Child Abduction" ja sen jälkeen "Guides to Good Practice".

c) Lasten rajatylittävä sijoittaminen – 33 artikla

- ☐ Selvitetään, ovatko täytäntöönpanotoimenpiteet tai voimassa olevan lainsäädännön muutokset tarpeen sellaisia tilanteita varten, jotka koskevat lapsen rajatylittävää sijoittamista perhehoitoon tai laitoshuoltoon taikka lapsen hoidon järjestämistä *kafalan* tai muun vastaavan järjestelyn avulla.
- ☐ Pohditaan, millä viranomaisilla on parhaat edellytykset
 - neuvotella ehdotetuista sijoituksista
 - antaa tietoja lapsen tilanteesta
 - vastaanottaa ja toimittaa toisen sopimusvaltion pyyntöjä.
- ☐ Pohditaan, mitä suojakeinoja ja vaatimuksia olisi otettava käyttöön, ennen kuin keskusviranomainen tai muu toimivaltainen viranomainen antaa suostumuksen rajatylittävään sijoitukseen tai hoitojärjestelyyn.
- ☐ Selvitetään, onko yleissopimuksen 44 artiklan mukainen nimitys tarpeen (sopimusvaltiot voivat nimetä viranomaiset, joille 33 artiklan mukaiset pyynnöt tulee osoittaa).
- ☐ Varmistetaan, että valtion sisäistä ja muiden sopimusvaltioiden kanssa käytävää viestintää varten on käytössä menettelyjä, jotta vältetään lapsen sijoittaminen ilman lapsen vastaanottavan valtion suostumusta.

d) Oikeusviranomaisten välinen viestintä

Haagin kansainvälinen tuomariverkosto edistää oikeusviranomaisten välistä suoraa viestintää ja tiedonvaihtoa eri maiden tuomareiden välillä.

- ☐ Jos valtio on edustettuna verkostossa, harkitaan, voisiko nimitetty tuomari vastata myös yleissopimukseen liittyvästä viestinnästä. Pohditaan, kannattaako nimittää ylimääräinen tuomari, joka on kiinnostunut yleissopimuksen toiminnasta tai jolla on alan asiantuntemusta.
- ☐ Jos valtio ei ole edustettuna verkostossa, selvitetään, onko jollain kansallisen oikeuslaitoksen jäsenellä erityistä kiinnostusta yleissopimuksen toimintaan ja halua osallistua verkostoon. Haagin konferenssin pysyvä toimisto antaa lisätietoa verkostosta.
- ☐ Määritetään, millainen asema oikeusviranomaisten välisellä suoralla viestinnällä voi olla 8 ja 9 artiklan toiminnassa kyseisessä valtiossa.
- ☐ Selvitetään täytäntöönpanotoimenpiteiden tarve, jotta varmistetaan oikeusperusta oikeusviranomaisten väliselle suoralle viestinnälle.

Luottamuksellisuus (41–42 artikla)

- ☐ Tarkastellaan, voidaanko voimassa olevalla kansallisella lainsäädännöllä suojella riittävästi yleissopimuksen mukaisesti hankittujen tai toimitettujen tietojen luottamuksellisuutta.
- ☐ Jos valtiossa on asetettu rajoituksia sille, minkä tyyppisiä tietoja voidaan luovuttaa kolmansille osapuolille, selvitetään, voidaanko tiedonvaihtoon soveltaa poikkeuksia silloin, kun se on yleissopimuksen tarkoitusten mukaista eli kun esimerkiksi lapsi tarvitsee kiireellistä suojelua.

Yleissopimuksen suhde muihin sopimuksiin ja asiakirjoihin

- ☐ Yksilöidään muut kansainväliset sopimukset ja asiakirjat, joiden osapuoli valtio on ja jotka liittyvät lastensuojeluun. Tarkastellaan, miten ne liittyvät yleissopimukseen. Pohditaan tarvittaessa yhdessä asiakirjojen muiden osapuolten kanssa, onko tarpeen antaa selitys, jolla varmistetaan yhteensopivuus yleissopimuksen kanssa (52 artikla).

Maaliskuu 2009

LIITE I

Tarkistuslista vuoden 1996 yleissopimuksen määräyksistä, jotka voivat edellyttää kansallisten lakien tai menettelyjen muuttamista

Seuraavassa taulukossa esitetään yhteenveto määräyksistä, joiden osalta voi olla tarpeen harkita kansallisten lakien tai menettelyjen muuttamista, jotta varmistetaan yleissopimuksen tehokas täytäntöönpano ja toiminta. Tällaisten muutosten tarve on luonnollisesti vähäisempi maissa, joissa yleissopimuksen määräykset sisällytetään automaattisesti oikeusjärjestelmään.

Artikla	Määräys	Kysymys
5 artikla	Valtio, jossa lapsella on asuinpaikka, on toimivaltainen ryhtymään suojelutoimenpiteisiin.	Ovatko viranomaiset toimivaltaisia ryhtymään toimenpiteisiin lapsen asuinpaikan perusteella?
6, 11 ja 12 artikla	Sopimusvaltiot voivat ryhtyä tiettyihin toimenpiteisiin sellaisen lapsen suojelemiseksi, jolla ei ole asuinpaikkaa valtiossa mutta joka on valtion alueella.	Ovatko viranomaiset toimivaltaisia ryhtymään suojelutoimenpiteisiin, jos lapsella ei ole asuinpaikkaa valtiossa mutta hän on valtion alueella? Voivatko viranomaiset ryhtyä 12 artiklan mukaisiin suojelutoimenpiteisiin, jotka ovat väliaikaisia ja alueellisesti rajattuja?
7 artikla	Lapsikaappauksessa sen valtion viranomaiset, jossa lapsella oli asuinpaikka välittömästi ennen poisviemistä tai palauttamatta jättämistä, säilyttävät toimivaltansa suojelutoimenpiteiden osalta, kunnes tietyt edellytykset ovat täyttyneet.	Onko käytössä mekanismeja sen varmistamiseksi, että toimivaltaiset viranomaiset tietävän kyseessä olevan kansainvälinen lapsikaappaus? Onko sen valtion viranomaisten toimivalta, jonka alueella lapsi on, rajattu vain kiireellisiin toimenpiteisiin?
8 ja 9 artikla	Toimivalta voidaan siirtää sopimusvaltioiden viranomaisten välillä, jos tietyt edellytykset täyttyvät.	Voivatko viranomaiset käyttää toimivaltaa tai siirtää toimivallan yleissopimuksen mukaisesti? Onko käytössä toimivallan siirtoa helpottavia menettelyjä?
10 artikla	Tiettyjen edellytysten täyttyessä viranomaiset voivat yleissopimuksen nojalla ryhtyä toimenpiteisiin lapsen suojelemiseksi, vaikka lapsella olisi asuinpaikka toisessa sopimusvaltiossa, jossa toimenpiteisiin ryhdytään vanhempien avioeroa, asumuseroa tai avioliiton mitätöintiä koskevan hakemuksen yhteydessä.	On varmistettava, että jos viranomaiset voivat ryhtyä suojelutoimenpiteisiin vanhempien avioeroa tai asumuseroa koskevan hakemuksen yhteydessä, ne tekevät sen ainoastaan 10 artiklan 1 kappaleen a ja b kohdan edellytysten täyttyessä.

1, 3, 16–18 artikla	'Vanhempainvastuu' määritellään yleissopimuksen 1 artiklan 2 kappaleessa. Suojelutoimenpiteisiin sisältyvät vanhempainvastuun määräytyminen, käyttö, päättymisen tai rajoittaminen sekä sen siirtäminen toiselle henkilölle.	Onko vanhempainvastuun käsite tuttu valtion oikeusjärjestelmässä? Mitkä ovat ne oikeudet ja velvollisuudet, jotka kyseisessä valtiossa sisältyvät vanhempainvastuun käsitteeseen? Tunnustetaanko vanhempainvastuu, joka määräytyy tai lakkautetaan lapsen asuinpaikkavaltion eli toisen valtion lainsäädännön nojalla?
23 artikla	Suojelutoimenpiteet tunnustetaan kaikissa sopimusvaltioissa "ilman eri vahvistusta".	Tunnustetaanko toisen sopimusvaltion suojelutoimenpiteet valtiossa ilman eri vahvistusta, mikä tarkoittaa, että toimenpiteen tunnustaminen ei edellytä menettelyjen vireillepanoa?
24 artikla	Asianosainen voi pyytää päätöstä toisessa sopimusvaltiossa suoritettujen toimenpiteiden tunnustamisesta tai tunnustamatta jättämisestä.	Voiko asianosainen pyytää suojelutoimenpiteen tunnustamista tai tunnustamatta jättämistä? Asianosainen saattaa olla toisessa sopimusvaltiossa.
26 artikla	Suojelutoimenpiteiden täytäntöönpanokelpoiseksi julistamiseen tai rekisteröintiin on sovellettava "yksinkertaista ja nopeaa menettelyä".	Sovelletaanko suojelutoimenpiteiden rekisteröintiin yksinkertaista ja nopeaa menettelyä?
30–39 artikla	Yleissopimuksen mukainen yhteistyö	Onko kullakin viranomaisella tarvittavat valtuudet ja resurssit, jotta ne voivat suorittaa tehokkaasti yleissopimuksen mukaisia tehtäviään?

LIITE II

Tiedot, jotka vuoden 1996 yleissopimuksen sopimusvaltioiden on ilmoitettava tallettajalle tai pysyvälle toimistolle

Nimeämiset, jotka sopimusvaltioiden on ilmoitettava suoraan Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin pysyvälle toimistolle (45 artiklan 1 kappale)

29 artikla	Sopimusvaltio nimeää keskusviranomaisen vastaamaan niistä velvoitteista, joita yleissopimus näille viranomaisille asettaa. Pysyvälle toimistolle on ensi tilassa ilmoitettava keskusviranomaisten yhteystiedot ja viestintäkieli (tai -kielet). Liittovaltiot, valtiot, joissa on yhtä useampia oikeusjärjestelmiä, tai valtiot, joissa on itsehallintoalueita, voivat nimetä useamman kuin yhden keskusviranomaisen. Valtion, joka on nimennyt useamman kuin yhden keskusviranomaisen, tulee nimetä se keskusviranomainen, jolle tiedonannot voidaan lähettää toimitettaviksi eteenpäin kyseisen valtion asianomaiselle keskusviranomaiselle.
44 artikla	Kukin sopimusvaltio voi nimetä viranomaiset, joille 8, 9 ja 33 artiklan mukaiset pyynnöt tulee osoittaa.

Tiedot, jotka on suositeltavaa ilmoittaa pysyvälle toimistolle

40 artikla	Kunkin sopimusvaltion tulee nimetä viranomaiset, jotka ovat toimivaltaisia myöntämään 40 artiklan mukaisia todistuksia. Nimettyjen viranomaisten yhteystiedot ja viestintäkieli (tai -kielet) olisi ilmoitettava pysyvälle toimistolle.
-------------------	---

Tallettajalle¹⁹ annettavat ilmoitukset

57 artikla	Ratifioimis- tai hyväksymiskirjat
58 artikla	Liittymiskirjat Liittymistä koskevat vastalauseet. Sopimusvaltiot voivat esittää vastalauseen valtion <i>liittymistä</i> vastaan kuuden kuukauden kuluessa liittymistä koskevan ilmoituksen vastaanottamisesta²⁰.
62 artikla	Yleissopimuksen osapuolena oleva valtio voi irtisanoa sopimuksen tekemällä siitä ilmoituksen tallettajalle.

¹⁹

Alankomaiden kuningaskunnan ulkoasiainministeriö.

²⁰

Valtiot voivat esittää vastalauseen aiempaa liittymistä vastaan *ratifioidessaan tai hyväksyessään* yleissopimuksen

Mahdolliset selitykset, jotka on ilmoitettava tallettajalle

45 artikla	Valtio voi antaa selityksen, jonka mukaan 34 artiklan 2 kappaleen mukaiset tietopyynnöt voidaan toimittaa ainoastaan sen keskusviranomaisen välityksellä.
52 artikla	Yleissopimus ei vaikuta sellaisiin kansainvälisiin asiakirjoihin, joiden osapuolina on sopimusvaltioita ja jotka sisältävät määräyksiä yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvista asioista, jolleivät kyseisten asiakirjojen osapuolina olevat valtiot anna toisensisältöistä selitystä.
59 artikla	Jos valtioon kuuluu kaksi tai useampia alueita, joissa sovelletaan eri oikeusjärjestelmiä, valtio voi antaa selityksen siitä, että yleissopimusta sovelletaan kaikkiin sen alueisiin tai ainoastaan johonkin tai joihinkin niistä (alueet on yksilöitävä). Selitystä voidaan muuttaa.

Tallettajalle annettavat tiedot sopimusvaltioiden välisistä sopimuksista

39 artikla	Sopimusvaltiot voivat tehdä muiden sopimusvaltioiden kanssa sopimuksia edistääkseen yleissopimuksen toimintaa. Tällaisista sopimuksista on toimitettava jäljennös tallettajalle.
-------------------	--

Mahdolliset varaumat, jotka on ilmoitettava tallettajalle

54 artiklan 2 kappale	Valtio voi tekemällä varauksen kieltäytyä hyväksymästä joko ranskan tai englannin kielen, mutta ei kummankin, käyttämistä.
55 artikla	Sopimusvaltio voi varata viranomaisilleen toimivallan ryhtyä toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena on suojella kyseisen valtion alueella olevaa lapsen omaisuutta, sekä varata itselleen oikeuden olla tunnustamatta vanhempainvastuuta tai toimenpidettä, sikäli kuin tunnustaminen johtaisi ristiriitaan sellaisten toimenpiteiden kanssa, joihin kyseisen valtion viranomaiset ovat ryhtyneet edellä tarkoitetun omaisuuden osalta.
60 artiklan 2 kappale	Mahdollisten varaumien peruutukset

LIITE III

Vuoden 1996 yleissopimuksen mukaiset keskusviranomaisten ja muiden viranomaisten tehtävät

<i>Keskusviranomaisten suorat velvoitteet</i>	
30 artiklan 1 kappale	Keskusviranomaisten tulee olla keskenään yhteistyössä ja niiden tulee edistää valtioidensa toimivaltaisten viranomaisten välistä yhteistyötä.
30 artiklan 2 kappale	Keskusviranomaisten tulee ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin antaakseen tietoa kyseessä olevien valtioiden lastensuojeluun sovellettavasta lainsäädännöstä ja tarjolla olevista palveluista.
<i>Tehtävät, joiden osalta sopimusvaltiot voivat nimetä tietyt viranomaiset, joille pyynnöt on osoitettava (44 artikla)</i>	
8 artiklan 1 kappale	Toimivallan siirtoa koskevat pyynnöt: toimivaltaisen sopimusvaltion viranomaisen voi pyytää tai kehottaa osapuolia pyytämään toisen sopimusvaltion viranomaista käyttämään toimivaltaa tietyssä asiassa.
9 artiklan 1 kappale	Toimivallan käyttöä koskevat pyynnöt: sellaisen sopimusvaltion viranomaisen, jolla ei ole toimivaltaa, voi pyytää tai kehottaa osapuolia pyytämään lapsen asuinpaikkavaltion viranomaista siirtämään toimivalta tietyssä asiassa.
33 artikla	Rajatylittävää sijoittamista koskevat pyynnöt: sopimusvaltioiden keskusviranomaisen tai toimivaltaisen viranomaisen on neuvoteltava toisen sopimusvaltion keskusviranomaisen tai toimivaltaisen viranomaisen kanssa lapsen sijoittamisesta kyseiseen toiseen valtioon perhehoitoon tai laitoshuoltoon taikka lapsen hoidon järjestämistä <i>kafalan</i> tai muun vastaavan järjestelyn avulla. Pynnön esittäneen valtion on toimitettava tietoja ja perustelut sijoittamiselle. Pynnön vastaanottaneen valtion on ilmoitettava ehdotettua sijoitusta koskeva päätöksensä.
<i>Muut tehtävät, joita voivat suorittaa keskusviranomaiset, toimivaltaiset viranomaiset tai muut sopimusvaltion määrittämät viranomaiset²¹</i>	
23 ja 24 artikla	Toimenpiteiden tunnustamiseen tai tunnustamatta jättämiseen liittyvien pyyntöjen vastaanottaminen ja toimittaminen
26 artikla	Toisen sopimusvaltion suojelutoimenpiteiden täytäntöönpanokelpoiseksi julistaminen tai rekisteröinti täytäntöönpanoa varten

²¹

Esim. ministeriöt, tuomioistuimet, hallintoviranomaiset/hallintotuomioistuimet, lastensuojelupalvelut, terveysalan ammatillaiset, sosiaalipalvelut, neuvontapalvelut, tuomioistuimen palvelut, poliisipalvelut tai sovittelun ammatillaiset. Valtioiden on varmistettava, että kullakin viranomaisella on tarvittavat valtuudet ja resurssit, jotta ne voivat suorittaa tehokkaasti yleissopimuksen mukaisia tehtäviään. Lisäksi voi olla tarpeen ottaa käyttöön menettelyjä sen varmistamiseksi, että viranomaiset tuntevat eri viranomaisten vastualueet ja tehtävät asianomaisessa valtiossa.

28 artikla	Suojelutoimenpiteiden täytäntöönpano
31 artiklan a kohta	Tiedonvaihdon edistäminen sekä 8 ja 9 artiklan ja V luvun mukaisen avun tarjoaminen
31 artiklan b kohta	Sovinnollisten ratkaisujen edistäminen yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvien suojelutoimenpiteiden osalta
31 artiklan c kohta	Avun antaminen toimivaltaisten viranomaisten pyynnöstä kadonneen lapsen olinpaikan selvittämiseksi silloin, kun lapsi tarvitsee suojelua
32 artiklan a kohta	Tietojen antaminen lapsen tilanteesta asuinpaikkavaltiossa
32 artiklan b kohta	Pyynnön esittäminen toimivaltaiselle viranomaiselle, jotta tämä harkitsisi toimenpiteisiin ryhtymistä lapsen suojelemiseksi
34 artiklan 1 kappale	Sellaisen pyynnön vastaanottaminen tai toimittaminen, joka koskee lapsen suojelun kannalta merkityksellisiä tietoja. Valtio voi antaa selityksen, jonka mukaan 34 artiklan 1 kappaleen mukaiset pyynnot voidaan toimittaa ainoastaan sen keskusviranomaisen välityksellä.
35 artiklan 1 kappale	Avun antaminen tapaamisoikeuden tehokkaan toteutumisen turvaamiseksi
35 artiklan 2 kappale	Sen sopimusvaltion viranomaiset, jossa vailla huoltajan oikeuksia oleva vanhempi asuu, voivat pyynnöstä hankkia asiaan liittyviä tietoja ja antaa lausunnon siitä, voidaanko kyseiselle vanhemmalle myöntää tapaamisoikeus. Sopimusvaltion viranomaisten, jotka käsittelevät ulkomaalaisen vanhemman tapaamisoikeutta koskevaa hakemusta, tulee ottaa vanhemman asuinpaikkavaltion hankkimat tiedot ja laatima lausunto vastaan ja harkita niiden merkitystä.
36 artikla	Jos lapsi on viety pois ja vakavasti vaarassa, menettelyä käsittelevien toimivaltaisten viranomaisten on ilmoitettava vaarasta sille valtiolle, jonka alueella lapsi on (sen estämättä, mitä 37 artiklassa määrätään).
40 artikla	Henkilölle, jolla on vanhempainvastuu tai joka vastaa lapsen tai hänen omaisuutensa suojelusta, voidaan antaa todistus 40 artiklan nojalla. Todistuksessa on ilmoitettava kyseisen henkilön asema.

LIITE IV

Eri maiden tietolähteet, joista voi olla apua muille valtioille

HAAGIN KANSAINVÄLISEN YKSITYISOIKEUDEN KONFERENSSI

< www.hcch.net >

AUSTRALIA (englanniksi)

Perheoikeutta (lastensuojelu) koskevat vuoden 2003 määräykset (Australian liittovaltio)

<http://www.comlaw.gov.au/comlaw/legislation/LegislativeInstrument1.nsf/0/71EB7B19DB0B4659CA256F700080E993?OpenDocument>

Perheoikeutta koskeva vuoden 1975 laki (Australian liittovaltio) – jakso 4

<http://www.comlaw.gov.au/ComLaw/Legislation/ActCompilation1.nsf/current/bytitle/59D7F763D13627B5CA2573B5001A451B?OpenDocument&mostrecent=1>

Lastensuojelua (kansainväliset toimenpiteet) koskeva vuoden 2003 laki (Queensland)

<https://www.legislation.qld.gov.au/LEGISLTN/CURRENT/C/ChildProtInMA03.pdf>

Lastensuojelua (kansainväliset toimenpiteet) koskeva vuoden 2006 laki (Uusi Etelä-Wales)

[http://www.legislation.nsw.gov.au/scanview/inforce/s/1/?TITLE=%22Child%20Protection%20\(International%20Measures\)%20Act%202006%20No%2012%22&nohits=y](http://www.legislation.nsw.gov.au/scanview/inforce/s/1/?TITLE=%22Child%20Protection%20(International%20Measures)%20Act%202006%20No%2012%22&nohits=y)

Lastensuojelua (kansainväliset toimenpiteet) koskeva vuoden 2003 laki (Tasmania)

http://www.thelaw.tas.gov.au/tocview/index.w3p;cond=;doc_id=23%2B%2B2003%2BAT%40EN%2B2008073123000;histon=;prompt=;rec=;term

EUROOPAN UNIONI (englanniksi, ranskaksi ja espanjaksi)

Neuvoston päätös, tehty 5 päivänä kesäkuuta 2008, tietyille jäsenvaltioille annettavasta valtuudesta ratifioida vuoden 1996 Haagin yleissopimus tai liittyä kyseiseen yleissopimukseen Euroopan yhteisön puolesta

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:151:0036:0038:EN:PDF>

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:151:0036:0038:FR:PDF>

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:151:0036:0038:ES:PDF>

TANSKA (tanskaksi)

Lov om Haagerbørnebeskyttelseskonventionen

Vuoden 1996 Haagin yleissopimusta koskeva laki

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=31721>

RANSKA (ranskaksi)

Enfance : responsabilité parentale et protection des enfants (convention de La Haye)

http://www.assemblee-nationale.fr/13/dossiers/lahaye_responsabilite_parentale.asp

IRLANTI (englanniksi)

Lastensuojelua (Haagin yleissopimus) koskeva vuoden 2000 laki

<http://www.irishstatutebook.ie/2000/en/act/pub/0037/index.html>

ALANKOMAAT (hollanniksi)

Uitvoeringswet internationale kinderbescherming

Kansainvälistä lastensuojelua koskeva täytäntöönpanolaki, 16. helmikuuta 2006

<http://wetten.overheid.nl/BWBR0019574/>

SVEITSI (ranskaksi, saksaksi ja italiaksi)

Tiedonanto ja asiakirjat – Lastensuojelun tehostaminen kansainvälisissä lapsikaappauksissa, 28. helmikuuta 2007

Vers une protection plus efficace des enfants en cas d'enlèvement international

Entführte Kinder werden besser geschützt

Migliore protezione dei minori rapiti

http://www.bj.admin.ch/bj/fr/home/dokumentation/medieninformationen/2007/ref_2007-02-281.html

**Kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevä Haagin
konferenssi Pysyvä toimisto**

Churchillplein 6b
2517 JW Den Haag
Alankomaat

Puhelin: (+31-70) 363 3303
Faksi: (+31-70) 360 4867
Sähköposti: secretariat@hcch.net
Verkkosivu: www.hcch.net

DOI 10.2838/28412